

Besluit 03/20

Voorgestelde behandeling

PS-vergadering : 14 februari 2020

Onderwerp

Notulen vergadering Provinciale Staten d.d. 13 december 2019

Datum

14 februari 2020

Documentnummer

4650099

Provinciale Staten van Noord-Brabant,

gelezen het voorstel van de Griffier, d.d. 4 februari 2020 – 4645278;

gelet op artikel 45, derde lid, van het Reglement van orde Provinciale Staten Noord-Brabant 2017;

besluiten:

vast te stellen de notulen van het verhandelde door Provinciale Staten in hun vergadering d.d. 13 december 2019.

's-Hertogenbosch, 14 februari 2020
Provinciale Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter

de griffier

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

mw. mr. K.A.E. ten Cate

Vastgesteld

PS 03/19 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant op 13 december 2019

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	2
Index gesproken personen	3
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	5
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	8
Actualiteit	9
Bespreken van de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof	9
63/19 Vierde (slot)begrotingswijziging 2019 en Eerste begrotingswijziging 2020	146
52/19 Negende wijzigingsverordening Legesverordening Noord-Brabant 2012	147
64/19 Vaststellen provinciaal inpassingsplan "Herinrichting Oude Strijper Aa"	155
66/19 Statenvoorstel Aansluiting omgevingsdiensten bij werkgeversvereniging voor gemeenschappelijke regelingen	161
39/19 Verantwoording fractiebudgetten 2018 en fractieverantwoording 2019 Groep Van Overveld	164
71/19 Lijst Ingekomen Stukken periode 31 oktober 2019 t/m 20 november 2019	166
Sluiting	166

Index gesproken personen

Altundal MIB, N., 64, 141
Arts, mw. W.M.A., 144
Bankers, J.P.E., 142
Bekker, M.A. de, 145
Berg, H.F. van den, 141
Bie, E.J. de, 13, 49, 54, 55, 56, 57, 63, 70, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 144, 146, 153, 154, 160, 161, 162, 163, 164, 165
Boon, M.C.H., 50, 66, 71, 72, 73, 76, 77, 89, 92, 95, 96, 103, 114, 115, 116, 143
Bräuner, mw. G.E.A., 141
Brouwers, drs. J.F.X.M., 30, 63, 71, 75, 96, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 144, 147, 153, 155, 160, 162, 163, 164, 165, 166
Cate, mw. mr. K.A.E. ten, 8, 140, 141, 142, 143, 144, 145
Deryckere, M.N.R.C., 143
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van, 142
Dijk, mw. E. van, 141, 153, 154, 160, 162, 163, 164
Dirken, mw. ir. A.M.W., 9, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 68, 93, 94, 105, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 144, 160
Duijs, F.B.G., 141, 155
Everling, M.J., 60, 63, 65, 70, 144, 153, 154, 161, 162, 163, 165, 166
Grashoff, ir. H.J., 38, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 158, 159
Hattem, LLB, A.W.J.A. van, 24, 45, 46, 47, 52, 53, 58, 59, 62, 63, 70, 73, 74, 75, 84, 86, 87, 91, 92, 97, 98, 101, 107, 110, 111, 114, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 158, 160, 161, 163, 164, 165, 166
Heer, drs. ing. C. de, 114, 115, 141, 161, 162, 163
Heijmans, N.G.L., 54, 59, 60, 62, 104, 105, 111, 112, 116, 117, 134, 143, 146, 160
Hendriks, C.A., 142
Hoon, mw. A.J.M. de, 15, 45, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 70, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 143
Janssen, R.P.M., 145, 146, 153, 154
Kammen, mw. drs. P. van der, 143, 146
Karaaslan, T., 144
Kessel, mw. J.J. van, 19, 71, 72, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 142, 160
Kort, Msc. M.V. de, 29, 56, 77, 142, 147
Linden, mw. J.J. van der, 144, 146, 153, 154
Logister, E.H.P., 141, 146, 150, 151, 153, 154, 161, 162, 163
Ludwig, T.W., 21, 48, 55, 61, 65, 72, 73, 83, 85, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 142, 157, 160, 161, 162, 163
Maat, C.A. van der, 37, 145, 149, 150, 151, 152
Manders, drs. W.J., 143

Meeren, C.J.R.F. van der, 145
 Meeuwis-van Langen, mw. H.E.M., 144
 Meijer, A.A., 47, 48, 55, 56, 59, 62, 63, 64, 69, 70, 106, 116, 117, 142, 165, 166
 Oetelaar, J.C.M. van den, 143
 Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M., 45, 61, 62, 63, 70, 75, 104, 117, 141, 164, 165
 Panhuizen, A., 145
 Philippart, M.J.A., 142
 Pinxteren, W.F.C. van, 33, 35, 48, 49, 50, 53, 61, 64, 71, 79, 80, 90, 91, 109, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 145, 147, 149, 151, 154, 155, 161, 162, 163, 164, 165, 166
 Roeles, S.G., 141
 Roijackers, mw. H.I., 63, 70, 117, 142, 165, 166
 Rutjens, W.H.A., 141, 147
 Sjouw, mw. mr. L.M., 144
 Smeulders, MA, S.J.A.H., 63, 71, 117, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 165, 166
 Spierings, mw. A, 44, 99
 Stoop, drs. J.W.P., 144, 156, 160
 Swinkels, H.A.J.M., 18, 66, 67, 68, 69, 82, 85, 98, 105, 106, 113, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 143
 Thijssen, J.G.M., 143, 146, 153, 154, 164, 165
 Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de, 69, 87, 143
 Vlasveld, mw. A.I., 32, 76, 77, 82, 96, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142
 Voorzitter, 8, 9, 13, 15, 18, 19, 21, 24, 29, 30, 32, 33, 35, 37, 38, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167
 Vreugdenhil, ing. H.J., 35, 49, 51, 58, 62, 64, 65, 67, 68, 71, 80, 81, 88, 102, 110, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 147, 149, 154, 155, 161, 162, 163, 164, 165, 166
 Wel, ir. M.C. van der, 64, 71, 89, 102, 103, 112, 118, 142, 147, 152, 154, 155, 160, 162, 163, 164, 165, 166
 Wely, L.F.A.M. van, 144
 Zwart, mw. P.S., 144, 161, 162, 163

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bankers, J.P.E.	CDA	Asten
Bekker, M.A. de	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Bie, E.J. de	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Bräuner, mw. G.E.A.	VVD	Veghel
Brouwers, J.F.X.M.	50PLUS	Son en Breugel
Deryckere, M.N.R.C.	CDA	Tilburg
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van	GroenLinks	Cuijk
Dijk, mw. E. van	PvdA	Eindhoven
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Duijs, F.B.G.	Forum voor Democratie	Maren-Kessel
Everling, M.J.	SP	Uden
Gremmen, R.J.	VVD	Berghem
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Vinkel
Heer, drs. ing. C. de	CDA	Eindhoven
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hendriks, C.A.	CDA	Erp
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Janssen, R.P.M.	VVD	Rosmalen
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Tilburg
Karaaslan, T.	VVD	Nieuwkuijk
Kessel, mw. J.A.M. van	D66	Maarheeze
Kort, M.V. de	PvdA	Vught
Linden, mw. J.J. van der	GroenLinks	Oss
Logister, E.H.P.	D66	Chaaam
Ludwig, T.W.	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Manders, drs. W.J.	VVD	Gemert
Meeren, C.J.R.F. van der	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Meeuwis-van Langen, mw. H.E.M.	D66	Best
Meijer, A.A.	D66	Waalwijk
Oetelaar, J.C.M. van der	Forum voor Democratie	Schijndel
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M.	VVD	Vught
Panhuizen, A.V.	VVD	Tilburg
Philippart, M.J.A.	GroenLinks	Eindhoven
Pinxteren, W.F.C. van	Lokaal Brabant	Haaren
Roeles, S.G.	Forum voor Democratie	Sint-Michielsgestel
Roijackers, mw. H.I.	GroenLinks	's-Hertogenbosch

Rutjens, W.H.A.	Forum voor Democratie	's-Hertogenbosch
Scholder-Penders, mw. G.M.	VVD	Nuenen
Sjouw, mw. L.S.	D66	Geldrop
Smeulders, S.J.A.H.	PvdA	Helmond
Smolders, H.A.J.	Forum voor Democratie	Tilburg
Stoop, drs. J.W.P.	CDA	Bergen op Zoom
Swinkels, H.A.J.M.	SP	Vught
Thijssen, J.G.M.	CDA	Beers
Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de	CDA	Beek en Donk
Vlasveld, mw. A.I.	Partij voor de Dieren	Tilburg
Vreugdenhil, ing. H.J.	ChristenUnie-SGP	Nieuwendijk
Weert, M.J.M. van	50PLUS	Helmond
Wel, ir. M.C. van der	Partij voor de Dieren	Rijsbergen
Wely, L.F.A.M. van	Forum voor Democratie	Oss
Zwart, mw. P.S.	VVD	Lage Zwaluwe

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 13 december 2019

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

II. Actualiteit

III. Bespreekstukken

Bespreken van de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof

63/19 Vierde(slot)begrotingswijziging 2019 en Eerste begrotingswijziging 2020

52/19 Negende wijzigingsverordening Legesverordening Noord-Brabant 2012

64/19 Vaststellen provinciaal inpassingsplan "Herinrichting Oude Strijper Aa"

66/19 Statenvoorstel Aansluiting omgevingsdiensten bij werkgeversvereniging voor gemeenschappelijke regelingen

39/19 Verantwoording fractiebudgetten 2018 en fractieverantwoording 2019 Groep Van Overveld

IV. Stemming

71/19 Lijst Ingekomen Stukken periode 31 oktober 2019 t/m 20 november 2019

V. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 13 december 2019

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning, voorzitter

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Volgens de presentielijst zijn 52 leden aanwezig, te weten: Altundal, mw. Arts, Bankers, De Bekker, Van den Berg, De Bie, Boon, mw. Bräuner, Brouwers, Deryckere, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Everling, Gremmen (tot 13.15 uur), Van Hattem, De Heer, Heijmans, Hendriks, mw. De Hoon, Janssen, mw. Van der Kammen, Karaaslan, mw. Van Kessel, De Kort, mw. Van der Linden, Logister, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, Meijer, Van den Oetelaar, mw. Otters-Bruijnen, Panhuizen, Philippart, Van Pinxteren, Roeles, mw. Roijackers, Rutjens, mw. Sjouw, Smeulders, Stoop, Swinkels, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, mw. Vlasveld, Vreugdenhil, Van der Wel, Van Wely, mw. Zwart.

Afwezig: Smolders, mw. Scholder-Penders, Van Weert.

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 11.00 uur.

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik wil u vragen nu uw plaatsen in te nemen. Ik wil deze vergadering van de Provinciale Staten van Noord-Brabant openen met het gebruikelijke moment van stilte vooraf en ik verzoek u daarbij allen te gaan staan.

Er wordt een moment stilte in acht genomen.

De **voorzitter**: Ik dank u wel. Ik wil de griffier verzoeken ons mededeling te doen van de binnengekomen berichten van verhindering. De griffier.

De **griffier**: Ik heb bericht van verhindering ontvangen van de heer Smolders en mevrouw Scholder-Penders. De heer Gremmen heeft aangegeven vanaf kwart over één de zaal te moeten verlaten.

De **voorzitter**: Aanvullingen vanuit de zaal? Ik heb begrepen dat Rinus van Weert nog niet hier is, maar in beginsel vandaag wel weer aanwezig zou kunnen zijn omdat het beter gaat met zijn gezondheid. Maar vooral ook een welkom aan u allen, en dat geldt ook degenen op de publieke tribune, beneden in de Boile-duc zaal en degenen die buiten op het scherm of via internet deze vergadering volgen. Er is, en dat is te begrijpen, veel belangstelling voor het onderwerp dat hier vandaag op de agenda staat. Ik wil namens u allen de mensen die er nu buiten voor zorgen dat er vreedzaam gedemonstreerd kan worden, dat wij hier binnen ons werk kunnen doen – dat is echt een hele inspanning, om dat allemaal goed te laten verlopen – , buitengewoon zeer hartelijk danken, bij voorbaat, voor al die inspanningen die getroost worden, want ik weet hoeveel werk het is geweest. Dat doe ik namens de Staten van Brabant. Dank voor die inzet.

Dan ga ik nu de agenda aan de orde stellen. Er is geen actualiteit gemeld, dus we gaan de agenda zoals die hier voorgelegd is aan u als uitgangspunt voor de bespreking nemen. Wil iemand daarover nog het woord voeren? Dat is niet het geval. Dan meld ik u wel een bijzonderheid, en dat is deze: dat in het presidium het besluit is genomen, in het kader van het korter maken van de vergaderingen, en misschien

ook aantrekkelijker maken van de vergaderingen, om vandaag een experiment te doen, en daar is overeenstemming over bereikt in het presidium, met uiteraard wisselende accenten, dat we vandaag geen interrupties toestaan in de eerste termijn, noch in de eerste termijn van de Staten, noch in de eerste termijn van het college. We gaan dat vandaag doen, dat is een besluit en ik zal dat besluit namens u uiteraard ook graag handhaven. Men heeft al gezegd: de eerste termijn wordt een les in luisteren; zo is het door de fractievoorzitters genoemd. Ik hoop dat we dat effect gaan bereiken en we gaan dat naderhand uiteraard goed evalueren met elkaar. Onderdeel van het experiment is tegelijkertijd dat, indien noodzakelijk, een derde termijn wordt toegelaten. Het hoeft dus niet, maar het zou kunnen. We gaan kijken of dat nodig is. Ik wil deze afspraak herbevestigen nu in deze zaal en tot slot aan u melden dat de moties en amendementen die tijdens deze vergadering bij de onderwerpen hier op de agenda vandaag worden ingediend, door de griffie op iBabs zullen worden geplaatst onder Statendag 13-12-2019. U vindt ze dan onder agendapunt 5: ingediende moties en amendementen.

Voor het publiek dat buiten deze zaal wil volgen wat hier gebeurt is er een speciale webpagina op de Brabantsite ingericht www.brabant.nl/BAS. Daar worden de documenten en de moties ook neergezet, zodat de bezoekers buiten deze zaken ook kunnen raadplegen en zo weten wat er in deze zaal gebeurt. Ik herinner eraan dat het in deze vergadering op de publieke tribune niet is toegestaan te applaudiseren, te klappen of te roepen. Dat is de spelregel die we hebben afgesproken in deze zaal. En ook wil ik u nogmaals wijzen op het feit dat, als u de zaal verlaat, u dat even meldt bij de bodetafel, zodat we weten dat er een correct aanwezigheidsoverzicht bij de bodes in deze zaal aanwezig is.

Actualiteit

Bespreken van de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof

De **voorzitter**: Dames en heren. Dan wil ik nu aanvangen met de bespreking. We beginnen met de eerste termijn van de Staten en als eerste gaat het woord voeren de fractie van de VVD, bij monde van mevrouw Dirken. Aan haar geef ik het woord.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Anton, Ben, Bas, Corné, Dieuwke, Frans, Ferdinand, Gert, Walter, Wiebe, en nog heel veel anderen. Dit is niet het lijstje van de kerstman, maar het begin van een lange lijst met namen van alle mensen die de VVD-fractie de afgelopen maanden heeft gesproken. De een is boer, de ander bouwer, de ander eigenaar van een kleiner of groter bedrijf. Ze hebben één ding met elkaar gemeen: stuk voor stuk hebben ze ons verteld dat ze willen dat Brabant vooruit kan. En ze willen ook allemaal, als dat echt moet, bijdragen aan een oplossing voor het stikstofprobleem. Maar ze hebben ook allemaal gevraagd om haalbare oplossingen. Nog veel meer mensen mailden of belden. Mijn excuus namens de fractie aan iedereen die nog geen antwoord heeft gekregen door de drukte.

Een deel van de mensen die we spraken is vandaag hier. Zij, en alle andere aanwezigen, rekenen vandaag op besluitvorming. Maar omdat er eigenlijk helemaal geen voorstel voorligt, alleen een beleidskader, komt er eigenlijk geen stemming. Wij vragen daarom de Staten om over een motie te stemmen die ik zojuist heb ingediend, die GS opdracht geeft om concreet en voortvarend met de Brabantse Aanpak Stikstof aan de slag te gaan. Zo krijgt iedereen duidelijkheid.

We hebben de afgelopen tijd veel gepraat en veel geluisterd en we hoorden dat er veel beeldvorming is ontstaan. De landbouw wordt overspoeld met social-mediaberichten waarin het kaf nauwelijks nog van het koren te onderscheiden is en boeren voelen zich absoluut niet meer gewaardeerd. De industrie durft op haar beurt nauwelijks nog naar voren te treden vanwege alle beeldvorming, en de bouwers begrijpen eigenlijk niet waarom zij stil moeten liggen voor een probleem waar zij in hun ogen nauwelijks een bijdrage aan leveren. De sectoren komen steeds meer tegenover elkaar te staan. Als VVD-fractie willen we

niet in zo'n Brabant wonen. Wij willen in een Brabant wonen waar partijen mét elkaar praten en niet óver elkaar. Daarom zijn we blij dat het college van GS de laatste weken met veel partners uit het veld heeft gesproken en draagvlak heeft gezocht bij het opstellen van de Brabantse Aanpak Stikstof.

De VVD beseft heel goed dat er voor de stikstofaanpak geen makkelijke of populaire oplossingen zijn, niet landelijk, niet provinciaal. Alle oplossingen doen immers pijn. Maar als bestuurspartij willen wij onze verantwoordelijkheid niet uit de weg gaan, ook niet als dat betekent dat we vervelende keuzes moeten maken. Daarom vinden wij dat geen enkele oplossing op voorhand afgewezen moet worden. Als Brabant echt niet op slot mag, dan mogen er geen taboes op oplossingen zijn. Het is goed om te zien dat GS dat uitgangspunt, geen taboes, ondersteunen. Alle sectoren moeten immers een bijdrage gaan leveren en voor de VVD is natuur ook een sector. We zien daarom de plannen van het kabinet op natuur graag tegemoet. In 2017 zijn wij als VVD akkoord gegaan met de besluitvorming rond stikstofreductie, omdat de ontwikkeling van Brabant zo snel ging, dat we wilden voorkomen dat Brabant op slot zou gaan. Dat was een vervelend besluit, maar we hebben die verantwoordelijkheid genomen om Brabant vooruit te kunnen helpen. Daarbij hebben we als VVD wel voorwaarden gesteld, onder andere rond haalbaarheid en betaalbaarheid. We hebben toen gedaan wat nodig is, en zijn ook nu bereid te doen wat nodig is, maar wel met dezelfde voorwaarde: het moet wel realistisch zijn. We vinden dan ook dat in dit dossier de bereidheid moet bestaan om steeds met de kennis van vandaag te kijken naar de stukken die er liggen. Aanpassingen in landelijke wetgeving zullen bijvoorbeeld zorgen dat we nog een aantal keer opnieuw met de kennis van die dag zullen moeten kijken.

Brabant heeft een enorme diversiteit. We hebben 2,5 miljoen inwoners, een bloeiende economie in heel veel sectoren, een uitgebreid wegennetwerk, veel recreatiemogelijkheden en een aantal mooie natuurgebieden. Vanwege die diversiteit loopt Brabant nu eenmaal eerder tegen depositiegrenzen aan dan andere provincies. Als we die diversiteit willen houden, en dat wil de VVD, dan is het sinds de uitspraak van de Raad van State alleen maar belangrijker geworden dat er voor iedereen voldoende stikstofruimte blijft. Daarom staan wij nog steeds achter het eerder genomen besluit om tot emissiereductie te komen. Maar zoals gezegd: alleen via een realistisch pad. Wij steunen dan ook het voorstel van GS om voor een deel van de veehouderij de datum te verschuiven waarop aanvragen moeten zijn ingediend, net als de datum waarop de systemen moeten zijn aangelegd. Voorzitter. Ik zeg bewust "voor een deel van de veehouderij", omdat nog steeds het beeld bestaat dat álle veehouders aan de slag moeten. Misschien dat de gedeputeerde zo meteen nog eens uit kan leggen om welke veehouders het nu eigenlijk precies gaat. Voor een ander deel van de ondernemers heeft de VVD via het amendement van 25 oktober al een ander traject bedongen: ondernemers die aan de slag willen met innovatieve systemen hebben toen al meer tijd gekregen. Het is goed om te zien dat GS nu ook de handschoen oppakken die de VVD heeft aangereikt om voor deze groep aanvullend beleid te maken, waarbij de 'time to market' leidend wordt boven deadlines. Geen hardheidsclausule meer dus, maar beleid. Wel vragen we ons af hoe deze groep ondernemers aan GS kan laten weten dat ze voor het innovatiespoor kiezen. Wij snappen heus wel dat dat niet kan met een belletje of met een appje, maar iets wat lijkt op een vergunningaanvraag gaat de VVD veel te ver. Zijn GS bereid om te kijken of dit zo simpel mogelijk gehouden kan worden?

In de vele gesprekken en mailwisselingen die we hadden kwamen twee punten in het bijzonder vaak naar voren: jongvee en ideeën rond reducties van meer stoffen tegelijk. Als bijzondere uitwerking van ons eerdere amendement, dat gelukkig veel steun heeft gekregen in de Staten, dienen we daarom rond deze twee punten moties in. Daarmee vragen we GS om ruimhartig naar deze innovaties op deze punten te kijken. We horen graag van de gedeputeerde of hij de moties kan ondersteunen.

Een van de dingen waar we ook veel over hoorden de laatste week heeft met extern salderen te maken. Het is voor veel mensen in het veld absoluut niet meer duidelijk wat nu de relatie is tussen de interim-omgevingsverordening en de regels rond extern salderen. En het is misschien een technische vraag, maar

veel van de aanwezigen zullen het zeker op prijs stellen als de gedeputeerde zo meteen nog eens helder uitlegt hoe dat nou zit.

De VVD kan zich uitstekend vinden in het maatwerk van de gebiedsgerichte aanpak dat GS voorstellen. Geen generieke maatregelen, maar aan de slag om te dweilen waar het lekt. Per gebied een eigen traject, om te doen wat nodig is. Dat de buurprovincies en buurlanden daarbij worden betrokken, vinden wij niet meer dan logisch, want veel gebieden houden immers niet op bij de grens van Brabant. Wij zijn voorstander van vrijwillige uitkoop, die genoemd is, maar ook van praktische oplossingen, zoals de kavelruil die juist door de insprekers werd benoemd. Kunnen GS daarin meegaan?

Waar wij wel moeite mee hebben, is om nu al over een afnamepad van 25% tot 40% reductie te praten. Wij vinden dat de eerste stap voor elk gebied een inventarisatie moet zijn: wat is nou eigenlijk de vraag naar stikstofruimte in dat gebied en hoe moeten we die vraag zien in relatie tot dat Natura 2000-gebied? Met andere woorden: GS, breng nou eerst eens in beeld welke projecten er zijn en hoe groot het belang daarvan is, want als het bijvoorbeeld gaat om ziekenhuizen, wegen als de N65 of de N270, of dijken, dan mag een reductiepercentage dat we zelf vaststellen volgens ons niet belangrijker zijn. Graag een reactie.

Daarnaast vinden we dat de stikstofruimte die beschikbaar komt via de voorgestelde stikstofbank op een goede wijze ingezet moet worden. Zoals ik al zei: voor de VVD is het van belang dat Brabant niet op slot gaat. Dat betekent dat wij het erg belangrijk vinden dat de werkgelegenheid op peil blijft. Via een motie roepen wij GS op om daar bij de verdeling van stikstofruimte prioriteit aan te geven.

Wij hebben met veel mensen gepraat en daardoor snappen we ook de stelling van GS dat voor de industrie een ander spoor gevolgd moet worden. De uitstoot via grote schoorstenen veroorzaakt immers depositie op een veelheid aan Natura 2000-gebieden in andere provincies, al is het soms in zeer kleine hoeveelheden. Kunnen GS aangeven of hier al op landelijk niveau over gesproken wordt, of wanneer dit in de zeer nabije toekomst gaat gebeuren? Eenzelfde vraag voor de bouwsector. Wij zien dat GS ideeën hebben over emissiereductie in de sector, maar zijn hierover al gesprekken gevoerd, of wanneer gaat dat gebeuren? En wat is de visie van GS in hoeverre sectoren elkaar kunnen helpen, bijvoorbeeld door het tijdelijk verleen van niet gebruikte stikstofruimte voor een bouwproject? Is zo'n vorm van tijdelijkheid een van de voorwaarden waar GS aan denken? En wat dat verleen betreft: als wij in het veld vroegen of dit een helpend instrument zou zijn, dan kregen we daar positieve reacties op. Dus wij zijn blij dat GS dit instrument hebben overgenomen, waarmee Brabant deze keer voorop loopt ten opzichte van invoering in de rest van Nederland.

Voorzitter. Ik rond af, maar niet dan nadat ik GS heb kunnen vragen hoe zij de communicatie over de Brabantse Aanpak Stikstof vorm gaan geven. Als VVD vinden wij het erg belangrijk dat er met alle betrokkenen wordt gecommuniceerd en dat er met de partners wordt overlegd, ook als de oplossingen ingewikkeld zijn en soms pijn doen. Maar alleen door naar elkaar te luisteren kan er draagvlak en begrip voor elkaar ontstaan, ook al zijn de keuzes niet noodzakelijk die van jou of van je sector. In dat Brabant wil de VVD wonen.

Motie M162-2019

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, kennis genomen hebbende van de Statenmededeling Brabantse Aanpak Stikstof d.d. 6 december 2019 alsook de Beleidsregel Natuurbescherming Noord-Brabant d.d. 10 december 2019; van oordeel zijnde dat:

- de balans tussen behoud van natuur en economische en maatschappelijke ontwikkeling in Brabant van essentieel belang is;
- conform de met meerderheid aangenomen motie M44 'Zorgvuldige keuzes maken als niet alles kan', met de Brabantse Aanpak Stikstof gekozen wordt voor een integrale aanpak;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- de Brabantse Aanpak Stikstof en de Beleidsregel Natuurbescherming Noord-Brabant tot uitgangspunten te nemen voor het te voeren provinciaal beleid en hier voortvarend mee aan de slag te gaan;

en gaan over tot de orde van de dag.

Wilma Dirken, VVD

Arend Meijer, D66

Hagar Roijackers, GroenLinks

Stijn Smeulders, PvdA."

Motie M163-2019 'Houd jongvee gezond'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13-12-2019, kennis genomen hebbend van de Statenmededeling Brabantse Aanpak Stikstof d.d. 6 december 2019 alsook de Beleidsregel Natuurbescherming Noord-Brabant d.d. 10 december 2019;

overwegende dat:

- ondernemers zich bij toepassing van de huidige beschikbare systemen zorgen maken over het dierenwelzijn van jongvee, door o.a. klauwgebreken en gladde vloeren;
- ondernemers willen investeren in een kwalitatief goed innovatief stalsysteem voor jongvee, dat rekening houdt met dierenwelzijn;
- er tijd nodig is voor innovaties;
- Provinciale Staten via amendement A8 ruimte hebben geboden voor ondernemers die gebruik gaan maken van innovatieve stalsystemen;

vragen het college:

- te onderzoeken in hoeverre de huidige beschikbare systemen bijdragen aan het dierenwelzijn bij het huisvesten van jongvee (tot twee jaar oud) en de resultaten aan Provinciale Staten bekend te maken;
- bij de toepassing van de hardheidsclausule uit amendement A8 ruimhartig te zijn voor ondernemers die innovatieve systemen voor jongvee gaan gebruiken die rekening houden met dierenwelzijn;
- breed uit te dragen welke ondersteunende middelen de provincie ter beschikking stelt, vanuit het staande beleid, om dergelijke innovaties te stimuleren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Wilma Dirken, VVD

Walter Manders, VVD

Ankie de Hoon, CDA."

Motie M164-2019 'Het geheel is meer dan de som der delen'

Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, kennis genomen hebbend van de Statenmededeling Brabantse Aanpak Stikstof d.d. 6 december 2019 alsook de Beleidsregel Natuurbescherming Noord-Brabant d.d. 10 december 2019;

overwegende dat:

- via amendement A8-2019, ingediend op 25 oktober 2019, ruim baan is gegeven aan ondernemers die met innovatieve systemen tot reductie van stikstofemissie willen komen;
- deze innovatieve veehouders bij voorkeur systemen willen gebruiken waar zowel de uitstoot van stikstof als die van andere stoffen zoals methaan of fijnstof worden beperkt;
- dit in het kader van welzijn van zowel mens als dier een gewenste ontwikkeling is;
- de betreffende innovatieve veehouders in de praktijk nog aan diverse andere 'knoppen' willen kunnen draaien in hun bedrijfsvoering om tot emissiereductie te komen;
- niet alleen het instrument, maar ook het doel centraal zou moeten staan;

vragen het college:

om bij toepassing van de hardheidsclausule uit amendement A8-2019, ingediend op 25 oktober 2019, ruimhartig te zijn voor zowel de ondernemers die met aantoonbaar slimme oplossingen komen voor stikstofreducties als de ondernemers die kiezen voor innovatieve systemen die ook uitstoot van andere stoffen sterk reduceren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Wilma Dirken, VVD

Walter Manders, VVD

Ankie de Hoon, CDA."

Motie M165-2019 'Prioriteiten stellen bij uitgave stikstofruimte'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, kennis genomen hebbend van de Statenmededeling Brabantse Aanpak Stikstof d.d. 6 december 2019 alsook de Beleidsregel Natuurbescherming Noord-Brabant d.d. 10 december 2019;

overwegende dat:

- de discussie over stikstofdepositie een ontwikkelprobleem geeft dat de hele nationale, maar zeker ook de Brabantse economie raakt, waaronder de sectoren industrie, bouw, landbouw en mobiliteit;
- Brabant niet 'op slot' mag;
- op landelijk niveau gevreesd wordt voor banenverlies als gevolg van de stikstofdiscussie;
- het behoud van werkgelegenheid ook in Brabant van groot belang is;

vragen het college:

- stikstofruimte die vanuit de provinciale 'stikstofbank' uitgegeven kan worden prioritair ten goede te laten komen aan projecten die de werkgelegenheid stimuleren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Wilma Dirken, VVD

Robert Janssen, VVD."

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Dirken voor haar bijdrage. Dan is nu de fractie van Forum voor Democratie, bij monde van de heer De Bie, de volgende spreker in de rij. De heer De Bie heeft het woord.

De heer **De Bie** (FvD): Voorzitter. De afgelopen tijd zijn we getuige geweest van een crisis. Velen denken dan meteen aan een klimaatcrisis of een stikstofcrisis, maar dat is niet wat ik bedoel, want dat zijn helemaal geen crises. Van een klimaatcrisis is geen sprake, of althans niet één waarop de mens in z'n algemeenheid, laat staan een klein land als Nederland, invloed heeft, en invloed van de provincie Noord-Brabant op klimaatverandering is er al helemaal niet. De stikstofcrisis die het gevolg is van een non-existente klimaatcrisis is helemaal geen crisis, omdat het het gevolg is van een door onszelf in een juridische context gecreëerd monster, waarin wij zelf hebben bepaald dat er Natura 2000-gebieden zouden moeten zijn, in de buurt waarvan geen stikstof mag worden uitgestoten omdat deze gebieden bestaan uit arme grond waar niet te veel plantjes mogen groeien. En omdat er bij deze natuurgebieden niet te veel plantjes mogen groeien – herkent u de tegenstelling: in natuurgebieden mogen niet te veel plantjes groeien? –, mag er niet te veel stikstof worden uitgestoten en drijven wij honderden agrarische bedrijven naar de rand van de afgrond, brengen we woningbouw tot stilstand en beperken we ons in de toekomst ongetwijfeld nog op allerlei andere manieren. Die effecten zou je een crisis kunnen beschouwen, al noem ik het liever collectieve krankzinnigheid.

Forum voor Democratie heeft de oplossing voor deze zogenaamde crisis. Heel simpel: gooi de stikstofnorm omhoog en laat iedereen gewoon meer stikstof uitstoten. Dan kunnen agrarische ondernemers weer ondernemen, kan de woningbouw weer op gang komen en hoeven wij onze economie verder niet te

beschadigen. Dit is immers ook het geval wanneer je de landsgrens overgaat. In het buitenland weten ze al lang dat stikstof zich niet aan landsgrenzen houdt. Daar weten ze al lang dat stikstof niet giftig is, maar juist planten voedt. In het buitenland verwoesten ze hun economie niet voor behoud van een paar hectaren heideplanten. Daar gebruikt men gezond verstand. Wat houdt ons tegen? Het ergste wat ons kan gebeuren is dat er minder heide, maar tegelijkertijd meer groen komt. Met andere woorden: kale natuur wordt vervangen door groene bossen die vlijtig CO₂ omzetten in zuurstof. Daar kunnen onze klimaatminnende Statenleden toch geen bezwaar tegen hebben?

Voorzitter. Dit is dus geen echte crisis. Nee, de echte crisis hebben wij de afgelopen tijd in de Staten gezien: een democratische crisis met meerdere gezichten. Eén gezicht van de echte crisis vindt zijn oorsprong in een partij die vier jaar in de oppositie heeft gezeten en honger had naar het pluche en zich liet verblinden door de geur van macht. Het CDA stapte in een coalitie die vreemd was aan de achterban van de partij. Dat kon niet anders dan mis gaan, en het ging ook mis. Forum voor Democratie heeft dat voorzien en heeft van het begin af aan geweigerd mee te werken aan de linkse klimaatprogramma's. Twee gedeputeerden stapten op en bij de achterban was zo'n beetje revolutie uitgebroken. Je zou zeggen dat dat voldoende is voor het CDA om de coalitie op te blazen. Maar het CDA dacht daar anders over, want tot op heden heeft de fractie onverminderd steun uitgebracht aan de coalitie die de achterban van de partij tot wanhoop brengt.

En dan het andere gezicht van de echte crisis. Geheel in strijd met haar liberale uitgangspunten doet de VVD actief mee aan de uitvoering van waanzinnige klimaatplannen. Binnen de partij is het angstaanjagend stil, maar dat maakt de crisis niet minder diep. Op bijna marxistisch-centralistische wijze wordt door de VVD actief meegewerkt aan de uitvoering van waanzinnige klimaatplannen die een oplossing zouden moeten bieden voor een probleem dat niet bestaat en ongekend veel geld kost. Meer overheidsbemoeienis en zwaardere lasten, hoe kan dat binnen het VVD-programma worden gerechtvaardigd? Het resultaat in onze provincie: de economie wordt kapot gemaakt, de maximumsnelheid gaat omlaag, agrarische ondernemers worden gedwongen zich vrijwillig te laten uitkopen, en om dat allemaal te bekostigen worden de opcenten verhoogd. Wat zou de achterban van de VVD hiervan vinden? De oorverdovende stilte binnen de VVD, maar ook de landelijke peilingen doen het ergste voor de partij vermoeden.

Aan de linkerkant van de coalitie wordt niet geklaagd. Nee, daar horen wij zacht gegniffel. Voor PvdA, D66 en GroenLinks is de buit immers binnen. Binnen de coalitie zijn de verschillen groot. Dat is duidelijk. Inmiddels is ook wel duidelijk dat de verschillen gewoonweg té groot zijn. Men heeft gepoogd de verschillen te overbruggen, maar dat is evident mislukt. En mocht vandaag een halfbakken, zoutloos compromis worden gevonden, dan is daarmee de crisis nog niet opgelost. Hoogstens is er sprake van uitstel.

Voorzitter. Iedereen weet dat in een goed functionerend democratisch bestel een dergelijke crisis maar op één manier kan worden opgelost, en dat is acute beëindiging van de coalitie. Stop ermee, trek de stekker eruit, maar modder vooral niet door. Tegen VVD en CDA zeg ik: kijk voor de verandering ook eens naar rechts. Er is een goed alternatief, een alternatief dat zich niet blindstaart op zinloze klimaatdoelen, een alternatief dat de economie niet kapot maakt, een alternatief dat agrarische ondernemers de ruimte biedt om te ondernemen, een alternatief dat de opcenten niet verhoogt, ofwel: een alternatief dat recht doet aan de uitslag van de verkiezingen. Het nemen van bestuursverantwoordelijkheid is eindig, besturen is inderdaad compromissen sluiten. De eigen achterban krijgt inderdaad niet op elk onderwerp zijn zin. In Nederland kan dat niet anders, maar ook in Nederland kan het elastiek niet oneindig worden opgerekt. Het moment dat het teleurstellen van kiezers is verworden tot het verloochenen van de eigen achterban is al lang bereikt. VVD en CDA, doe uw democratische plicht. Zeg vaarwel tegen deze coalitie en doe uw achterban en onze provincie een plezier.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Bie voor zijn bijdrage. Dan nu de fractie van het CDA bij monde van mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voorzitter. Iedere Statendag schrijven we in dit provinciehuis geschiedenis, voegen we een nieuw hoofdstuk toe aan het verhaal van Brabant. Zo ook vandaag. De stikstofuitspraak van de Raad van State en het eerste advies van de commissie-Remkes vormden het begin. Hierna zorgden diverse beladen debatten over welke maatregelen wel en juist niet te nemen, voor een bewogen verloop. Nu moet er wat het CDA betreft een reëel einde komen en een hoopvol vervolg.

Hoewel het strikt genomen wel zou moeten, omdat we vooruit willen kijken, is het moeilijk om hier te staan zonder terug te denken aan 2017. Zelfde zaal, zelfde publiek, zelfde emoties. De besluiten van toen hebben diepe sporen nagelaten in onze provincie, dat merken we vandaag de dag nog steeds. Onze landbouwwoordvoerder Tanja van de Ven wijst ons daar elke week op: de agrarische sector heeft altijd willen verduurzamen, als zij maar voldoende tijd krijgt. De bezorgdheid en het wantrouwen jegens ons, politici, is groot, maar gelukkig is de betrokkenheid om mee te denken en mee te praten dat eveneens, zo hebben wij in de afgelopen weken gemerkt en dat geeft moed. Brabanders zijn strijdbaar. En dat geldt ook voor het CDA. Vanaf 2017 is onze inzet geweest om realisme terug te brengen en perspectief in alle Brabantse huiskamers, met haalbaarheid, betaalbaarheid en uitvoerbaarheid als uitgangspunten, wat wil zeggen dat termijnen realistisch moeten zijn, investeringen terug te verdienen en innovaties goedgekeurd en beschikbaar, net als dat in iedere andere sector het geval is. Vanuit die gedachte hebben we op 18 oktober onze inzet aangaande het stikstofdossier op papier gezet en naar buiten gebracht, duidelijk gemaakt waaraan een nieuw landbouwbeleid in onze ogen zou moeten voldoen: uniforme stikstofregels in alle provincies, de vergunningsdeadline 1 april 2020 van tafel, geen afname zonder financiële compensatie van vergunde stalcapaciteit, aansluiten bij de landelijke stoppersregeling en geen gedwongen krimp van de veestapel. Vijf heldere punten.

Nu zijn we twee maanden verder en het is tijd om de balans op te maken. Er zal evenwicht moeten zijn tussen natuur, economische ontwikkeling en leefbaarheid. Rentmeesterschap dus. Kijkend naar waar we vandaan komen, de in beton gegoten besluiten uit 2017, en welk maatregelenpakket er nu voorligt, kunnen we vaststellen dat er in elk geval sprake is van beweging, niet van de sector wég, maar naar de agrarische sector toe. Een stapje in de goede richting, maar nog te weinig om te kunnen spreken van een doorbraak. Als CDA hebben we in de afgelopen tijd onze inzet, vertaald in de eerdergenoemde vijf punten, in veel moties en krantenkoppen terug moeten lezen. Dat deze nu ook, in meer of mindere mate, zijn terug te zien in het voorliggende pakket maatregelen, is enerzijds een heel goed vertrekpunt voor het debat vandaag. Enerzijds, want anderzijds lezen we tussen de regels door ook zaken die ons zorgen baren, bijvoorbeeld dat in 2023 tenminste het afnamepad van het veehouderijbesluit van juli 2017 moet zijn gerealiseerd. Hoe realistisch is dat tijdspad en vanwaar die 2023? Omwille van de verkiezingen? Graag een reactie. Verderop lezen we dat 'ingeval de stikstofdepositie onvoldoende afneemt, het college nog deze bestuursperiode beleidsinterventies toepast om de beoogde dalende lijn te bevorderen'. Waarmee het eigenlijk zegt: we behouden ons het recht voor om tijdens de wedstrijd de spelregels te blijven veranderen. Wat zegt dat over de besluiten die wij vandaag nemen? Welke kaders gelden hiervoor? En we lezen dat 'ingrijpende maatregelen nodig zijn, zowel generiek als gebiedsgericht', terwijl wij als CDA juist maatwerk willen, en heel positief zijn over de gebiedsgerichte aanpak. Welke generieke maatregelen heeft het college voor ogen? Welke beleidsinterventies houdt het achter de hand? Daar moet het college over hebben nagedacht. Graag een helder antwoord.

Het zijn dit soort uitspraken die ons zorgen baren, waar wij kanttekeningen bij plaatsen, moeite mee hebben, omdat ze de provincie de mogelijkheid geven om elke maatregel die we vandaag, morgen of overmorgen afspreken, wanneer het uitkomt weer te herzien. Dat geeft de Brabanders, de mensen buiten,

niet de duidelijkheid en zekerheid die zij van een betrouwbare overheid mogen verwachten en waarvoor velen vandaag naar het provinciehuis zijn gekomen. Begrijpt het college dat?

Behalve zorgen over dit gebrek aan duidelijkheid en zekerheid is de kernvraag vandaag of met dit pakket een goede basis voor de toekomst wordt gelegd, waarbij vooral de vraag centraal staat of de negen maanden extra tijd die boeren krijgen om hun vergunningaanvraag voor schonere stallen in orde te maken voldoende zijn. Negen maanden extra om als ondernemer de investering van je leven te doen, niet wetend of dat wat je investeert de beste oplossing is, die innovatieve stal met de best beschikbare bronmaatregel, die nu nog niet beschikbaar is, of noodgedwongen moet kiezen voor de snelste, halfbakken oplossing, maar wél in de wetenschap dat de commissie-Remkes, het kabinet en de provincie je nog ieder moment kunnen verrassen met nieuwe inzichten en aanvullende maatregelen. Welke bank verstrekt je onder deze omstandigheden een lening? Juist om financiering mogelijk te maken, is een heldere en eenduidige regelgeving nodig, en die moet in het pakket van vandaag zitten. Hoe kijkt het college hier tegenaan? Als CDA hebben we het pakket lang en kritisch bestudeerd en we zijn daarbij echt niet over één nacht ijs gegaan. Zelden zoveel tafels gezien, zoveel mensen gesproken, zoveel meningen geteld, en zelden zo geworsteld, niet omwille van onszelf, maar waar we de Brabanders nou echt mee helpen.

Zoals eerder aangegeven, is voor ons als CDA de uitkomst van het debat van vandaag, de vragen die we stellen, de antwoorden die we krijgen, en het draagvlak voor de voorstellen die we zelf zullen doen, bepalend voor de finale beoordeling van dit pakket. Wat wij willen: allereerst realisme en kwaliteit, die staan bij ons voorop. Ondernemers moeten maatregelen kunnen dragen en kunnen kiezen voor de beste oplossing, en dat wil zeggen: het meest duurzame, effectieve stalsysteem, dat zowel hen als Brabant helpt. Bronmaatregelen zijn voor ons het wachten en stimuleren waard, en data niet in beton gegoten. Realisme en kwaliteit wegen voor ons zwaarder dan deadlines. Wij zullen daarom een motie indienen om de datum 1 oktober 2022 flexibel te maken en daarmee te kunnen schuiven waar nodig.

We weten dat we nog wachten op landelijk beleid, dat de commissie-Remkes met een tweede advies komt en het kabinet met aanvullende maatregelen, met nieuwe inzichten voor de middellange en lange termijn. Zolang dit beleid er niet is, er geen duidelijkheid is over wat dat betekent voor Brabant, willen wij dat het college geen onomkeerbare stappen zet in haar stikstofbeleid, om te allen tijde bij landelijk beleid te kunnen aansluiten. Ook hiertoe dienen wij een motie in.

Als CDA zijn we voorstander van een gebiedsgerichte aanpak, van maatwerk dat kansen biedt, kansen om behalve voor ondernemers en voor natuur ook iets te doen voor het landschap, voor leefbaarheid en voor het klimaat. De vraag is dus om behalve economie en ecologie ook deze aspecten in de gebiedsgerichte aanpak mee te nemen. Hierop vragen wij een toezegging van het college.

Het college streeft naar een daling van de stikstofdepositie met 25% tot 40%. Een grote opgave, waarvan het CDA zich afvraagt of deze haalbaar is. Er bestaat veel discussie over metingen en methodieken, en die willen we graag overlaten aan experts. Maar wat we wel willen, is een eenduidig en eerlijk vertrekpunt aan de hand van een nulmeting van depositie in de Natura 2000-gebieden. Die moet er komen, en ook hiervoor vragen wij een toezegging.

Er komt een commissie die gaat toetsen op haalbaarheid, betaalbaarheid en uitvoerbaarheid., en dat is goed. Voor het CDA is het belangrijk dat in deze commissie alle partijen meepraten, agrarische ondernemers én natuurverenigingen. Wij willen de toezegging dat de samenstelling van deze commissie een afspiegeling gaat zijn van de Brabantse samenleving, en iedereen wordt betrokken.

Als laatste het verzoek om te onderzoeken of en hoe strostallen kunnen worden uitgezonderd van verplichte stalaanpassingen, omdat, wanneer bestaande strostallen worden voorzien van een luchtwasser, er geen aangenaam leefklimaat meer gerealiseerd kan worden in de strobedden, en een ander innovatief systeem is nog niet in de maak. Dat is niet het realistische beleid dat wij voorstaan, en dus pleiten wij bij motie voor een onderzoek naar aanpassing.

Tot zover onze eerste inbreng. Wij zijn benieuwd naar de reactie van het college, zodat we deze kunnen meewegen en de balans kunnen opmaken.

Dank u wel.

Motie M173-2019 'Landelijk beleid'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2019, behandelend de Brabantse Aanpak Stikstof;

constaterende dat:

- in 2020 de commissie-Remkes nogmaals met een advies komt en het kabinet met aanvullende stikstofmaatregelen;

overwegende dat:

- onbekend is wat dit advies en deze maatregelen inhouden en voor Brabant zullen betekenen;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- in het Brabantse stikstofbeleid geen onomkeerbare stappen te zetten, zolang landelijk beleid nog niet bekend en vastgesteld is, om te allen tijde bij dit landelijk beleid te kunnen aansluiten;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ankie de Hoon, CDA."

Motie M174-2019 'Strostallen'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2019, behandelend de Brabantse Aanpak Stikstof;

constaterende dat:

- strostallen goed zijn voor het dierenwelzijn;
- de stallen zo zijn ontworpen dat er een scheiding is tussen waar de zeugen mesten en urineren;
- luchtstromen ervoor zorgen dat de zeugen enkel het strobed als ligruimte gebruiken;

overwegende dat:

- wanneer de bestaande strostallen worden voorzien van een luchtwasser, er geen aangenaam leefklimaat meer wordt gerealiseerd in de strobedden en een ander innovatief systeem niet in de maak is;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- te onderzoeken of en hoe strostallen kunnen worden uitgezonderd van verplichte stalaanpassingen, gezien het feit dat dit 2% van het totale aantal zeugen in de provincie Noord-Brabant bedraagt;

en gaan over tot de orde van de dag.

Tanja van de Ven-Vogels, CDA."

Motie M175-2019 'Flexibele datum'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2019, behandelend de Brabantse Aanpak Stikstof;

overwegende dat:

- realisme en kwaliteit de uitgangspunten van besluitvorming moeten zijn;
- termijnen realistisch moeten zijn, investeringen terug te verdienen, en innovaties goedgekeurd en beschikbaar;
- er nog veel onduidelikheden zijn op zowel technologisch vlak als op het gebied van landelijke ontwikkelingen;
- veehouders zo veel als mogelijk de kans moeten krijgen gebruik te maken van brongerichte stalsystemen, omdat deze niet alleen beter zijn voor het milieu, maar ook voor de veehouder en zijn dieren;

verzoeken Gedeputeerde Staten: \

- de datum 1 oktober 2022 flexibel te maken, om alle veehouders de kans te bieden te kunnen kiezen voor een brongericht systeem, zodat wanneer voor bepaalde diercategorieën op 1 oktober 2022 nog geen brongerichte systemen beschikbaar zijn verder opschuiven in de tijd mogelijk is; en gaan over tot de orde van de dag.

Ankie de Hoon, CDA."

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw De Hoon voor haar bijdrage. Dan nu de fractie van de SP, bij monde van de heer Swinkels. Aan hem het woord.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Ik stel me zo eens voor wat de Brabanders die vandaag de moeite nemen dit debat te volgen denken, als ze zien dat wij hier met elkaar weer over elkaar buitelen over onderwerpen waar we de afgelopen weken ook al op vrijwel identieke wijze met elkaar uren over hebben gesproken. Het moet ze voorkomen als een vreemde tombola, een politieke poppenkast waarin de houdbaarheidsdatum van elk besluit inmiddels gereduceerd is tot slechts enkele weken. Brabant is op drift aan het raken, en dat doet me ergens ontzettend veel pijn. Want we hadden immers een helder besluit, een besluit dat in zichzelf de problematiek tekent: we nemen een besluit waarna we er twee jaar over doen om aan dat besluit te wennen en de voorbereidingen te treffen, vervolgens twee jaar om daaraan te gaan voldoen en het uiteindelijke effect van dat besluit zal pas in 2042 z'n volledige effect hebben. Het schetst de dynamiek waar we mee te maken hebben, want daarna komt de natuur pas. Daarna zal namelijk pas daadwerkelijk de stikstofdepositie zijn afgenomen op een manier dat de natuur zich ook kan herstellen. En dat herstel vraagt ook nog vele jaren. Het zou ons daarom alleen maar tot voortvarendheid en snelheid moeten aanmoedigen. Maar we laten hier vandaag andermaal anders zien. We struikelen over elke maatregel en de natuur heeft het nakijken, heeft geen stem. Er is immers altijd weer een reden, een nieuwe ontwikkeling die ons voor de korte termijn en in onze eigen omgeving noopt tot uitstel. Dat doen we immers al veertig jaar.

Ik laat u zien hoe groot het probleem is. Ik heb er een plaatje voor. De CDA-fractie vroeg er net naar, maar er zijn gewoon gegevens. Dit zijn onze Natura 2000-gebieden in Brabant. De rode balken geven de mate aan waarin onze kritische depositiewaarde wordt overschreden. Het is terecht, en volgens mij zegt de ZLTO dat ook: zelfs als we de volledige landbouw af zouden schaffen, zullen we niet onder de kritische depositiewaarde komen in veel van onze gebieden. Hebben wij enig besef met elkaar hoe groot de problematiek is? Het betekent niet dat wij hier sectoren tegen elkaar moeten uitspelen, de één moeten sparen en de ander tot meer actie dwingen, het betekent echt dat we allemaal alles uit de kast moeten halen om deze depositie naar beneden te halen, niet morgen, niet later, nee: met grote snelheid. Want snelheid betekent hier alles. De maatregelen die we vandaag nemen zijn veel minder kostbaar dan de maatregelen die we over een jaar moeten nemen. Onze nationale aanpak geeft uiteindelijk slechts 30% van onze Natura 2000-gebieden enige mogelijkheid om daarin natuurherstel mogelijk te maken. Dus mijn vraag aan het college: welke garanties zitten er in deze Brabantse Aanpak Stikstof, dat bij wijze van spreken vanaf morgen een serieuze reductie van stikstofdepositie in onze natuur zal plaatsvinden? Zeg ons welke concrete effecten we daarvan op welke termijn mogen en kunnen verwachten en hoe we daarin het veelvuldig verhandelen, verleasen van stikstofruimte, zelfs de nu nog niet werkelijk tot depositie gekomen ruimte, moeten plaatsen in dat geheel. In onze ogen moeten we de beschikbare emissieruimte allereerst en met hoge prioriteit aan de natuur teruggeven. Hoe sneller en hoe beter we dat doen, hoe groter de kans op succes. Treuzelen of vertragen schaadt dus de natuur, maar ook de mogelijkheid het überhaupt ooit op te lossen.

Voorzitter. We blijven maar rollebollen over wie het meeste stikstof over onze natuur mag uitstoten. Dat moet veranderen in dat we ruimhartig niet alle ruimte pakken die er is. Daarom zal ik nu symbolisch mijn

bijdrage – formeel 16 minuten – stoppen en niet alle spreektijd pakken die er is. En hoop ik daarmee die ruimte linea recta aan de natuur ten goede te laten komen.

Dank u.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Swinkels voor zijn bijdrage. De fractie van D66 dan nu, bij monde van mevrouw Van Kessel. Zij heeft het woord.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voorzitter. Ik heb hier al eens eerder een bijdrage mogen leveren op dit dossier en ik zal dan ook vandaag mijn kernboodschap van toen herhalen. Voor D66 gaat dit dossier over natuur én over het vinden van de juiste balans, balans tussen natuur en economie, balans tussen uitstoot van stoffen en gezondheid van Brabanders.

D66 is blij met de pragmatische en actieve inzet van dit college, dat binnen zeer korte termijn met een visie en een concreet plan van aanpak komt om het stikstofvraagstuk aan te pakken: de Brabantse Aanpak Stikstof, ook wel BAS. BAS brengt Brabant in beweging en BAS maakt een begin aan het herstellen van de balans. De aanpak van stikstof is een nationaal en dus ook Brabantbreed probleem, maar er zijn duidelijke regionale verschillen te zien. In Brabant is het dan ook goed dat we met een gebiedsgerichte aanpak gaan werken. Om de huidige problematiek op te lossen moet er breder gekeken worden dan alleen naar de veehouderij of langzamer rijden op de snelwegen. Dit maakt dan ook dat meerdere maatregelen in elkaar overlopen of elkaar versterken. Koppelkansen zou ik ze willen noemen. Zo schept deze BAS kansen om naast stikstofreductie, ook de verdroging en de inzet op het klimaatadaptatievraagstuk aan te pakken. D66 ziet dan ook kansen om verschillende doelen aan elkaar te knopen.

Stikstof is niet alleen voor beschermde planten en dieren een probleem. Zij voelen de effecten van de jarenlange te hoge stikstofuitstoot en luchtvervuiling, maar het gaat ook ten koste van de gezondheid van onze Brabanders. Het beeld van een man die hees en happend naar lucht meer aandacht vraagt voor de gezondheidseffecten van luchtvervuiling, zoals stikstofdioxide en ammoniakuitstoot, tijdens een bijeenkomst in Oirschot, of iemand die vertelt hoeveel beter hij kan ademen als hij zich buiten onze provincie bevindt. Dat zijn verhalen die indruk maken, op mij tijdens die betreffende ontmoetingen, maar, dat weet ik zeker, ook op de mensen die vandaag dit debat volgen. Het zijn deze verhalen die de afgelopen tijd misschien minder hard te horen waren. Ze vielen natuurlijk een stuk minder op dan die grote, glimmende tractoren. Maar juist daarom pleiten wij vandaag voor gezonde natuur, een goede luchtkwaliteit en herstel van de balans voor de gezondheid van de Brabander. Zo is eerder dit jaar één van de grootste studies ooit over de effecten van stikstofdioxide op de aanwezigheid van astma bij kinderen gepubliceerd. Er bleek een directe link als gevolg van de blootstelling aan stikstofdioxide en fijnstof. Het gaat hier om kinderen die een leven lang een ziekte met zich mee moeten dragen die invloed heeft op hun dagelijks functioneren. Nu er lastige besluiten genomen moeten worden over de vermindering van stikstof in de lucht, vinden wij het belangrijk om op te komen voor deze belangen.

Maar de stikstofaart – zelfs als we hem kleiner maken – is momenteel onevenredig verdeeld. De ene sector heeft een veel grotere hoeveelheid stikstofruimte in handen dan de andere sector. Sectoren als de bouw gebruiken nauwelijks stikstof, en toch ligt de bouw nu op diverse plekken stil, waardoor starters nog langer moeten wachten op een betaalbare woning. Maar ook scholen, ziekenhuizen en bedrijven kunnen niet gebouwd worden. D66 wil de BAS gebruiken om de stikstofaart gelijkjer te gaan verdelen over alle sectoren. Daartoe dienen wij een motie in. Hierdoor komt ook de landbouwsector meer in balans met de omgeving.

Deze stikstofruimte die de BAS in eerste instantie schept door het op korte termijn uitkopen van ondernemingen wil D66 inzetten voor duurzame ontwikkelingen die bovendien veel urgentie hebben, zoals woningbouw. Maar D66 wil vooral focus op de langere termijn, waarbij een stevige reductie nodig is. Voor D66 is het dan ook essentieel dat het college vasthoudt aan de inzet van een onomkeerbaar

stikstofreductiepad, zoals in het bestuursakkoord is afgesproken. In het bestuursakkoord is ook afgesproken dat we de monitoring en rapportages rondom metingen willen verbeteren. Wij wijzen het college graag op die afspraak, want deze ambitie is voor ons nu extra belangrijk geworden. Wij bepleiten een 'hand aan de kraan'-principe, waarbij we tijdig maatregelen kunnen nemen en deze indien noodzakelijk kunnen verscherpen.

Het college geeft aan naast de gebiedsgerichte aanpak in te zetten op sectorale generieke maatregelen voor de industrie, bouw, mobiliteit en landbouw. In de infographic van vorige week werden de maatregelen van de veehouderij keurig weergegeven; terwijl we ook op al die andere terreinen al zoveel doen. D66 roept het college daarom op om ook voor die andere sectoren een mooie weergave in één oogopslag te maken. Het kan maar duidelijk zijn.

En ik herhaal maar weer eens dat D66 graag wil dat in het kader van mobiliteit er niet alleen naar het aanpassen van de snelheidsborden wordt gekeken, maar ook naar de inrichting van de provinciale wegen, om daadwerkelijk de snelheid te verminderen en daarmee ook de verkeersveiligheid te vergroten, waarbij we de fietsveiligheid niet moeten vergeten.

Inzetten op duurzamere manieren van vervoer, zoals elektrische deelauto's, extra en slimme fietspaden en goede bereikbaarheid door verkeershubs, is nodig om ook vanuit de mobiliteitssector verdere afname van stikstofuitstoot te realiseren. Brabant kent een grote vervoerssector met vele transportbewegingen die door onze provincie heenlopen. Hierdoor is deze sector ook verantwoordelijk voor de uitstoot van de grootste hoeveelheid stikstofdioxide. Van de industriector verwachten wij een sterke inzet op technologische innovaties en elektrificering, om ook hier de uitstoot van stikstof verder te reduceren. Op deze manier houden we rekening met elkaar en met de toekomst van Brabant. Want wij staan als D66 voor die toekomst. Wij zijn vandaag bezig met het Brabant van morgen. Een gezonder, duurzamer Brabant met betere balans tussen economie en natuur.

Motie M166-2019 'Generieke Maatregelen'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 december 2019, met kennisname en voor de behandeling van de Brabantse Aanpak Stikstof d.d. 6 december 2019; constaterende dat:

- de provincie fors blijft inzetten op een betere balans tussen maatschappelijke en economische ontwikkelingen en natuur;
- de provincie hiervoor breed kijkt naar alle sectoren en een integrale gezamenlijke inzet van alle sectoren nodig acht;
- de provincie een samenhangend pakket van maatregelen voorstaat waarbij gebiedsgerichte, specifieke inzet gepaard gaat met generieke maatregelen;

overwegende dat:

- de provincie voortvarend is opgetreden om binnen korte termijn met een Brabantse Aanpak Stikstof te komen;
- er een grote betrokkenheid is bij dit onderwerp vanuit de Brabanders;
- het college naast de nieuw aangekondigde generieke maatregelen al diverse stikstof reducerende elementen in haar beleid heeft opgenomen;

vragen Gedeputeerde Staten om:

- binnen drie maanden een (visueel) inzicht te geven in de diverse generieke maatregelen, de beoogde stikstofreductie en de planning zodat voor alle Brabanders helder is wat er op de gebieden van industrie, bouw en mobiliteit de komende periode staat te gebeuren in Brabant;

en gaan over tot de orde van de dag.

Janneke van Kessel, D66

Tom Ludwig, GroenLinks

Martijn de Kort, PvdA
Wilma Dirken, VVD."

Motie M167-2019 'Koppelkansen'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 december 2019, met kennisname en voor de behandeling van de Brabantse Aanpak Stikstof d.d. 6 december 2019; constaterende dat:

- de Brabantse Aanpak Stikstof enerzijds dient om stikstof te reduceren en anderzijds deze ook wil herverdelen ten behoeve van duurzame economische ontwikkeling;
- dankzij (landelijke) regelingen en gebiedsgericht aankoopbeleid diverse agrarische ondernemingen stoppen, zodat hun stikstofruimte op de 'stikstofbank' terecht komt;
- bij de aankoop van een agrarische onderneming niet enkel stikstofruimte in handen komt van de overheid; maar ook vierkante meters staloppervlak;
- Brabant sinds juli 2017 het instrument 'staldering' voor grote delen van de provincie kent om verdere concentratie van veehouderij tegen te gaan;

overwegende dat:

- in (sommige) stalderingsgebieden nog altijd sprake is van een bovenmatige concentratie van veehouderijbedrijven;
- de aankoop van agrarische ondernemingen vanuit welke maatschappelijke opgave dit ook is, een kans biedt om de concentratie te verminderen door het opkopen en vervolgens doorhalen van stalderingsmeters;

dragen Gedeputeerde Staten op:

- voor 1 februari 2020 juridisch te verkennen of en hoe het mogelijk is om voor agrarisch ondernemers die hun stikstofruimte middels 1) een (landelijke) regeling, 2) de Brabantse gebiedsgerichte aanpak aan de overheid beschikbaar stellen ook de met deze transactie gepaarde verkregen stalderingsmeters uit de markt genomen kunnen worden;
- een afwegingskader te maken waarin opgenomen is op welke wijze Gedeputeerde Staten deze verkregen ruimte in wil zetten voor andere maatschappelijke opgaven; zoals de woningbouw, klimaatadaptatie, de energietransitie, etc;
- deze aanpak op te nemen in de beleidsregel en uit te voeren;
- Provinciale Staten op gepaste momenten hierover te informeren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Arend Meijer, D66

Janneke van Kessel, D66."

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van Kessel voor haar bijdrage. Dan is nu de fractie van GroenLinks bij monde van de heer Ludwig die het woord heeft.

De heer **Ludwig** (GL): Voorzitter. Vorige maand was ik voor de jaarlijkse natuurwerkdag in de Deurnese Peel. De Deurnese Peel is een mooi beschermd natuurgebied, maar de natuur in het gebied heeft te lijden onder de grote hoeveelheid stikstofneerslag. Onder leiding van de Werkgroep Behoud de Peel en Staatsbosbeheer werkten we met zo'n twintig enthousiaste vrijwilligers om het gebied weer open te maken door het snoeien van struiken en kleine berken, dit zodat gebiedseigen planten en soorten weer terugkomen en de ruimte krijgen, zoals heide en veenmossen. Het was een fantastische dag. De moraal bij de vrijwilligers was hoog. Maar hoe hard deze vrijwilligers of terreinbeherende organisaties ook hun best doen, tegen de permanente en jarenlange hoge stikstofdepositie, al dan niet in combinatie met verdroging, is niet op te werken. Het is dweilen met de kraan open. Het verminderen van de stikstofdepositie is dan ook

urgent en nodig om deze en andere kwetsbare natuurgebieden te beschermen, een urgentie die ook wordt gevoeld door dit college, getuige het coalitieakkoord, de begroting en de voorliggende Brabantse Aanpak Stikstof.

Voorzitter. In het begin van deze bestuursperiode deed de Raad van State een belangrijke uitspraak. De PAS gaf niet voldoende waarborgen ter bescherming van onze natuur. Zoals ik al tijdens mijn maidenspeech zei, was dit voor de fractie van GroenLinks geen verrassing: We hebben decennialang te weinig rekening gehouden met de natuur. Het systeem van de PAS zorgde niet voor deze bescherming, een daling van de stikstofuitstoot zette niet in. We leefden op de pof en het heeft ons gebracht waar we nu zijn, een situatie die voorkomen had moeten worden. Maar nu het de realiteit is, zullen we moeten handelen en komen tot een effectief en toekomstbestendig maatregelenpakket om de stikstofneerslag verregaand te verminderen.

Voorzitter. Ik dank het college voor het voortvarend oppakken van deze opgave. Er ligt nu een Brabantse Aanpak Stikstof voor waar de fractie van GroenLinks positief over is. Er wordt daadwerkelijk werk gemaakt van daling van stikstofneerslag en er ontstaat hierdoor ook weer ruimte voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen, zoals het aanleggen van duurzame energie en het bouwen van woningen. Het weer kunnen bouwen van woningen is van groot belang. De woningnood is urgent en daar zijn starters op de woningmarkt, maar ook mensen die afhankelijk zijn van een sociale huurwoning, als eerste de dupe van.

De fractie van GroenLinks vindt het een goede zaak dat naast een ambitieus maatregelenpakket er ook gemonitord gaat worden, zodat kan worden ingegrepen als de stikstofdepositie niet genoeg daalt. Het 'hand aan de kraan'-principe noemen we dat. Het college geeft als voorbeeld dat afroming bij externe saldering kan worden opgehoogd, indien de stikstofdepositie niet genoeg daalt. Een logische optie. Aan het college de vraag welke ingrepen nog meer mogelijk zijn. Graag een reactie.

Het is ook een goede zaak dat niet alleen wordt gekeken naar stikstof in het maatregelenpakket, want we kennen meerdere maatschappelijke opgaven, zoals klimaatverandering, verdroging en transitie naar een kringlooplandbouw. Er gaat gewerkt worden met gebiedstafels om deze integrale opgaven verder uit te werken. Een sector die al zeer lang integraal werken zijn de biologische boeren. Niet alleen stikstofreductie is van belang voor deze boeren, maar ook goed bodembeheer, dierenwelzijn en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voorkomen. Brabant heeft een kleine biologische sector, die ondersteuning behoeft. Wil het college bij de verdere uitwerking van de gebiedsgerichte opgaves in overleg treden met deze biologische sector, juist om te bezien hoe de biologische sector kan bijdragen aan de integrale gebiedsgerichte opgaven, bijvoorbeeld door gronden die vrijkomen te verpachten aan de biologische sector? Graag een reactie op dit punt.

De fractie van GroenLinks ziet dat bij extern salderen nu de feitelijke gerealiseerde capaciteit het uitgangspunt zal zijn. Hoe wordt nu bijgehouden wat bij extern salderen het echte resultaat is voor de natuur? Dit zal namelijk, als er veel ruimte zit tussen de feitelijk benutte situatie en de feitelijk gerealiseerde situatie, niet altijd 30% zijn.

Dan het opkopen van bedrijven. Kan het college aangeven wanneer duidelijk wordt welke middelen vanuit het Rijk komen voor het opkopen van bedrijven rondom Natura 2000-gebieden? En wil het college bij het Rijk aandringen op snel duidelijkheid van het kabinet hierover? GroenLinks vindt het daarbij belangrijk dat het kabinet voor de uitkoop voldoende middelen ter beschikking stelt, zodat bedrijven ruimhartig worden uitgekocht. En wanneer kunnen we als provincie eindelijk duidelijkheid verwachten over hoe wordt omgegaan met dierrechten en fosfaatrechten?

Het duurt naar de mening van fractie van GroenLinks erg lang voor het kabinet tot actie komt. Al deze zaken zijn essentieel om te kunnen beginnen met de gebiedsgerichte aanpak. Dit belemmert het herstel van de natuur, maar ook belangrijke maatschappelijke en economische ontwikkelingen.

Voorzitter. Het college stelt een verplaatsing voor de zogenoemde IOV-data. Dit wordt nu respectievelijk 1 januari 2021 voor het indienen van de vergunningsaanvraag en 1 oktober 2022 als uiterste datum voor realisatie van de nieuwe stalsystemen. De fractie van GroenLinks is niet blij met de verschuiving van de data, maar begrijpt dit, gezien de landelijke vertraging. Zo is nog steeds de definitieve AERIUS-berekening niet beschikbaar, loopt de warme saneringsregeling varkenshouderij nog en zijn de Rijksmiddelen niet bekend voor de gebiedsgerichte aanpak. De maatregel is niet alleen nodig om onze Natura 2000-gebieden te beschermen, maar ook voor het generiek omlaag brengen van stikstofemissie. We kennen immers vele natuurgebieden in Brabant die geen Natura 2000 bescherming hebben, maar wel leiden onder de stikstofneerslag. Een voorbeeld is de Maashorst bij Oss, waar nu zelfs steenmeel wordt gestrooid met helikopters om verzuring tegen te gaan. GroenLinks gaat erop toezien dat er niet meer wordt afgeweken van het voorgestelde tijdpad en dat reductie daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Over de gebiedsgerichte drempelwaarden. Het college ziet graag gebiedsspecifieke drempelwaarden, om kleine projecten zonder vergunning mogelijk te maken. De Raad van State was echter kritisch over het opnieuw instellen van drempelwaarden. Op welke wijze zorgt het college ervoor dat we niet in dezelfde situatie komen als de PAS, met alle juridische problemen van dien?

Het college geeft aan geen taboes te kennen voor de aanpak van stikstof, en dat alle stikstof producerende sectoren dienen bij te dragen in generieke bronmaatregelen naar gelang het aandeel van stikstofuitstoot. Wordt in dit maatregelenpakket daarmee ook gekeken naar verlaging van snelheid bij provinciale wegen, indien deze dicht bij Natura 2000-gebieden liggen? Graag een reactie.

Daarnaast verbaast het de GroenLinks-fractie dat het woord 'circulair' niet terugkomt in de Brabantse Aanpak Stikstof. In het eerste advies van de commissie-Remkes werd hier namelijk expliciet aandacht voor gevraagd. Een circulaire economie draagt bij aan het verminderen van de stikstofuitstoot. Zo adviseert deze commissie om ter versnelling van de circulaire bouw duurzame innovaties te stimuleren, bijvoorbeeld door het aanpassen van aanbestedings- en/of vergunningsvoorwaarden. De fractie van GroenLinks heeft daarom samen met D66 en Partij van de Arbeid een motie ingediend om in de uitwerking van de BAS te onderzoeken hoe de circulaire economie kan worden versneld. Dit biedt naast daling van de stikstofuitstoot ook economische kansen voor Brabantse innovatieve bedrijven.

De fractie van GroenLinks is blij met de antwoorden op mijn schriftelijke vragen over het beschermen van natuurgebieden. Het college ziet gelukkig geen heil in het aanpassen van natuurbeschermingsregels, maar wil werk maken van verlaging van de stikstofdepositie en van natuurherstel. De GroenLinks-fractie vindt het ook tamelijk bizar dat deze discussie nu oplaait. We zijn met zijn allen terecht kritisch als in de Amazone natuurgebieden verdwijnen of als in Polen het laatste oerbos van Europa wordt bedreigd, maar blijkbaar mogen wij wel morrelen aan onze natuur. Gelukkig is de samenleving volop in beweging gekomen tegen dit rampzalige plan. Meer dan 50.000 berichten met #mijnnatuurblijft zijn gedeeld om het kabinet over te halen niet te morrelen aan de beschermde Natura 2000-gebieden.

De fractie van GroenLinks is ook blij dat er een versnelling en intensivering komt van natuurherstel. We behandelen er strak ook één, de Oude Strijper Aa. Wel moet dit binnen de huidige financiële middelen gebeuren. De fractie van GroenLinks vraagt zich af hoe dit zich verhoudt met de toezegging van het kabinet dat er 250 miljoen euro wordt uitgetrokken voor natuurherstel. Graag een reactie.

Ik kom tot een afronding, voorzitter. Het opkopen van bedrijven kost geld. De fractie van GroenLinks wil weten welke middelen het college gaat inzetten hiervoor. Primair moet het geld komen van het Rijk, maar de aankoop van gronden neemt de provincie op zich. Graag de bevestiging dat middelen alleen vanuit het GroenOntwikkelfonds Brabant worden ingezet indien de grond nodig is voor het realiseren van onze Natuurnetwerk Brabant-opgave.

Voorzitter. Ik sluit af. De staat van de natuur dwingt ons tot het nemen van maatregelen. We zijn tegen ecologische grenzen aangelopen, waar GroenLinks al veel eerder voor heeft gewaarschuwd. Nu we in deze positie zijn beland, is het belangrijk om toekomstbestendige maatregelen te nemen, zodat elke sector

weet waar ze aan toe is en ze zich daarop kan voorbereiden. We zullen een systeemverandering moeten doorvoeren, zodat we in balans met onze omgeving en natuur kunnen blijven wonen, werken en leven, nog vele generaties lang.

Dank u wel.

Motie M168-2019 'Versnelling circulaire samenleving'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, behandelend de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof;

constaterende dat de commissie Remkes adviseert om in te zetten op modulair, energieneutraal en natuurinclusief bouwen om zo de stikstofuitstoot te verlagen;

constaterende dat de commissie Remkes ter versnelling van de circulaire bouw adviseert duurzame innovaties te stimuleren, bijvoorbeeld door aanpassen aanbestedings- en/of vergunningsvoorwaarden;

overwegende dat het versterken en vergroten van de circulaire economie en samenleving kansen biedt voor ondernemers en bedrijven in Brabant en positief bijdraagt aan meerdere urgente maatschappelijke opgaven;

verzoekt het college bij de uitwerking van het Brabantse programma Circulair en de Brabantse Aanpak Stikstof te onderzoeken op welke wijze dit advies van de commissie Remkes navolging kan krijgen, door het stimuleren van circulaire bouw en bedrijventerreinen en waar mogelijk het aanpassen van aanbestedings- en vergunningsvoorwaarden;

en gaan over tot de orde van de dag.

Tom Ludwig, GroenLinks

Ine Meeuwis, D66

Martijn de Kort, PvdA."

De **voorzitter**: Ik dank de heer Ludwig voor zijn bijdrage. Dan is nu de fractie van de PVV aan de beurt in deze eerste termijn. Ik geef het woord aan de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter. Op 6 december ontvingen we van dit college de Statenmededeling over de Brabantse Aanpak Stikstof. Wie verwacht had dat Sinterklaas en Zwarte Piet dit de avond ervoor als een gul geschenk hadden achtergelaten, kwam bedrogen uit: het bleek voor onze boeren een groen pak slaag te zijn met de duurzaamheidsroe van dit college en veel van onze boeren krijgen bovendien de zak. Desondanks was het de ZLTO die direct enthousiast reageerde door het een 'doorbraak' te noemen. Dacht de ZLTO nu werkelijk dat onze boeren geholpen waren door de deadlines voor vergunningaanvragen slechts een paar maanden op te schuiven? Voelde de ZLTO zich weer geroepen om voor stalknecht van dit GroenLinkse college te spelen? Afgelopen woensdag kwam de ZLTO bij nader inzien gelukkig terug op dit enthousiasme door zich alsnog kritisch op te stellen over de gepresenteerde aanpak. Want deze aanpak is geen oplossing, geen 'doorbraak', maar een verdere afbraak van onze agrarische sector. En géén beweging naar de agrarische sector toe, zoals het CDA zojuist stelde, maar een iets tragere duw naar de afgrond. Juist daarom wil de PVV-fractie een compliment maken aan de Farmers Defence Force, de FDF. Zij komen wél consequent op voor de belangen van onze boeren en laten zich niet met een slap CDA-kluitje het riet in sturen. De FDF is dan ook de wáre 'boerenbond' te noemen, in de geest van onze befaamde Brabantse 'boerenapostel' Gerlacus Pater van den Elsen. Meer dan een eeuw geleden richtte deze pater uit Gemert de Boerenbond - de voorloper van de ZLTO nota bene - en de Boerenleenbank op, om zo écht op te komen voor de toen al noodlijdende boeren en hen te beschermen tegen woekeraars. Deze boerenapostel zou, als hij nu had geleefd, zich vast thuis hebben gevoeld bij de net zo gedreven boeren van de FDF. Wrang genoeg moeten boeren nu vanwege de milieuwoeker rechtszaken starten tegen nota bene de Rabobank, hún voormalige

Boerenleenbank. Woekeraars zitten nu niet alleen bij de banken, maar vooral ook in dit college, die met hun nieuwe 'stikstofbank' de duur verkregen rechten van onze boeren willen afromen. Deze stikstofwoeker moet niet gesteund worden, maar keihard worden afgestraft, om te beginnen met de huichelachtigheid van dit college, zoals deze in de Statenmededeling is verkondigd. Ik citeer: "Samenwerken zit in het DNA van de Brabanders. We nemen samen verantwoordelijkheid voor datgene wat we op ons pad tegenkomen. Ook als het moeilijk wordt. We zetten er samen de schouders onder." Hoezo samen verantwoordelijkheid nemen als het moeilijk wordt? Dit college is totaal niet bereid om ook maar een millimeter Natura 2000-gebied aan te passen en stelt zelfs eisen aan het Rijk bij een eventuele aanpassing hiervan. Alle verantwoordelijkheid wordt juist afgeschoven op onze boeren. Hoezo geen taboes? Liegen, bedriegen en woekeren zit in het DNA van dit college.

En niet het investeringstempo van onze boeren is leidend, maar de politieke opportuniteit van de volgende verkiezingen, want dit college kiest als tijdspad om, en ik citeer: "voor het einde van deze bestuursperiode onomkeerbare en herkenbare stappen te hebben gezet in de afname van de stikstofdepositie". Onomkeerbaar, dus de boerenbedrijven gedecimeerd en voorgoed kapot gemaakt. Volgens Nieuwe Oogst geeft nu al een derde van de Brabantse boeren aan te zullen stoppen bij de nu voorgestelde maatregelen van de provincie. Het wordt voor hen onmogelijk om deze investeringen terug te kunnen verdienen. De gehalveerde veestapel wordt daarmee toch het resultaat en de coalitiepartijen kunnen weer met een aureool van schijnheiligheid de nieuwe verkiezingen in. Is dat het draagvlak waar de VVD het zojuist over had?

En als de boeren zelf al niet stoppen, dan spreekt dit college over 'vrijwillig uitkopen'. Wat als er onvoldoende boeren zijn die zich vrijwillig laten uitkopen? Blijven we dan niet gewoon met het stikstofprobleem zitten? Gaat de provincie daarvoor wel een redelijke prijs bieden? En komt er anders toch onteigening - is daar eventueel überhaupt wel een juridische grondslag voor bij deze beleidskaders? Graag een reactie. En is deze uitkoopwoeker de goede basis voor de toekomst die het CDA voor ogen heeft?

Vervolgens durft dit college ook nog te stellen dat er meerdere gesprekken zijn gevoerd met 'onze partners' en de opbrengst van deze gesprekken is verwerkt in deze aanpak. Welke partners waren dat en wat was die opbrengst? Blijkbaar niet namens de ZLTO-stalknechten, want zij stellen in hun recente brief dat zij zich niet herkennen in deze 'opbrengst' en spreken over onrealistische doelen. Kan het college concreet aangeven met wie zij gesproken hebben en hoe zij tot hun 'opbrengst' gekomen zijn? Graag een reactie. En voor wie dient deze 'opbrengst'? In de Statenmededeling wordt gesproken over de stikstofmaatregelen om ruimte te maken voor de woningbouwopgave. De gehele nieuwe woningbouwproductie komt praktisch één-op-één overeen met de jaarlijks duizenden woningen die moeten worden toegewezen aan asielzoekers met een verblijfsstatus. Zonder deze massa-immigratie was die woningbouwopgave veel beperkter. Dit college wil dus de omvolking van ons land met woningbouw faciliteren en onze boeren daarvoor opofferen. Begin daarom eerst maar eens met de hand aan de immigratie-kraan.

Ook offert dit college onze boeren op aan de klimaatwaan. In haar aanpak stelt zij immers voor om, en ik citeer: "op korte termijn stikstofruimte te verwerven voor duurzame economische ontwikkeling". Kan het college aangeven of dit in de praktijk zal betekenen boeren opruimen om windparken mogelijk te maken? Kiezen de coalitiepartijen liever voor windparken en biomassacentrales - en dan kijk ik ook naar GroenLinks - dan voor onze boeren? Graag een reactie.

Dankzij onze boeren is er nog veel groene ruimte in Brabant, velden met grasland en vruchtbare akkers, open ruimte die nog niet is opgeofferd aan bijvoorbeeld XXL-distributiecentra vol dozen schuivende arbeidsmigranten. In de aanpak minimaliseert GS de bijdrage van de industrie aan de stikstofuitstoot en blijft de bal vol bij de landbouw leggen. In dit kader spreekt zij slechts over maatregelen ten aanzien van, en ik citeer "ontwikkeling bedrijventerreinen (uitgifteregels gemeenten) en green deals op bestaande

terreinen". Betekent dit dus ook niet meer inzetten op de XXL-distributiecentra? Het is toch niet voor niets dat vanwege de PAS-uitspraak het Logistiek Park Moerdijk on hold is gezet? Graag een reactie.

Voorts stelt GS, en ik citeer: "In algemene zin geldt dat reductie van uitgestoten ammoniak in de buurt van een Brabants Natura 2000-gebied meer oplevert voor dat N 2000-gebied dan de reductie van bij dat gebied uitgestoten NOx, omdat ammoniak gemiddeld genomen dicht bij de bron neerslaat. Bovendien bestaat de totale emissie in Nederland voor 60% uit ammoniak en voor 40% uit NOx. Dit betekent dat een substantieel deel van de stikstofreductie vanuit de landbouw rondom Natura 2000-gebieden moet komen. Dat geldt ook voor Brabant." Dit zijn algemeenheden en aannames, geen concrete metingen. Waarom komt het college niet met meer specifieke en betrouwbare emissiemetingen bij alle sectoren, in plaats van de boeren op basis van theoretische modellen als zondebok te kielhalen? Graag een reactie. Hoe zit het verder met de stikstofuitstoot vanuit het buitenland en het gelijke speelveld van Brabantse ten opzichte van bijvoorbeeld Vlaamse boeren? Kan GS iets meer vertellen over de Benelux-beschikking waarover de CdK in gesprek was? Graag een reactie.

En 'rondom Natura 2000-gebieden' is een ruim begrip. Nieuwe Natura 2000-gebieden worden voortdurend aangewezen en aangelegd, waardoor boeren stelselmatig minder ruimte krijgen. Waar houdt dit op? Bovendien, veel gebieden die nu als zogenaamd Natura 2000-gebied zijn ingericht waren zonder onze boeren al niet meer als groene open ruimte beschikbaar geweest. Boeren zijn uitgekocht, soms onteigend, voor de aanleg van deze nepnatuur en nog meer boeren worden nu kapot gemaakt door de ecologenmafia vanwege de stikstofdepositie op deze gebieden. Willens en wetens zijn deze gebieden ingericht met de meest stikstofgevoelige soorten en bijbehorende maakbare beschermingsregimes, bijvoorbeeld rond de Vughtse Gemeynt en het Vlijmens Ven, waar het pimperlblauwtje, een vlindertje dat in de jaren vijftig al was uitgestorven maar tientallen jaren later door de maakbaarheidsfetisjisten opnieuw is uitgezet. Daarvoor moesten vele hectaren goede landbouwgrond worden afgegraven en verschaald, om in te richten als stikstofgevoelig schraalgrasland, het door de natuurbureaucraten aangewezen habitattype voor dit vlindertje. Met iets teveel theoretisch berekende stikstof zouden andere grassen of brandnetels iets te hard kunnen gaan groeien in dergelijke Natura 2000-gebieden. Naast de miljoenenverspilling voor dit project blijven boeren en bedrijven in de wijde omtrek tot in lengte der jaren last houden van de stikstofgevoeligheid van dit maakbaarheidsproject. Helpen we onze Brabanders hier écht mee - om de woorden van het CDA van zojuist te gebruiken - of bouwt u met een paar kruimels verder aan het deugreservaat? Dit heeft niks met natuur te maken, maar is bovenal een bureaucratische fuik van GroenLinkse activisten. Moet daarvoor onze boerensector kapot? Zijn de coalitiepartijen, waar óók het CDA zich nog toe rekent, bereid om voor dit stikstofkalifaat al deze hardwerkende boeren over de afgrond te duwen? Staan alle coalitiepartijen hier onverkort achter? Kiezen zij voor onze boeren, ons voedsel en onze welvaart, of liever voor verschaald land, met verschaalde nepnatuur én een verschaalde portemonnee? Gaat de VVD het afnamepad van 40%, waar ze het zojuist over hadden, uiteindelijk wél steunen en is het nu alleen show voor de Bühne?

Laat één ding voorop staan: de PVV Noord-Brabant is trots op onze boeren; onze hardwerkende boerenfamilie- en gezinsbedrijven die vaak al generaties lang zorgdragen voor ons voedsel en voor ons groene landschap. Daarom zullen wij met onze boeren blijven optrekken en niet meegaan in maatregelen die deze prachtige sector de das omdoen. De PVV dient daarom een motie in die oproept om als provincie af te blijven van de latente ruimte, zodat de eerlijk verkregen rechten uit de vergunningen van onze boeren niet worden afgepakt. En we dienen een motie in die oproept om de vreselijke versnelling van de transitie veehouderij terug te draaien, zodat veehouders, precies zoals voorheen ook de afspraak was, tot 2028 de tijd krijgen om hun stallen aan de verscherpte emissie-eisen te laten voldoen. Deze woekerachtige Brabantse Aanpak Stikstof zal de PVV dan ook absoluut niet steunen.

Voorzitter. Tot zover in eerste termijn.

Motie M169-2019 'Terug naar 2028'

Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 december 2019, ter bespreking van de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof;

constaterende dat:

- Brabant in het landbouwbeleid nog altijd een andere en scherpere koers vaart, met strengere regels en termijnen die afwijken van die in andere provincies;

overwegende dat:

- Brabantse boeren recht hebben op een gelijke behandeling;
- de deadline voor vergunningsaanvragen, die GS op 1 januari 2021 wil zetten, nog steeds onrechtvaardig is en zo snel mogelijk van tafel moet;
- Brabant in het belang van behoorlijk bestuur de deadline van 2028 voor emissiearme stalsystemen uit het Stikstofconvenant van 2009 dient te handhaven;

dragen GS op:

- om PS zo snel mogelijk een wijzigingsverordening op de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant, zoals vastgelegd als GML-bestand met plan-idn NL.IMRO.9930.InterimOvr-va01, voor te leggen, waarin de volgende wijzigingen zijn opgenomen:
 - de deadline voor een ontvankelijke en vergunbare aanvraag voor een omgevingsvergunning wordt overal in de verordening gewijzigd van 1 april 2020 naar een nieuwe datum die recht doet aan de belangen van veehouders en die zo spoedig mogelijk na nader overleg met hen tot stand komt;
 - de deadline voor nieuw toe te passen huisvestingssystemen, bedoeld onder artikel 2.66 lid 2 en corresponderende artikelen, wordt gewijzigd van 1 januari 2022 naar 1 januari 2028;
 - de afwijkende deadlines voor nieuw toe te passen huisvestingssystemen (artikel 2.67) komen alle te vervallen en worden gewijzigd naar 1 januari 2028;
 - de deadline voor stoppende veehouders (artikel 2.68) wordt gewijzigd van 1 januari 2022 naar 1 januari 2028;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV

Alexander van Hattem, PVV."

Motie M 170-2019 'Afblijven van latente ruimte'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 december 2019, ter bespreking van de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof;

constaterende dat:

- in de voorgestelde Brabantse aanpak stikstof nog altijd wordt getornd aan de latente ruimte
- ondernemers leges hebben betaald en andere kosten hebben gemaakt bij de aanvraag van de vergunning;

overwegende dat:

- veehouders de ruimte in hun vergunningen nodig kunnen hebben om noodzakelijke toekomstige investeringen in hun bedrijf te kunnen doen;
- het onvrijwillig innemen van latente ruimte zonder passende compensatie wordt ervaren als diefstal van eerlijk vergunde rechten;
- het op deze wijze aantasten van de bestaande vergunningsruimte derhalve volstrekt onacceptabel is;

dragen GS op:

- in de Beleidsregel natuurbescherming Noord-Brabant niet uit te gaan van de feitelijk gerealiseerde capaciteit, maar van de gehele vergunde activiteit;

- de noodzakelijke wijzigingen hiervoor zo spoedig mogelijk in een nieuwe versie van de beleidsregel op te nemen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV

Alexander van Hattem, PVV."

Motie M171-2019 'Eerlijke deadlines voor de boeren'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 december 2019, ter bespreking van de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof;

constaterende dat:

- Brabant in het landbouwbeleid nog altijd een andere en scherpere koers vaart, met strengere regels en termijnen die afwijken van die in andere provincies;

overwegende dat:

- Brabantse boeren recht hebben op een gelijke behandeling;
- de deadline voor vergunningsaanvragen, die GS op 1 januari 2021 wil zetten, nog steeds onrechtvaardig is en zo snel mogelijk van tafel moet;

dragen GS op:

- om PS zo snel mogelijk een wijzigingsverordening op de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant, zoals vastgelegd als GML-bestand met plan-idn NL.IMRO.9930.InterimOvr-va01, voor te leggen, waarin de volgende wijzigingen zijn opgenomen:
 - de deadline voor een ontvankelijke en vergunbare aanvraag voor een omgevingsvergunning wordt overal in de verordening gewijzigd van 1 april 2020 naar een nieuwe datum die recht doet aan de belangen van veehouders en die zo spoedig mogelijk na nader overleg met hen tot stand komt;
 - de deadlines voor nieuw toe te passen huisvestingssystemen (bedoeld onder artikel 2.66 lid 2 en corresponderende artikelen), de afwijkende deadlines voor nieuw toe te passen huisvestingssystemen (artikel 2.67) en de deadline voor stoppende veehouders (artikel 2.68) worden uit de verordening geschrapt en vervangen voor nieuwe deadlines die recht doen aan de belangen van veehouders en die zo spoedig mogelijk na nader overleg met hen tot stand komen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV

Alexander van Hattem, PVV."

Motie M172-2019 'Schrappen en herindelen Natura 2000 als oplossing'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 december 2019, ter bespreking van de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof;

constaterende dat:

- het kabinet de wens heeft uitgesproken om de Natura 2000-gebieden in Nederland kritisch tegen het licht te houden en waar mogelijk gebieden te schrappen of herindelen;

overwegende dat:

- ook in Brabant het (gedeeltelijk) schrappen of herindelen van Natura 2000-gebieden een oplossing kan zijn voor de huidige stikstofproblematiek;

dragen GS op:

- te erkennen dat in Brabant het (gedeeltelijk) schrappen of herindelen van Natura 2000-gebieden een oplossing kan zijn voor de huidige stikstofproblematiek;
- deze oplossing mee te nemen in de onderhandelingen met IPO en het Rijk;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV

Alexander van Hattem, PVV."

De **voorzitter**: Dan is nu de Partij van de Arbeid-fractie de volgende in de rij die spreekt en daar heb ik staan de heer De Kort namens die fractie.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank, voorzitter. We willen allemaal betaalbare woningen, door kunnen rijden, bedrijven die groeien en banen scheppen, dat boeren een eerlijke boterham kunnen verdienen en dat onze natuur goed beschermd wordt. Bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen is makkelijk als iedereen er wat bij te winnen heeft, maar besturen is juist ook verantwoordelijkheid nemen als het moeilijk is en er pijnlijke keuzes gemaakt moeten worden. Niet alles kan. Dat wisten we al en daarom hebben we in 2017 al een pakket met deels echt pijnlijke maatregelen genomen om onze natuur eindelijk wat beter te beschermen. Door de PAS-uitspraak van de Raad van State kunnen we er domweg niet langer omheen. We moeten nu ingrijpen, om te zorgen dat Brabant van het slot kan én onze natuur beter beschermd gaat worden.

Politiek is dus keuzes durven maken en als PvdA doen we dat. Wij zijn daar heel duidelijk in. Onze topprioriteiten zijn de 2 B's: Bouwen en Banen. Iedere Brabander verdient een betaalbare woning en een fatsoenlijke baan. Om dat te bereiken moet Brabant zo snel mogelijk van dat slot af. Daarom zijn wij ook positief over de Brabantse Aanpak Stikstof die voorligt. Prioriteit 1 voor ons is namelijk het snel mogelijk maken van ontwikkelingen. Door de PAS-uitspraak moeten we snel ruimte opkopen om te kunnen komen tot een juridisch houdbare, gebiedsgerichte drempelwaarde. Zonder die waarde liggen alle projecten stil, krijgen we hier een krankzinnige hoeveelheid vergunningaanvragen en blijft Brabant op het slot. Los van alle discussies over cijfers, over waar je heen wilt, over waar je prioriteit ligt, is daarom ook wel mijn vraag aan alle partijen die hier zo hard tegen hangen: wat is dan uw concrete alternatief om op korte termijn te zorgen dat die bouw in Brabant weer van het slot komt? Want als u niet met een concreet alternatief komt, dan moet u ook beseffen dat u daarmee vele banen op het spel zet. Niet alles kan, we moeten pijnlijke maatregelen nemen. Als je ze niet op het ene gebied neemt, prima, maar dan neem je ze daarmee automatisch op het andere. Niets doen is geen optie.

De datum verschuiven – er is natuurlijk al veel over gezegd –, we zien het als praktisch nodig en zinvol. Waarom? Ten eerste zien we de ontwikkeling van een aantal systemen die misschien minder snel gaat dan we gehoopt hadden. Maar ten tweede, en dat vinden wij eigenlijk in dit geval nog belangrijker: doordat nu ook door het Rijk maatregelen genomen worden, iets waar we in 2017 wel op konden hopen, maar wat bepaald niet het geval was, zien we dat de verschillende pakketten ook daar voorliggen. Wij willen ervoor zorgen dat ook de Brabantse boeren aan kunnen sluiten bij die landelijke regelingen. We hebben er vertrouwen in dat het geheel der delen groter zal zijn dan ons oorspronkelijke pakket met de oorspronkelijke deadline, en daarom kunnen we dat steunen.

De gebiedsgerichte aanpak. Wij zijn erg blij dat die ook gekoppeld is aan andere opgaven, zoals klimaat en energie, en dat we ook kijken hoe die kan bijdragen aan de extensivering van de landbouw. We gaan nu echt specifiek aan de slag met wat we al veel langere tijd hadden moeten doen: de natuur beschermen en dat koppelen met onze andere maatschappelijke opgaven.

Dan die aansluiting bij het landelijk beleid. We sluiten nu op best wel veel punten daarbij aan. Dat vinden we ook eigenlijk goed te verantwoorden, want zoals eerder gezegd: het Rijk is nu ook in beweging gekomen op dit dossier. Tegelijk behouden we ook Brabants-specifiek beleid, en dat vinden we ook terecht, want we hebben in Brabant ook specifieke problemen. Onze uitdagingen hier zijn nou eenmaal groter dan in andere provincies, en dat maakt onze verantwoordelijkheid om extra maatregelen te nemen ook groter dan in andere provincies.

Resumerend biedt dit pakket meer zekerheden dan het oorspronkelijke maatregelenpakket. Doordat er meer bij is gekomen, ook door het Rijksbeleid, voelt het voor ons als een stevigere bestending van de aanpak om echt te komen tot een betere bescherming van onze natuur.

En dan richting de boeren. We snappen dat het niet eerlijk voelt dat we hier zoveel over de landbouw praten. Niet alleen de landbouw, maar alle sectoren gaan pijn voelen. Het is al vaker gezegd: er wordt naar rato ook naar andere sectoren gekeken. We kunnen er alleen niet omheen dat de bijdrage van de landbouw dusdanig groot is dat veel van de maatregelen daar landen en dat het daar pijn zal doen. Maar wees gerust: wij zullen ook toezien op het nemen van maatregelen in de andere sectoren. Zo hebben we de afgelopen jaren rondom de energieagenda al veel gesproken over de industrie. Er is extra geïnvesteerd in extra handhaving. Dus bedrijven die geen vergunning hebben die ze moeten hebben, bedrijven die niet de maatregelen nemen die ze moeten hebben, die worden ook aangepakt. Daar kunt u van op aan. Daar zal ook de PvdA zich de komende jaren heel erg hard voor blijven maken.

En qua verkeer mag het wat ons betreft ook best een stapje minder: wat meer openbaar vervoer en minder vliegen, zeker op de korte afstanden. Dus ook daar zullen wij ons voor in blijven zetten.

Dit pakket, wat nu voorligt, biedt door het verschuiven van de deadline ook een stukje ruimte, ruimte om de komende maanden met de maatschappelijke partners, van de BMF tot de ZLTO, in gesprek te gaan, om te kijken of we maatregelen nog beter, nog slimmer kunnen maken. Daar zijn we positief over, want laat één ding heel duidelijk zijn: wij zijn als PvdA niet tegen de boeren. Wij hebben in het bestuursakkoord er hard voor geijverd dat er een stip aan de horizon komt, een visie op de landbouw in Brabant, zodat we niet van maatregel naar maatregel gaan, maar dat we echt met elkaar naar een visie komen van een landbouw die structureel zorgt dat de boer een goede boterham kan verdienen én de landbouw in balans is met z'n omgeving. Dat kan. Dat zal betekenen dat die landbouw extensiveert, dat die grondgebonden wordt, maar ook dat die boeren de rol kunnen pakken die ze al vaak pakken in het helpen met het behalen van onze klimaatmaatregelen en het helpen bij de energievoorziening van de toekomst. Boeren hebben inderdaad een deel van de oplossing in handen, maar dan moeten we met elkaar zorgen dat we dit huidige momentum, dit huidige pakket, aangrijpen om te kijken hoe we deze kortetermijnmaatregelen, middellangetermijnmaatregelen, kunnen verknopen met een langetermijnvisie op de sector. Wij zijn er dan ook sterk voorstander van, en dat is een pleidooi richting alle maatschappelijke partners en het college van GS, dat de gesprekken de komende maanden niet alleen gericht zijn op het voorliggende pakket, maar op het samen zetten van die stip aan de horizon en zorgen dat alle maatregelen aansluiten bij die stip, dat we echt stappen zetten naar een sector waar het verdienmodel van de boeren, dat al decennia onder druk staat, niet zozeer alleen door overheidsmaatregelen, maar door de gewone economische druk van de markt, daardoor zijn die familiebedrijven zo in de problemen gekomen, daarom hebben we zo'n intensivering. Wij willen dat tij keren en juist door het verknopen met de maatschappelijke opgaven die voorliggen, met de rol die boeren kunnen pakken op het gebied van natuur en klimaat, zien wij daar enorm veel kansen. Dus de oproep is, denk ik, duidelijk: ga met elkaar structureel aan de slag, zorg voor een sector die ook in de toekomst een verdienmodel heeft én in balans is met de omgeving. Als we dat doen, dan hebben we op termijn weer perspectief voor zowel de bouw, het wonen, de mobiliteit, natuur als onze landbouwsector. Dus daarom: aan de slag.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Dank u wel. De volgende in de rij is de fractie van 50PLUS bij monde van de heer Brouwers, die ik nu het woord geef.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Wat wordt de afstand tussen de gedeputeerden en dit college en de boeren toch groot. Dit gaat niet goed, voorzitter, en wij roepen het zelf over ons af. Dat wordt prachtig verteld in het Eindhovens Dagblad van gisteren door Jos Vos, een

melkveehouder uit Sterksel. Ik citeer daar wat uit. "Hij wil graag praten met de provincie over nieuwe stalsystemen die nog ontwikkeld moeten worden. Niemand kan hem helpen vandaag, want ze bestaan nog niet. Waarom praat men alleen maar óver de boeren en niet mét de boeren? Kom nu eens uit die ivoren toren. Zoek de dialoog en ben minder strak in regels. Verberg je niet achter termen zoals 'use it or lose it'." Ik denk een hele mooie samenvatting van hoe de grote groep boeren hier buiten over ons denken.

Als we kijken naar het nu voorliggende stuk omtrent de aanpak van stikstof, moet 50PLUS constateren dat dit beleid toch vooral gekarakteriseerd kan worden als oude wijn in nieuwe zakken en wat ons betreft onder de maat is. Allereerst vinden we dat de negen maanden uitstel een dooie mus is en gezien de reuring nu weer buiten, denken de boeren daar niet anders over. Heeft de gedeputeerde überhaupt overleg gevoerd over dit uitstel met de boeren? Misschien is het dan een goed idee om de uitnodiging die het ZLTO in een recente mail doet, om dit uitstel te gebruiken voor een open gesprek over een gezamenlijke aanpak Brabants stikstofbeleid, te accepteren en hiermee de dialoog aan te gaan met het veld over realistische doelen met de daarbij behorende termijnen. Hoe denkt de gedeputeerde hierover?

50PLUS zal altijd pleiten voor een betrouwbare overheid. Afspraak is afspraak en voor ons is die afspraak in dit dossier nog steeds het jaar 2028. Wij willen dat de provincie Brabant haar boeren op dezelfde manier behandelt als boeren in andere provincies. Nu constateren we dat onze boeren zwaar op achterstand worden gezet en dat wringt natuurlijk, vooral aan de grenzen van onze provincie. Boeren moeten daar op korte termijn grote bedragen investeren om hun uitstoot omlaag te brengen, terwijl de buurman in de andere provincie voorlopig gewoon door kan gaan, waarmee het effect van die investering op de totale uitstoot substantieel verminderd wordt.

Een gebiedsgerichte aanpak is een van de kernen van de Brabantse Aanpak Stikstof. Echter, in het voorliggende stuk zien we deze aanpak vooral toegepast op depositie van stikstof. Als het gaat over bronnen, dan speelt deze aanpak kennelijk geen rol. Wat te denken van de volgende situatie. Een bedrijf stoot in een gebied stikstof uit in een hoeveelheid die vergelijkbaar is met 40 veebedrijven. Van de in de buurt opererende veeboer wordt verwacht dat hij 100.000 euro onrendabel investeert om zijn uitstoot met 30% terug te dringen. Hiermee wordt echter de uitstoot in het betreffende gebied met slechts 0,7% verminderd, waarbij het bedrijf ongehinderd zijn gang kan gaan. Dus de vraag van 50PLUS is: waarom hier geen gebiedsgerichte aanpak, die bijvoorbeeld gericht kan zijn op vermindering van de uitstoot in het betreffende gebied tegen zo gering mogelijke kosten en een faire verdeling van de lasten? We hebben nu een voorbeeld van een industrieel bedrijf naast een veeboer gegeven. Soortgelijke overwegingen zijn natuurlijk geldig voor de categorieën bouw en mobiliteit. Verschillende categorieën dienen daarbij op een soortgelijke wijze behandeld te worden. Wij willen een duidelijk vergelijk kunnen maken tussen alle partijen.

U geeft ook aan in uw voorstel dat daar waar het mogelijk is ook maatregelen versoepeld kunnen worden. Wat ons betreft zou een heroverweging van de Natura 2000-gebieden, zoals door onze landelijke overheid wordt voorgesteld, een van de opties kunnen zijn. We zijn daarom nogal geschrokken van de toon die op pagina 19 van het onderhavige stuk aangeslagen wordt als het gaat om de plannen van onze minister om de aanwijzingsbesluiten eventueel aan te passen. Daar waar grote woorden worden gebruikt, zoals - ik citeer - "een zeer gedegen onderbouwing omtrent nut, noodzaak en oplossend vermogen", wil 50PLUS aan de gedeputeerde voorstellen om de eventuele voorstellen van de minister meer open en zonder enige bevooroordeelde ter beoordeling aan deze Staten voor te leggen. Laat deze Staten hun oordeel uitspreken over nut, noodzaak en oplossend vermogen van deze voorstellen.

50PLUS blijft van mening dat het college te ver voor de muziek uitloopt en zich zo manifesteert als een onbetrouwbare overheid. Het jaar 2028 is en blijft wat ons betreft 2028. Alleen dan bieden wij onze boeren een gelijk speelveld als hun collega's in de overige provincies. Bovendien vindt 50PLUS dat het Brabantse beleid meer aansluiting moet zoeken bij dat landelijk beleid. Gezien hetgeen we hier gezegd

hebben, en het belang dat wij hechten aan 'gelijke monniken, gelijke kappen' over heel Nederland, kunnen we het onderhavige beleid niet steunen. Straks zal de ChristenUnie-SGP een motie indienen die wij als 50PLUS van harte zullen ondersteunen.

Voorzitter, dat was mijn eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Brouwers. Dan is nu de Partij voor de Dieren, bij monde van mevrouw Vlasveld, de volgende in de rij van sprekers. Ik geef haar het woord.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Afgelopen vrijdag kwamen ze dan: de lang verwachte beleidsregels voor de Brabantse stikstofproblematiek, dé lang verwachte oplossing na veel gediscussieer en gedebatteer hier in de Staten en met het IPO, de minister en zelfs de premier die gewicht in de schaal mocht komen leggen. Met veel bombarie werd het gepresenteerd, maar uiteindelijk bleek het gebakken lucht te zijn. De gebiedsgerichte aanpak is nog niet klaar, de regels voor intern en extern salderen zijn afgezwakt en deels nog niet mogelijk. Al met al zijn we er sinds 8 oktober alleen maar op achteruit gegaan. Geen duidelijkheid voor de boeren, geen bescherming voor de natuur, alleen de mogelijkheid om in 2020 weer flink meer uit te stoten, om zo eerst de economie voorrang te geven. Het was de bedoeling om stikstofuitstoot te verlagen via het intern en extern salderen. Praktisch zal het een druppel op een gloeiende plaat zijn. Met de nieuwe aanpak is het effect van een salderingsregeling nog kleiner geworden. Ook fictieve stallen en fictieve dieren mogen nu meegenomen worden in de saldering. Er wordt gegoocheld met 30% alsof het een lieve lust is, maar wat is nou uiteindelijk het effect? Deze fictieve werkelijkheid kennen we van de PAS en we weten allemaal hoe het daarmee afgelopen is. En alsof dit nog niet genoeg is, hebben we ook nog het opschuiven van de beruchte deadline. Dat draagt bij aan nog meer vertraging in het oplossen van deze stikstofproblematiek.

We hebben allemaal afgewacht waar het college mee zou komen als uitkomst van de onderhandelingen in IPO-verband. De gedeputeerde is op pad gestuurd en we moeten concluderen dat de uitkomst voor Brabant verlies betekent. Hoewel het doel van de aanpak het verlagen van de stikstofdepositie moet zijn ten behoeve van de onderdrukte Brabantse natuur, wordt nu concreet vooral de veesector weer verder ontzien met maatregelen. En wat doen we dan aan natuurherstel? Dat horen we volgend jaar een keer. Ondertussen kunnen veehouders weer vergunningen aanvragen. De omgekeerde wereld: eerst nog meer uitstoten in 2020, om in 2021 dan met achterstand te beginnen aan de reductie.

In het beleidsstuk 'Brabantse Aanpak Stikstof' staat te lezen dat Brabant een sterke historie kent in de zoektocht naar de goede balans tussen maatschappelijke en economische ontwikkelingsruimte en het behoud van de natuur. Ik denk dat diegene per direct kan stoppen met zoeken. De balans is namelijk weer genadeloos opgeschoven naar de economische ontwikkelingsruimte, ten koste van de natuur. Dat de PAS niet zou werken wisten we al vanaf het begin en vanaf het moment dat de Raad van State dit ook definitief bevestigde, wisten we dat we door de zure appel heen moesten bijten. Toch is het weer uitgesteld en is de boel weer vertraagd, niet omdat er geen oplossing is, maar om de gemoederen te sussen en om het CDA aan boord te houden. Pluche boven natuurherstel. Het wordt tijd om te beseffen dat hoe meer natuur en hoe robuuster de natuur is, hoe meer er economisch mogelijk is. Het op de pof leven kan gewoon niet meer. De significante daling van stikstofdepositie is de eerste en voorlopig enige stap die we moeten zetten. Om maar even in geldtermen te spreken, want dat spreekt waarschijnlijk meer tot de verbeelding: we moeten eerst uit het rood komen voordat we weer nieuwe luxe uitgaven kunnen doen. We kunnen pas herstellen als we zijn gestopt met schade berokkenen.

Een andere reden om de beleidsregel van 8 oktober te vervangen is de roep om gelijk beleid in alle provincies. Maar dat is een non-argument. Brabant is niet Friesland, is ook niet Noord-Holland en is ook niet Overijssel. De enorme druk van de vee-industrie op het Brabantse land vergelijken met de landbouw in Flevoland, is appels met peren vergelijken. Brabant is de meest veedichte regio van de wereld en het

mestafvoerputje van Nederland. We hebben de afgelopen jaren, terecht, ons eigen landbouwbeleid gevoerd, gebaseerd op de Brabantse veehouderijproblematiek. We vinden het dan ook onvoorstelbaar dat de zogenaamd groene partijen – GroenLinks, D66 en de PvdA – achter deze verdere aftuiging van een werkelijke aanpak van de stikstofproblematiek staan. De intentie is om nu eindelijk, maar dan nu ook écht, werk te maken van een dalende stikstofdepositie. Maar er is nog geen concrete uitwerking. Ondertussen kan de veesector wel weer gaan uitbreiden.

Tot slot, voorzitter. De krantenkoppen stonden er vol mee: kabinet komt met maatregelen om de bouw vlot te trekken. De krantenkoppen hadden móeten zijn: kabinet komt na jaren van wanbeleid eindelijk met maatregelen om de door het eigen beleid verwoeste natuur vlot te trekken. De natuur wordt al jaren weggezet als de boeman van ondernemend Nederland tot aan de idioterie toe om de Natura 2000-gebieden te schrappen. De Partij voor de Dieren had gehoopt dat de Brabantse delegatie tijdens het IPO-overleg meer mee had genomen vanuit Den Haag. Het heeft niet zo mogen zijn.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Vlasveld. Dan nu de fractie van Lokaal Brabant, bij monde van de heer Van Pinxteren, als één na laatste in de rij. Ik kondig nu alvast aan dat daarna nog één partij verder de eerste termijn van uw Staten afmaakt en dat we daarna schorsen voor een lunchpauze.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. Goed werk heeft tijd nodig. Vorige week, 6 december, kregen wij een uittreksel van de Brabantse Aanpak Stikstof, veelbelovend, maar lezende in het stuk kom je al snel tot de conclusie dat het zich toespitst op de landbouw. De vraag die dan onmiddellijk opkomt bij Lokaal Brabant is: wat willen we bereiken? Lokaal Brabant stelt niet ter discussie dat er maatregelen genomen zullen moeten worden. Brabant, en ook Nederland zijn niet gebaat en mogen niet volledig op slot door onze – ook landelijk – doorgeschoten, niet uitvoerbare regelgeving. Lokaal Brabant had verwacht dat er meer aandacht zou zijn geweest voor de gesprekken die hier in deze zaal, maar ook daarbuiten, de afgelopen weken en maanden uitvoerig tussen de verschillende partijen gevoerd zijn. Niets is minder waar. Gedeputeerde Grashoff geeft wel aan “het beleid is niet in beton gegoten”, maar als Lokaal Brabant komen we tot de constatering dat hetgeen wat nu voorligt toch de flexibiliteit van een spoorstaaf geniet. Ik zal u dat uitleggen aan de hand van een aantal hoofdthema's.

Het tijdpad, dat eigenlijk begonnen is op 7 juli 2017, geeft op dit moment helder aan dat de problematiek enorm complex is en dat de problematiek niet op een achternamiddag opgelost kan worden. Dat heeft al een paar uitstelmomenten in zich gehad: drie maanden uitstel tot 1 april 2020, nu negen maanden uitstel en ik voorspel u als Lokaal Brabant dat we nog veel meer uitstel nodig zullen hebben. De partijen zijn met elkaar, inclusief wij hier als provinciebestuur, nog niet in staat een passend antwoord te geven op de uitdaging die voor ons ligt. Is het dan met elkaar niet verstandiger om te kiezen voor die datum, die oorspronkelijk ook landelijk gold, van 2028 en elkaar duidelijk de ruimte te bieden, en ook de tijd te bieden, om in goed overleg met elkaar die innovaties te zoeken die nodig zijn om dit probleem op te lossen? De provincie is niet klaar, de regelgeving is niet klaar – dat hebben we ook gezien in Den Haag – , de innovatie is niet zo ver, de omgevingsdiensten die straks de zaak moeten beoordelen zijn niet zo ver, die kunnen dit nog niet beoordelen, laat staan dat de ondernemers in staat zijn het te financieren, te investeren en met elkaar die slag te maken. Wij hebben het ondertussen met elkaar zo ingewikkeld gemaakt dat het beoordelen van hetgeen wat voor ons ligt moet worden gedaan door hoogopgeleide academici, inclusief een aantal juristen. Is dat de weg die wij met onze regelgeving in Brabant op willen? Is dat de weg die wij met onze ondernemers op willen? Gisteren nog zei de heer Van Gruijthuijsen “Laat iedere ondernemer tot mij komen die iets wil ontwikkelen en ik zal hem helpen”. Dat was bij de bijeenkomst van de BOM en agrarische ondernemers, voorzitter, zijn voor mij ook ondernemers.

Luisteren naar elkaars argumenten. Wij hebben vanochtend hier ook weer een zitting gehad waarbij een aantal spelers in het veld heel duidelijk uitlegden hoe het in elkaar zit en hoe zij kijken naar een aantal oplossingen. En als je daar zo naar luistert, dan zitten er ook een aantal verbindingen tussen die partijen. Het lijkt wel van niet, maar die verbindingen zijn er wel. En er zijn ook oplossingsrichtingen te vinden. Maar ook daar dient tijd gevonden te worden. Een aantal van deze partijen staat dagelijks met de voeten in de modder en weet precies wat daar gebeurt en dan zijn de cijfers van de RIVM of het CBS minder belangrijk. Zij weten hoe het kan en zou moeten. Een mooi voorbeeld hiervan, als casus, is dat er miljarden uitgegeven zijn om in de ruimtevaart een balpen te bedenken, terwijl de Russische luchtvaartindustrie zei: dat lossen we anders op, we geven de astronauten een potlood mee.

Lokaal Brabant wil een duidelijke integrale afweging, ook bij het gebiedsgerichte beleid, en daarbij past een model, een model waarbij eerst eens goed geïnventariseerd wordt, niet alleen dat de landbouw de uitstoter is van een aantal stoffen die we niet met elkaar willen, maar in het hele gebied kijken van: wie zijn nou de uitstoters, wat veroorzaakt die problematiek? En ik ben het met de SP eens: zelfs als we die allemaal weg zouden nemen, zijn er gebieden te noemen waarbij het probleem nog niet opgelost is. En dan pas kunnen we met elkaar gerichte besluiten nemen. Dan pas kunnen we met elkaar besluiten nemen over hoe we onze euro het best kunnen inzetten, wat met die euro het best geregeld kan worden. Misschien is het wel belangrijker om één instelling uit te kopen, of één bedrijf uit te kopen, in plaats van tien verschillende bedrijven en dan nog niet onze doelstelling te halen. Want ook de industrie en allerlei andere bedrijven leveren uitstoot in de gebieden.

En dan kom ik meteen bij die andere bedrijven. We hebben afgelopen week antwoord mogen krijgen van gedeputeerde Grashoff op onze vraag over de RWZI's. Het spijt me verschrikkelijk, maar met dit antwoord kan ik heel weinig, en zeker omdat we in gesprekken met mensen die dagelijks werken op die installaties tot de conclusie gekomen zijn dat het verhaal dat hier staat ook niet klopt. Wij zullen zelf nader onderzoek gaan doen, om te kijken hoe het dan wél in elkaar zit. Want om heel simpel te zeggen "De RWZI is in staat om al ons menselijk afval om te zetten in stikstof, die normaal gesproken voor ongeveer 80% in de lucht voorkomt", is óf enerzijds niet waar, óf anderzijds een handreiking hoe we met elkaar het mestverhaal van de landbouw zouden kunnen oplossen. Want dan moeten we heel snel kiezen voor processen en procedures om dit op dezelfde manier te bewerken, want dat zou een ideaal model zijn. Maar, voorzitter, laten we het eerst eens uitzoeken, want de antwoorden zijn voor ons in ieder geval niet voldoende.

Interne en externe salderingen, inclusief de doelstelling 25% tot 40% van de depositie te verminderen. Vanochtend hebben we in deze zaal kunnen horen dat de landbouw, en terecht, zegt: "Wij kunnen niet verantwoordelijk gesteld worden voor de volledige depositievermindering. Wij kunnen verantwoordelijk gesteld worden voor wat wij op bedrijfsniveau verminderen, maar niet op die depositie 25% tot 40% verminderen, want daaraan hebben ook andere partijen deel en ook van ver weg komt stikstof in die gebieden terecht." Dus die depositie-eis neerleggen op deze manier, is een hele, hele lastige, en zal onmogelijk meetbaar worden als we dat voor de landbouw willen bekijken.

Voorzitter. Gebiedsgerichte aanpak, gebiedstafels. Als ik daar eens over nadenk, dan denk ik: dat is een goed instrument om in die 5-kilometerzones rond die gebieden helder in kaart te brengen – en het kan ook een snél middel zijn om het helder in kaart te brengen – wat er in die gebieden aan de hand is. Maar de vraag die bij Lokaal Brabant dan meteen opkomt is: wie zijn onze gesprekspartners daar ter plekke, met welk mandaat zit men aan tafel, wie maakt de selectie van de gesprekspartners? En wat doen we met elkaar met de uitkomsten, als die er zijn? Hoe waarderen we die, of gaan we daar met elkaar nog iets van vinden? Graag zou ik een uitwerking van dit onderwerp zien. Het instrument zelf lijkt me heel nuttig, maar het moet dan ook wel aan een aantal spelregels voldoen.

Dan de biologische veehouderij. De biologische veehouderij heeft er binnen deze regels heel veel last van dat deze regels afwijken van de Europese regels die gelden voor hun tak van sport. Met de beleidsregels

zoals ze er nu liggen zou de biologische landbouw niet verder kunnen. Een vraag aan de gedeputeerde: hoe gaat de gedeputeerde dit oplossen? Er is daarstraks door het CDA al iets gezegd over de strostallen, maar zo zijn er nog een aantal andere dingen meer die daar betrekking op hebben. Deze regelgeving, Europees, en hier in Brabant, sluit dan niet op elkaar aan en zal op elkaar afgestemd moeten worden. Dan richting de VVD. Ik denk dat hier het huis te klein zou zijn als wij zouden voorstellen dat de MKB-bedrijven in Brabant aan andere regels zouden moeten voldoen dan in de rest van Nederland, en met 'andere' bedoel ik dan: aanzienlijk strengere regels dan in de rest van Nederland. Om als voorbeeld te noemen: als wij hier in Brabant zouden voorstellen de garagebedrijven aan een strenger regime te onderwerpen dan in de rest van Nederland, dan denk ik dat de VVD de eerste zou zijn om bovenop de barricades te klimmen...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Pinxteren, wilt u gaan afronden?

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ik kom zo tot een afronding.

De **voorzitter**: Nee, 'zo' niet, heel snel zelfs!

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Prima dat de VVD op de barricades zou klimmen om dat te voorkomen. Voorzitter. Dit creëren we op dit moment met deze regels wel voor onze landbouwbedrijven, en zo meteen wordt daarover, ook namens Lokaal Brabant, nog een motie ingediend door ChristenUnie-SGP.

De **voorzitter**: Ik dank u voor uw bijdrage. Dan is nu inderdaad de fractie van ChristenUnie-SGP, bij monde van de heer Vreugdenhil, aan het woord als laatste in de rij van de eerste termijn van uw Staten. Aan hem het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik sta hier vandaag voor boer Joris, een kringloopboer die met zijn bedrijf voor enorme investeringen staat, terwijl hij uitkijkt op een fabriek die jaarlijks zonder vergunning 50 ton ammoniak de lucht in blaast. Voorzitter. Ik sta hier voor Peter, een natuurman pur sang, die met gezond-natuurverstand de bijdrage van zoveel andere bronnen op de vermessing van de natuur ziet en zich daar zorgen over maakt. Ik sta hier voor boer Kees, die zijn bedrijf heeft moeten verplaatsen in het algemeen belang en nu weer geconfronteerd wordt met onredelijke eisen, terwijl hij in de verte de Amercentrale stug door ziet blazen. Voorzitter. Als me één ding duidelijk is geworden vanuit alle gesprekken die ik in de afgelopen periode gevoerd heb, dan is het wel dat de balans zoek is, dat we moeten komen tot een nieuwe balans, maar wel één die eerlijk is, waarbij iedereen bijdraagt en die toekomst biedt voor onze boeren en goed is voor de natuur.

De aanpak die nu voorligt door het college lijkt ambitieus, maar legt uiteindelijk de rekening bij de boeren neer. Ik ben blij dat er eindelijk een gebiedsgerichte aanpak komt: gebiedstafels om een juiste aanpak per gebied te kunnen bepalen. Maar dan past het toch niet, voorzitter, om dat proces met onredelijke coalitie-eisen op te zadelen, om op voorhand het afnamepad voor de boeren te eisen, met extra maatregelen in het verschiet, om vast te houden aan de onredelijke eisen van de stalaanpassingen en nu al een aanscherping in 2022 van de beleidsregel vast te stellen, terwijl je de uitkomst van de gebiedsaanpak nog niet eens weet. Voorzitter. Dat afnamepad voor de boeren, dat is klip-en-klaar, dat is per gebied in 2017 exact vastgesteld. En elke vertraging van het afnamepad zal dus de stok zijn om in 2022 nog een keer keihard te slaan. Voorzitter. En die eisen leiden in veel gebieden niet tot de noodzakelijke afname. Op de Brabantse Wal is de overschrijding 800 mol, waar de Brabantse boeren in totaliteit 200 aan bijdragen. Al saneert u alle boeren in Zuidwest-Brabant, dan is er nog steeds een overschrijding van 600 mol. Al saneert

u de hele sector rondom De Peel, dan is er nog steeds een overschrijding van 700 mol. Iedereen die denkt dat je met een simpele halvering van de veestapel het probleem kan oplossen, die kan ik uit de droom helpen: er is een nieuwe balans nodig waar boeren niet alleen het probleem, maar ook de oplossing zijn.

Voorzitter. De maatregelen die deze coalitie wil nemen voor de veehouderij zijn klip-en-klaar. Het beleid wordt gewoon doorgezet met een kleine vertraging van driekwart jaar, maar er komt ook nog eens een keer een schep bovenop. Nu al kondigt deze coalitie een nieuwe saneringsronde af na oktober 2022. En ik zeg tegen de CDA-fractie: trap er niet in! Voorzitter. En tegelijkertijd wordt de industrie ongemoeid gelaten, volgens het college een relatief kleine bron van emissies. Even wat voorbeelden, voorzitter. Alleen de Amercentrale al heeft een vergunning die 7,5 mol bijdraagt op de Loonse en Drunense Duinen, 17 mol op de Biesbosch en in het Bargerveen, helemaal in Zuidoost-Brabant, is er nog steeds een depositie van bijna 1 mol per ha. Voorzitter. Als we naar de depositie kijken van alle industrie in Moerdijk bij elkaar, dan zorgt dat voor 14 mol per ha op de Brabantse Wal, 82 mol op de Biesbosch en 17 mol op het zo kwetsbare Ulvenhoutse Bos. En kijken we naar het verspreidingsgebied van de uitstoot van Moerdijk, dan zal tot een straal van 100 kilometer in alle natuurgebieden daartussen meer dan 5 mol depositie plaatsvinden. Voorzitter. Zet dat eens af in het perspectief dat u hier schetst voor de agrarische sector ten opzichte van de industrie. Dat u de industrie niet in beeld heeft blijkt ook wel uit de geregistreerde emissies. Slechts 62 bedrijven in heel Brabant hebben hun emissies van stikstof daadwerkelijk geregistreerd en de rest wordt maar bij geschat. Van de top-25 grootste uitstoters in Brabant heeft 30% nog altijd niet de vereiste natuurvergunning. Voorzitter. Dat zou een boer eens moeten proberen! En van de bedrijven die wel een vergunning hebben overschrijden diverse bedrijven hun ruimte met gigantische aantallen: een bedrijf in Moerdijk met 350 ton overschrijding, een bedrijf in Son met 800 ton overschrijding, zonder dat de provincie hierop handhaaft. En als we de depositie van die overschrijding doorrekenen, dan sla je steil achterover.

Voorzitter. We hebben uiteindelijk twee dagen voor dit debat een aantal tabelletjes van het college gekregen over de emissie van industrie. Het voordeel is: bij elke vraag die wij erover stellen komen er weer een paar procenten bij. De uitstoot van ammoniak was eerst 0%, is nu al bijgesteld naar 12% die anders dan de veehouderij komt. Dat scheelt nogal wat! U komt nu met cijfers waarin de stikstofoxide-emissie geregistreerd wordt, maar vertelt er niet bij dat bij die registratie de uitstoot van mobiele werktuigen en transport maar onder 'vervoer' geplaatst wordt en daarmee weggehaald wordt uit de gepresenteerde cijfers. En dat scheelt nogal wat, voorzitter! Want pakken we de vergunning van de Suikerunie erbij, die heeft voor mobiele werktuigen en vervoer een vergunning gekregen van 120 ton NO_x, zo even door dit college buiten de berekening gelaten. Dat laat zien hoe je kan spelen met cijfers en dat laat ook zien dat we alleen maar eerlijk beleid kunnen maken als we alle cijfers op tafel hebben.

Voorzitter. Het voorstel van het college mondt uit in de beleidsregel natuurbescherming. Ondanks de afspraken die gemaakt zijn met het Rijk dat alle provincies dezelfde regels zouden hanteren, stelt Brabant ze toch weer strenger vast. Tot 2022 zijn ze gelijk, daarna worden ze aangescherpt. De enige die daarvan profiteert is de provincie, die tot 2022 zo maximale stikstofruimte opkoopt bij de bedrijven en die in kan zetten voor duurzame economie. Voorzitter. Als je stikstof nodig hebt voor duurzame economie, is dat niks anders dan fossiele uitstoot. Voorzitter. Maar die ruimte zouden we toch teruggeven aan de natuur? En als de provincie klaar is met opkopen, dan wordt de beleidsregel weer aangescherpt, zodat de hele agrarische sector op slot wordt gezet.

Voorzitter. Met het pakket dat hier voorligt is de natuur slechter af, wordt industrie en wegverkeer ontzien en de agrarische sector na 2022 op slot gezet, en daar werken wij niet aan mee. Wij roepen de Staten dan ook op om de gebiedsgerichte aanpak een echte kans te geven, zonder onredelijke coalitie-eisen, met alle cijfers op tafel. Dat kan alleen als we in lijn met alle andere provincies onze boeren een gelijk speelveld bieden. Wij dienen dan ook, mede namens Forum voor Democratie, 50PLUS en Lokaal Brabant, een motie in die het college opdraagt de beleidsregel aan te passen, zodat die in lijn is met de andere

provincies en tot opschorting te komen van de datum voor de verplichte vergunningaanvraag en de realisatie van stalsystemen. Voorzitter. Besluiten hierover kunnen pas genomen worden als de opbrengsten van de gebiedstafels bekend zijn. Voorzitter. Ik hoop op een gezond boerenverstand en een gezond natuurverstand in deze Statenzaal. Ik ben ervan overtuigd dat, als we de dialoog de ruimte geven, er een veel beter plan uitkomt, een plan dat beter is voor de natuur, boeren een duurzame toekomst geeft en waar alle sectoren eerlijk aan bijdragen. Dat is de dialoog waar ik graag aan mee werk, want Brabant is dat waard.

En staat u mij toe, voorzitter, nog één zin uit te spreken. Het is vandaag een emotioneel debat en ik weet hoe hoog de emoties aan de keukentafels oplopen. Hoe taai de strijd ook is, ik vind dat intimidatie, geweld en ook ongepaste verwijzingen naar het verleden niet bijdragen aan het draagvlak. We zullen het echt hier politiek in deze Statenzaal op moeten lossen. En ook hier vraag ik van ons, maar ook aan de mensen die meeluisteren, een gezond boerenverstand.

Dank u wel.

Motie M176-2019 'Gelijk speelveld voor Brabantse boeren'

"Provinciale Staten, in vergadering bijeen op 13 december 2019;

gehoord de beraadslaging over de Brabantse Aanpak Stikstof;

dragen het college op:

- de Beleidsregel Natuurbescherming Noord-Brabant te wijzigen, zodat deze in lijn is met de afspraken met het Rijk en gelijk aan de beleidsregel in andere provincies;
- daartoe artikel 2.7, lid 9 sub b, die ziet op de aanscherping per 1 oktober 2022 te schrappen;
- de uiterlijke datum voor vergunningaanvraag schonere stal (1 januari 2021 en de uiterlijke datum waarop een emissiearm stalsysteem gerealiseerd moet zijn (1 oktober 2022) op te schorten;

en gaan over tot de orde van de dag.

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS

Joris van den Oetelaar, Forum voor Democratie

Will van Pinxteren, Lokaal Brabant."

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil voor zijn bijdrage. Hiermee zijn we aan het eind gekomen van de eerste termijn. Ik schors de vergadering tot kwart voor twee.

Schorsing (13.00 – 13.56 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Mag ik u verzoeken uw plaatsen weer in te nemen. Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de eerste termijn van de zijde van het college. De inbreng van de zijde van het college wordt geopend door gedeputeerde Van der Maat. Aan hem geef ik het woord

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Dank u wel, voorzitter. Inderdaad 'geopend', want we zullen de termijn in drieën opknippen. Ik zal starten met enkele zaken van algemene aard, dan zal gedeputeerde Grashoff het woord nemen en vervolgens gedeputeerde Spierings.

Beste Statenleden, beste Brabants parlement. Enkele weken geleden heeft u ons de opdracht gegeven om alle ontwikkelingen rondom stikstof in samenhang met elkaar te bezien en die ook te vertalen naar een aanpak die kan werken voor het algemene Brabantse belang. Die aanpak, inmiddels bekend als BAS, ligt nu voor en u heeft daar in eerste termijn in alle rust uw reflectie over kunnen geven. Dank daarvoor. Wij zullen dadelijk ook de moties van advies voorzien en in tweede termijn daar graag met u het gesprek verder over aangaan.

Na het aannemen van de opdrachtgevende motie aan GS om het voorstel te maken zoals dat nu voorligt, hebben wij een aantal dingen tegen elkaar gezegd in GS. In de eerste plaats, en dat is ook door een aantal Statenleden al genoemd: niks doen is geen optie. Dan kunnen we onvoldoende vergunningen verlenen voor de ontwikkelingen die Brabant verder helpen en daarmee zouden we ook de werkgelegenheid op het spel zetten. En we zouden ook onvoldoende kunnen werken aan het herstel van natuur, wat ook zo belangrijk is voor dit college en velen in deze zaal. Daarom hebben we tegen elkaar gezegd dat we dat dubbeldoel centraal gaan stellen: Brabant ontwikkelen en tegelijkertijd werken aan herstel van natuur. En we hebben tegen elkaar gezegd: niet de eerder gekozen maatregelen en data staan centraal, maar het maatschappelijk doel dat we voor ogen hebben. We hebben ook afgesproken, ook in uw eerste termijn aan bod gekomen, dat wij afrekenbaar moeten zijn, afrekenbaar op de afspraken die we wat betreft de reductie met elkaar gemaakt hebben eerder in 2017, en afrekenbaar op de balans dat wij de economie op gang willen houden en tegelijkertijd willen werken aan verder herstel van natuur. Tevens hebben we tegen elkaar gezegd: die lijn van inzetten op innovatie en verdere verduurzaming willen we vasthouden. En we hebben tegen elkaar gezegd: de gebiedsgerichte aanpak, waar velen van u ook over hebben gesproken, moeten we zien als kans om meteen meerdere doelen die ons lief zijn met elkaar te combineren. En – misschien wel het allerbelangrijkste, dat vandaag ook vrij is gekomen –: laten we vooral kijken of we een nieuw moment in de samenwerking, een nieuw moment in de aanpak van zoveel ingewikkelde materie met elkaar kunnen maken. Daarom hebben wij einde afgelopen week ook heel veel tijd geïnvesteerd in gesprekken met vele maatschappelijke partners, van natuurzijde tot industrie en van jonge boeren tot – ja, hoe zeg je dat: als je niet van de jonge boeren bent, dan ben je van de meer ervaren boeren, denk ik; in ieder geval bedoelen we bijvoorbeeld BAJK, ZLTO, POV enzovoort. We hebben met alles en iedereen gesproken en ook namens GS wil ik zeggen: dank dat u op zo korte termijn tijd heeft gemaakt om die twee, drie avonden met ons door te brengen en uw reflectie in te brengen. Wij hebben ook enorm veel respect voor de manier waarop u daarover met elkaar in gesprek bent gegaan. Het is moeilijke materie, het gaat over grote belangen in Brabant die niet zomaar automatisch bij elkaar samenkomen, en dat is precies wat hier vandaag moet gebeuren: die belangen moeten hier vandaag samenkomen, want Brabant is niet geholpen bij geen voortvarende aanpak, Brabant is niet geholpen bij een aanpak waar we voor deelbelangen gaan in plaats van voor het algemeen belang. Wij hebben de overtuiging dat wij een maatregelenpakket, of een aanpakpakket, hebben gepresenteerd dat daaraan voldoet. Als dadelijk collega Grashoff en collega Spierings zijn geweest en uw tweede termijn start, dan komt die afweging voor u in beeld: wat ga ik nou uiteindelijk doen?

Is het voorliggende pakket dan honderd procent uw pakket? Nee, ik denk het niet. Dat geldt zelfs niet voor de leden in GS kan ik u zeggen. Ook in GS hebben wij stevige gesprekken gevoerd om ervoor te zorgen dat er uiteindelijk een pakket komt waar Brabant mee verder kan. Dus als u tegen dit pakket zou stemmen, dan kiest u in feite voor instandhouding van datgene wat nu bestaat, niet voor iedereen een aantrekkelijke optie, denk ik. Uiteindelijk is de vraag: zijn wij hier vandaag in staat om even voorbij ons deelbelang te gaan en te kijken wat, alles overwegende, alles gezegd hebbende, het beste is voor Brabant, het Brabantse belang? En: bent u ervan overtuigd dat hier een gebalanceerd pakket ligt, een pakket dat recht doet aan de vele inbrengen die hier zijn gegeven, de vele emoties die ook spelen? Wij hebben geprobeerd zo goed als mogelijk die allemaal een plek te geven. Ik hoop straks op uw steun te mogen rekenen.

Ik geef nu het woord aan de heer Grashoff.

De **voorzitter**: Althans, u nodigt de voorzitter uit dat te doen! Die heeft het woord, de heer Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter, dank u wel. Aansluitend op de woorden van collega Van der Maat zou ik in elk geval willen aangeven dat wij geprobeerd hebben als college met een pakket te komen

dat, zoals ik het soms maar in heel gewoon Nederlands zeg, voor een deel bedoeld is om van de nood een deugd te maken. We hadden een eigen veehouderijbeleid, dat stond in Brabant als een huis. We zijn daarna geconfronteerd met de landelijke urgentie, die is ontstaan naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State. Zoals ik eerder in een debat ook al heb aangegeven, verdiende de totale samenloop het om opnieuw en integraal te kijken naar de samenhang tussen de diverse beleidssporen. Daarbij heb ik een aantal keren aangegeven dat daarbij zorgvuldigheid een heel belangrijk uitgangspunt was, zorgvuldigheid naar alle partners, zorgvuldigheid ook naar de beleidsdoelen van onszelf en zorgvuldigheid ook naar de natuur, die zelf nooit spreekt. Wij zijn ervan overtuigd dat we nu een pakket hebben voorliggen dat sneller resultaat boekt, dat in een aantal opzichten ook een beter resultaat kan boeken dan wat we tot nu toe in ons beleid hadden zitten en dat ook structureler resultaat kan boeken op de lange termijn. Ik ga dat proberen aan u toe te lichten.

Sneller in elk geval, omdat wij een beleid hadden waarbij aanpassingen in de veehouderij waren vastgelegd die vanaf 1-1-2022 aan de beurt zouden komen. We zouden dus reducties gaan krijgen vanaf het jaar 2022. Nu voegen we daar een gebiedsgerichte aanpak bij, die met grote voortvarendheid wordt aangepakt, waarin we in 2020 aan de slag gaan met een aankoopbeleid, met een gebiedsgerichte aanpak die gaat leiden tot het winnen van stikstofruimte, zowel voor economische activiteiten alsook voor natuur. Dat betekent dat we de eerste resultaten op stikstofreductie ook niet in 2022, maar al in 2020 boeken, sneller.

Beter, want we hebben gebruikgemaakt van deze mogelijkheid om inderdaad, pak 'm beet, driekwart jaar méér ruimte te nemen om de discussies af te ronden met de agrarische sector, maar ook met andere partijen, over hoe wij nu om kunnen gaan met de keuzes die vanuit het perspectief van individuele agrarische ondernemers genomen moeten worden. Wij hebben ons gerealiseerd dat wat voorligt, als er keuzes zijn tussen deelnemen aan de warme sanering varkenshouderij, ja of nee, kijken of je in het kader van de gebiedsgerichte aanpak mee gaat liften, of dat je ervoor gaat om uiteindelijk toch gewoon te investeren in stalaanpassingen zoals voorzien was, die keuzes, en er is nog een veelheid, want ik schets er maar even een paar, dat we daar de ruimte voor geven en daar ook de goede tools voor ontwikkelen, de tools die belangrijk zijn om die keuzes ook duidelijk te maken. Daar hebben we die driekwart jaar ook echt voor nodig. Met minder kon het niet, zeg ik ook in de richting van fracties die kritisch zijn op dat uitstel. Met minder kon het niet. Waarom niet? We hebben echt de tijd nodig om ook samen met het Rijk nog die gebiedsaanpak van de grond te trekken, we hebben op dit moment nog niet eens duidelijkheid over de omvang van de portemonnee waar het Rijk mee komt, noch over de spelregels die daaraan gegeven worden. Dus ja, we zullen echt even die ruimte moeten nemen. En nogmaals: dat leidt niet tot een verlies van snelheid, maar eerder tot meer, maar beter, zorgvuldiger en meer tijd, ook met vertegenwoordigers van de agrarische organisaties, ZLTO en BAK in elk geval, POV zit ook mee aan tafel, om te kijken hoe wij ook met die innovatieve stalsystemen en het fenomeen van het 'time to market' omgaan, en daarmee invulling geven aan het amendement zoals dat op 25 oktober hier in de Staten is aangenomen op onze interim-omgevingsverordening. Dat amendement vraagt een stuk uitwerking, vraagt om meer duidelijkheid en daar heb je even de tijd voor nodig om met elkaar in goed gesprek tot nadere invulling te komen.

Voorzitter. En structureler. Want wat we nu gaan doen, is, denk ik, uniek in Nederland. We gaan voor onszelf een langjarig pad afspreken van depositiereductie. Depositiereductie gaat dus echt om het verminderen van die stikstofneerslag in de Natura 2000-gebieden. Is dat voor al die gebieden hetzelfde? Nee, dat zal het niet kunnen zijn. Is dat een doel dat we simpelweg beredeneren vanuit natuurbelang? Nee. We hebben gezegd: ambitieus, maar ook realistisch. En daar zit een spanning, of wij het voor elkaar krijgen om daadwerkelijk - ik ben ervan overtuigd dat het kan - een afnamepad te realiseren, maar dat tegelijkertijd te doen op een manier waarop iedereen dat in Brabant kan meemaken.

Voorzitter. Ik ga een aantal zaken nader toelichten. Als eerste begin ik met het laatste aspect dat ik noemde: die structurele aanpak en de afwegingen die wij daarbij maken. Een misverstand dat ik in elk geval lijk te herkennen in een aantal bijdragen in eerste termijn, en ook in sommige van de insprekersbijdragen, is dat het afnamepad in depositie betrekking zou hebben op de veehouderij. Dat is niet het geval, dat staat ook niet in het stuk. Het is een algemene doelstelling die wij nader willen onderbouwen. Die wordt hier ook nog niet vastgelegd. We geven aan dat we dat willen onderzoeken, dat we daar een commissie voor in willen stellen en dat we samen met experts willen kijken naar dat realistische en ambitieuze pad, overall. U moet zich voorstellen dat daar van alles in meespeelt: de opbrengsten van de gebiedsaanpak, aankopen, de opbrengsten vanuit onze eigen generieke maatregelen, de opbrengsten uit de Rijks-generieke maatregelen, in elk geval de maatregelen die nu al bekend zijn – snelheidsverlaging, het voerspoor, de opbrengsten warme sanering varkenshouderij – en andere, nog nieuw te realiseren of te bedenken generieke maatregelen. Alles bij elkaar zou uiteindelijk een onderbouwde aanname moeten geven, en daarmee ook een onderbouwde doelstelling voor de komende tien jaar. Laat ik in ieder geval één hoopgevend ding zeggen in deze zaal. We hebben nu met elkaar best een enorme spanning, omdat er op korte termijn twee dingen moeten gebeuren: winst voor de natuur en ruimte voor economische ontwikkelingen, maar iets verder in de tijd kijkend zijn er ook een aantal hoopgevende thema's. Die zitten bijvoorbeeld in de uitvoering van het Klimaatakkoord. Het overgrote deel van de maatregelen die in het kader van het Klimaatakkoord overeengekomen zijn, waar ook wij hier in Brabant onze handtekening onder hebben gezet, leidt ook tot significante reductie van stikstofuitstoot. Alles wat je doet op het gebied van besparen van fossiel energiegebruik levert ook beperking van stikstofuitstoot. Als we heel indicatief zeggen "25% tot 40%", is dat nou helemaal van de wereld? Nou, we gaan het horen, want we gaan daar die experts op inschakelen. We zullen in het eerste kwartaal van volgend jaar dat weten, en dan met elkaar weloverwogen die afspraak kunnen maken. Daarover treden we uiteraard ook in gesprek met de Staten en we zullen in de voorbereiding ook uiteraard de partners betrekken.

De gebiedsgerichte aanpak. Daarbij is het heel belangrijk dat we met elkaar niet alleen maar kijken naar uitkoop, dat we in die gebiedsgerichte aanpak echt kijken, niet alleen naar wat we uit willen nemen aan stikstofbronnen, maar ook hoe we op een goede manier om willen gaan met die gebieden zelf. Ik heb het vaker gezegd hier: leeg landschap kennen we niet in Brabant, dus het gaat hier in deze gebieden niet alleen om aankopen van bedrijven, maar ook om de vraag: welke bedrijven blijven daar en welke toekomst hebben deze? Dus de toekomst van zowel agrarische bedrijven als andere bedrijvigheid en andere vormen van economie, kwaliteitseconomie ook en dergelijke, maken nadrukkelijk onderdeel uit van deze gebiedsaanpak, anders zou die echt arm zijn. Horen daar dan bijvoorbeeld ook, zoals de VVD vroeg, zaken als kavelruil in? Ja, uiteraard behoort dat tot de mogelijkheden.

Er zijn ook vragen gesteld over verplaatsing. Nou, verplaatsing is niet het eerste waar wij aan denken, omdat verplaatsing meestal én heel duur is, maar ook heel weinig oplevert, maar we sluiten dat uiteraard niet uit. Daar waar het zinvol is in het kader van de gebiedsaanpak zullen we dat zeker ook doen en zeker ook stimuleren.

Landbouwtransitie, vrijetijdseconomie, verdrogingsaanpak, heel belangrijk thema, zullen we allemaal in dezen meepakken. We hebben dus echt een goede kans om met die gebiedsaanpak veel meer te bereiken dan alleen een oplossing van het stikstofvraagstuk. We hebben daarvoor die grens van 5 kilometer gekozen en die 5 mol per ha. Ik heb dat kaartje laten zien. Ik zeg nog een keer, wellicht ten overvloede: dat is een indicatief kaartje, het zijn zoekgebieden, het is een kanskaart en we kijken ook nog even heel kritisch of alle gebieden daar inderdaad helemaal accuraat zijn ingetekend. Dat is belangrijk, want het moet natuurlijk wel kloppen.

Ik wil dan nog iets zeggen over het 'hand aan de kraan'-principe. Dat komt natuurlijk tevoorschijn als gevolg van het afspreken van dat langjarige reductiepad, want dat kan je meten en dan kun je een

nulmeting doen – het CDA vroeg daarnaar. Dat zullen we zeker doen. We zullen bij die nulmeting wel in belangrijke mate gebruik moeten maken van bestaande gegevens. We hebben veel bestaande gegevens, als we die op een verstandige manier met elkaar combineren en zorgen dat we ons daar onafhankelijk bij laten adviseren, dan kunnen wij een heel goede startpositie duiden. Vervolgens gaan we dat natuurlijk monitoren en geven onszelf ook de mogelijkheid om bij te stellen. Voor dat bijstellen hebben we een aantal knoppen. Een knop zou kunnen zijn het variëren met het afomingspercentage. Daar hebben we beleidsvrijheid in. We hebben er nu voor gekozen om daarin niet af te wijken van landelijke regels, maar dat zou wel kunnen als die monitoring daar aanleiding voor geeft. Je zou een aankoopprogramma kunnen intensiveren en je zou nog extra maatregelen in industrie, mobiliteit, woningbouw en dergelijke kunnen overwegen. Het ligt niet voor de hand dat, als we een strikt veehouderijbeleid instellen, we plotseling in de loop van die tijd dat beleid nog eens heel drastisch gaan aanscherpen, en als dat al zo zou zijn, dan zijn de Staten hier natuurlijk aan de beurt, want het is heel nadrukkelijk ook een bevoegdheid die in de omgevingsverordening is vastgelegd en waar dus de Staten het bevoegde gezag zijn. Maar het ligt niet voor de hand, en ik denk dat dat ook belangrijk is naar de sector toe.

Om welke veehouders gaat het nu eigenlijk bij dat hele verhaal van het veehouderijbeleid? Een belangrijke vraag die door de VVD is gesteld. Nog maar weer eens een keer: het gaat om verouderde stallen. Voor de melkveehouderij gaat het om stallen die twintig jaar of ouder zijn en voor de overige diercategorieën om stallen die vijftien jaar of ouder zijn op het moment van ingaan van de stalaanpassingen-datum. Dus de idee die wel eens gewekt wordt hieromheen dat alle veehouders op hetzelfde moment met elkaar aan de slag moeten gaan om die stallen aan te passen: dat is echt niet het geval. Dat is een wijdverbreid misverstand, dat ik toch maar weer eens even recht wil zetten.

Voorzitter. Over de beleidsregel is heel weinig meer gezegd in eerste termijn. De Partij voor de Dieren heeft opgemerkt dat gekozen is voor aansluiten bij de lijn die de minister eerder had en door de SP is kritisch gevraagd of dat überhaupt nog winst oplevert. Het klopt: uiteindelijk is de landelijke lijn iets minder strikt geworden dan wij in onze beleidsregel tot nu toe hadden staan. In die zin wordt die inderdaad iets versoepeld in de richting van de ruimte, bij het extern salderen met name. Het is wel zo dat er een heel aantal botsproeven, zoals we het noemen, dus onderzoekscasussen zijn doorgerekend, en dan blijkt er over de band genomen, dus gemiddeld genomen, wel degelijk winst te zijn in depositie op Natura 2000-gebieden. Dat heeft mede te maken met het feit dat dan ook afstanden gaan veranderen tot die Natura 2000-gebieden. Puur op individueel niveau kun je dat met het extern salderen inderdaad niet honderd procent garanderen. Dat is een zeker juridisch risico, dat klopt, dat hebben wij uit den treure aan de orde gesteld en uiteindelijk is, in samenspraak met de minister, geoordeeld dat we dat risico nemen, maar dat we wel gaan voor het algemene effect, in positieve zin, op afname van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Dus daar zit niet een omgekeerde beweging in die, laat me maar zeggen, ons eigen beleid weer zou compenseren. Gelukkig niet.

Dan is er een punt dat ook een aantal vragen heeft opgeroepen: hoe ligt nou precies de verhouding tussen de beleidsregel en onze eigen verplichte maatregelen vanaf 1 oktober 2022 ten aanzien van de stalsystemen? Tot 1 oktober 2022 volgen wij gewoon de lijn zoals die in heel Nederland geldt, en dat betekent dat er extern gesaldeerd kan worden op het moment dat een bedrijf stopt en ruimte doorgeeft, of op een andere wijze een enorme beperking zou weten door te voeren. Dan kan dat, met de regel dat 70% dan gebruikt kan worden. Vanaf 1 oktober 2022 gaan de verscherpte staleisen gelden. Dan blijft in theorie overigens het extern salderen mogelijk met de gewonnen ruimte, de gewonnen stikstofemissie, maar door de strenge eisen die we op dat moment stellen zal daar in de praktijk heel weinig van overblijven. Dat kan ook niet anders, want de hele basis die wij hadden, de juridische basis voor de stalsystemen, was erop gebaseerd dat die nodig is om onze natuur te ontzien. Op het moment dat we die ruimte opnieuw inzetbaar zouden maken voor economische doelen, dan tornen wij aan het juridisch fundament van ons veehouderijbeleid. Dat kan niet. Dan zou daar ook door de rechter waarschijnlijk een streep doorheen

gehaald worden. Maar tegelijkertijd zou je ook iets heel vreemds doen, want het zou betekenen dat de verplichte aanpassingen aan stallen, die dan door veehouders genomen moeten worden, tegelijkertijd ruimte zouden opleveren die op een of andere manier bij andere sectoren terecht zou komen, en dan zou je in de sfeer komen van het verwijt dat ik heb gehad, maar wat voor mij niet terecht is in de basis van het beleid dat hier voorligt, dat dan door de investering van veehouders als het ware gratis ruimte zou ontstaan voor andere sectoren. Dat zouden we een vreemde zaak vinden. Wat dat betreft is het zo dat die ten gunste blijft komen van de natuur. Wel is het zo – en ik vind het belangrijk om dat nog eens op te merken – dat voor het intern salderen, dus een agrarisch bedrijf dat zijn stalaanpassingen doorvoert, de regels van het intern salderen op dat moment een behoorlijke ruimte voor bedrijfsontwikkeling met zich meebrengen. Je kunt dan eenvoudig zeggen: intern salderen gaat over het totale plafond aan stikstofruimte en onze staleisen hebben een eis per dierplaats; gaat die eis per dierplaats naar beneden, dan ontstaat er dus ruimte voor meer dierplaatsen. Dus een bedrijfsontwikkeling in de agrarische sector met intern salderen, in combinatie met stalaanpassingen, is en blijft mogelijk en in ons opzicht ook wenselijk, omdat niet zelden een dergelijke investering ook weer terugverdiend zal moeten worden met een zeker stuk bedrijfsontwikkeling.

Dan nog even, misschien bijna een zijpad, behalve dan dat met name de heer Vreugdenhil hier weer stevig op ingegaan is: we hebben de Staten geïnformeerd op basis van de vragen in de vorige vergadering rondom de verhouding tussen de emissies landbouw versus andere takken. We hebben dat op Brabants niveau keurig voor u uitgewerkt. Nou, daar komen belangrijke cijfers uit: 63% emissies in Brabant is vanuit de landbouw, zo'n 4,8% is vanuit de industrie en zo'n 23% vanuit het wegverkeer. Dat zijn de cijfers die hier tevoorschijn komen. Ik vind het belangrijk dat nog eens te benadrukken. Het beleid van ons is gericht op emissiereductie in alle sectoren. Ook het Rijk heeft bij herhaling aangegeven dat het gaat om alle sectoren, die evenredig moeten bijdragen. Dat neemt niet weg dat, als je naar deze cijfers kijkt, het leeuwendeel inderdaad toch vanuit de veehouderij zal moeten worden opgebracht, niet omdat we die anders zouden willen benaderen dan andere sectoren, maar omdat daar kwantitatief echt een fors verschil bestaat.

Voorzitter. Hoe gaat het nu verder? Het vervolgproces willen wij absoluut samen doen met de partners die we nu een aantal keren uitvoerig gesproken hebben. In dat vervolgesprek zijn ten minste drie deelprocessen heel nadrukkelijk aanwezig voor de komende maanden. Allereerst het verder uitwerken van de gebiedsaanpak. Dat gaan we samen doen. In die gebiedsaanpak gaan we niet alleen kijken naar uitkoop, maar ook naar de toekomst van bedrijven en naar de toekomst van die gebieden. We gaan voor het structurele afnamepad, zoals is afgesproken, onderzoekers inschakelen, maar daar gaan wij natuurlijk ook de partners bij betrekken en ervoor zorgen dat we dat met een goed en onderbouwd voorstel hier bij de Staten terug kunnen brengen, en dan zullen we er ook met de Staten over spreken. Maar ook dit gaan wij samen doen.

Tot slot. We hebben afgesproken, met name met de agrarische sector, om ook te kijken naar de kwestie rond de innovatieve stalsystemen, wat we noemen: het vraagstuk van de 'time to market'. Hoe kan je nou met het amendement van 25 oktober omgaan, om op een goede manier om te gaan met innovatieve systemen? Hoe kunnen we met elkaar daar ook een waterdichte borgingssystematiek voor ontwikkelen, dat er weliswaar ruimte geboden wordt, maar dat het niet een ontsnappingsroute wordt? Hoe kunnen we dat doen op een goede manier, op een faire manier? De suggesties van de commissie ondersteunende maatregelen vonden wij niet zo fraai, die werden niet zo gunstig ontvangen, maar wij waren er ook al niet zo enthousiast over, maar het idee dat je met elkaar zorgt voor een goede borging, dat wel. En daar willen we ook heel graag samen met de partners aan werken.

Tot zover mijn opmerkingen.

Dan wil ik graag de moties doorlopen en dat ga ik vrij snel doen.

Allereerst heb ik staan motie 162 van VVD, D66, GroenLinks en Partij van de Arbeid. Dat is duidelijk. Het oordeel is natuurlijk aan de Staten, maar u kunt zich voorstellen dat wij dat zien als een belangrijke steun in de rug om door te gaan.

Motie 163 zal collega Spierings straks beantwoorden en dat geldt ook voor motie 164.

Motie 165 van de VVD vraagt het college om de door de stikstofbank uitgegeven ruimte prioritair ten goede te laten komen van de werkgelegenheid. Wij achten werkgelegenheid een belangrijke prioriteit. We hechten er als college ook wel aan om te zeggen dat het niet de enige prioriteit is. Mogelijk is er met de VVD nog even te spreken over een zekere mate van nuancering in het dictum, om het misverstand uit de wereld te helpen dat dat de enige prioriteit zou zijn. Ik denk niet dat het zo bedoeld is, maar ik kan me voorstellen dat we nog even naar het dictum kijken en er bijvoorbeeld het woordje 'mede' tussen zetten. Zou dat kunnen, dan kunnen wij er van harte positief op reageren.

Motie 166 van D66, GroenLinks, PvdA en VVD. Ja, binnen drie maanden een inzicht te geven in diverse generieke maatregelen. We kunnen het op twee manieren doen. We kunnen het doen door gewoon inzichtelijk te maken wat er nu is en dat visueel maken, wat de motie vraagt. Je zou ook kunnen zeggen: ja, maar jongens, er is nog een heleboel wat er nu aan zit te komen, we krijgen ook nog adviezen van de commissie-Remkes, die daar bijvoorbeeld fors op van invloed zouden kunnen zijn en het kan verstandig zijn om dat nog even mee te nemen. Wat ons betreft kan het beide. Onze suggestie zou zijn: laten we zo nodig iets meer tijd nemen en u dan van betere informatie voorzien. Maar dat hoor ik straks in de tweede termijn wel van de indieners terug.

Dan motie 167 van D66 over de koppelkansen. Hier is geen bezwaar tegen. Het is heel duidelijk dat we die koppelkansen van belang vinden. We vinden dit een stuk ondersteuning van het beleid.

Motie 168 zal collega Spierings behandelen.

Motie 169 vraagt eigenlijk om alle data weer op te schuiven. Dat is nadrukkelijk in strijd met het beleid en moeten we ontraden.

Motie 170 van de Partij voor de Vrijheid: niet uitgaan van de feitelijk gerealiseerde capaciteit, maar van de gehele vergunde activiteit. Dat zou weer een zoveelste afwijking zijn van de landelijke lijn, want daar hadden we nu juist op landelijk niveau met elkaar, de provincies en de minister, overeenstemming over. De motie ontraden wij.

Motie 171, weer het opschuiven van de deadline van 1 april 2020 en de verdere deadlines opschuiven. Nee, voorzitter, dat is in strijd met wat we hier voorstellen. Dat ontraden wij.

Motie 172, Partij voor de Vrijheid, te erkennen dat het schrappen of herindelen van Natura 2000-gebieden een oplossing kan zijn voor de huidige stikstofproblematiek. Ik verwijs gewoon naar het eerdere antwoord dat we al op schriftelijke vragen hebben gegeven en de passage die heel duidelijk is in het beleidsdocument en daar een antwoord op geeft. Wij ontraden deze motie.

Motie 173 van het CDA vraagt in het Brabantse stikstofbeleid geen onomkeerbare stappen te zetten zolang landelijk beleid nog niet bekend of vastgesteld is, om te allen tijde bij dat landelijk beleid te kunnen aansluiten. Voorzitter. In deze zin, zoals die hier staat, is die naar onze indruk niet uitvoerbaar. Niks doen is geen optie, heeft collega Van der Maat zojuist ook gezegd. We hebben een beleidsregel, die hebben we vastgesteld, die gaan we niet intrekken, denk ik, want dan zouden we geen vergunningen kunnen verlenen. We hebben met elkaar afgesproken dat we nou juist dolgraag aan de slag willen met die gebiedsgerichte aanpak, die mede gebaseerd is op landelijk beleid, dat nog niet is uitgewerkt, maar waar we wel echt met tempo mee voort willen gaan in het belang van alle partijen. Het gaat niet alleen om de agrarische sector, maar ook om alle andere economische sectoren die erop zitten te wachten dat we echt zorgen dat ook die stikstofruimte vrijkomt. Dus het zou buitengewoon onhandig zijn. Tenzij we deze motie niet goed begrepen hebben, maar dan komt dat in tweede termijn wel terug, moeten wij eigenlijk vaststellen dat die in deze zin niet uitvoerbaar is.

Voorzitter. Motie 174 van het CDA zal door mevrouw Spierings worden beantwoord.

Motie 175 vraagt de datum van 1 oktober 2022 flexibel te maken. Dit is, ook in de zin waarin hij hier geschreven is, niet uitvoerbaar, tenzij de indieners bedoeld hebben de flexibiliteit die we hebben in het bestaand beleid, namelijk via het amendement van 25 oktober, waarin we uitdrukkelijk de mogelijkheid hebben geopend om voor innovatieve systemen op basis van de hardheidsclausule met elkaar verder te werken, en waarvan ik daarnet ook heb gezegd dat wij daarover nog goed in overleg gaan met de partners, om te kijken hoe we dat op een goede en zinvolle manier kunnen invullen. Als hij zo bedoeld is, zou ik echt de vraag willen leggen bij de CDA-fractie om de motie in te trekken, of aan te houden, want dan is hij overbodig en dan zou ik echt moeten zeggen op dit moment: een overbodige motie, die kan ik echt ontraden.

Motie 176 van ChristenUnie-SGP zegt eigenlijk het hele beleid weer terzijde te schuiven, want dat is wel zoals ik hem moet interpreteren. Ik denk dat het geen verbazing is dat wij die motie ontraden.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde Grashoff. Dan nu het woord aan gedeputeerde Spierings.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Dank u wel, voorzitter. Het is aan mij om nog vier moties te beantwoorden. De eerste drie zal ik even in gezamenlijkheid pakken: motie 163, samengevat over het jongvee, motie 164, samengevat over slimme oplossingen voor stikstof en het meenemen van andere stoffen, en motie 174 over de strostallen voor varkens. Ik zou dat even willen doen in een iets langer verhaal. Innovaties in stallen vinden wij als college heel belangrijk, en dat kan u eigenlijk niet verbazen. In het zoeken naar innovaties, brongerichte oplossingen voor ammoniak, proberen we voortdurend om breed te kijken, niet alleen naar ammoniak te kijken, maar ook andere aspecten mee te nemen; denk aan dierenwelzijnsaspecten en uitstoot van andere stoffen, zoals geur, methaan en fijnstof, maar bijvoorbeeld ook het werkplezier voor de boer. Al die zaken proberen we bij het ontwikkelen van innovaties ook mee te geven aan hen die met een idee komen. Naast het spoor van het echt gericht ontwikkelen van innovaties voor ammoniak, zijn er ook boeren die bij ons aankloppen omdat ze een idee hebben specifiek voor hun stal en zij willen misschien helemaal niet een innovatie ontwikkelen voor de hele sector, die komen via allerlei routes bij ons; denk aan boeren die een VAB-voucher hebben aangevraagd omdat ze niet in gangbare veehouderij door willen, denk aan boeren die gewoon rechtstreeks een hardheidsclausule aanvragen. Er zijn ook boeren die binnenkomen bij het Adviesteam Transitie Veehouderij, een groep ambtenaren in ons huis vanuit allerlei verschillende disciplines die kijken naar aanvragen van boeren die niet passen, of niet lijken te passen binnen de huidige regels. En soms krijg ik ook gewoon rechtstreeks een mail van een boer, die zegt: goh, ik wil iets, maar het past niet, kunt u mij helpen? In al deze gevallen gaan wij samen op zoek naar een oplossing, een oplossing die zoveel mogelijk recht doet aan ons beleid en zoveel mogelijk tegemoetkomt aan de wensen van de boer.

Ik wil u even twee voorbeelden geven. We hadden laatst een melkveehouder. In de melkveehouderij mag de maximale uitstoot per koe 7 kilo zijn. Deze had een systeem op het oog, nog zonder Rav-code, waarvan de voorspelling was dat hij op 8 kilo zou zitten, dus te hoog. Maar het had wel een aantal voordelen en wat ons betreft was het onderzoeken waard, omdat bijvoorbeeld op het gebied van methaan de uitstoot omlaag zou gaan en omdat het in een totaalconcept van melkveehouderij goed zou passen. Wat wij hebben gedaan, is dat wij samen in gesprek zijn gegaan en hebben gezegd van: maar kun je dan naast een vloersysteem andere zaken bedenken om toch die ammoniak omlaag te brengen naar die 7 kilo? – en dan gaan we met dat systeem aan de slag. We hebben daarin meegedacht. Er zijn vier, overigens qua investeringsvolume beperkte, aanvullende maatregelen bedacht en op grond daarvan hebben wij een hardheidsclausule toegekend, natuurlijk wel met de verplichting om te meten, zodat wij leren en de sector leert, en we weten of andere boeren dit straks ook kunnen toepassen.

Een andere situatie is een vroedvarken. Een vroedvarken staat op stro, maar het is, denk ik, een net iets andere vraag dan motie 174 over de strostallen. Een vroedvarken heeft een hoog dierenwelzijn en heeft bovendien een heel specifiek marksegment, en dat is iets wat uw Staten ook herhaaldelijk hebben gezegd: kijk eens naar die niches, kijk eens naar die vormen van produceren waar ook de consument bereid is wat extra's voor te betalen. Nou, zaken die wij als college en uw Staten belangrijk vinden, maar de ammoniakreductie, die voor de varkenshouderij 85% moet zijn, werd niet gehaald. Het gat was niet al te groot en toch hebben wij gezegd: ja, maar we kunnen niet zomaar een hardheidsclausule toekennen, laten wij eens een aan tafel gaan met experts vanuit ons, vanuit ZLTO, vanuit VNO-NCW, vanuit FME, van de WUR, iedereen bij elkaar aan tafel, en kunnen wij iets slims bedenken om toch die reductie van 85% te halen, wel op een betaalbare manier, en niet met de luchtwasser, want dat paste niet in dit concept? En dat lijkt gelukt te zijn, gewoon in één overleg, waarin we zeggen: we gaan kijken hoe het wél kan in plaats van "het kan niet en we willen gewoon een uitzondering hebben". Deze manier van denken, deze manier van werken, past ook ontzettend goed binnen amendement A8, dat op 25 oktober is aangenomen en inmiddels door ons in de regels is gezet. Wij zien dan ook de moties 163 en 164 als een ondersteuning voor de huidige werkwijze. Daarmee kan ik zeggen dat het overbodig is, ik kan ook erkennen dat uw Staten de behoefte hebben om dit ook als Staten uit te spreken, dus wat ons betreft stuiten die moties dan ook op geen bezwaar.

Motie 174 is een andere, want die gaat ervan uit dat we op voorhand generiek gaan uitzonderen. Hier zit geen enkele prikkel in om samen te kijken hoe ver we kunnen komen om toch die ammoniakuitstoot omlaag te brengen. Om die reden willen wij motie 174 ontraden.

Dan blijft voor mij over motie 168, en die heeft geen bezwaar van ons college.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor haar bijdrage in deze eerste termijn. Dan zijn we nu toe aan de tweede termijn van de zijde van uw Staten. Mevrouw Otters?

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Zouden wij een kleine schorsing kunnen krijgen, alstublieft?

De **voorzitter**: Ik kan me voorstellen dat u daar de behoefte toe voelt. Is het goed om dat een minuut of tien te doen, tot kwart voor drie? Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Nou, gelet op de voorbereiding, de tweede termijn en de pilot, zou het toch wel fijn zijn als dat twintig, vijftientwintig minuten zou mogen zijn.

De **voorzitter**: Ik zie nog meer mensen knikken in die richting. Ja, mijnheer Van Hattem?

De heer **Van Hattem** (PVV): Punt van orde erbij: als we kiezen voor die schorsingen, ik vind het prima, maar die tijd hadden we ook kunnen invullen met interrupties. Dat was misschien zelfs nog sneller geweest.

De **voorzitter**: Ik neem er kennis van, maar dat verandert nu niets aan de werkelijkheid. De vergadering is geschorst tot drie uur.

Schorsing (14.30 – 15.05 uur.)

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de tweede termijn van de zijde van uw Staten. De fractie van de VVD begint. Mevrouw Dirken heeft het woord. Mag ik stilte in de zaal.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voorzitter. Dank je wel voor de beantwoording vanuit GS en de toelichting die op sommige wat meer technische aspecten is gegeven. Ik denk dat dat een hoop duidelijkheid kan geven, ook buiten deze zaal. Wij hebben echter zelf het antwoord op enkele van onze vragen nog gemist. Allereerst hebben wij gevraagd of GS al enig beeld kunnen geven over de wijze waarop innovatieve ondernemers kunnen laten weten dat zij kiezen voor een innovatief systeem. Daarom nogmaals de vraag: ondersteunen GS onze insteek dat dat zo simpel mogelijk moet kunnen gebeuren? Verder is voor ons niet duidelijk geworden of er al gesprekken zijn gevoerd met de industrie en de bouwsector en in hoeverre GS bezig zijn om de minister, mevrouw Schouten, ook aan te sporen om voortvarend aan de slag te gaan met afspraken die landelijk gemaakt moeten worden. Daarnaast zijn wij nog steeds benieuwd hoe GS vorm willen geven aan de communicatie over de BAS.

Voorzitter. Wat betreft onze moties. Motie 165 willen wij vervangen door 165A. Voor de mensen die denken dat dat heel wat betekent: het enige wat daar nieuw aan is, is de medeondertekening door de PvdA.

Over de PvdA gesproken: zij hadden het in eerste termijn over bouwen en banen, de 2 B's. Die ondersteunen wij van harte, maar wij voegen daar graag nog een derde B aan toe, die van blik, en daarmee bedoelen we niet alleen het blik op de weg, maar ook de blik op de kwaliteit van Brabant, die volgens ons alleen kan blijven bestaan als Brabant niet op slot gaat. Daarom vinden wij het belangrijk, anders dan bijvoorbeeld de PVV, dat we niet alleen de landbouwsector in Brabant houden, zodat we kunnen eten, maar dat we ook al die andere sectoren die ons aan kleding, mobiliteitsoplossingen en andere nuttige en fijne spullen helpen in Brabant houden. Want Brabanders moeten in hun eigen provincie kunnen wonen, werken, eten en, ja, ook kunnen winkelen, al dan niet op digitale wijze. En daar is nu eenmaal logistiek en ruimte voor nodig.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. We hebben lang op interrupties moeten wachten, maar nu de VVD deze uitlokking doet moet ik wel even reageren. U zegt: alleen voor de boeren. Wat u doet, is alleen de boeren belasten. De VVD pakt juist die ruimte exclusief bij de boeren weg, door bij de boeren af te romen, door het in de woeker-stikstofbank te stoppen...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, wat is uw vraag? Want we gaan niet opnieuw betogen houden aan de interruptietafel. Dus gewoon even een vraag, een korte interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik kom tot een vraag voorzitter, maar de aantijging die de VVD hier doet moet ik wel even zien te weerleggen met deze uitleg. De stikstofbank die de VVD gaat inrichten wordt afgeroomd bij onze boeren. U wilt al die andere sectoren in de lucht houden, maar gaat u er als VVD ook eens voor kiezen om bijvoorbeeld die XXL-distributiecentra die op Logistiek Park Moerdijk, op Heesch-West en dergelijke worden neergezet, eens aan de kant te schuiven?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dan blijft er voor de reële economie, voor de kleine middenstander wel meer ruimte over.

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk, mijnheer Van Hattem. U weet precies hoe dat werkt: een korte interruptie. Nu gaat mevrouw Dirken antwoorden.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Nou ja, eigenlijk was dat precies waar ik in mijn betoog was gebleven, om uit te leggen hoe wij dat zien. Dus dank, ik kan verder met mijn verhaal.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. We zitten hier niet voor de bedankjes, we zitten hier om een duidelijke discussie te voeren. Ik zou toch graag van de VVD willen horen, want u heeft in uw economisch programma toch allerlei ambities staan voor grootschalige logistieke parken, waar ook de nodige stikstof vandaan komt, waar vaak niet eens Natuurbeschermingswetvergunningen worden afgegeven, zoals vaak terecht is betoogd: hoe gaat u daar dan mee om?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

De heer **Van Hattem** (PVV): Want de kleine ondernemers in de stad...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem!

De heer **Van Hattem** (PVV): Mag ik nog heel even mijn woorden afmaken, voorzitter?

De **voorzitter**: Nee, dat is nou precies het punt. U houdt echt, en dat weet u heel goed, wat extensieve betogen en het gaat even om een vervolgvraag in een interruptie. We gaan dat eventjes strak toepassen. Uw vraag is gesteld en ik geef mevrouw Dirken de kans om hem te beantwoorden.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Eigenlijk heb ik dat antwoord net al gegeven, want ik zei dat wij als VVD niet alleen willen dat mensen hier kunnen eten in Brabant, maar ook dat ze kleding kunnen kopen, dat ze de mobiliteitsritten kunnen maken die ze willen maken...

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Dirken** (VVD): ... en daar hebben we nu eenmaal logistiek en ruimte voor nodig. Wij handhaven daarom ook onze motie om de ruimte uit de stikstofbank prioritair beschikbaar te stellen voor werkgelegenheid, want in de stikstofbank komt immers niet zomaar ruimte, maar alleen de ruimte die over is nadat via de IOV en andere instrumenten al ruimte is afgeroomd voor natuur. En omdat de Brabantse Aanpak Stikstof bedoeld is om beweging te kunnen houden in Brabant, vinden wij het reëel om de overgebleven ruimte prioritair aan werkgelegenheid toe te kennen, in welke vorm dan ook.

De **voorzitter**: Interruptie Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ik heb daar een vraag over. U stelt "wij willen hem handhaven zoals hij is", terwijl GS vragen, weet je: natuurlijk is dat een van de afwegingen, maar niet primair. Aan wat voor projecten moet ik dan denken? Zijn dat de grote projecten Logistiek Park Moerdijk, of zijn dat ook de ziekenhuizen en de scholen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Daar bedoelen wij alle vormen van werkgelegenheid mee. Dus als we het hebben over de B's, of het er nou twee of drie zijn, dan hebben we het over banen, en 'banen' is breed;

dat zijn banen in de bouw, dat zijn banen voor het ziekenhuis, dat zijn banen voor scholen en dat zijn ook banen in alle andere economische sectoren.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): En bent u het er dan ook mee eens dat naast die B's van u eigenlijk de MO toegevoegd zou moeten worden, met maatschappelijke opgave, en dat in de prioritering vanuit GS dus eigenlijk de waagschaal gemaakt moet worden: maatschappelijke opgave, al die B's van u en dat van daaruit de stikstofbank vrijgegeven kan worden?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij krijgen we daar hele mooie afkortingen van als we dat allemaal bij elkaar gooien. Het belangrijkste is, ook bij die maatschappelijke opgave, daar werken ook mensen. Het gaat ons om het behoud van de werkgelegenheid in Brabant in brede zin.

De **voorzitter**: Interruptie Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, toch even doorgaand op dit punt, op die motie. Er zijn een aantal projecten, bijvoorbeeld dijkversterking, die misschien niet de meeste werkgelegenheid opleveren, maar het is wel verdomd handig als we droge voeten blijven houden. Hoe kijkt u bijvoorbeeld aan tegen dijkversterkingen en dat soort opgaven?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Als u voor mij een oplossing heeft hoe wij zonder enige vorm van werkgelegenheid de dijken kunnen versterken, dan hoor ik dat graag. Dus ja, dat geldt ook voor werkgelegenheid bij dijkversterking.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Dus we gaan niet bij elk voorstel een rapportage maken met directe en indirecte werkgelegenheidscijfers?

De **voorzitter**: Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Wat mij betreft niet. Wij vragen nu helder om de ruimte uit de stikstofbank beschikbaar te stellen voor projecten in de breedste zin van het woord die bijdragen aan werkgelegenheid.

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Om daar toch wat helderheid in te krijgen, want banen in scholen en dergelijke zijn niet zoveel stikstof eisende banen, maar bedoelt u dan banen zoals die op de logistieke centra rond Tilburg gecreëerd worden en banen zoals die rond Waalwijk gecreëerd worden?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Wij bedoelen alle banen.

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Daar vraag ik niet om. Ik vraag specifiek of u die banen bedoelt.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Wij bedoelen álle banen, dus ook degene die u noemt, waarvoor degene die erom vraagt stikstofruimte nodig heeft. Dat kan heel breed zijn en daarom ga ik ook geen voorbeelden noemen.

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ik hoor een aantal B's. Is de laatste B in dat rijtje die van belastingen, verhoging opcenten?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik dacht even dat u ging vragen naar de B van de Bie!

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog. Nog een interruptie van Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik dacht dat de heer De Bie wilde vragen naar de B van boeren. Want mogen de boeren ook gebruikmaken van die stikstofruimte? Volgens mij staan er momenteel honderden banen in Brabant op het spel. Mogen die ook gebruikmaken van die stikstofruimte?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij weet u heel goed wat het woord 'werkgelegenheid' betekent, en dat houdt in: alle banen.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog, mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voorzitter. Wat betreft de reductiepercentages waar we het vandaag al meer over gehad hebben: zoals we in de eerste termijn al aangaven, kan de VVD een afnamepad met een vooraf bepaald percentage niet steunen. Wij willen per gebied een gedegen inventarisatie zien en wij horen daar toch graag nog een wat verdere reactie van GS op, hoe zij dat zien.

Lokaal Brabant wekte in haar betoog vanmorgen de suggestie dat de VVD anders dan voor de boeren op de barricaden zou gaan staan als voor het MKB andere regels zouden gelden dan in de rest van Nederland. Maar, zoals we al eerder aangaven: voor ons als VVD zijn er geen taboes op oplossingen. Dus ook wanneer zou gelden dat het MKB maatregelen moet nemen, zouden wij dat net zo vervelend vinden als we dat nu voor de landbouwsector vinden. Maar ook daar zouden we onze verantwoordelijkheid in nemen en wij roepen andere partijen dan ook op om ook hun

verantwoordelijkheid te nemen en niet in politieke taboes te schieten, want Brabant kan alleen blijven ontwikkelen als echt iedereen bereid is om ruimte te gunnen aan elkaar.

De **voorzitter**: Interruptie Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ik stel de volgende vraag: dus als morgen, of binnen nu en afzienbare tijd, voor de agrarische bedrijven een bepaalde regel afgekondigd wordt die in Brabant hen op een achterstandspositie plaatst ten opzichte van de rest van Nederland, dan gaat u akkoord?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Als dat een impopulaire maatregel is die nodig is om te zorgen dat we in heel Brabant de kwaliteit van Brabant overeind kunnen houden, dan gaan wij als VVD bekijken wat die regel gaat doen en zeggen wij daar niet op voorhand 'nee' tegen. Want wij hebben gezegd: als er geen taboes zijn, zijn er ook geen taboes en moeten we kijken wat er nodig is om Brabant aan de gang te houden.

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dan ben ik toch benieuwd hoe de VVD ertegenaan kijkt hoe dat juridisch houdbaar is.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dat zal een van de vragen zijn die je dan op zo'n moment bekijkt.

De **voorzitter**: Interruptie Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter. Tot nu toe heeft de VVD altijd het politieke taboe de Natura 2000-gebieden met hand en tand verdedigd en nu laat ze alle taboes los. Mag ik daaruit opmaken dat de Natura 2000-gebieden, de handhaving, de herindeling en eventueel het schrappen van die gebieden, binnen de VVD nu ook geen taboe meer is?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij stelt u de vragen iets minder subtiel dan het in de praktijk is weggelegd. Op landelijk niveau, en dat ondersteunen wij van harte, is ook de vraag gesteld om ernaar te gaan kijken, en dat is binnen de kaders die binnen Natura 2000 er ook zijn. We hebben een keer Europees iets vastgesteld rond de Natura 2000-gebieden en er zijn gebieden in Nederland waar daarna nationale koppen op geplaatst zijn. Wij gaan niet opnieuw discussiëren over haalbaarheid van termijnen, of aanpassingen van Europese regels, omdat dat heel ingewikkeld is, maar wij hebben wel gevraagd: ga nou eens gewoon kijken waar er nationale koppen op gezet zijn, is dat reëel, is dat nodig, wat is er aan wijzigingsbesluiten geweest, zijn daar dingen aan toegevoegd, zijn er dingen afgehaald, kortom, wat is dat hele pakket, en kijk daar nou eens met de kennis van vandaag opnieuw naar.

De **voorzitter**: Boon. Nee? Dan kan mevrouw Dirken haar betoog vervolgen.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Zoals wij vanochtend al zeiden: wij zijn het met partijen eens dat beleid realistisch en haalbaar moet zijn. Daarom zijn we blij dat de voorliggende aanpak ruimte biedt voor innovaties en ook voor verdienmodellen, waarmee het voor ondernemers sneller mogelijk kan worden om geld te verdienen dat nodig is voor innovaties in hun bedrijf. Het is ook goed om te horen dat verplaatsing en kavelruil een plaats zullen krijgen in dat pakket. En dank voor de uitleg van de gedeputeerde, dat de hardheidsclausule al voor verschillende goede voorbeelden is toegepast en toegepast zal blijven worden. We weten dat we geen besluit kunnen nemen, vandaag niet en in de toekomst niet, waarmee we het iedereen naar de zin kunnen maken, maar we zien wel een stuk voor ons liggen waarin een balans is gevonden tussen natuur en voldoende mogelijkheden voor ontwikkeling. Waar nodig, is er ruimte gezocht in termijnen. En volgens ons geldt: wie tegen de BAS stemt vandaag, stemt eigenlijk tegen uitstel van termijnen, waar ondernemers in het kader van haalbaarheid eigenlijk juist wel om gevraagd hebben. Wij roepen daarom PS vandaag op om de opdracht aan GS te ondersteunen om voortvarend aan de slag te gaan met de uitwerking van de Brabantse Aanpak Stikstof.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Deze bangmakerij, die gedeputeerde Van der Maat ook al aangaf – ik zal er in mijn termijn ook op ingaan –, is natuurlijk van de zotte. Als het signaal hier afgegeven wordt, van links tot rechts in de Staten, dat wij dit pakket aan maatregelen niet aannemen, dan betekent dat niet dat de termijnen zo één op één 1 april weer gaan gelden, maar dat er een heel duidelijk signaal van deze Staten ligt om die termijnen ook aan te passen. Ik denk dat dat het signaal is dat hier vandaag in het debat ook aangegeven wordt.

De **voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): En ik wil vragen of de VVD, als dat signaal hier komt, ook bereid is om eraan mee te werken om de IOV, die op 25 oktober op de punt van de bajonet hier vastgesteld moest worden, weer te herzien en naar een eerlijke termijn voor de boeren te brengen.

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij heb ik net aangegeven dat wij vinden dat er een gebalanceerd pakket ligt, dat ervoor gaat zorgen dat we het ontwikkelprobleem in Brabant weer vlot kunnen trekken. Een van de dingen die we daar helaas voor moeten doen, is inderdaad maatregelen in verschillende sectoren nemen. We kunnen er met elkaar nog een halfjaar, of nog driekwart jaar, over gaan bakkeleien, en dan gaan we steeds opnieuw over datums praten. Er staan mensen buiten, voor zover ze er nog zijn, die gewoon vandaag willen horen waar ze aan toe zijn, en dat hebben we ze ook beloofd de vorige keer: dat we dat zo mogelijk vóór de Kerst zouden doen. Ik hou me graag aan die belofte.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Maar daarmee zet de VVD dit debat wel op scherp, door te zeggen: als wij hier niet mee instemmen, dan gaan voor u gewoon 1 april de oude regels, waarvan u zelf al gezegd heeft “die zijn onrealistisch, die zijn niet haalbaar en die zijn slecht voor Brabant en de Brabantse boer”, gaat u toch daarin inbrengen. Wilt u met ons meedenken om in de komende tijd naar een realistisch beleid toe te gaan? Bent u bereid om uw hand uit te steken naar ook een groot

gedeelte van deze Staten, om daarover te praten, of blijft u erbij dat, als dit afgeschoten wordt, u de boeren verplicht 1 april een vergunning aan te vragen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij draait meneer Vreugdenhil nou de zaken om. Wij zijn juist voorstander van het doorvoeren in juridische zin van de termijnen die vandaag genoemd zijn naar 1 januari 2021 en oktober 2022 voor de mensen die het betreft, de mensen met een stalsysteem van 15 jaar of 20 jaar, en we hebben het via een andere weg, namelijk het amendement, al mogelijk gemaakt voor iedereen die met innovatie aan de slag wil, dat zij ook de tijd krijgen om dat te doen. En ja, ik neem de verantwoordelijkheid, dat ik het niet meer dan redelijk vind met de kennis van vandaag, om al die mensen om wie het gaat de Kerst in te sturen met de boodschap dat zij tot 1 januari hebben. Ja, daar mag u anders over denken.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Ik hoor de VVD zeggen "wie met innovaties aan de slag willen, de kans geven om dat te doen". Maar welke kans krijgen zij reëel? Ja, ze kunnen straks misschien wel een vergunning aanvragen, die kans zit er misschien in, maar de uitvoering wordt wel weer een ander probleem. Want we hoorden vanochtend bij de sprekers onder anderen meneer Habraken, die heeft al geïnvesteerd in een stal die duurzaam is, die aan allerlei eisen moet voldoen. Die is er ruim drie jaar mee bezig geweest om dat rond te kunnen krijgen. Hoe reëel is het wat het college, en u als coalitiepartij, nu aan de Brabantse veehouders wil opleggen, om dat met al die innovatieve maatregelen, die vaak nog niet eens gecertificeerd zijn, binnen zo'n krap tijdspad te kunnen realiseren?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, dat meneer Habraken dat niet weet, dat vind ik niet erg, maar volgens mij weet u beter, dat we hier amendementen en moties hebben gehad, die in onderlinge samenhang met elkaar bestaan, waarin we als VVD juist ook gevraagd hebben aan het college om met de minister in gesprek te gaan, om die hele termijn voor die Rav-codes wat te versnellen en om dat proces aan te passen. En daarnaast hebben wij het mogelijk gemaakt met het amendement dat juist mensen die zitten te wachten op de Rav-code, uitstel krijgen totdat er een systeem is dat voldoet. Mensen mogen niet, heb ik toen letterlijk gezegd, de dupe worden van het feit dat de overheid zo lang nodig heeft om een paar stempels te zetten.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, maar de certificering van die Rav-code is pas stap één. Tegelijkertijd zegt deze Brabantse Aanpak Stikstof, die u hier staat te verdedigen, dat alles binnen deze bestuursperiode gerealiseerd moet zijn. Vóór de volgende verkiezingen wil dit college alles afgerond hebben, want dan kunnen ze met hun handen vrij en met een opgeruimde boerensector, noem ik het maar even, de verkiezingen ingaan. Hoe realistisch is het dat die maatregelen ook binnen die termijn genomen kunnen worden? Want dat is wel wat essentieel voor die stikstofruimte ook met die maatregelen gerealiseerd zou moeten worden, en dat die stallen dan ook in bedrijf zijn.

De **voorzitter**: Uw vraag is helder, mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): En dat is wat niet duidelijk wordt uit deze maatregelen en de zogenaamde innovatieve aanpak die de VVD hier propageert.

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw Dirken

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik heb een andere interpretatie van de tekst. Het is misschien goed dat de gedeputeerde nog eens uitlegt hoe hij hem bedoeld heeft. Waar staat '1 oktober 2022', gaat het voor mij over de realisatie van de systemen voor de mensen die een systeem hebben dat ouder dan 15 of 20 jaar is en hebben we met elkaar op een andere juridische basis afgesproken dat de mensen die met innovatie aan de slag gaan een ander traject ingaan, met een andere realisatiedatum, juist omdat we nog niet weten wanneer die spullen op de markt zijn. Niet voor niets hebben we nu het principe 'time to market' in de BAS staan. Het betekent ook voor die systemen die er nu nog niet zijn dat je ook nog geen realisatiedatum af kunt spreken. Dus voor die innovatieve systemen geldt helemaal niet dat ze er 1 oktober 2022 moeten liggen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Alleen maar onzekerheid dus.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, u heeft het woord niet. Mijnheer Van Pinxteren, interruptie.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. Maar betekent dat dan, als ik daarop verder mag gaan, dat als die systemen, met alle goede wil bij iedereen, bij de ambtenaren, bij iedereen die dat moet goedkeuren, niet beschikbaar zijn vóór 31 oktober 2022, de agrariër erop kan vertrouwen, ook als het pas in 2024 of 2025 beschikbaar komt, dat hij tot die tijd mag wachten met het inrichten van zijn stallen?

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dat is nou precies de essentie van het amendement dat wij ingediend hebben. Dus ja.

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dan zal ik die vraag straks aan het college nog een keer stellen, of die dat delen met u.

De voorzitter: Mevrouw Dirken, u was aan het afronden, geloof ik? U was zelfs al klaar met uw betoog.

Motie M165A-2019 'Prioriteiten stellen bij uitgave stikstofruimte'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, kennis genomen hebbend van de Statenmededeling Brabantse Aanpak Stikstof d.d. 6 december 2019 alsook de Beleidsregel Natuurbescherming Noord-Brabant d.d. 10 december 2019; overwegende dat:

- de discussie over stikstofdepositie een ontwikkelprobleem geeft dat de hele nationale, maar zeker ook de Brabantse economie raakt, waaronder de sectoren industrie, bouw, landbouw en mobiliteit;
- Brabant niet 'op slot' mag;
- op landelijk niveau gevreesd wordt voor banenverlies als gevolg van de stikstofdiscussie;

- het behoud van werkgelegenheid ook in Brabant van groot belang is; vragen het college:
 - stikstofruimte die vanuit de provinciale 'stikstofbank' uitgegeven kan worden prioritair ten goede te laten komen aan projecten die de werkgelegenheid stimuleren; en gaan over tot de orde van de dag.
- Wilma Dirken, VVD
Robert Janssen, VVD
Stijn Smeulders, PvdA."

De **voorzitter**: Der fractie Forum voor Democratie dan nu in deze termijn. De heer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Dank u wel, voorzitter. In deze stikstofkwestie is er veel gezegd, veel geschreven, grote woorden worden gebruikt. Forum voor Democratie kijkt doorgaans met wat meer afstand naar dit soort kwesties en ik heb toch wat twijfels over de gebruikte woorden. Zo lees ik dat de gedeputeerde wil handelen op basis van draagvlak, en dan vraag ik me af: wordt daar het draagvlak in Steenbergen mee bedoeld, daar waar de provinciale interventie al was gebeurd nog voordat het formele verzoek kwam? Ik lees over borgen van een goede balans tussen ontwikkeling en natuur. Dat kan van alles zijn. Ik lees dat stikstofvermindering goed zou zijn voor natuur – volgens mij juist niet – en economie; nou, hoe dat dan goed is, staat er ook niet bij. Er komen generieke maatregelen in samenhang met landelijk beleid. 'Samenhang', dus niet in overeenstemming met. Ik lees dat zo: we gaan het landelijk beleid weer overtreffen. Er komt een gebiedsgerichte aanpak. Dus hier wel en daar niet. Er wordt gebruikgemaakt van – en ik meen het goed te hebben verstaan – flexibele bestuursinterventie of iets dergelijks. Ik krijg daar de rillingen van, want al deze maatregelen leveren niks op en als het al iets zou opleveren, dan is het vooral selectiviteit en willekeur. In niks blijkt dat gedeputeerden besef hebben van enig belang van rechtszekerheid. Alleen om die reden zal Forum voor Democratie nooit meewerken aan dit soort maatregelen.

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. Ja, meneer De Bie, ik heb goed naar u geluisterd in eerste termijn en voor mij is duidelijk dat u het hele voorstel maar niks vindt, en dat mag. Maar wat gaat u nou doen, wat gaat Forum doen, wat is uw voorstel, hoe wij in Brabant weer kunnen komen tot het verlenen van vergunningen voor bedrijvigheid? Hoe komen we volgens u aan die ontwikkelruimte? Want vergunningen kunnen alleen afgegeven worden als de rechter dat toestaat en je niet terugfluit.

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Nou, ik zou zeggen: laten we eens kijken hoe men dat in het buitenland oppakt, daar de juiste wetgeving en normen opzetten, en dan kunnen we gewoon weer door.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, het buitenland... U bedoelt misschien Duitsland of zo, waar veel meer hectaren zijn, een veel groter gebied. U moet zich er wel van bewust zijn dat wij hier in een heel dichtbevolkte provincie zitten, waar andere normen moeten gelden dan in landen waar je gigantisch veel ruimte hebt. Dus 'kijk eens naar het buitenland' is geen oplossing. Wij als provincie zijn er verantwoordelijk

voor dat hier vergunningen verstrekt kunnen worden, dat ondernemers en dat mensen verder kunnen. Wat gaat u daar op korte termijn aan doen?

De **voorzitter**: De heer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ik deel de uitgangspunten die u hanteert niet. U zegt "wij moeten maatregelen nemen". In ecologisch opzicht is er geen enkele noodzaak om maatregelen te nemen. Stap ik vijf meter de Belgische grens over, dan gelden er heel andere normen, stap ik vijf meter de Duitse grens over, dan gelden er heel andere normen. Dus het is een beetje bijzondere discussie die we op die manier moeten voeren.

De **voorzitter**: Oké. Interruptie Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, dank, voorzitter. Even nog hierop doorgaand: Forum voor Democratie gelooft niet in klimaatverandering, gelooft niet in stikstofcrisis, maar de rechterlijke uitspraak heeft wel een duidelijk kader neergezet dat het niet kan. Dus ik ben benieuwd wat uw oplossing is. Kan ik me voorstellen dat u de rechterlijke macht wilt afzetten in Nederland?

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Nou, als ik op persoonlijker titel spreek, zou ik dat voor sommige rechters misschien wel willen doen, maar dat terzijde! Nee, alle gekheid op een stokje. Die uitspraak ligt er, dat is juist en daar zullen we op heel korte termijn rekening mee moeten houden, maar het zal er uiteindelijk op neerkomen dat daar gewoon een radicaal andere manier van denken over moet komen.

De **voorzitter**: Oké. Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, dank, voorzitter. Ik constateer gewoon dat Forum geen oplossing heeft en daarmee geeft u ook aan de buitenwereld, aan iedereen die door wil, geen perspectief. U kunt blijven hangen in deze rede, en u kunt vervolgens de rechter willen afzetten, maar op dit moment geeft u geen perspectief en heeft u geen oplossing.

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): De oplossing zit hem niet in deze maatregelen, de oplossing zit hem in het aanpassen van de uitgangspunten die hier worden gebruikt. Zolang niemand, of bijna niemand, in dit huis bereid is om te kijken naar die uitgangspunten, zijn ze zelf eigenlijk de oorzaak van het probleem, dat het niet wordt opgelost.

De **voorzitter**: Oké. Meijer, interruptie.

De heer **Meijer** (D66): Ja, ik zou meneer De Bie ten eerste willen bedanken voor het idee om met een beschermende eerste termijn te werken, want daardoor hebben we goed naar elkaar kunnen luisteren en daardoor heeft mijn fractie ook goed kunnen horen dat u een belangrijk deel van uw tijd besteed heeft aan de coalitievorming die volgens u plaats zou moeten gaan vinden. Vanuit het kader van rechtszekerheid zou ik u eigenlijk willen vragen: stel je nou voor dat uw natte droom uitkomt, hoe gaat dat dan eruit zien?

Welke besluiten, die democratisch genomen zijn in dit huis – en uw partij heeft toch nog steeds ook ‘democratie’ in z’n titel staan –, gaat u dan terugdraaien?

De **voorzitter**: Mijnheer De Bie. Ik sta u uiteraard toe te antwoorden binnen de kaders van dit debat.

De heer **De Bie** (FvD): Dat is nogal een vraag, maar het zal u duidelijk zijn dat wij kritisch zijn op alle klimaatmaatregelen die genomen zijn. Dus daar waar dat kan, waar dat niet in strijd zou zijn met landelijke verplichtingen – dat spreekt uiteraard voor zich –, zullen wij aandringen op aanpassingen.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Dat is een interessante bijzin, ‘daar waar het niet wringt met landelijke maatregelen’. Dat betekent dus dat wat wij hier vandaag aan het doen zijn, wat een uitwerking is van een landelijke beleidsregel, maar ook bijvoorbeeld de uitvoering van ons energieakkoord, of de uitvoering van de Regionale Energiestrategieën, dat Forum voor Democratie daar niets aan wijzigt, stel je voor dat ze een gedeputeerde gaan leveren?

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ik kan u verzekeren dat, als wij een gedeputeerde zouden leveren, wij alles in het werk zouden stellen om dat toch te veranderen, maar wij zien ook dat, als wij een gedeputeerde zouden leveren, er sprake zou moeten zijn van een compromis en wij zien ook dat er beperkingen zijn die ‘landelijk’ oplegt.

De **voorzitter**: Oké. De Kort, interruptie.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, dank voorzitter. Nog een klein beetje voortbordurend op de heer Heijmans en de heer Ludwig, want ik heb u nog steeds niet echt horen zeggen wat u op korte termijn gaat doen. U zegt dat u op lange termijn de landelijke wetgeving, de Europese et cetera, allemaal wilt aanpassen. Daarover kunnen we van mening verschillen, maar het kan uw streven zijn. Maar wat gaat u op korte termijn doen om ervoor te zorgen dat de bouw door kan?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Op korte termijn zijn alle maatregelen denkbaar, mits daarbij wel de zekerheid bestaat, en de toezegging wordt gedaan aan betrokkenen, dat op lange termijn de maatregelen worden teruggedraaid, of anderszins een compensatie plaatsvindt.

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Begrijp ik het dan goed dat u zegt: een heleboel van de maatregelen in de Brabantse Aanpak Stikstof, de kortetermijnmaatregelen, opkopen bijvoorbeeld van veehouderijen, daar kan ik achter staan?

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Dat is een belangrijk voorbeeld, denk ik, het opkopen van veehouderijen. Wij zijn daar niet ten principale op tegen, maar wij denken wel dat wij daarmee heel voorzichtig moeten zijn. Met name wordt er heel makkelijk gezegd "het gebeurt alleen op vrijwillige basis", maar ik zeg erbij: als je een boer maar lang genoeg pest, dan wil hij vanzelf. Over die vrijwilligheid heb ik een beetje mijn twijfels.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog, mijnheer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ik was eigenlijk klaar, voorzitter. Tot slot wil ik er nog op wijzen dat wij een motie hebben ingediend, 177, die het mogelijk moet maken dat er een werkbare drempelwaarde voor boeren tot stand komt.

Motie M177-2019 'Drempelwaarde voor aanvraag natuurvergunning'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019;

overwegende dat het niet acceptabel is dat de Brabantse economie nog langer te lijden heeft onder de ontstane stikstofimpasse;

constaterende dat Nederland het enige land binnen de EU is dat met dit probleem zit opgezadeld;

constaterende dat er in Nederland (en dus ook in Brabant) momenteel geen drempelwaarde is voor de depositie van stikstof;

constaterende dat Brabant graag op de troepen vooruitloopt als het gaat om stikstof;

dragen GS op om een drempelwaarde en grenswaarde voor de aanvraag van natuurvergunningen in te stellen van 0,5% van de kritische depositiewaarde (KDW) van de oorspronkelijke aanwijzing die geldt voor het aangelegene Natura 2000-gebied met de laagste KDW;

en gaat over tot de orde van de dag.

Joris van den Oetelaar, Forum voor Democratie."

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Bie. Dan de fractie van het CDA, mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voorzitter. Zojuist hadden we een schorsing en toen kwam bij ons eigenlijk pas echt goed binnen wat hier nou gebeurt en wat hier wordt gezegd. Wij hebben hier een praatstuk, een Statenmededeling, een begin met een hoop eindjes, spannende eindjes hier en daar, voor allemaal. Wij proberen daar op onze manier, met scherpe kantjes, wat aan toe te voegen, weg te halen, dingen te zeggen, te doen, en wat wij horen is: kan niet, niet uitvoerbaar, 'als we hem zo mogen horen, dan'. Dat is voor ons niet de manier om in gesprek te gaan. Dit voelt niet goed. En dan horen we ook nog zeggen dat, als we dit vandaag niet doen, we terugvallen in het oude en dat het dan helemaal erg wordt. Dit voelt niet goed, dit voelt als in de hoek gezet worden, terwijl er met stakeholders in kwartaal 1 gesproken gaat worden over plannen die geïmplementeerd gaan worden op heel dit stuk, wat hele goede dingen omvat. We vragen om flexibel te kijken, we zeggen niet dat de BAS niet zou kunnen, of niet zou mogen, of dat het helemaal niks is. We zeggen alleen: zorg dat je een open mind houdt en dat je flexibel bent en dat, wat er landelijk ook naar ons toe gaat komen in februari met Remkes, je er rekening mee houdt dat dat dingen gaat doen en ook goed kan zijn voor ons land. Wij doen dit niet voor onszelf, wij doen dit voor de mensen buiten en thuis, die gewoon elke dag proberen dingen goed te doen en hun gezin te draaien. Hier ga ik het voor nu even blijven laten.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon, er zijn interrupties, drie stuks, vier zie ik inmiddels. Mag ik stilte in de zaal! Ik heb niet helemaal kunnen volgen wie als eerste was, maar het schijnt de heer Vreugdenhil te zijn, en dat erkennen de anderen ook. De heer Vreugdenhil interruptie.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Soms moet je momenten aanvoelen en alvast een aanloopje nemen. Ik zou de vraag willen stellen aan mevrouw De Hoon: bent u in de afgelopen weken ook betrokken geweest bij het samenstellen van het pakket dat hier ligt en is ook uw input, en de punten die u graag ingebracht zou hebben, meegenomen door dit college? Want het is natuurlijk een lastige positie voor u, omdat uw gedeputeerden er niet zijn: bent u meegenomen de afgelopen weken in het samenstellen van dit pakket?

De **voorzitter**: Mijnheer Vreugdenhil, korte vragen graag. Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Mijnheer Vreugdenhil. Niet in persoon, we zijn wel meegenomen in het verhaal. Wij lezen hier ook in grote lijnen terug de input die wij hebben gegeven tijdens de debatten. Dus niet in persoon, maar we lezen hier wel veel terug.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter. En toch geeft u aan, want u was vrij helder in uw eerste termijn, dat dit niet het verhaal is van het CDA. En volgens mij heeft u ook gewoon een aantal heel reële vragen aan het college gesteld, waarbij het enige is van: onuitvoerbaar, we praten er niet over en u wordt in de hoek gezet. Denkt u dan dat u met dit college nog verder kunt gaan, dat eigenlijk op deze wijze de hele terechte punten, denk ik, van de CDA-fractie zo terzijde schuift, eigenlijk in twee zinnen?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Dat is toch nu niet aan de orde? We hebben net helder verteld wat we vinden, dus ik weet niet zo goed waar u nu heen wilt.

De **voorzitter**: Van Hattem interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u voorzitter. Dan wil ik toch wel graag op dat punt even doorgaan, want het CDA heeft niet alleen helder verteld wat ze vinden, ze hebben ook, zoals mijn collega Vreugdenhil net al terecht aanhaalde, een aantal duidelijke vragen aan het college gesteld. Nu horen we het CDA zeggen "we voelen ons in de hoek gezet", blijkbaar in de hoek gezet door hun eigen college, want in het vorige debat begrepen we dat het CDA nog steeds als coalitiepartner moet worden gezien, die het college steunt...

De **voorzitter**: En uw vraag, mijnheer Van Hattem?

De heer **Van Hattem** (PVV): De antwoorden die blijkbaar niet op uw vragen zijn gekomen, of in onvoldoende mate op uw vragen zijn gekomen, beschouwt u dat als in de hoek zetten?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Dit is ook weer een heel vergaande vraag. Een kort antwoord op een heel lange vraag kan dit worden. Wij hebben zojuist de beantwoording gehoord. Sommige dingen zijn wel beantwoord, sommige niet. In tendens vinden we het niet voldoende nu.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. In tendens is het niet voldoende. Dat is een bijzonder vaag antwoord. Wat is daarmee eigenlijk de boodschap voor de mensen voor wie we het doen? Want we horen het CDA vaak zeggen "we doen het voor de Brabanders" et cetera, allemaal hele mooie woorden, maar nu staan hier buiten en in de provincie heel veel boeren die zich heel grote zorgen maken. Wat is dan hetgeen wat u nu wilt zeggen voor onze boeren? Wees eens duidelijk, beken eens kleur, geef aan waar u nu staat.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, korte vragen en niet zes op een rij, want dan weet ik niet waar u een punt, een puntkomma of zelfs een dubbele punt zet. Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Als CDA zijn wij dit debat op inhoud ingegaan. U stelt een hele vage vraag, dus u krijgt een heel vaag antwoord. Dit is op inhoud.

De **voorzitter**: Meijer, interruptie.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter. Ik heb een vraag aan mijn collega-coalitiepartij. U geeft aan: het voelt niet goed. U geeft aan: de manier waarop GS beantwoorden voelt niet goed. U geeft aan: wat er met uw strepen in het zand en uw eisen is gedaan, voelt niet goed. Hoe zou het voor een collega-coalitiepartij voelen als een van de coalitiepartijen dat zo plenair uitspreekt? Hoe denkt u dat dat bij ons binnenkomt?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Wij twijfelen er ook geenszins aan dat dat ook stevig binnenkomt. Maar wij kunnen niet anders dan dit nu zo neerleggen. Op inhoud willen we hem neerleggen, we willen scherpe randjes benoemen, we willen daarover doorspreken. En voor nu is gewoon eigenlijk voorgelegd: het moet zo en anders kunnen we nu niet verder, terwijl het voor ons een praatstuk is en er nog heel veel onzeker is.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, ik vind het moeilijk hoe ik de vraag kan formuleren, maar het college komt met een Statenmededeling en daarin staan besluiten die zij genomen hebben. Het zijn geen praatstukken, het zijn Statenmededelingen, het zijn genomen besluiten. Wat ik me nou afvraag, is of u in staat bent om aan uw partners – en ik zeg expres 'partners' – duidelijkheid te verschaffen of u nog mijn partner wilt zijn.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Ja, natuurlijk blijven wij in dialoog gaan. Als op inhoud verder gesproken wordt, dan kunnen we dat doen, maar voor nu ligt er onvoldoende om een besluit te nemen, op iets wat niet besloten wordt.

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans. Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. Mevrouw De Hoon, u zei: "zojuist in de schorsing werd mij pas duidelijk wat er eigenlijk daarvóór gezegd was en wat hier gebeurd was". Is het misschien ook zo

dat tijdens diezelfde schorsing zojuist pas tot u doordrong waar u in het bestuursakkoord mee akkoord was gegaan?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

De heer **Heijmans** (SP): Want ik begrijp niet meer wat u nou nog uit het bestuursakkoord ondersteunt, want....

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans, uw vraag is gesteld. Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Wij hebben bij de begrotingsbehandeling heel duidelijk gezegd dat wij het een voldoende bestuursakkoord vinden, alleen dat déze paragraaf heel erg lastig is. U vond dat niet, want u hebt er tegen gestemd.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, mevrouw De Hoon, nu heeft u het in één keer over een hele paragraaf, en dat is toch echt iets anders dan dat u het eerst altijd vooral over die ene datum had. Nou begrijp ik dus dat u de hele paragraaf verwerpt. Nou, dan bent u in ieder geval als CDA eens duidelijk.

De **voorzitter**: Interruptie Everling.

De heer **Everling** (SP): Dank u, voorzitter. Ik haak even aan op de interruptie van de heer Meijer. De coalitie heeft een motie ingediend, die vraagt om de BAS verder uit te gaan werken op de manier zoals hij voorligt, in deze lijnen. Wat vindt het CDA daarvan?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Op het voorstel dat voorligt hebben wij een aantal toezeggingen gevraagd, waarvan een aantal beantwoord zijn. Daarnaast hebben we met moties wel aangegeven waar we op door kunnen praten, hoe wij dat verder ingevuld willen zien, en daar gaan wij op door.

De **voorzitter**: Everling.

De heer **Everling** (SP): Met alle respect, dat is geen antwoord op mijn vraag. Ik vraag: de coalitie heeft een motie ingediend, M162 geloof ik, wat is het oordeel van het CDA over die motie?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): We hebben eerst nog een verder serieus debat nodig over de moties die wij voor hebben liggen, voordat wij over die motie kunnen beslissen.

De **voorzitter**: Ik zie drukte bij de tafel, maar ik weet niet precies.... Ja, mijnheer Van Pinxteren. Ik stel voor, als u wilt interromperen, dat u duidelijk bij de tafel gaat staan en de anderen overzichtelijk aan de zijkant. Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Mevrouw De Hoon zegt: dit voelt niet goed. Dat kun je op drie manieren uitleggen: de samenwerking in de coalitie voelt niet goed, het proces zoals we dat hier met elkaar doen voelt niet goed en het zit een stuk op de inhoud wat niet goed voelt. Kan mevrouw De Hoon duidelijk maken waar het op de inhoud niet goed voelt?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Daar hebben we toch net een duidelijk debat over gehad?

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ik herhaal de vraag: kunt u dat voor mij toelichten? Want ik heb niet zo goed begrepen wat het CDA nou niet zo goed voelt op de inhoud.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Er zijn een aantal punten. Op de nulmeting is gezegd dat er aan de gang gegaan wordt met metingen. Prima. Maar dat er eerst wordt gekeken naar methodieken. Nou, misschien kunnen we daarover doorpraten nog. Wij willen dat er flexibel naar gekeken wordt, dat landelijk beleid nog rustig afgewacht wordt, dat we weten hoeveel geld er gaat komen. Tot die tijd is het allemaal gewoon heel prematuur. Moet ik doorgaan?

De **voorzitter**: Er zijn interrupties. Ludwig als eerste. Ga uw gang.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, eigenlijk doorgaand...

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal! De heer Ludwig heeft het woord.

De heer **Ludwig** (GL): ... op wat de heer Van Pinxteren zegt, want ik ben wel benieuwd: wat heeft deze coalitie aan het CDA en wat heeft de buitenwacht aan het CDA, wanneer geven ze nu aan wat ze willen?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): We hebben elkaar horen zeggen dat we zoeken naar de juiste balans in economie, in de sector, maar die hoort bij economie, en in natuur. Die balans is er nu nog niet helemaal. Voor ons gevoel wordt er nog te weinig gepraat over doelen en te veel over deadlines, terwijl wij het heel graag willen hebben over bronmaatregelen en doelen, en hoe we daar gaan komen, misschien wel sneller en anders. Maar deze Statenmededeling gaat nog niet ver genoeg voor vandaag.

De **voorzitter**: Ludwig.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Voorzitter!

De **voorzitter**: Ja, mevrouw Otters.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Voorzitter. Ik wil graag een schorsing aanvragen.

De **voorzitter**: Als u dat voorstel doet in de vorm van een voorstel, dan is het een ordevoorstel en dan kan daarover gesproken worden en daarna over besloten worden.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter...

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Het lijkt me ook wel heel netjes, als iemand een dergelijk verzoek doet, om de reden daarvoor aan te geven.

De **voorzitter**: Precies wat ik zei: we gaan het er eerst over hebben en dan het voorstel in stemming brengen. Dat gebeurt bij een ordevoorstel in deze volgorde. Dus – ik zie dat u diep teleurgesteld bent, mijnheer Meijer, maar het kan nog even niet anders – ik leg het debat nu even stil om het te hebben over het voorstel van mevrouw Otters, en dan is het inderdaad handig om eerst mevrouw Otters een toelichting te laten geven en dan degenen die er behoefte aan hebben om daar nog licht op te laten schijnen, daartoe de gelegenheid te geven. Gaat u zitten. Mevrouw Otters, wilt u het nog nader toelichten?

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Ik zou graag met een aantal mensen kort even willen overleggen.

De **voorzitter**: Wil iemand daarover het woord voeren? Nee. Dan breng ik het voorstel in stemming.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter!

De **voorzitter**: Sorry, mijnheer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Ik wil er wel zeker wat over zeggen. Natuurlijk heeft elke fractie het recht om een schorsing aan te vragen, maar als we middenin een debat zitten waarin nog zoveel vragen gesteld worden, en het is klip-en-klaar dat er nog veel vragen worden gesteld, dan is in mijn ogen deze schorsing alleen maar om dat debat daarin te doorbreken en dan stel ik u voor om die schorsing na afloop van de termijn van mevrouw De Hoon te doen. Dan kan mevrouw Otters met degenen met wie zij wil overleggen op dat moment netjes overleggen, maar maken we dit debat met mevrouw De Hoon gewoon netjes af.

De **voorzitter**: Wenst iemand anders nog het woord te voeren over dit ordevoorstel? De heer Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ik steun het verzoek van de heer Vreugdenhil, omdat ik vind dat de buitenwacht eigenlijk het einde van dit debat had moeten meemaken.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ik zou voor de beoordeling van dit ordevoorstel ook wel graag een reactie willen zien van het CDA, van mevrouw De Hoon, omdat die midden in haar termijn zat, hoe zij tegen dit voorstel aankijkt. Want het CDA had aangegeven vandaag, op 13 december, over heel wat punten uitsluitsel te geven, dus ik neem aan dat ze nog heel veel te vertellen heeft op dit vlak.

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw De Hoon. Er wordt u een vraag gesteld. Ik geef u uiteraard de gelegenheid de vraag te beantwoorden en mogelijk over het voorstel ook nog wat te zeggen.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Nou, mijn betoog was al klaar. Dus wat ons betreft prima.

De **voorzitter**: Wenst iemand die ik nog niet het woord hebben gegeven, het woord over het voorstel? Niet. Dan ga ik dat voorstel nu in stemming brengen en gaan we eerst op de knop drukken, zodat degenen die mogelijk buiten de zaal zijn aan de stemming kunnen deelnemen.

Goed, de griffier geeft aan dat we klaar zijn voor de stemming. Dan breng ik in stemming het voorstel van mevrouw Otters om een schorsing toe te staan. Daarna gaan we nog wel even kijken hoe lang dat dan moeten zijn. Maar eerst het beginsel dat we de vergadering even stil leggen voor een schorsing. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP,

De heer **Everling** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor met stemverklaring. We hebben geen bezwaar tegen het verzoek.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Het voorstel is verworpen. Dan hervatten we het debat waar het was. We draaien even de film terug. Als ik dat in mijn hoofd goed kan, stond de heer Meijer op het punt om een interruptie te plegen en mevrouw De Hoon hier op het spreekgestoelte. Mevrouw De Hoon, mag ik u terugvragen? Ik sta interrupties toe aan degenen die er nu staan: een, twee, drie, vier, vijf heren op rij, en dan gaan we verder met de volgende spreker. Dat leg ik bij dezen ook vast. We beginnen met Meijer, dan Boon, Altundal, Everling en Vreugdenhil. Oké, Boon als laatste hoor ik, geen probleem. Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter. Ik moet even moeite doen om terug te graven welke interruptie het ook alweer was, maar het was een interruptie waarin ik me afvroeg: je gaat met elkaar een partnerschap aan, je bent acht maanden verder en een van de partners kan geen klip-en-klaar 'ja' zeggen op de vraag of we samen verder gaan. Bent u bereid om richting nu nog uw partners duidelijk aan te geven of u wel of niet vertrouwen heeft in deze coalitie?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Het is helemaal niet de vraag of wij vertrouwen hebben in deze coalitie. Dat hebben we uitgesproken. Wij willen praten op dit onderwerp over de inhoud, en die staat voor nu nog niet.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Dat begrijp ik, maar als mijn vrouw thuis dit antwoord geeft op de vraag "zijn we nog getrouwd?", word ik toch ongerust. Dus ik vraag u nog een keer: zijn we nog getrouwd?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon. Mag ik stilte in de zaal!

Mevrouw **De Hoon** (CDA): En dan heb je nog steeds samen uit liefde gekozen voor die baby, dus daar heb je toch voor te zorgen, toch?

De **voorzitter**: De volgende interruptie is dacht ik van Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Ja, voorzitter. We zijn nu al drie debatten, drie Statenvergaderingen, met het CDA bezig en ik denk dat, als we er nog drie verder zijn, het CDA niet duidelijker zal zijn in haar standpunt. Ik draai het even om. Ik ben benieuwd naar de standpunten van de andere coalitiepartijen. Als je al drie Statenvergaderingen van het CDA die helderheid niet krijgt, wanneer is het dan voor de VVD, D66 en GroenLinks 'genoeg is genoeg' richting het CDA? Ik zou graag van die partijen in het kader van een interruptie ook hun standpunt willen weten.

De **voorzitter**: Ik had gezegd "de interrupties beperk ik tot hier". U stelt een andere vraag, daarvoor zult u de termijnen even moeten afwachten. Everling was de volgende volgens mij, dan Boon en dan Vreugdenhil. Ga uw gang. Everling.

De heer **Everling** (SP): Ja. Trouwerijen en liefdesbaby's even daargelaten, ik probeer het even over een iets andere boeg te gooien. Het college heeft een plan geschreven hoe zij met de aanpak van stikstof hier in Brabant omgaan. Hoeveel vertrouwen heeft het CDA in een goede aanpak van de stikstof door dit college?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Daar hebben wij vertrouwen in, anders stonden wij hier nu niet.

De **voorzitter**: Everling.

De heer **Everling** (SP): Ik moet even nadenken, moet ik eerlijk toegeven, mijnheer de voorzitter, want volgens mij hoor ik het CDA echt de ene keer het één zeggen en de andere keer weer iets anders. Dat hebben we de afgelopen maanden ondertussen continu gezien. Ik kan het eigenlijk bijna niet meer volgen, laat staan de mensen buiten. Ik vraag me af of het CDA het zelf nog kan volgen, ik vraag me af of de rest van de coalitie het nog kan volgen. Ik snap het niet meer. Kunt u het uitleggen?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Ja, daarom zijn wij wel van het huwelijk en van liefdesbaby's. U pretendeert hier dat u van de samenwerking bent, maar u stemt overal tegen, tegen moties van wantrouwen, tegen begrotingen, en toch bent u hier volop bezig met een hoop vleierij. Wij houden het op inhoud en waar we voor staan. Dat is betrouwbaar.

De **voorzitter**: De volgende in de rij was Vreugdenhil, daarna Boon nog en dan gaan we verder. Eerst Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel voorzitter. Voorzitter. Ik begrijp het gevoel van het CDA ontzettend goed. Ik heb dat de vorige keer ook in tweede termijn gezegd: ik zie daar een partij die gewoon geen centimeter ruimte krijgt van coalitiepartijen. Toen ik hier stond, toen stond meneer Ludwig er nog, en die vraag zou ik aan de heer Ludwig willen stellen, want die stelt de vraag aan mevrouw De Hoon, van "ja, maar waarin bent u ons dan tegemoetgekomen?" Meneer Ludwig, waarin is de coalitie nou, op welk punt, het CDA tegemoetgekomen, die gewoon een heel aantal terechte vragen gesteld heeft, die gedeeld worden door een groot gedeelte van de Staten? Waarin hebt u laten zien dat u daar empathie in heeft en dat u ook echt het geluid, dat ook door veel Brabanders via het CDA hier geuit wordt, daarin ook recht doet?

De **voorzitter**: Kort vanaf de plaats sta ik toe.

De heer **Ludwig** (GL): Volgens mij heb ik nog een termijn en dan kan de heer Vreugdenhil mij op dat moment interrumpen.

De **voorzitter**: Dan nu Boon tot slot.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter. Gedeputeerde Van der Sloot zei altijd: ik moet het kunnen uitleggen aan mijn kleine nichtje. Maar ik kan het standpunt van het CDA aan niemand meer uitleggen, zelfs aan kleine nichtjes niet, maar ook niet aan mensen die doorgeleerd hebben. Er wordt meerdere keren om gevraagd, maar u blijft eromheen draaien. Dan ga ik een heel makkelijke vraag stellen. Staat u nu achter de boeren en zegt u "de termijn, die komt op 2028", of zegt u "wij blijven draaien tot het einde der tijden en de liefdesbaby van 2017, de stikstofmaatregelen, blijven wij koesteren"?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Deze vraag is echt niet aan de orde en is een standpunt dat ik ook nog niet heb gehoord vandaag.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Nou, die vraag is wel aan de orde en ik ga het u nog een keer vragen: steunt u, net zoals uw ZLTO, het standpunt dat de stikstofmaatregelen, de duurzame transitie, gewoon terug moeten worden gezet op de afspraak die is gemaakt met milieuorganisaties, met boerenorganisaties, met de politiek, van 2028? Gaat u dat steunen, of gaat u dat niet steunen?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Wij zijn hier vandaag een stikstofaanpak aan het beoordelen dat half af is en u komt met uw eigen verkiezingsprogramma. Dat is vandaag hier niet aan de orde.

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Van Hattem, ik had gezegd 'vijf' en nu gaan we verder met de tweede termijn. Dan zijn we bij de SP-fractie bij monde van de heer Swinkels. Mijnheer Swinkels, u heeft het woord.

De heer **Swinkels** (SP): Dank u, voorzitter. Ik schetste in mijn eerste termijn de tombola waar we in terecht lijken te komen, het politieke circus. Voorzitter. Ik heb blijkbaar geen woord te veel gezegd, al hoeven we daarvoor tegenwoordig geen al te voorspellende gave meer te hebben. Het CDA weet daarin nog eens een overtreffende trap te bereiken wat mij betreft en het geeft wat mij betreft vooral aan dat we hier met elkaar geen schoonheidsprijs verdienen. Het zou eigenlijk een groot goed zijn als we dat wel kunnen verdienen.

Ik richt me op de inhoud. Ik toonde u hoe fors de overschrijding van de kritische depositiewaarde in Brabant is. Omdat dat zo fors is, laat het zich alleen beteugelen met een grote hoeveelheid maatregelen, we moeten werkelijk alles uit de kast halen, maar ook door een vastberaden koers helderheid over termijnen en gestelde datums. En nu gaat het ons als SP niet om koste wat het kost vasthouden aan ingezet beleid. Maar laten we wel zijn: de datum die nu lichtelijk op de tocht gezet wordt heeft er nog maar enkele weken geleden toe geleid dat twee CDA-gedeputeerden zijn opgestapt. Er kan natuurlijk, wellicht om zeer praktische of technische redenen, een noodzaak zijn tot enig uitstel. Maar als we dat doen, dan willen we wel garanties, garanties die overigens ook nodig zijn om juridisch daartoe de ruimte te krijgen. In zekere zin moeten de maatregelen die worden aangekondigd nog vorm krijgen, zijn ze mede afhankelijk van de rol van het Rijk, zijn de maatregelen niet bij voorbaat alle even effectief, soms zelfs mogelijk negatief, omdat nu nog niet in gebruik zijnde emissieruimte opeens wel beschikbaar wordt

gesteld. Daarom willen wij een stevigere garantie, om op de kortst mogelijke termijn te komen tot een reductie van stikstof op de Natura 2000-gebieden.

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden?

De heer **Swinkels** (SP): Die forse overschrijding van die kritische depositiewaarde in onze Natura 2000-gebieden legitimeert dat we de balans tussen economische ontwikkeling en natuur niet naar economische ontwikkeling laten doorslaan, maar juist ook op die natuur. Daarom stellen wij een motie voor, waarvan ik u de strekking even zal mededelen. Het betekent namelijk dat wij GS vragen om gedurende minimaal de eerste twee jaren van de uitkoopregeling de via uitkoop verkregen ruimte voor 50% in te zetten voor de natuur.

Motie M178-2019 'Afromingspercentage 50% bij uitkoop'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, behandelend Statenmededeling Brabantse Aanpak Stikstof; constaterende dat:

- er in het overgrote deel van de Brabantse Natura 2000-gebieden sprake is van een forse tot zeer forse overschrijding van de Kritische Depositie Waarde;
- maatregelen zoals voorgesteld in de Brabantse Aanpak Stikstof, geen garantie bieden op een dalende depositie in deze Natura 2000-gebieden op korte termijn;
- een zo snel mogelijke en gegarandeerde depositiereductie van stikstof op Natura 2000-gebieden essentieel is voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen;
- het ook juridisch noodzakelijk is om eerst een depositiereductie van stikstof te garanderen om überhaupt weer vergunningen te verlenen aan ontwikkelingen waarbij stikstof vrij komt;

overwegende dat:

- de in het voorjaar 2020 vast te stellen uitkoopregeling, het instrument is waarmee de provincie op korte termijn de meeste regie kan voeren op deze reductie;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- gedurende minimaal de eerste twee jaren van de uitkoopregeling (2020 & 2021) van de via uitkoop verworven emissieruimte het afromingspercentage op 50% te stellen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Henri Swinkels, SP."

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik heb met belangstelling naar de bijdrage van de heer Swinkels geluisterd. Een van de punten daarbij was dat het niet alleen voor de veehouderij, maar ook voor de andere sectoren moet gelden. Nu zien we in dit pakket eigenlijk een verruiming voor de industrie en een verstrenging voor de veehouderij. Ik had eigenlijk verwacht dat u hier met een motie kwam om juist ook voor wegvervoer, voor industrie, strengere maatregelen te nemen. Die laat u liggen. U komt nu weer met een motie voor alleen de veehouderij...

De **voorzitter**: Uw vraag is?

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Komt u ook nog met een pakket richting industrie en wegvervoer, of houdt u het hierbij?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ik weet niet precies waar de heer Vreugdenhil op doelt. Ik heb het niet specifiek over de landbouw. Het gaat over uitkoopregelingen en het beschikbaarstellen van eventuele depositieruimte. Ik wens dat we daar voor een groter deel bij de natuur laten komen, omdat ik, zoals ik u geschetst heb, eigenlijk daar de grootste opgave heb. Zo simpel is het.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u, voorzitter. Vindt u wat hier dan voorligt een evenwichtig pakket, waarin heel strenge maatregelen voor de veehouderij is, maar niks geregeld is voor industrie en wegverkeer? Vindt u dat dan een evenwichtig pakket, in lijn met uw betoog in eerste termijn?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Ik heb gemeld dat bijna alle maatregelen die wij maar kunnen nemen, we ook moeten nemen. Dat betekent, zoals de gedeputeerde dat ook netjes uitlegde, dat er uiteindelijk natuurlijk een groot verzoek ligt bij de landbouw, omdat daar ook een grote bijdrage aan de stikstofuitstoot ligt. Maar het is ook duidelijk geworden, ook uit de woorden van de gedeputeerde, dat onze maatregelen in principe zijn gericht voor de breedte van alle sectoren. In mijn pleidooi, zoals u dat in eerste termijn heeft gehoord, heb ik ook aangegeven: we moeten met alle sectoren allemaal aan het werk.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, sorry, ik was nog niet zo vaak geweest, dus ik wist niet dat ik aan de tafel moest komen staan. Aansluitend op wat meneer Vreugdenhil net zei: u pleit er nu voor om extra te gaan afkomen in het kader van de balans, maar een balans betekent toch juist dat we zoeken naar een evenwicht? Bent u het dan niet met de VVD eens dat er juist nu een pakket voorligt dat die balans heeft en dat het dus goed is dat we eerst eens een jaar, of twee jaar, kijken of deze balans werkt, voordat we verdere maatregelen nemen?

De **voorzitter**: Ja, uw vraag is duidelijk. Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, voorzitter, ik ben zeer voor een balans, en die balans heeft de afgelopen decennia steeds gelegen op economische ontwikkeling. Zelfs nu we weten dat we die depositie terug moeten brengen, zetten we de balans in op 70% economische ontwikkelingen en 30% voor de natuur. Mijn pleidooi is: laten we een groter deel, zeker in eerste instantie, voor de natuur reserveren. Dat heeft bovendien twee belangrijke oordelen: enerzijds genereert u daarmee een grotere buffer, die een grotere legitimatie oplevert om andere vergunningen te verlenen, en u bent ook nog op zoek naar een drempelwaarde, en de Raad van State heeft duidelijk laten blijken dat er heel concreet aan gewerkt moet worden dat de depositie naar beneden afneemt om überhaupt te kunnen gaan spreken over een drempelwaarde. Dus ik geef u eigenlijk een mogelijkheid om wellicht die ook te gaan realiseren.

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw Dirken ten tweeden male.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, ik ben heel benieuwd hoe u aan die 70% komt, want ik heb een pakket gelezen waarin staat dat er eerst een heleboel ruimte naar de natuur gaat vanuit de IOV en dat we

daarna bij extern salderen nog ruimte afromen die naar de natuur gaat. Dus er gaat heel veel ruimte naar de natuur. Waarom is uw partij niet bereid om dan eerst het voorstel van het college te volgen, waarmee gezegd wordt: we gaan eerst eens kijken wat nou het pakket wat er nu ligt in de rest van de lijn van het landelijk beleid te volgen en pas als het echt nodig is daar iets extra's in te doen?

De **voorzitter**: Swinkels tot slot.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, voorzitter, ik heb in mijn eerste termijn en ook in eerdere debatten aangegeven dat wij met alle maatregelen die wij nemen uiteindelijk nog niet realiseren wat onze ultieme wens is, namelijk dat die depositiewaarde dusdanig daalt dat de natuur er ook weer op vooruit kan gaan. Dat betekent dat we op alle fronten maximaal moeten inzetten om maatregelen te treffen om de depositie naar beneden te brengen, en dat moet liever sneller dan trager. Uw voorstel om de datum te vertragen heeft een effect dat we een jaar later de effecten gaan sorteren die daaruit voort zouden moeten komen. Mijn voorstel is om ondertussen een versnelling aan te brengen in de beginfase, die op verschillende manieren voordelen heeft, maar vooral ook voor de natuur, omdat alles wat we sneller doen een groter effect heeft, omdat het daarmee een grotere kans geeft op succes, maar ook op een goedkopere manier realiseren van dat succes.

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw Van de Ven interruptie tot slot.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ja, dank je wel, voorzitter. In uw eerste termijn refereerde u eraan dat, als de hele agrarische sector weggesaneerd zou worden, de depositie nog niet zou dalen. Kunt u mij dan uitleggen waarom u een strenger beleid wilt richting de agrarische sector? Waarom het besluit van 2017 destijds?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Het klopt, u zag het eigenlijk aan het schema, dat er een aantal gebieden zijn in Brabant, Natura 2000-gebieden, waar de depositiewaarde dusdanig wordt overschreden, dat zelfs als je daarnaast het balletje ziet van de landbouw totaal, en je zou de totale landbouw daarin saneren, dat nog niet voldoende emissieruimte oplevert. Maar het is niet gezegd dat dat voor alle gebieden geldt, want u zag daar ook andere gebieden staan waar wel degelijk het aandeel van de landbouw in dat geheel de depositiewaarde overschrijdt. Dus in die zin steun ik wel de gebiedsgerichte aanpak van dit college, om te kijken waar het wel en minder zin heeft, en welke andere maatregelen dan daarnaast moeten komen. Het betekent echt niet alleen op de landbouw inzetten.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven. Nee? Dan is hiermee ook uw termijn ten einde, mijnheer Swinkels.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter...

De **voorzitter**: Ja, mijnheer Meijer?

De heer **Meijer** (D66): Ik zou graag een moment van schorsing willen vragen.

De **voorzitter**: Goh! U brengt dat als een verzoek, en ik neem aan een ordevoorstel als het erop aankomt. Wil iemand over dit voorstel het woord voeren? Wilt u het nog toelichten, mijnheer Meijer?

De heer **Meijer** (D66): Ik zou graag willen dat de fractie van D66 in zijn tweede termijn zo dicht mogelijk bij de actualiteit aansluit.

De **voorzitter**: Wenst iemand over dit verzoek het woord? Ik zie de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Ik ben graag geneigd om fracties die een schorsing vragen daarvoor de ruimte te geven, maar de onderbouwing vind ik wel een beetje onduidelijk, want ik moet zo meteen ook spreken en ik heb me ook suf zitten schrijven voor een goede tweede termijn die nauwkeurig aansluit op de actualiteit. Dus vanuit een gelijk speelveld is het natuurlijk wel een beetje een idee dat wat voor de ene fractie geldt, en de SP moest ook anticiperen hierop, et cetera....

De **voorzitter**: Goed, uw punt is duidelijk.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik wil het even als bedenking meegeven.

De **voorzitter**: Wensen anderen nog het woord over dit voorstel? Nee? Dan breng ik het in stemming. Het voorstel luidt dus om te schorsen. Ik zal zo dadelijk even kijken hoe lang dat zal zijn. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP,

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Dit zou best eens het enige unanieme besluit kunnen zijn dat u vandaag neemt! Ik stel voor, inschattende dat u zich allen suf moet schrijven, dat we op z'n minst tot half vijf schorsen. Is dat oké? Ja. De vergadering is geschorst tot half vijf.

Schorsing (16.08 – 17.09 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering. We zijn bij de tweede termijn van de zijde van uw Staten en het woord is aan de fractie van D66, mevrouw Van Kessel. Mag ik stilte in de zaal.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voorzitter, dank u wel. Voor D66 gaat dit dossier over natuur en het vinden van een juiste balans. Vanmorgen gaf de VVD aan dat de natuur voor hen ook een sector is, een sector die dan, in tegenstelling tot andere, oorverdovend stil is vandaag. Wij sluiten ons aan bij de SP, die zegt dat de natuur het nakijken heeft. Op de lange termijn is het essentieel dat we vasthouden aan de inzet van een onomkeerbaar stikstofreductiepad, zoals afgesproken in het bestuursakkoord. D66 wil zo de problemen aanpakken en actief werken aan oplossingen voor een gezondere en duurzame toekomst van Brabant.

Dan nog een reactie op het advies van GS op motie 166. Wij begrijpen dat u ook de uitwerking van nieuw beleid op wilt nemen. Dat lijkt me geen probleem. Maar wij zetten dan graag de verdubbelaar in, eentje op de korte en eentje op de lange termijn.

De **voorzitter**: Interruptie Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter. "De stem van de natuur niet gehoord": we hebben vanmorgen bij de sprekers de subsidiegraiers van de BMF gehoord, maar inderdaad, verder is er niemand gekomen. De enige sprekers die we hebben gehoord hebben zich hard gemaakt voor de agrarische sector, en dat waren niet alleen boeren, dus dat zegt ook iets over hoe deze crisis beleefd wordt bij de mensen thuis.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Ik herken me daar niet in. Ik hoorde ook de SP de stem van de natuur vertegenwoordigen

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): U zei dat buiten deze zaal de stem van de natuur eigenlijk niet gehoord wordt. En dan zeg ik: hoe kan het dat alleen dik gesubsidieerde graaclubjes, zoals de BMF, hier komen om hun stem te laten horen...

De **voorzitter**: Mijnheer Boon, u herinnert zich dat ik af en toe de woorden 'betamelijkheid' en 'wellevendheid' bezig. Ik roep u op uw woorden zodanig te kiezen dat het gesprek daarna voort kan gaan.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik probeer zo dicht mogelijk bij de waarheid te blijven.

De **voorzitter**: Nee, het gaat gewoon even om betamelijkheid. Er kan heel veel kritiek zijn, het is zelfs de idee van een democratie dat we heel scherp op de inhoud zijn, maar kwalificaties van mensen, daar moet je echt een beetje voorzichtig mee zijn.

De heer **Boon** (PVV): Het waren geen persoonlijke mensen, maar organisaties en zoals hier ook staat: de beleefdheid moet wel eens wijken voor...

De **voorzitter**: U weet wat ik bedoel.

De heer **Boon** (PVV): Maar waarom wordt de stem van die mensen niet gehoord, alleen die organisaties? Vinden de mensen het dan daadwerkelijk absurd, net als wij, dat die maatregelen genomen worden en dat die crisis gewoon eigenlijk helemaal niet bestaat, puur op papier, dat dit een juridische crisis is? Want anders staan de mensen wel..., bijvoorbeeld bij de megastallen stond het vol met burgers, en nu zie ik geen één burger, hoe kan dat?

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): De heer Boon wil hier graag een statement maken, ik heb niet de behoefte om daar verder op te reageren.

De **voorzitter**: U was klaar met uw betoog? Dan gaan we naar de volgende fractie, dat is de fractie van Groenlinks, de heer Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Dank voorzitter. We hebben net met elkaar allemaal de contouren besproken van de Brabantse Aanpak Stikstof, die nog verder zal moeten worden uitgewerkt totdat we uiteindelijk aan de gebiedsgerichte aanpakken gaan komen.

Ik had nog een aantal vragen gesteld, maar daar is volgens mij geen antwoord op gegeven, dus ik loop die even kort langs. Zo had ik een vraag over de biologische boeren, of die worden betrokken bij de gebiedsgerichte aanpak. Er werd wel gezegd dat er met de ZLTO, de POV en de BAJK wordt gesproken, maar ik zou het heel prettig vinden dat zeker een sector die ook al in veel opzichten integraal denkt ook wordt betrokken bij de gebiedsgerichte aanpak. Soms hebben zij nog wel eens het nakijken als het gaat om communicatie en dergelijke, dus heel graag als het college dat wil oppakken.

Dank voor de vraag die wel beantwoord is over de extra maatregelen, wat er mogelijk is als het stikstofpad niet afneemt. Ik had nog een vraag gesteld over een monitoringsysteem en hoe wordt gemonitord wat de ruimte en de winst voor de natuur is. Verder had ik ook nog een vraag gesteld over de duidelijkheid van dierrechten en fosfaatrechten. We kunnen pas echt goed beginnen met opkopen van bedrijven, in ieder geval in de veehouderij, op het moment dat dat bekend is, dus ik was even benieuwd wanneer dat bekend zou worden.

De **voorzitter**: Interruptie Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter. De Dierenbescherming heeft hier regelmatig kritiek geuit op de maatregelen die genomen worden. Zou u er ook voor zijn om ook de Dierenbescherming te betrekken bij die gesprekken, als gesprekspartner?

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, het lijkt me gewoon heel goed om ook die erbij te betrekken. Helemaal terecht wat de heer Boon zegt.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Ludwig** (GL): Ik had ook nog een vraag gesteld over de gebiedsgerichte drempelwaarde: of we dan niet weer de kant opgaan van een PAS 2.0. De Raad van State was daar redelijk kritisch op.

Verder heb ik ook nog een vraag gesteld over natuurherstel, de middelen die mogelijk van het kabinet zouden komen, die 250 miljoen euro. Is er al zicht op wat daarvan naar Brabant toe komt?

En ik had ook nog een vraag gesteld over de aankoop van bedrijven: uit welke middelen vanuit de provincie dat gaat komen, met daarbij echt de concrete vraag: als het niet bijdraagt aan het NNB, dat het ook niet uit het GOB gaat komen. Graag een harde toezegging daarop.

Verder was er nog een motie van de VVD, 163, over het jongvee. Met de interpretatie zoals Annemarie die gegeven heeft, Annemarie Spierings, sorry: gedeputeerde Spierings, zouden wij daarmee kunnen instemmen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Ludwig voor zijn bijdrage. Dan is nu de fractie van de PVV de volgende in de rij. De heer Van Hattem heeft het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter. Voorzitter. Na een eerste ronde van herhalingen van zetten, rookgordijnen, draaikonterij, vooruitschuiven en vooral afschuiven zijn wij, maar vooral onze boeren, nog niet veel wijzer geworden. Het college schuift de maatregelen toch vooral af op de agrarische sector, want ondanks het mantra van 'samen doen' stelt gedeputeerde Grashoff toch onverfroren dat, en ik citeer: "het leeuwendeel vanuit de veehouderij moet worden opgebracht". En stelt zelfs, en ik citeer wederom: "discussies af te hebben kunnen ronden met de agrarische sector". Discussies af kunnen ronden, wat een bedrog! De boeren die hier vandaag buiten staan en stonden weten wel beter. Vooruitschuiven en draaien is wat het CDA nu vooral doet. Eerder hadden ze hard gesteld dat ze vandaag, 13 december, duidelijkheid zouden geven en daarom zelfs tegen onze moties gestemd om de boeren meer ruimte te geven en hun verworven rechten niet af te pakken. Gaat het CDA nu eindelijk kleur bekennen, of blijven ze met één bil op het pluche zitten? Of gaat het CDA nu deze uitgestelde executie van de agrarische sector met een paar bestuurlijke zoethoudertjes toch steunen en onze boeren hiermee het laatste duwtje richting de afgrond geven met deze ijskoude sanering?

Gedeputeerde Spierings kijkt ondertussen alleen maar naar de nicheproducten die zij interessant en hip vindt en die ze met een hardheidsclausule wel wil faciliteren. Ook wij gunnen dat innovatieve ondernemers, maar niet alleen deze niches: voor alle hardwerkende agrarische ondernemers zou deze ruimte er moeten zijn en niet alleen voor D66- elitelandbouw vol duurzaamheidssnobisme.

Daarnaast wordt met deze Brabantse Aanpak Stikstof ook nog de mobiliteit vol gedramd met maakbaarheidsgekte. Ik citeer: "sectorale generieke maatregelen, zoals grootschalige elektrificatie van het Brabantse wagenpark" en "slimmer reizen met Smart Mobility, MaaS (Mobility as a Service), autonoom rijden en andere duurzame infra". Kan het college aangeven hoeveel vervoerscommunisme met deze generieke maatregelen de Brabantse reiziger met dit stikstofbevel te verwerken krijgt om, en ik citeer: "de taakstellende afnamepaden te realiseren"? Graag een reactie.

Voorzitter. Als we het dan toch over vervoer hebben, wat zou het mooi zijn als de boeren de volgende keer met de tractor als hun vervoermiddel koers zouden zetten richting de grootste stikstofregelfabriek: de Europese Commissie in Brussel. Hoog tijd om dat aan te pakken en in navolging van de Britten te komen tot een Nexit.

Ondertussen zien we meer gezond boerenverstand in Friesland, waar de provincie heeft besloten om de stikstof-beleidsregels uit te stellen zolang er niet meer duidelijkheid is over beweiden en bemesten bij Natura 2000-gebieden, juist om de druk op minister Schouten van Landbouw te blijven uitoefenen. Waarom doet ons Brabantse college niet precies hetzelfde? Graag een reactie.

Andere provincies geven boeren ook de ruimte om met extern salderen dit om te zetten in geld. Brabant doet dit niet, pakt de ruimte af van boeren, die soms voor bijna 100.000 euro ammoniakrechten hebben moeten kopen. Deze gestolen rechten worden vervolgens via de woeker van de stikstofbank herverdeeld. De PVV doet daarom niet mee aan deze stikstofbank. De heler is erger dan de steler. En dan citeer ik wederom gedeputeerde Grashoff. "Van de nood een deugd maken" noemt gedeputeerde Grashoff dat, door in 2020 al de stikstofruimte door te verkopen. Dat is absoluut geen deugd voor onze boeren, maar enkel een deugd voor GroenLinkse maakbaarheidsutopisten. Grashoff spreekt zelfs over, en ik citeer: "een afnamepad op een manier waarop iedereen dat in Brabant kan meemaken". Leugens, harde leugens. Met deze maatregelen gaan veel van onze boeren het niet meer meemaken.

Welke strepen kunnen er door welke datums worden gezet, welke ruimte is er om samen met onze Brabantse boeren aan de slag te gaan? En is er óók ruimte om iets aan de Natura 2000-gebieden, de bron van al dit kwaad, te gaan doen? Of krijgen we net zo'n zinloze exercitie van praatclubs zoals eerder met het Verbond van Den Bosch na 2011 en de commissie-Van Doorn? Met de retail werd uiteindelijk helemaal niets behaald en jaren verder liggen er enkel en alleen maatregelen tégen onze boeren.

Voorzitter, nog enkele onbeantwoorde vragen uit de eerste termijn. Wat gaat het college doen als onvoldoende boeren zich vrijwillig laten uitkopen? Onteigenen om het afnamepad dan toch te halen? Graag een reactie.

Hoe zit het met het gesprek over de Benelux-beschikking, waar de CdK over had gesproken? Ook graag een reactie.

Kan het college uitsluiten dat boeren moeten stoppen om windparken, zonnevelden en biomassacentrales als duurzame economische ontwikkeling mogelijk te maken? Gaag een reactie.

Wat gaat GS doen met de XXL-distributiecentra? Ook graag een reactie.

En verder: komen er nu concrete en betrouwbare emissie-metingen?

De **voorzitter**: Kunt u afronden, mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik had twaalf minuten, voorzitter.

De **voorzitter**: Nee, nee.

De heer **Van Hattem** (PVV): Jazeker, dat is afgesproken in het presidium.

De **voorzitter**: De helft van de eerste termijn. Dat is volgens mij de briefing die ik voor me heb en daar hou ik me aan.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. We hebben een afspraak in het presidium. Daar houdt u zich altijd strak aan en daar houd ik me nu ook strak aan, maar om u gerust te stellen: ik heb nog enkele korte woorden.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Mag ik even, voorzitter? Ik was op dat moment plaatsvervangend voorzitter in de procedurevergadering van het presidium: het is de helft van de spreektijd van de eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik schors even. Kom dat even hier doen.

Schorsing (17.23 – 17.24 uur).

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering. De heer Van Hattem krijgt nog één minuut om zijn betoog af te maken.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Geen afroeping van spreektijdrechten; daar moeten we niet van uitgaan.

Voorzitter. We zaten net in een remise van nietszeggendheid met het CDA. Het lijkt erop dat deze coalitie boven haar kritische depositiewaarde is uitgestegen en zitten we nu over de ruggen van onze boeren – en dat is heel kwalijk – met een klucht die nergens meer op lijkt. Stop hiermee en geef onze boeren de ruimte! Voorzitter, ter afsluiting. In de eerste termijn verwees ik naar pater Van den Elsen, de oprichter van de Boerenbond en de Boerenleenbank. In 1949 werd ter ere van deze boerenapostel de grote Benelux Landbouwtentoonstelling in Eindhoven georganiseerd. Daarbij was één thema heel belangrijk: het eigendomsrecht van onze boeren. Dit is 70 jaar later actueler dan ooit. Daarom sluit ik graag af met de geweldige leus die op het affiche van tekenaar Eppo Doeve van deze tentoonstelling stond: “Geen volk is sterker dan zijn boeren!”

Voorzitter. Tot zover in tweede termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem. Dat is toch een historische zin waar we weer wat van leren.

Om nog even terug te komen op het incidentje van net over wat afgesproken was: in het presidium zullen we er nog op terugkomen, maar het is toch echt zo dat dit de afspraak was. De rest van de discussie doen we daar waar die hoort, maar niet nu hier.

We gaan verder met de tweede termijn. De heer De Kort van de Partij van de Arbeid. Doet zijn naam eer aan, zelfs heel kort, maakt geen gebruik. Brouwers, 50PLUS. Aan u het woord.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voorzitter. Ik zal het ook kort houden. Ik heb twee vragen, en die zijn eigenlijk gericht aan gedeputeerde Grashoff. U zegt: ik ben continu bezig om te praten met belanghebbenden, met boeren, fantastisch hè, we moeten alles samen doen – mooie Kerstgedachte overigens –, en zeker als ik dan zie het plan van stikstof dat hier voor ons ligt. Vanochtend hebben we heel veel insprekers gehad, en ik moet u zeggen dat heel veel insprekers, en dan vooral natuurlijk de boerenpartijen, maar ook de ZLTO, en ik heb het gevoel ook het CDA hier intern, in ieder geval niet op

die lijn zitten. De vraag aan u is: is er dan wel van tevoren gepraat met deze partijen? Want het zou natuurlijk fantastisch zijn om de input te krijgen, en dan een plan neer te leggen waarvan iedereen zegt "dat willen we graag". Zo lijkt het een beetje aanbodgericht en dan gaan we weer praten over de boeren in plaats van met de boeren. Dus daarop zou ik graag een antwoord van u willen hebben.

De tweede vraag, die heb ik ook in mijn eerste termijn gesteld, is dat heroverwegen van die Natura 2000-gebieden. Mag ik zeggen dat het college, of de gedeputeerde, daar wat arrogant in staat, en dan, zeg maar, recht tegen de minister in? Mijn vraag is: waarom nou toch weer een aparte regeling verzinnen, waarom niet gewoon met het landelijk beleid meegaan?

Dat waren mijn twee vragen, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Brouwers voor zijn bijdrage. De Partij voor de Dieren, mevrouw Vlasveld, dan nu.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. We zien hier dat men zich op de een of andere manier steeds weer gaat verschuilen achter nieuwe dingen: eerst de uitspraak van het Europese Hof en de Raad van State, vervolgens verschuilen we ons achter de commissie-Remkes, daarna achter de minister, en nu achter de gebiedsgerichte aanpak die nog niet af is. Wanneer is het klaar met deze smoesjes-politiek?

De VVD wil helemaal opnieuw gaan inventariseren, per natuurgebied, op zoek naar het absolute minimum voor de natuur, zodat alleen de economie nog bloeit. De vraag is of de VVD het werk van het RIVM opnieuw wil gaan doen. Een vraag aan het college: welke termijnen stel je er dan aan? Wat maakt het anders ten opzichte van wat we nu al weten, namelijk dat de depositie al veel te hoog is? Dat kost toch allemaal weer extra tijd, ook voor de boeren.

GroenLinks pleit voor meer ondersteuning aan bio-boeren, maar dat zien wij in het beleid niet terug. Kan het college aangeven wat we hier precies aan gaan doen?

De Partij van de Arbeid geeft aan dat het verkeer ook wel wat minder mag. Maar zou het niet drastisch minder moeten als we het stikstofprobleem aan willen pakken? Er zijn toch geen taboes? Vooralsnog zien we dat er bomen worden gekapt om wegen te verbreden.

Verder zegt de Partij van de Arbeid terecht dat er pijnlijke keuzes gemaakt moeten worden, zodat er gebouwd kan worden. Is het niet halen van een target van 120.000 woningen taboe voor de Partij van de Arbeid? Gaan we stikstof verlagen om natuur te beschermen, of om Brabant dicht te bouwen?

Goed om te zien dat de SP onze zorgen om de balans deelt. De motie van de SP vinden wij niet meer dan gerechtvaardigd, omdat wij bij de omzetting naar het Rijksbeleid op het extern salderen al hebben moeten inleveren. De gedeputeerde heeft dit ook bevestigd in de eerste termijn.

De **voorzitter**: Interruptie Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, ik heb een vraag aan de Partij voor de Dieren. De kritische depositiewaarde speelt onder andere bij de Brabantse Wal, De Peel, Campina, Strabrechtse Heide. Al halen we alle landbouw in Brabant weg, al sluiten we de Moerdijk, de industriegebieden van Eindhoven/Tilburg, de A67 en de A58, zelfs dan nog worden die kritische depositiewaarden niet gehaald. Wat wilt u nu met die gebieden doen? Worden de mensen straks ook uit die gebieden gedeporteerd?

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik denk dat dat niet per se is wat nu ter discussie staat. We moeten kijken wat we wél kunnen doen om daaraan te gaan werken.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, maar ik vertel u net: we moeten eigenlijk gewoon heel Brabant ijskoud saneren en dan nóg halen we die doelen niet. Dan kunt u zeggen "we moeten die doelen halen", maar u bent het toch eens met wat ik net voorlas, dat die doelen onbereikbaar zijn? Dus laten we gaan naar een beleid dat wel realistisch is. Dit is totaal niet realistisch. Dat moet u toch ook met mij delen?

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Dat deel ik niet. Ik denk dat het zeker een realistisch iets is om naar te streven en we zijn op zoek naar een balans.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): De gedeputeerde heeft dit ook bevestigd in de eerste termijn. Het gaat over het extern salderen.

De **voorzitter**: Interruptie De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, dank voorzitter. De PvdA werd twee keer iets gevraagd, dus het is wel zo netjes als ik even reageer. Het eerste punt met betrekking tot de mobiliteit, daar zijn we duidelijk over geweest: meer OV, kijken naar de vluchten. Het is natuurlijk ook vooral een landelijke discussie waar we daar ook een bepaalde lijn in hebben. En verder wordt de mobiliteit zelf natuurlijk ook schoner, doordat we naar elektrisch vervoer gaan. Dus wat dat betreft: ja, een heel stuk minder, en dan gaat het lukken. Het andere: is voor ons het niet halen van de woningbouwdoelstellingen een taboe? Jazeker, absoluut. Daarom steunen wij de BAS en wij hopen dat u dat ook doet, want door nu bedrijven op te kopen zorgen we ervoor dat we de ruimte hebben om de woningbouw, die gelukkig weinig nodig heeft, op gang te houden.

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw Vlasveld vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): De gedeputeerde heeft dit ook bevestigd in de eerste termijn. Kan de gedeputeerde aangeven hoeveel dat compromis uit Den Haag ons heeft gekost aan stikstofreductie? Ik heb, als het goed is, visuele ondersteuning zo meteen, die dat even laat zien. Dat mag ook gewoon nog even geprojecteerd blijven.

De ChristenUnie-SGP-fractie sloot af met een pleidooi over balans tussen natuur en boeren. Dat kunnen wij van harte onderschrijven, want de balans is nu compleet zoek en dat is precies waar de schoen wringt. Een evenwichtige balans is nodig voor de natuur, maar meer ruimte voor veehouderij is gewoon minder ruimte voor diezelfde natuur.

Nu terug naar het voorliggende beleid. Gedeputeerde Grashoff bevestigt dat deze nieuwe aanpak inderdaad een versoepeling is, met name op het vlak van extern salderen, maar over het algemeen zou dat nog wel reductie opleveren....

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden?

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ja. De vraag aan de gedeputeerde is dan ook: hoe? Hoe levert het versoepelen van extern salderen meer reductie op? Wij dienen een motie in waarmee we

verzoeken om intern en extern salderen niet toe te staan voordat de gebiedsgerichte aanpak is uitgewerkt. Want zoals ik in eerste termijn aangaf: de significante daling voor stikstofdepositie is de eerste en voorlopig enige stap die we moeten zetten.

De meerderheid in de Staten geeft aan dat we met een urgent probleem te maken hebben. Wat ons betreft is het onontkoombaar dat we gericht en onvrijwillig bedrijven uit gaan kopen. Wij dienen een motie om de juridische mogelijkheid hiervan uit te werken.

Dank u wel.

Motie M179-2019 'Niet salderen voordat de gebiedsgerichte aanpak is uitgewerkt'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, behandelend de door Gedeputeerde Staten voorgestelde Brabantse Aanpak Stikstof;

constaterende dat:

- de stikstofdepositie in de 14 Brabantse stikstofgevoelige N2000-gebieden de komende jaren substantieel verminderd moet worden;
- in de Brabantse Aanpak Stikstof een Gebiedsgericht Aanpak (GGA) is aangekondigd, t.b.v. stikstofreductie, die in 2020 zal worden uitgewerkt;
- de achtste wijzigingsregeling Beleidsregel natuurbescherming Noord-Brabant binnenkort in werking treedt, waarmee ondernemers nieuwe vergunningen kunnen aanvragen waarvoor via intern salderen geïnvesteerd kan gaan worden;

overwegende dat:

- het onwenselijk is dat ondernemers investeringen doen zolang de GGA nog niet is uitgewerkt, aangezien de GGA tot gevolg kan hebben dat gedane investeringen niet terugverdiend kunnen worden;
- het onwenselijk is dat niet terug te verdienen investeringen de inzet van de GGA in potentie belemmeren;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- intern (en extern) salderen niet toe te staan voordat de Gebiedsgericht Aanpak (GGA) t.b.v. stikstofreductie is uitgewerkt;
- de uitwerking van de GGA topprioriteit te geven;

en gaan over tot de orde van de dag.

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren."

Motie M180-2019 Mogelijkheden onvrijwillige uitkoop uitwerken'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, behandelend de door Gedeputeerde Staten voorgestelde Brabantse Aanpak Stikstof;

constaterende dat:

- de stikstofdepositie in de 14 Brabantse stikstofgevoelige N2000-gebieden de komende jaren substantieel verminderd moet worden;

overwegende dat:

- de overheden weinig controle hebben over daling van stikstofuitstoot door bedrijven, zolang het aan de bedrijven zelf is of zij zich laten uitkopen;
- het bij enkel vrijwillige uitkoop goed mogelijk is dat de meest schadelijke bedrijven stikstof blijven uitstoten;
- gerichte onvrijwillige uitkoop een effectieve maatregel is aan het doelgericht verminderen van stikstofdepositie in de 14 Brabantse stikstofgevoelige N2000-gebieden;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- uit te werken welke mogelijkheden er zijn om, naast de onvrijwillige uitkoop, bedrijven met de grootste uitstoot gericht en onvrijwillig uit te kopen; en gaan over tot de orde van de dag.
- Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren."

De **voorzitter**: Ik dank u voor uw bijdrage. Dan zijn we nu bij de bijdrage van Lokaal Brabant, de heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank u wel, voorzitter. Ook Lokaal Brabant heeft goed geluisterd naar de beantwoording in eerste termijn door het college van GS. Ik snap het zoals het op een gegeven moment hier op tafel neergelegd wordt. Vaak horen wij het woordje 'samen': samen moeten wij zaken met elkaar oplossen. Maar dan snap ik niet als Lokaal Brabant dat we zo sterk het zwaard van Damocles boven de tafel laten hangen met alle data die daaraan verbonden zijn. Uiteindelijk willen we toch met elkaar zorgen dat we een neerwaartse stikstofbalans gaan krijgen en dat we dat met elkaar goed gaan invullen. Daarvoor is samenwerking noodzakelijk en daarbij passen niet deadlines, zoals die nu met elkaar gesteld worden. Daar zullen we met elkaar het gesprek niet mee gaan winnen. En overigens: als ik met verschillende partijen praat in het veld, en ik hoor hier de partijen praten, dan wordt er wel gezegd dat er gesproken is met elkaar – tenminste: dat wordt hier aangevoerd –, maar dat we elkaar begrepen hebben lijkt iets minder logisch, gezien hoe de stellingen er liggen.

Ik heb in de eerste termijn een aantal vragen gesteld. Onder andere heb ik een vraag gesteld over het onderzoek richting de rioolwaterzuiveringen en de uitstoot daarvan. Want dat kan behoorlijk wat impact hebben voor de verdere verwerking van mest en allerlei andere dingen. De gedeputeerde heeft daar niet op gereageerd.

Gebiedsgerichte aanpak, ook daarvan heb ik gevraagd: hoe zit dat grofweg qua structuur zo meteen in elkaar en wie heeft welke mandaten en welke besluitbevoegdheden? Ook daar is weinig over gezegd.

En in aanvulling op alles wat in eerste termijn gezegd is over die 25% tot 40% depositievermindering: dan lijkt het me ook goed dat, als we met elkaar een gebiedsgerichte aanpak vaststellen, we goed gaan kijken van "wie zou die depositievermindering dan moeten leveren?" Ik denk dat het niet vreemd zal zijn dat bij sommige natuurgebieden die depositievermindering niet geleverd zou moeten worden door de landbouw, maar juist door anderen.

In antwoord op de VVD: ik ben nog steeds niet overtuigd van het antwoord richting de concurrentie. Want ik denk dat het juridisch gewoon niet houdbaar is om in Nederland verschillende concurrentieposities ten opzichte van dezelfde ondernemers in stand te houden. Daar zullen ook de nodige rechtszaken over gevoerd worden.

Ook hebben we geen antwoord gekregen op het verhaal van die biologische boeren. Want het zijn niet alleen de varkens die op stro zitten, het is ook het jongvee dat eventueel op stro kan gedijen, enzovoorts. Dus ik denk dat het goed is ook daarnaar te kijken. De biologische boeren hebben regelgeving, die vastgesteld is in Europese wetten, en vervolgens zijn die conflicterend met hetgeen wat hier aan beleidsregels ligt. Daar zullen we met elkaar een oplossing voor moeten vinden.

Dan hebben we het nog niet gehad, en dat is ook in eerste termijn genoemd, over het plaatje van de financiën. Het zit ook niet bij de stukken en wij kunnen er ons geen enkel beeld van vormen. Ook de Rijksoverheid heeft nog niet gezegd welk deel van de 250 miljoen euro naar Brabant toe gaat komen. Ik was toevallig van de week in een overleg met vertegenwoordigers van allerlei andere provincies en die vinden het maar wat vreemd, onder andere Friesland, dat Brabant een overgroot deel zou krijgen. Dus ook daar zal nog de nodige discussie over ontstaan. En dat de VVD stelt dat de ruimte die ontstaat in eerste instantie met prioriteit toegevoegd moet worden aan werkgelegenheidsprojecten lijkt mij niet wenselijk. Werkgelegenheidsprojecten die ertoe doen, die daadwerkelijk een bijdrage leveren aan

Brabant, daar kan ik me nog iets bij voorstellen, maar werkgelegenheidsprojecten die geen toegevoegde waarde hebben voor Brabant en alleen maar met arbeid van buiten Nederland ingevuld moeten worden, lijkt me niet handig.

En een optie die ik hier nog graag wil neerleggen is: niet uitkopen van de agrariër, maar het vergoeden van het verschil van economische waarde kan het hele spel dat op de wagen moet komen een belangrijke, positieve wending geven, oftewel: als een bedrijf dat er nu zit een bepaalde economische waarde heeft, als het straks op een andere manier gerund moet worden met minder...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Pinxteren, wilt u gaan afronden?

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Natuurlijk ..., dan heeft het mogelijk een lagere economische waarde en het vergoeden van dat verschil in waarde kan stimuleren om biologisch-dynamische landbouw en circulaire landbouw tot stand te brengen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Pinxteren voor zijn bijdrage. De laatste bijdrage in deze termijn is die van de heer Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP. Aan hem het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Dit debat gaat volgens mij niet meer over de inhoud, maar gaat meer over de vorm. Volgens mij werd het debat op scherp gezet door gedeputeerde Van der Maat, die aangaf: niet instemmen met dit voorstel betekent boeren 1 januari vergunningaanvraag indienen. Geluiden die wij horen uit het veld bevestigen ons dat daarin door de gedeputeerde aangegeven is: en dan gaan we ook gewoon vanaf 1 januari keihard handhaven. Voorzitter. Dit is precies het punt waar wij 25 oktober voor gewaarschuwd hebben, met het vastleggen van deze deadlines in de interim-omgevingsverordening, omdat het daarmee juridisch geborgd was. De CDA-fractie is in de tussentijd elke keer gepaaid met de mededeling "op 13 december kunnen we alles nog afzonderlijk afwegen". En uiteindelijk ligt hier een notitie van het college, geen voorstel, waarvan gedeputeerde Van der Maat zegt: als jullie niet instemmen met de motie, dan zullen wij gewoon terugvallen op de oude termijn. En daarmee zet hij de Staten de pin op de neus. Maar, voorzitter, dan vind ik het wel heel wrang dat vorige week vrijdag, toen wij hier uitgenodigd werden, op 6 december, en op het achterste bankje mochten gaan zitten om te luisteren en geen vragen mochten stellen omdat wij de plannen voor het college zouden horen, in de ochtend het college bij de rechtbank een brief uitgaf waarin ze aangaven van "wij zijn van plan en wij hebben het besluit genomen om daadwerkelijk de data te verleggen". Voorzitter. Dan ben je als college op twee borden aan het schaken, en dat vind ik niet fair richting de Staten, en dat vind ik een claim leggen op dit debat, wat niet mag, wat niet kan en wat ook geen recht doet aan de Staten. En dan snap ik de CDA-fractie heel goed dat, wanneer zij punten daarin inbrengen, op dit moment afgeserveerd worden met gewoon de uitspraak "niet uitvoerbaar", dat er nauwelijks geluisterd kan worden, niet alleen in dit debat, maar in al die debatten, naar punten die volgens mij ingebracht worden, terecht ingebracht worden, en door veel meer fractie uit de Staten daarin gedeeld worden.

Voorzitter. Er zijn ook harde woorden gevallen, door de heer Ludwig en de heer Meijer, over het vertrouwen in coalitiepartners. Voorzitter. Ik denk dat de werkwijze van het college en de coalitie, de vier overgebleven coalitiepartijen, destructief is geweest voor het proces, en dit is wel wat wij uitstralen, omdat wij wel vertrouwen vragen van de samenleving, van de boeren die zoveel op hun bordje krijgen. Voorzitter. Dat vind ik wrang en we zullen zo zien wat daar de consequentie van is.

Voorzitter. Waar ik ook moeite mee heb, is dat het college in zijn beantwoording een aantal zaken openlaat die klip-en-klaar zijn. Op de vraag hoeveel bedrijven daadwerkelijk aangepast moeten worden in het kader van het Veehouderijbesluit, is dat indertijd in 'Pouderoyen' haarfijn aangegeven en weten we dus

ook precies om hoeveel procent van de bedrijven het gaat, ligt dat ook vast in het Veehouderijbesluit. Op de vraag wat het afnamepad voor depositie moet zijn, ligt in het Veehouderijbesluit één op één vast, ook in het rapport van Pouderoyen, dat onderdeel uitmaakt van de stukken, per natuurgebied in Brabant exact het afnamepad waar de boeren straks juridisch op afgerekend kunnen worden in 2022, en dus snoeihard mee te maken krijgen. U heeft deze stukken niet bijgevoegd bij de stukken die u ons toegestuurd heeft, maar ze maken wel onderdeel uit van het Veehouderijbesluit, voorzitter. En u stuurt kaartjes naar buiten, onder andere van het Land van Heusden en Altena, waar inderdaad twee Natura 2000-gebiedjes zitten, maar die niet stikstofgevoelig zijn, waar we een heel groot gedeelte Biesbosch hebben die jaarlijks overstroomd wordt door de rivier en daarmee een enorme depositie krijgt, maar tegelijkertijd door dit college groen ingekleurd wordt, met daarbij de mededeling: wij kunnen ook nog het voorkeursrecht vestigen op bedrijven in die zones. Voorzitter. Dat zijn signalen die u uitdraagt en die volgens mij niet bijdragen waar we naartoe moeten gaan.

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ik rond af. De ChristenUnie-SGP-fractie blijft bereid tot een dialoog, maar die dialoog willen wij alleen voeren zonder een claim van de coalitie met extra verstrengde maatregelen en een ander beleid dan andere boeren in Brabant. Daarom houden wij de motie van harte overeind en hopen wij dat het op volle steun van de Staten kan rekenen. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil. Dan zijn we nu aan de tweede termijn van het college. Het woord is aan de gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter. Er zijn in deze termijn nog heel veel vragen gesteld en tegelijkertijd heb ik er in de eerste termijn inderdaad een paar overgeslagen. Dat is natuurlijk slordig, maar ik wil wel proberen dat allemaal nog goed te maken. Ik hoop dat dat lukt in de tijd, dus het wordt wat staccato, maar dat gaan we vanzelf merken.

Ik begin bij de heer Swinkels, die met name heeft gezegd: als je nou eerst ruimte voor de natuur doet en dan pas voor andere doelen, is dat niet beter? En hij heeft ook gezegd: welke garantie zit er nou eigenlijk op dat dat optreedt? Ik heb daar wel een stukje van een antwoord op gegeven, maar vervolgens heeft hij dat ook nog in een motie aangegeven in tweede termijn, dus blijkbaar was mijn beantwoording daarop wat onvolledig. Ik denk dat het verstandig is, en dan pak ik gelijk ook maar de motie erbij, want dan heb ik die in elk geval ook gehad, dat ik nog eens uitleg dat we een onderscheid maken in de Brabantse Aanpak Stikstof tussen wat er via de beleidsregel is geregeld aan afomingspercentage van het extern salderen – dat is die 30%/70%-verhouding –, maar wij hebben geen verhouding vastgelegd ten aanzien van ons eigen aankoopbeleid: dat is flexibel. Waarom is dat flexibel? Dat is met name flexibel omdat wij vooropstellen het dubbeldoel: er moet én ruimte zijn voor economische ontwikkeling én voor dalend stikstofpad. Zitten we krap in ons jasje, dan wordt dat allebei krap, en dan gaan we er keihard aan werken om dat te verruimen, en als we het kunnen verruimen, gaat het naar twee kanten. Dus het gaat altijd naar twee kanten en in die zin is volgens mij geborgd in de aanpak zoals we die hebben, inclusief het werken met het reductiepad 'hand aan de kraan' en dergelijke, dat te allen tijde, ook vanaf 2020, sprake is van een dalend pad. Ik kan niet aangeven hoeveel, maar er moet sprake zijn van een dalend pad op basis van deze beleidsnota.

De **voorzitter**: Interruptie Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, voorzitter, even voor het goede begrip. Ik beluister de gedeputeerde goed, en die stelt eigenlijk dat de afomingspercentages voor intern/extern salderen niet worden gehanteerd en dat we ook niet voornemens zijn die te hanteren voor de uitkoopregeling. Stel ik dat goed vast?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, dat klopt. Daar heb ik van gezegd: die zijn flexibel.

De heer **Swinkels** (SP): Mijn motie poogt daarbij enige garantie aan de voorkant te krijgen dat we de natuur daarin voorrang geven, of op z'n minst een buffer opbouwen ten behoeve van de natuur, alvorens we uit gaan geven op het duurzame economisch perspectief. Kan de gedeputeerde op z'n minst toezeggen dat dat ook de inzet is van, zeg maar, de middelen die we uit de uitkoop krijgen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Zodra wij stikstofruimte hebben, die we nu overigens helemaal nog niet hebben, want er is, laten we zeggen, het voornemen, op Rijksniveau en ook bij ons, om met stikstofbanken per Natura 2000-gebied te gaan werken, zodra die stikstofruimte er komt, in die bank, en dat gaat in eerste instantie met name via de Rijksmaatregelen die aangekondigd zijn, de snelheidsverlaging, het voerspoor en de warme sanering varkenshouderij; eerst moet dat gerealiseerd worden. Wij kunnen niks uitgeven voordat het er is. Dus de klassieke val van het PAS, waar ook de heer Ludwig naar gevraagd heeft, kan niet optreden, want dan kunnen wij namelijk niet rechtsgeldig, of laat ik zeggen: met juridische houdbaarheid, vergunningen uitgeven. Dus in het systeem als zodanig is dat mijns inziens geborgd. We gaan dus eerst verzamelen en dan gaan we vanaf dat moment ook uitgeven én sparen voor de natuur.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik ben een beetje geïntrigeerd door de woorden die u net zei en ik hoop dat ik het goed begrepen heb. U gaf aan dat ontwikkeling voor de economie en ontwikkeling voor de natuur hand in hand gaan, maar u bent het toch ook met mij eens dat de natuur best wel kan zonder economische groei?

De **voorzitter**: Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Volgens mij is de discussie over economische groei een andere. We hebben gewoon onze maatschappelijke en economische activiteiten van alledag, van het bouwen van een woonwijk tot en met het repareren van een weg, het aanleggen van een dijk en het bouwen van een school. Dat is niet de discussie over economische groei, dat is de discussie over het algemeen economisch functioneren van alledag. En dat is waar wij nu tegen aanlopen in de vergunningverlening, waar we nu, op dit moment, eigenlijk extern salderen niet kunnen gebruiken, omdat het nog niet open is gesteld. We hebben ook nog geen stikstofbank, dus daar kunnen we ook nog niet iets uit uitgeven. Zodra die stikstofbank er is, én er iets in komt, dan kunnen wij gaan uitgeven, en niet eerder.

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, nog een korte, voorzitter, want ik zoek natuurlijk naar zoveel mogelijk garanties dat het proces goed loopt, niet in de laatste plaats omdat we misschien met alle verwickelingen

hier niet aan de voorkant helemaal vertrouwd zijn op het verloop van dit soort zaken. Zouden we in ieder geval kunnen afspreken dat we eind van het volgend jaar dit ter evaluatie met elkaar bespreken, om dan te zien hoe het ervoor staat en hoe die praktijk uiteindelijk uitpakt?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. In de nota staat al dat we jaarlijkse evalueren. Dat staat overigens daar gepland voor, zullen we maar zeggen, het voorjaar van 2021, dus als je een heel jaar hebt gehad. Maar ik ben graag bereid om ook een tussentijdse evaluatie te doen, en die zal dan wat dat betreft echt zijn wat het is op dat moment, in alle eerlijkheid. Precies kunnen wij dat niet voorspellen.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Dan ga ik naar de heer Ludwig, die al in eerste termijn een aantal vragen had gesteld. Het overleg met de biologische sector zeg ik u toe. Er is overleg met agrarische organisaties geweest, maar het klopt dat we 'as such' niet apart met de biologische sector hebben gesproken tot nu toe. Ik ga dat graag doen. Overigens heeft collega Spierings natuurlijk in de loop der tijd veel contacten ook in die hoek gehad. Maar specifiek op dit dossier zeg ik u toe dat we dat overleg op korte termijn zullen voeren.

Voorzitter. Dan heeft de heer Ludwig ook gevraagd hoe het nu zit met die dier- en fosfaatrechten en wat de minister aan het doen is. Ik wou dat ik u antwoord kon geven. Het is van wezenlijk belang wat er gebeurt in Den Haag, maar wij gaan niet over dier- en fosfaatrechten. We weten dat de minister voornemens is met 'een' aanpassing van de Meststoffenwet te komen en daarbij 'een' relatie te leggen tussen dier- en fosfaatrechten en het stikstofdossier. Dat kan op allerlei manieren. Sommige van die manieren zou ik hoogst onwenselijk vinden, andere manieren zou ik wenselijker vinden, maar we weten het niet op dit moment.

Dan heeft de heer Ludwig ook gevraagd...

De **voorzitter**: Interruptie Ludwig misschien op dit punt eerst.

De heer **Ludwig** (D66): Ja, dank voorzitter. Ik kan me voorstellen dat het niet direct duidelijk is wanneer het gaat komen, maar aan de andere kant zijn we er wel afhankelijk van. Op dit moment is extern salderen met veehouderijen niet mogelijk als die wet niet wordt geregeld. Dus ik zou willen vragen of er druk gehouden kan blijven worden gezet op het snel realiseren van die wet, omdat we er als Brabant extreem van afhankelijk zijn.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja. Als er iets is waar wij in elk geval als provincies met elkaar enorme druk op hebben gezet van meet af aan, is het op dit punt. We hebben tegen de minister gezegd: kóm met die wet, want behalve dat wij hem nodig hebben omdat het extern salderen op dit moment onhold staat, is het ook zo dat dit een heel hoge mate van onzekerheid in de samenleving met zich meebrengt en het er nogal wat toe doet hoe de minister een eventueel voornemen gaat invullen. En nogmaals: voor je het weet, hebben we situaties waarbij de trekkers niet hier voor de deur kunnen staan, maar weer eens op het Binnenhof. Ik zou dat ook willen voorkomen. Ik zou graag willen dat het op een faire en naar de sector toe eerlijke manier gebeurt.

De **voorzitter**: Van Hattem, interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ik heb toch een vraag, want ik hoorde de gedeputeerde zeggen dat bij extern salderen de ruimte op allerlei manieren kan worden ingevuld. Ik hoorde vandaag van een van de boeren die hier voor op het plein stond, dat de omgevingsdiensten in Brabant de afgelopen tijd extra controles hebben uitgevoerd op de uitgegeven niet-benutte stikstofcapaciteit. Het lijkt erop dat ze als een soort van stikstofpolitie bij de boeren zijn langs gegaan om te kijken of die capaciteit benut wordt, en vervolgens worden zij als stoppers aangemerkt. Kan de gedeputeerde bevestigen of dat inderdaad de praktijk is en wat dan de criteria zijn om iemand als stopper aan te merken in het kader van dat extern salderen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik heb het gevoel dat hier twee dingen totaal door elkaar gehaald worden. Wat wij aan het doen zijn, en wat met name in de eerste maand van het volgend jaar verder zijn beslag zal krijgen, is dat wij via de omgevingsdiensten, en met name ook via de gemeenten – want er zit een belangrijk deel gemeentelijke taak achter –, gaan kijken of degenen die zich eerder voor de landelijke stoppersregeling hebben aangemeld, en die dus per 1-1-2020 gestopt moeten zijn conform die afspraak, dat ook hebben gedaan. Dat vindt plaats. Het is een handhavingstraject dat we gaan inzetten. We zijn nu met de voorbereiding ervan bezig onder het motto “afgesproken betekent ook uitvoeren”. Dat is belangrijk. Het andere, dat er apart nu controles zouden plaatsvinden op stikstofruimte en daar consequenties aan verbonden worden, dat is echt onjuist. Niet aan de orde. Het is wel zo dat we in z’n algemeenheid natuurlijk al een aantal jaren bezig zijn, de hele afgelopen periode, om het project Intensivering toezicht veehouderij, dat u kent, vorm te geven. Volgens mij is dat aan de hand en ik denk dan ook dat er dingen door elkaar gehaald worden.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter. Dan wil ik toch wel duidelijkheid hebben. Kan de gedeputeerde echt uitsluiten dat straks voor het vullen van die stikstofbank om extern salderen mogelijk te maken, agrariërs als stopper worden aangemerkt omdat ze bepaalde rechten niet benutten? Hoe gaat dat in de praktijk georganiseerd worden? Kan het aanwijzen als stopper los worden gezien van het vullen van die stikstofbank en het extern salderen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter. De huidige stoppersregeling is uitgesloten van extern salderen. Dat is landelijk afgesproken. Het is ook een landelijke stoppersregeling geweest; er kan niet extern gesaldeerd worden. Nieuwe stoppers, om welke reden dan ook, kunnen wel gebruikmaken van extern salderen, maar dit is nadrukkelijk uitgezonderd.

De **voorzitter**: De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. De heer Ludwig heeft ook een vraag gesteld over drempelwaarden. Hoe voorkomen we nou die val zoals we in het PAS hebben gehad? Volgens mij heb ik daar in mijn beantwoording richting de heer Swinkels al antwoord op gegeven. Ik hoop dat ik daarmee kan volstaan, want daar geldt hetzelfde voor. Er kan geen drempelwaarde zijn als wij niks in de

stikstofbank hebben zitten. Dat ziet het Rijk ook en dat is ook de voorlichting van de Raad van State rondom de spoedwet die nu bij de Eerste Kamer ligt, die er ook op wijst dat je niet iets kunt uitgeven wat er niet is. Dat is een belangrijk ankerpunt. Het is een juridisch ankerpunt en het is wat ons betreft ook een beleidsuitgangspunt.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, dank voorzitter. Het lastige bij een drempelwaarde is natuurlijk dat je niet weet hoeveel mensen van die drempelwaarde gebruik gaan maken. Dus de totaliteit aan ingenomen stikstofruimte door de drempelwaarde is natuurlijk vooraf heel erg lastig in te schatten. De Raad van State zegt erover: dat kun je per gebied doen, maar dan moet je een hele ruime zekerheidsmarge nemen en dan moet je goed monitoren. Dus dat is eigenlijk mijn vraag: of dat al gebeurt.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nou, dat moet gaan gebeuren in het kader van die stikstofbank, want dat is de plek waar je dat kan zien, en de facto in het berekenen en meten van de depositie op Natura 2000-gebieden. Maar ik ben het met de heer Ludwig eens..., nou ja 'eens': de Raad van State is de Raad van State en wie ben ik om het daarmee oneens te zijn? Maar we kennen het advies van de Raad van State, dat speelt in de Haagse discussie natuurlijk ook een forse rol, en het is heel duidelijk dat het instellen van een drempelwaarde, wat wij overigens wenselijk vinden – laat daar geen verschil van mening over ontstaan: ik vind het wenselijk dat we zo ver komen –, nog behoorlijk wat voeten in de aarde zal hebben, want ja, dat moet aan hele stevige juridische voorwaarden voldoen. Een van de mogelijkheden die het Rijk schetst is om het meer regionaal te doen, omdat het op landelijk niveau uitrollen al helemaal moeilijk is. Nou, die handschoenen pakken we wel graag op.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Verlagen van de snelheid op provinciale wegen, is dat nou nog een optie? Volgens mij heeft collega Van der Maat daar eerder ook al eens iets over gezegd, ook in het kader van 'geen taboe', maar tegelijkertijd wel: let op, we doen wel dingen die effectief zijn. Nou, het verlagen van de snelheid van 80 km naar lager is al bijna niet meer effectief en onder de 70 km per uur gaat 'ie averechts werken, nog even los van mogelijk sluipverkeer. Dus laat ik geen verkeerd management van verwachtingen doen. Er zit voor 80 km-wegen eigenlijk met zoveel woorden nagenoeg tot niks in.

De **voorzitter**: Swinkels, interruptie.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, voorzitter, toch nog even over dat vorige punt, want ik zoek nog wat helderheid en striktheid over hoe we precies met die depositiebank omgaan. Met de verwijzing naar de Raad van State heb ik in ieder geval nog scherp dat de Raad van State in de PAS-periode steeds 40% van de tweede PAS-termijn als buffer zag om tegemoet te komen bij de eventuele drempelwaarde. En op het moment dat we in die tweede termijn daarvan gebruik gingen maken, ging de Raad van State op de rem staan. Betekent dat – mag ik dat zo extrapoleren? – dat uiteindelijk ook in onze depositiebank die buffer van 40% zou moeten blijven bestaan?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dank voorzitter. Daar kan ik in alle eerlijkheid op dit moment geen eenduidig antwoord op geven. Ik moet me er echt even in verdiepen hoe dat precies zat. Dus ik moet me op dit moment houden bij ons uitgangspunt, zoals het is vastgelegd: we gaan altijd naar twee kanten tegelijk werken, en dat betekent dat een dalend stikstofpad altijd gegarandeerd is, omdat het, laten we zeggen, altijd naar twee kanten moet uitwerken.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voor natuurherstel is op Rijksniveau 250 miljoen euro uitgetrokken. Daar zijn we op dit moment ook echt wel over in gesprek. Er is een uitvraag gedaan bij provincies: hoe moeten we dat nou doen? Vanuit de provincies geven we ook aan: let op, als je dat zinnig wilt besteden, dan moet je het vaker gaan besteden, zal ik maar zeggen, *rondom* Natura 2000-gebieden dan *in*. Want *in* kun je nog wel wat doen, maar het meeste is daar al wel gebeurd, of is gaande in de eerste ronde PAS-herstel. Maar die 250 miljoen euro houden we in beeld.

GOB-middelen zijn voor natuur. Als wij gaan aankopen, maken we onderscheid tussen zaken die hun waarde behouden, zaken die afgeboekt moeten worden, maar waarvan wij zeggen "dat is echt een Rijksaangelegenheid", en als wij gronden omzetten naar natuur, gaat dat natuurlijk ten koste van GOB-budget, maar dat is gewoon het normale doel waar het voor is. En we hebben nog de bijzondere positie van het Ondernemend Natuurnetwerk, waar ook binnen GOB een budget voor staat, en die geeft mogelijkheden - iemand anders heeft daar ergens ook nog op gewezen - om ook nog te kijken naar bijvoorbeeld extensivering van landbouw, omdat wij aan zo'n afwaardering van gronden ook kwalitatieve verplichtingen kunnen hangen, en dan kun je dat heel goed inzetten als landbouwgrond, maar wel voor extensieve landbouw. Volgens mij was het de heer Van Pinxteren die daar een opmerking over maakte.

Dan de heer Van Hattem: is er met dit beleid een onteigeningstitel? Nee. Voor een onteigeningstitel moet er altijd een ruimtelijk besluit liggen, of eventueel op basis van de Waterwet, maar die is hier niet aan de orde, dus een ruimtelijk besluit, een PIP, een bestemmingsplan of iets van dien aard. Maar dit beleidsdocument geeft daar geen titel voor.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem. Ik snap dat u even moet zoeken: de gemeenteraad, de senaat, de Staten, allerlei pasjes!

De heer **Van Hattem** (PVV): Het was uiteindelijk verstrikt geraakt tussen de visitekaartjes! Maar het punt is: dit was een deel van mijn vraag. Het ging erover of er een titel is, nou, dat is duidelijk dus niet het geval. Maar mijn vraag was eigenlijk: wat gaat het college nou doen op het moment dat blijkt dat onvoldoende boeren zich vrijwillig willen laten uitkopen? Gaan er dan wel titels gecreëerd worden, met bijvoorbeeld Provinciale Inpassingsplannen, of andere ruimtelijke maatregelen, om die onteigeningsprocedures dan wel een juridische grondslag te geven?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nou, voorzitter, op dit moment is dat niet aan de orde. Het maakt geen onderdeel uit van het beleid. Wij kunnen natuurlijk altijd met elkaar discussies voeren over een tijd: hoe zou dat nou moeten werken? Vooralsnog is het ook niet aan de orde omdat we signalen hebben dat er meer dan voldoende te doen is op vrijwillige basis. Dus ik zie het probleem nu niet en de 'als, dan'-vraag, ja, dat is altijd een heel ingewikkelde in een democratisch stelsel. Dat kan over een aantal jaren een heel andere kwestie zijn, maar voor dit moment niet aan de orde.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dan misschien nog even terug focussen op dat punt van vrijwillig uitkopen. Heeft het college voldoende indicaties dat er voldoende boeren zijn die zich ook vrijwillig *willen* laten uitkopen? Of is dit een schot voor de boeg?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, er zijn verschillende analyses geweest, onder meer vanuit de agrarische sector zelf, waarin een behoorlijk percentage boeren aangeeft in principe wel te willen stoppen. Natuurlijk weten wij ook dat tussen het erover nadenken en het daadwerkelijk doen er altijd nog van alles zit, dat gaan we meemaken, maar onze indruk op dit moment, op basis van alle signalen, is dat er voor de eerstkomende tijd meer dan voldoende te doen is, en we doen het ook graag op basis van vrijwilligheid, want dat vinden we veruit de beste methode.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Dank je wel, voorzitter. Mijn vraag aan u is, meneer Grashoff: wat doet u nou als u straks een aantal agrarische bedrijven heeft weggekocht en dan toch blijkt dat de depositiewaardes niet dalen in een natuurgebied?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Als je op een verstandige manier aankoopt, en dat zijn we wel van plan, dan ga je kijken naar bedrijven die op een specifiek Natura 2000-gebied depositie hebben. Dus op het moment dat je tot aankoop overgaat weet je zeker dat voor dat bedrijf in relatie tot dat Natura 2000-gebied er daadwerkelijk winst is. Dat is volgens mij de manier waarop wij het moeten aanvliegen, en dan is er ook een één op één-relatie.

De **voorzitter**: Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): U weet ook dat de depositiewaardes worden bepaald op de MAN-tools en de AERIUS-tools en daar zitten foutmarges in van 50% tot wellicht 100%. Hoe kunt u bepalen dat de deposities van boeren op deze natuurgebieden terecht komen? Hoe bepaalt u dat realistisch?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Als je nu kijkt, dan doe je dat met het AERIUS-programma. Dat is, als het gaat om het doorrekenen van deposities op bestaand natuurgebied, dé tool die we hebben. Een andere tool daarvoor is er niet. Deze tool geeft in belangrijke mate de informatie die we hebben en dat betekent dat dat op dat moment ook maatgevend is. Het betekent nog steeds dat het ook niet zo is dat dan vervolgens of een boer zelf, of de landbouwsector, zou worden afgerekend op het uiteindelijke resultaat op de depositie. Er zijn er verschillende in deze Staten geweest die in verschillende toonaarden hebben gezegd dat je niet een sector, of een individuele ondernemer, verantwoordelijk kunt maken voor het uiteindelijke resultaat op de depositie, en dat zullen we dus ook niet doen. Het zijn onze

beleidsuitgangspunten en wij zullen dan moeten kijken op welke manier en aan welke knop we redelijkerwijs kunnen draaien.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, maar de vraag die mevrouw Van de Ven stelt is heel terecht. Want juist in 2017 was het zo dat de emissie daalde van de veehouderijbedrijven, maar op basis van de MAN-berekeningen werd het besluit aangescherpt. En nu staat in deze notitie wederom dat u op basis van de MAN-berekeningen dat gaat meten en dan uiteindelijk ook eventuele vervolgstappen gaat nemen. Welke garanties geeft u ons nu, terwijl in 2017 juist die berekeningen de aanleiding waren voor de verscherping, dat er nu wel daadwerkelijk een afname van de daling is bij de MAN-berekeningen en we niet in precies dezelfde situatie als 2017 terechtkomen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Het monitoringsysteem wil ik heel graag uitwerken. Daar wil ik ook een paar goede experts bij betrekken. Dat zal betekenen dat we én van metingen én van berekeningen uit zullen moeten gaan om een startpositie te verkrijgen. Ik denk dat wij echt nog goed met elkaar komen te spreken over dat monitoringsysteem. Ik snap uw kritische houding op dat punt, die heb ik ook, maar het is wel zo dat we op deze manier naar een goede objectivering kunnen komen die ons nu juist uit die eeuwige vicieuze cirkel haalt van “het is nooit goed genoeg” of “het is nooit genoeg”. Deze poging tot objectivering van wat we met elkaar doen is nou juist bedoeld om daar uit de kramp te komen met de sector.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, en deze objectivering was in 2017 met dezelfde redenatie precies de reden om daarin aan te scherpen, en ook toen wij een aantal maanden geleden u vroegen “waar komt de ammoniak vandaan?": die komt volledig uit de veehouderij. Nu presenteert u cijfers dat al 12% van de ammoniak niet uit de veehouderij komt. Hoe kunt u dan juist het MAN-netwerk, zoals u noemt in uw eigen notitie, als uitgangspunt nemen voor de depositie? We gaan weer precies in dezelfde situatie terechtkomen als in 2017, en met de aanscherping in 2022 van ook de beleidsregel natuurverordening krijgen de boeren dan weer de stok om mee geslagen te worden als uiteindelijk de daling niet meer afneemt. En dan gaat de situatie van 2017 zich weer herhalen in 2022.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Of die situatie in 2017 zo was: ik denk het niet, voor zover ik de discussie kan terug filmen, maar ik was er zelf niet helemaal bij in 2017 hier. Maar het is niet de bedoeling dat er ergens een stok is om welke hond dan ook te slaan. Dat is helemaal niet aan de orde. Er is een poging aan de orde om te objectiveren en om uit de vicieuze cirkel te raken en uit het welles-nietes-spel. We hebben op uw verzoek nog eens een keer extra inzichtelijk gemaakt, niet alleen aan de depositiekant, ook nog eens aan de emissiekant, hoe de verhoudingen liggen en die verhoudingen zijn van dien aard – mooier kan ik het niet maken – dat inderdaad de veehouderij by far de grootste emissiebron, en dus ook de grootste depositiebron is. Laten we dat onder ogen zien. En dan nog steeds moeten alle sectoren bijdragen. Daar gaan we ons sterk voor maken, maar het betekent wel dat je dit onder ogen moet zien. Hier zul je ook op moeten ingrijpen.

De **voorzitter**: Boon, interruptie.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, dan wil ik een heel makkelijke toezegging krijgen van de gedeputeerde. Bent u dan ook bereid om de onderzoekers van V-focus daarbij te betrekken?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik doe nu helemaal geen uitspraken over welke onderzoekers ik daarbij ga betrekken.

De **voorzitter**: Een interruptie van Van der Wel nog.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, dank u wel.

Voorzitter. Ik had een vraag aan de gedeputeerde over die uitgangspositie, die nulmeting zal ik maar zeggen. Is dat een theoretisch iets, of is dat een praktijk-iets? Want als ik even terug mag gaan naar een aanleiding die ik daarvoor heb, is dat ik lees dat de verschillen tussen wat er vergund is aan uitstoot en wat er gemeld wordt aan RVO, dat daar een groot verschil in zit. Ergo, er wordt meer uitgestoten – ik lees 1/3de van de steekproef – dan er vergund is. Dus wat gemeld wordt bij RVO is veel hoger, soms tot vijf keer hoger, dan volgens de vergunningen is verleend. Is dat de uitgangspositie, of gaat u naar de praktijk kijken...

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Wel, graag even toegespitst. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Volgens mij zit er een veronderstelling in de vraag die ik volgens mij op dit moment niet kan delen, en dat is dat er, ik zal maar zeggen, structureel veel meer wordt uitgestoten dan er vergund is. De heer Vreugdenhil heeft geprobeerd dat aan te tonen voor enkele bedrijven. Nou, daar komen we nog wel een keer op terug op het moment dat we dat echt helemaal naar de millimeter kunnen doen. Dat is niet een algemeen stikstofdebat, maar er zitten allemaal vergissingen in en onjuistheden. In januari hebben we nog weer een heel verhaal over hoe onze omgevingsdiensten functioneren en hun controle- en vergunning- en handhavingsdingen doen, dus dan kom ik er heel graag op terug. Maar op dit moment is er volgens mij geen aanleiding te veronderstellen dat er enorme gaten tussen zitten. Als die gaten er wel zitten, is dat een serieus probleem en moeten we daar bovenop zitten – dat ben ik met u eens. En hoe we precies die nulmeting, dat startpunt, vaststellen en op welke manier we dat verantwoord kunnen doen, dat is echt een uitwerkingpunt en geeft u me daar nou even de ruimte voor om dat met goede experts van de wal te roeien.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, en die insteek met experts, is dat weer een theoretisch iets, of is dat ook praktijk? Is dat echt wat u meet in de grond, die depositiegetallen? U zei het al een beetje in eerste termijn: ik ga uit van wat bekend is. Is dat het uitgangspunt, of gaat u op basis van berekeningen en theorie werken?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ook op die vraag kan ik nog niet een ultiem antwoord geven. Ik heb aangegeven dat er twee ingrediënten zijn die we hebben: het MAN-meetnetwerk, waarvan we weten dat het in elk Natura 2000-gebied meet, al jarenlang, en we hebben de AERIUS-berekeningen. Ik wil samen met experts zoeken naar wat we in een combinatie van die twee als beste kunnen hanteren en wat er eventueel aanvullend op nodig zou zijn.

De **voorzitter**: Goed. Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. De heer Van Pinxteren heeft zich heel kritisch uitgelaten over het antwoord dat we hebben gegeven op het punt rond de RWZI's. Dat neem ik serieus, want ik heb het gevoel dat daar ergens misschien iets niet goed is gegaan. Dus ik neem het opnieuw op mij om rond die RWZI's eens even scherp te laten kijken naar wat er nu aan de hand is en hoe dat in mekaar steekt. In elk geval zal ik u vertellen dat er geen enkele reden is bij ons om dit vraagstuk niet serieus te nemen, want als er sprake is van een stikstofdepositie die we zouden kunnen terugdringen, of voorkomen, of anderszins, dan ben ik de eerste om het te willen weten, want dan hebben we misschien weer een mogelijkheid voor een bronmaatregel bij de kop.

De **voorzitter**: Van Pinxteren, interruptie.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voorzitter. Dus de heer Grashoff zegt hiermee dat ik het onderzoek dat ik anders via de OSF op een andere manier in werking zou zetten, niet in gang hoeft te zetten?

De **voorzitter**: Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ik zou in elk geval zeggen: doet u dat op dit moment niet, wacht nog even af. We gaan er nog eens even heel serieus naar kijken, ik ga ook nog eens even intern in discussie van: jongens, hoe zit het nou precies in mekaar?

De **voorzitter**: Oké. Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dan heeft ook de heer Van Pinxteren gezegd dat biologische landbouw niet verder zou kunnen met deze maatregel. Nou, dat is niet ons beeld hiervan, maar ik heb eerder op de vraag van de heer Ludwig al gezegd dat ik op korte termijn in overleg zal gaan, ook met de biologische sector, samen met collega Spierings, en dan zullen we deze vraag indringend met hen bespreken.

Dan een opmerking die door verschillende van u gemaakt is, nauwelijks een vraag, maar een stelling: al saneert u de hele sector weg, dan halen we nog bij lange niet na de KDW's. Het halen van de kritische depositiewaarden is enorm lastig en het is de vraag of we die zomaar kunnen halen, en in welke termijn dat zou kunnen, maar daarmee is nog niet waar wat in deze stelling zit, en dat is een vaak gehoord misverstand: als je berekent naar rechtstreekse deposities, dan reken je alleen het rechtstreekse element effect toe. Maar als je alle specifieke en generieke maatregelen bij elkaar optelt, dan gaan ook de achtergrondniveaus in de lucht drastisch naar beneden, en dan gaat het geheel dus veel zwaarder doortellen. Dat is waarom ik ook een zeker optimisme heb over hoe ver wij in de loop van de komende tien jaar met elkaar kunnen komen. Dat kan ik niet precies voorspellen, maar er zijn tal van maatregelen die, laten we zeggen, specifiek doorgerekend, ja, het klopt, als je alleen maar naar De Peel kijkt en alleen maar naar de veehouderij eromheen, dan oogt het onoplosbaar, maar als je in heel Nederland bezig bent

maatregelen te nemen en een gebiedsaanpak en generieke maatregelen en een Klimaatakkoord uitvoert, dan gaat dat beeld er gelukkig heel anders uitzien.

De **voorzitter**: Interruptie Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Geachte heer Grashoff, ik heb echt iets anders gezegd, ook in eerste termijn. Ik heb in eerste termijn gezegd dat ik gebiedsgericht in beeld gebracht wil zien wat er is aan depositie, vanuit welke bronnen, en dat zijn niet alleen de landbouwbronnen, maar dat kunnen ook andere bronnen zijn, om daarmee, als vervolgens de middelen beschikbaar zijn, zo effectief mogelijk die middelen in te zetten en degenen die de grootste invloed hebben op dat Natura 2000-gebied als eerste te saneren. Dat was mijn intentie. Ik begriep dat u nu probeert het anders uit te leggen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik ben niet bezig om te proberen bewust iets anders uit te leggen, maar het kan zijn dat we elkaar niet helemaal goed begrepen hebben. Wat u nu vraagt, dat nemen we nou mee in dat onderzoek dat, laat me zeggen, moet leiden tot een ambitieus, maar ook realistisch afnamepad, want dan moet je weten wat die depositiebronnen op een gebied zijn en hoe je daarmee om kan gaan.

De **voorzitter**: Van Hattem, interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter. De gedeputeerde gaf straks aan geen antwoord te willen geven op 'als, dan'-vragen, maar hij schetst eigenlijk wel een 'als, dan'-plan van aanpak, want hij zegt eigenlijk: als we als heel Nederland al die maatregelen nemen, dan kunnen we misschien tot onder die waardes komen. Is de gedeputeerde dan eigenlijk zelf niet gewoon met een totaal onrealistische aanpak bezig? Zijn we niet iets aan het nastreven wat niet haalbaar is en dat we met al die maatregelen ondertussen gewoon een hele boerensector kapot laten gaan?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, voorzitter, op alle onderdelen nee. Ik heb nou juist geprobeerd uit te leggen, maar misschien wil de heer Van Hattem het niet helemaal horen, dat ik wil zoeken naar een realistisch en ambitieus afnamepad. Daarbij heb ik niet gezegd "we gaan de KDW halen", ik heb wel gezegd dat het een pad moet zijn dat realistisch mogelijk is en daadwerkelijk bijdraagt aan substantiële vermindering van uitstoot. Ik zeg er nog één ding bij. De WUR heeft aangegeven dat grosso modo in heel Nederland we ongeveer naar een halvering van de stikstofuitstoot zouden moeten om om en nabij in de buurt te komen van een gunstiger staat van instandhouding van natuurgebieden. Als je weet dat we vanaf, laat maar zeggen, ergens jaren '80, op het absolute hoogtepunt, naar nu ongeveer een daling hebben gehad van 60%, en dat we van de resterende 40% nog de helft, dus nog 20%, zouden moeten halen, dan denk ik nog steeds dat we met elkaar ons niet in de put moeten praten, maar gewoon kijken, realistisch, naar wat mogelijk is, en dan zou het zomaar nog wel eens flink kunnen meevallen.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Het punt is nou juist: u zegt "het is realistisch en dan is misschien daar nog een deel van haalbaar", maar je zit ondertussen wel met maatregelen die vanwege

juridische uitspraken, vanwege spelregels uit Brussel, worden opgelegd, en met de spelregels zoals die nu zijn vastgesteld kom je niks verder, want zolang je niet onder die kritische depositiewaarde zit, dan blijven we met dit probleem zitten. Dus is het nu niet het nastreven van een idee-fixe in plaats van reële maatregelen nemen en de regels aan te passen, daarvoor te pleiten, in plaats van heel het land op slot te zetten op deze manier...

De **voorzitter**: Uw vraag?

De heer **Van Hattem** (PVV): ...en te komen tot realistische maatregelen en die regels voor Natura 2000-gebieden eindelijk eens een keer aan te passen?

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Het echte idee-fixe is hier denken dat je Europees Natura 2000-beleid op korte termijn zou kunnen veranderen, al zouden we het willen. Ik wil het niet, u wilt het wel, maar het is volstrekt een idee-fixe dat we dat op enige redelijke termijn zouden kunnen doen. Dus wat ik doe, is een pragmatische benadering, een benadering waarmee we echt stappen vooruit zetten, en wat u doet is politiek bedrijven.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, daar wil ik nog even verder op ingaan, want 'we komen in de buurt' en 'als' en 'dan' en 'misschien', maar ondertussen heeft u wel die hand aan de kraan, waar de boeren angstig naar kijken wanneer die wel verder en niet verder wordt gedraaid. En we gaan die KDW-doelen gewoon niet halen, dus wat kunnen wij nou tegen de boeren zeggen wanneer u wel aan die kraan gaat draaien?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik heb in mijn eerste termijn volgens mij heel helder en duidelijk gemaakt dat het 'hand aan de kraan'-principe niet betekent dat, als er iets mankeert, wij dan het veehouderijbeleid gaan aanscherpen. Het ligt niet voor de hand om dat te doen. Dat stellen we nu met elkaar vast. Dat is stevig, daar gaan we langjarig een traject mee in van stalaanpassingen, dat zal de state of the art van de techniek ongetwijfeld in de loop van de tijd gaan volgen, maar dat betekent niet dat we daar het beleid zomaar op gaan aanpassen. Dat zou ook niet logisch zijn in de richting van de veehouderij. Ik heb heel duidelijk aangegeven welke knoppen er wel zouden zijn: dat zit hem mogelijk in de afrotingspercentages, dat zit hem mogelijk in het versterkte aankoopbeleid, dat zit hem in andere maatregelen die we nog in mobiliteit, wegverkeer en dergelijke kunnen vinden, en natuurlijk in de effecten van de uitvoering van het Klimaatakkoord.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter. Ik geloofde echt mijn oren niet wat de gedeputeerde net zei. Want alles wat hij vertelde, dat hebben we in 2017 gedaan, daar is heel dit beleid op gestoeld. De boeren waren juist keihard de depositie aan het verlagen. De emissie werd verlaagd bij elke stal. Ze waren keihard aan het werk. En op dat moment, precies wat u zegt "dat moeten we niet doen", is in 2017 gedaan. En daar is al dit beleid op gebaseerd. Dus ik kan u best steunen, maar laten we dan het beleid van 2017 nu van tafel halen en laten we dan inderdaad doorgaan met de gemaakte afspraken, waar de milieuorganisaties,

waar de boerenorganisaties, waar de burgerorganisaties allemaal mee akkoord waren, waar we heel goed op de goede weg waren naar 2028.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik hoor geen vraag, dus ik vervolg mijn betoog.

Mevrouw Dirken heeft nog een aantal zaken aan de orde gesteld. Ze zegt: innovatieve stalsystemen, hoe gaat dat nou in zijn werk? Wat wij willen doen, samen met de sector, maar ook met andere belangenpartijen, want ik vind echt dat we dat speelveld wat moeten verbreden, én met experts kijken naar wat nou reëel is aan de vraagstukken rondom beschikbaarheid van stalsystemen en niet reëel is. Ik wil uit het welles-nietes-spel, ik wil samen met experts én met de sector, en desnoods gaan we op excursie om onszelf te overtuigen wat er wel is of niet is, en daarmee zeggen we: dat maakt het onderscheid. Want anders blijf je in dat kringetje rondraaien. Op deze manier wil ik er uit gaan komen en ik denk dat we dan echt een veel betere discussie ook met elkaar gaan voeren. Is dat een antwoord op de vraag? Dan ga ik voort. Nog niet helemaal, begrijp ik....

De **voorzitter**: Ja, ga uw gang, mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Het is de helft van het antwoord. De andere helft waarnaar ik op zoek was, is: we hebben een paar weken geleden met elkaar gedebatteerd over "oké, we gaan aan de gang met die innovatieve ondernemers, wij zoeken naar een zo simpel mogelijk systeem waarop mensen kunnen laten weten dat ze daarvan gebruik willen maken". U zegt terecht: dat wil ik niet met een mailtje of met een appje doen. Maar wij willen weten of u dan wel bereid bent om te kiezen, samen met de sector, voor een zo simpel mogelijke manier om het mogelijk te maken dat die mensen het gaan doen, dat ze niet bijna een aanvraag die geen aanvraag is in moeten dienen. Dus bent u bereid om te zoeken naar iets dat het juridisch houdbaar, maar wel zo simpel mogelijk maakt?

De **voorzitter**: Uw vraag is helder. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ook hiervoor geldt, voorzitter, dat ik het echt ultieme antwoord niet kan geven in z'n algemeenheid, maar in abstractie: natuurlijk ga je iets niet ingewikkelder doen als het ook eenvoudig kan. Maar hoe we daar precies mee varen, weet ik niet. Ook daarvoor geldt dat ik juist graag mét de sector samen eens even zou willen kijken naar: wat is nou een goed borgingssysteem? Misschien moeten we dat wel op een heel andere manier aanvliegen dan dat we dat doen in de sfeer van een halve vergunningaanvraag, daar zie ik ook niet zoveel in, en ook niet in het A4'tje waar onder bij het kruisje getekend staat "ik ga voor innovatief toedeledokie". Bij voorbaat zou je kunnen denken aan mee betrekken van financiers daarin. Ik wil ook nog eens een heel goed gesprek hebben met de Rabobank over de manier waarop je hiermee om zou kunnen gaan, want vaak hangt de feitelijke realisatie van dit soort systemen even zoveel af van de financieringsconstructies en financierbaarheid als van de beschikbaarheid van de techniek. Nou, dat vind ik belangrijke gegevens.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken,

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, het ging bijna goed, tot u aan het stukje na de komma begon, want ik denk dat daarmee de mensen weer in de onrust schieten over een stukje dat een paar weken geleden in de krant stond over het advies van de commissie, dat mensen dan maar een hele borgsom moesten gaan storten op de rekening van de provincie. Ik neem aan dat u dat vooral niét bedoelt.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, dat bedoel ik zeker niet. Dat had ik volgens mij in mijn eerste termijn ook al gezegd, maar bij dezen nogmaals.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja. Mevrouw Dirken heeft ook gezegd: gaat die minister nu wel voortvarend verder? Nou, daarover heb ik in de richting van de heer Ludwig al iets gezegd. Er is nog een waslijstje aan dingen die echt van Rijkszijde moeten komen. Beweiden en bemesten: we weten het nog niet. Het zou zomaar eens kunnen dat we het hele volgend seizoen eigenlijk geen handelingsperspectief hebben. Dat zou kunnen. Nou, dan zullen we dat in dat seizoen misschien maar gewoon moeten gedogen. Ik zit echt te wachten op de minister, want dit kan ik niet oplossen. Ik zit er ook wel een beetje relaxed in, want als er nou één vraagstuk is waar we volgens mij niet direct het hele stikstofoorlogje mee winnen, dan is het nu gedetailleerde regelgeving over beweiden en bemesten, wat niet wegneemt dat bemesten een heel belangrijk onderwerp is, maar dat moet je volgens mij even op een andere manier gaan aanvliegen.

Communicatie rond de aanpak: ik heb volgens mij al aangegeven..., want we zaten met twee componenten. Communicatie is ook: hoe communiceer je met je partners? Nou, we hebben een aantal belangrijke, brede stakeholdersmeetings gehad, die wil ik voortzetten, daarmee als het ware helikopterend over het totaal met elkaar sprekend. Maar ik wil ook partieel op verschillende deelprocessen het proces nader organiseren, ook met partners. Dat hoeft overigens niet altijd te betekenen dat daar alle twintig betrokken partners allemaal in dezelfde mate bij betrokken zijn, maar wel dat het een beetje onder die paraplu van dat stakeholdersoverleg valt.

De **voorzitter**: Interruptie Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, aanvullend daarop, want ik herinner me dat je vroeger altijd van die spelletjes had, dan ging de één het aan de ander doorgeven, die weer aan de volgende, enzovoorts, en voordat we aan dié kant waren, had je een heel ander verhaal. Bent u ook bereid om iets te organiseren dat uiteindelijk iedereen om wie het uiteindelijk gaat op een of andere manier rechtstreeks zelf aan de informatie kan komen? Want we hebben nu gezien: GS hebben al een stuk uit de IOV op moeten nemen in de BAS, om duidelijk te maken aan mensen na twee jaar "goh, we hebben nog iets opgenomen", en iedereen is het al lang vergeten, of niemand heeft het ooit gehoord, en ik denk dat we daarvan moeten leren dat we dat niet nog een keer zo moeten doen. Dus bent u bereid iets te bedenken waardoor er ook rechtstreeks met mensen wordt gecommuniceerd en niet alleen via-via?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter, het is echt iets waar ik ook mijn hoofd over breek. Het is overigens niet alleen in deze situatie. Ik heb dit al vele malen op heel verschillende onderwerpen meegemaakt, waarbij er een beeld kan ontstaan in de samenleving van een beleid waarvan je denkt "nou, dat is echt niet wat we hebben vastgesteld". En dat treedt hier op sommige onderdelen in elk geval op. U hebt daar, laten we zeggen, heel veel last van, en ik ook heel veel last van. Een van de methoden die we daar nu voor bedacht hebben, is de keuzetool. De keuzetool moet duidelijk gaan maken, en dan pakken we hem echt helemaal vanuit het perspectief van de individuele ondernemer: welke mogelijkheden zijn er nou, aan welke voorwaarden moet je dan voldoen en hoe vind je je weg door dat proces? Ik denk dat dat

een heel belangrijk punt is. Daarnaast zijn we al bezig om de informatie op de website en dergelijke aan te scherpen. Als u daar eens doorheen scrolt, zult u zien dat dat al enorm verbeterd is ten opzichte van een tijdje terug.

De **voorzitter**: Ik wil de gedeputeerde vragen zijn betoog te vervolgen. In het begin beloofde hij af en toe wat staccato te zijn, ik weet dat u vaak veel technische dingen moet behandelen, maar de uitweidingen kunnen misschien een slagje minder.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik doe daar echt mijn best op en ga proberen het nog sneller te doen.

Ik kom bij de heer Brouwers, die nog eens heeft gezegd: ja, maar is er nou eigenlijk wel echt met die partijen gepraat? – alsof dat bijna vreemd was, gezien de inspreekreacties. Nou, ik heb ook heel goed geluisterd naar die inspreekreacties en ik zie wel degelijk die openingen, ook bij BAJK, ook bij ZLTO, om met ons constructief op deze punten in gesprek te gaan. En zo zijn die gesprekken ook verlopen, constructief, en natuurlijk gaat men niet hier in de inspreekreacties allemaal ‘hoera’ zeggen. Zo werkt dat niet. Dus we zijn echt on speaking terms.

Mevrouw Vlasveld heeft nog gezegd: ja, wat levert onderzoek over dat reductiepad nou verder op? Nou, ik confronteer maar even de andere vragenstellers, die eigenlijk aantonen dat er nog een heleboel aangetoond moet worden. Het is niet dat wij nieuw onderzoek naar KDW's gaan doen. Nee, het is het onderzoek van “wat kunnen we realistisch aan reductie voor elkaar krijgen?” En dat vraagt echt een stukje inventarisatie. Ik hoop dat u dat met mij eens bent. Volgens mij hebt u daar straks heel veel aan om het beleid goed te kunnen toetsen.

De **voorzitter**: Boon, interruptie.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik wil even naar de latente ruimte gaan. Wij hebben een brief gehad van Martijn Mulders, een melkveehouder in het mooie Heerle in West-Brabant, die geeft aan dat hij nu financieel de ruimte die hij gegund heeft niet kan bouwen; die kan hij niet vol zetten. Hij is bang dat die ruimte straks weer wordt afgenomen. Hij geeft aan dat hij in de loop van de jaren met ammoniakrechten ruim 9000 euro ervoor betaald heeft. Dat is een hele hoop geld voor iedereen hier in de zaal. Maar deze gedeputeerde heeft meermaals op het standpunt gestoeld: afpakken van latente ruimte is geen diefstal. Als u nu dit soort bedragen hoort van een melkveehouder, staat u er dan nog steeds achter dat het afpakken van die latente ruimte geen diefstal is?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Dit is een heel specifieke individuele kwestie en op die heel specifieke individuele kwestie kan ik zo echt geen antwoord geven. Dat hangt er helemaal van af hoe dit in het verleden aan de orde is geweest en wat precies de plannen zijn van deze ondernemer. Zolang hij overigens gewoon een vergunning heeft, heeft hij die gewoon en als wij niet aan de orde zijn om een nieuwe vergunning uit te geven, is het sowieso dat hij binnen die vergunning mag opereren. Dat staat vast. Als hij een nieuwe vergunning moet hebben, kan hij gebruik gaan maken van intern salderen. Dan kan het zijn dat een stuk daarvan wegvalt. Het kan zijn dat hij al plannen heeft, concrete plannen, voor bedrijfsuitbreidingen, dan staat er al een ‘tenzij’-artikel daarvoor in de beleidsregel. Dus als u hem spreekt: raad hem nog eens aan gewoon contact met ons te zoeken, want volgens mij is dit echt een individuele kwestie, waarvan ik me sterk maak dat we er wel uit komen.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter, dat zal ik zeker doen, maar ik wil nog even terug naar de generieke maatregel, de 'use it or lose it'-maatregel. Wat vindt u nou een acceptabele termijn dat die ruimte wel wordt afgepakt? Want dat gebeurt, het staat in de stukken, daar is een 'use it or lose it'-maatregel voor aangekondigd. Bent u bereid met de sector in overleg te gaan over wat hun acceptabel vinden?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Volgens mij staat er dat we hier nog even verder onderzoek op doen en dat we een indicatie hebben, maar twee à drie jaar is vrij gebruikelijk voor het niet benutten van vergunningen. Dat sluit eigenlijk aan bij andere termijnen die elders al genoemd zijn.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): De heer Vreugdenhil, voorzitter, heeft onder meer de opmerking gemaakt dat boeren snoeihard zouden kunnen worden afgerekend op het feit dat we een afgesproken reductiepad hebben. Volgens mij weet de heer Vreugdenhil, want hij is buitengewoon slim en intelligent, dat het zo niet werkt. Het is een beleidsdoel, een beleidsambitie, en dat betekent niet dat een individuele boer noch een sector afgerekend kan worden op het halen van het beleidsdoel. Het zijn namelijk ónze doelen, voor alle helderheid.

Voorzitter. Hiermee denk ik dat ik voor dit moment aan het eind ben. Nog even rond de moties, want ik heb nog drie moties liggen....

De **voorzitter**: Nog even een interruptie op de valreep. Ik zie er twee: mevrouw Vlasveld en de heer Brouwers. Als we die eerst even afhandelen, dan kunt u daarna de moties behandelen. Mevrouw Vlasveld was als eerste.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Een van onze vragen is niet beantwoord. Ik vroeg me af hoeveel het compromis, dus dat het extern salderen is versoepeld, hoeveel stikstofreductie ons dat gaat kosten.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dat weet ik niet en eigenlijk weet niemand het. Wij weten grosso modo over heel Nederland dat er aan latente ruimte ergens 25% tot 40% zou zijn, maar hoe die verdeeld is tussen die gerealiseerde capaciteit en de echte onbenutte ruimte: eigenlijk kan niemand daar een zinnig antwoord op geven. We hebben wel een hele serie casussen zitten doorakkeren, landelijk, in IPO-verband, samen met LNV, en dan blijkt dat gemiddeld genomen, als je die casussen doorpakt, er wel degelijk netto reductie blijft van stikstof op een bepaald Natura 200-gebied, maar dat geldt niet altijd voor elke situatie.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld? Nee. Dan de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Misschien heb ik het niet gehoord, gedeputeerde, maar ik heb nog een vraag gesteld over het heroverwegen van de Natura 2000-gebieden. Die vraag luidde: de minister heeft daar een duidelijke mening over en u ging daar wat anders mee om, wat was daar de reden van?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Volgens mij ga ik daar helemaal niet anders mee om. De minister heeft een zeer algemeen voornemen. De minister heeft zelf gezegd: ik ga daarover in overleg met de Europese Commissie en op enig moment ga ik wel met provincies al dan niet in gesprek daarover. Dat wachten wij gewoon af. That's it.

De **voorzitter**: Brouwers. Ja? Dat was het. Dan Van Hattem tot slot.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, ik had nog enkele onbeantwoorde vragen uit de eerste termijn, maar ik weet niet zeker of die bij deze gedeputeerde liggen. Eentje weet ik wel vrij zeker, die ging over concrete en betrouwbare emissiemetingen. Die heeft u volgens mij nog niet beantwoord. De vraag over de zonneparken, windturbines en biomassacentrales: of daar boeren moeten stoppen om die wel mogelijk te maken. En het gesprek over de Benelux-beschikking en de XXL-distributiecentra. Die vragen heb ik nog openstaan.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Als het gaat over de windparken en dergelijke: ik heb volgens mij heel nadrukkelijk aangegeven hoe de systematiek werkt en in die systematiek bestaat er geen rechtstreekse koppeling tussen windparken en het uitkopen van boeren. Dat is niet het geval. Het kan wel zo zijn dat, als er sprake is van een project dat op zoek is naar stikstofruimte – dat is overigens voor de realisatie van een windpark zeer, zeer en zeer bescheiden; de meeste zullen gerealiseerd kunnen worden gewoon op basis van een vergunning met 0,00 depositie –, en als dat ergens aan de orde zou zijn, dan zouden wij in onze stikstofbank kunnen zoeken naar ruimte daarvoor, net zo goed als we dat voor andere initiatieven kunnen doen. Daarbij hebben windparken ook het aardige voordeel dat ze ook helpen bijvoorbeeld om een kolencentrale te laten sluiten en de winst dáárvan in stikstof is gigantisch.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat u ook kort de andere vragen nog even doet, mijnheer de gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter, laten we ze maar even één voor één doen dan.

De **voorzitter**: Dat is precies mijn voorstel. Als het in de interruptiemodus gaat, kan de heer Van Hattem straks nog één keer reageren.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik weet niet wat de gedeputeerde wil... Moet ik de vragen nog een keer stellen, of...?

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, het waren vier vragen tegelijk en dat kan ik niet meer opslaan op dit moment.

De **voorzitter**: Om dat dan even af te maken: als u de andere drie vragen nog even noemt?

De heer **Van Hattem** (PVV): Zeker. Het ging over de Benelux-beschikking voor de veehouderij, daar zou over gesproken zijn, de XXL-distributiecentra, wat ze daarmee gaan doen, mede gelet op de PAS-uitspraak, en het doen van concrete en betrouwbare emissiemetingen.

De **voorzitter**: Ik zie dat de gedeputeerde heeft meegeschreven.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Betrouwbare emissiemetingen zijn er gewoon. Of ze overal worden toegepast, is iets anders, maar ze bestaan. Je kunt in de schoorsteen precies meten wat de emissie is. Idem voor een luchtwasser.

De XXL-distributiecentra: dat is precies hetzelfde antwoord dat ik eerder heb gegeven over de windparken. Als wij ruimte zouden hebben, dan zouden we dat daaraan kunnen uitgeven. Of we dat doen, is nog even de vraag, en dan kan er natuurlijk een afweging gaan plaatsvinden wat belangrijk is en wat nog belangrijker is.

Als het gaat om de Benelux-beschikking: voor zover ik nu weet, heeft die daarop geen enkele invloed en is die ook niet bruikbaar voor dit doel. Maar mag ik deze schriftelijk aan u beantwoorden?

De heer **Van Hattem** (PVV): Daar hadden we een termijn voor gevraagd, daar hebben we geen reactie op gehad, maar ik zal het zo meteen nog even bespreken voor de derde termijn.

De **voorzitter**: De gedeputeerde komt dan toe aan de moties.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja. De motie van de SP heb ik in principe al besproken. Zoals hij nu geformuleerd is kan ik hem alleen ontraden, maar ik hoop dat het mogelijk is geweest om op de essentie van de motie voldoende comfort te bieden. Daar moet ik op dit moment van uitgaan, maar de motie als zodanig doet haast af aan de garantie zoals ik die gegeven heb, want ook een percentage van 50% zou namelijk bottom line die garantie niet bieden.

De **voorzitter**: Interruptie van de heer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): We gaan even kijken of we aan een tekst van het dictum van de motie kunnen werken waarbij we, denk ik, u goed gehoord hebbende, kunnen kijken of we toch enige garantiestelling daarin kunnen krijgen, maar die dan meer past bij de methode zoals u hem toegelicht heeft. Dus we gaan het nog even bekijken.

De **voorzitter**: Dat beschouwen we als een aankondiging. We zien dat zo dan wel gebeuren, of niet. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. De Partij voor de Dieren, motie 179, vraagt intern/extern salderen niet toe te staan voordat de gebiedsgerichte aanpak is uitgewerkt. Dat kan niet. Het kan in elk geval al niet ten aanzien van het intern salderen, want dat doen we op dit moment in de kern, want het is nu de staande praktijk bij vergunningverleningen. Als we dat niet zouden kunnen doen, kon ik überhaupt geen vergunningen verlenen. Het extern salderen staat op dit moment on hold, op verzoek van de minister. Dat laten we nog even zo, in elk geval tot 1 februari volgend jaar. Ik denk dat ik dan een heel eind gevorderd ben met de uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak, dus dan komen die data wel dicht bij elkaar in de buurt, maar naar de letter moet ik deze motie ontraden.

Voorzitter. De Partij voor de Dieren heeft gevraagd uit te werken welke mogelijkheden er zijn om naast onvrijwillige uitkoop bedrijven met de grootste uitstoot gericht en onvrijwillig uit te kopen. Voorzitter. Ik kan dat altijd gaan uitwerken, maar als ik dat uitwerk wek ik de verwachting dat ik dat ook ga doen, en dat doe ik niet, want we hebben heel duidelijk het uitgangspunt van vrijwilligheid gekozen en ik heb ook heel duidelijk gezegd dat besluiten niet voor de eeuwigheid worden genomen, maar voor nu en voor de

komende tijd is vrijwilligheid echt het uitgangspunt. En dan denk ik dat ik dit niet moet gaan onderzoeken – overigens is het helemaal niet zo ingewikkeld om dat uit te zoeken, dat kan ik zó zeggen –, want dat wekt de suggestie dat ik het ook ga doen, en dat zou ik op dit moment echt verre van mij willen houden. Ik snap dat u daar niet blij mee bent, maar vanuit mijn rol is dat toch even het punt. Dus ik moet dit ontraden.

Dan hebben we nog motie 177 van Forum voor Democratie, die vraagt de drempelwaarde nu direct in te stellen van 0,5% van de kritische depositiewaarde. Dat is onmogelijk. Het zou leiden tot vergunningverlening die direct en onherroepelijk bij de rechter door de shredder gaat, dus dat gaan wij niet doen.

Voorzitter. Daarmee zou ik graag willen eindigen.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde dan voor zijn gezwinde beantwoording. Nog één bijdrage van de zijde van het college, van gedeputeerde Spierings. Aan haar het woord.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ik zou graag richting Lokaal Brabant in aanvulling op wat de heer Grashoff al namens ons college heeft gezegd over de bio-boeren, ook nog graag even bijlage 2 van de interim-omgevingsverordening eruit lichten, waarin een aantal uitzonderingen staan voor bio-boeren, onder andere voor het biologisch jongvee op de melkveehouderijbedrijven, voor biologische vleesrunderen en voor biologische geiten. Voor biologische varkens geldt een streefreductiepercentage en dus geen verplichte reductie. Dat streefreductiepercentage zit op 40%. Daarnaast is natuurlijk al meerdere keren door uw Staten gevraagd naar de stro- of strooiselstallen of potstallen voor de melkveehouderij. Daar loopt ook het een en ander en daar wordt u binnenkort in de vorm van een antwoord op schriftelijke vragen nader over geïnformeerd. Ik denk dat ik zo ook veel vragen over de bio-boeren heb afgevangen.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde. Ik stel voor dit onderwerp, inclusief stemmingen, voor de dinerpauze af te handelen. Dus ga ik nu aan u vragen of er eventueel behoefte is aan een derde termijn, maar voordat we die beginnen schors ik even twee minuten de vergadering. Ik zie in ieder geval al één woordmelding, en dan kunnen we daarna door. Ik schors de vergadering voor twee minuten.

(18.38 – 18.44 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Mag ik u verzoeken uw plaatsen weer in te nemen. Ik heropen de vergadering. Aan de orde is een mogelijke derde termijn, waarvan ik al zag dat een aantal fracties zich meldden. Ik kijk even naar de fractie van de VVD. Behoeft een derde termijn? Dat is niet het geval. De fractie van Forum voor Democratie ook niet. De CDA-fractie?

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Ja.

De **voorzitter**: Dan geef ik u graag het woord. Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Weer een bewogen debat in het rijtje erbij. Het CDA heeft intensief overleg gevoerd, zichzelf beraden en de drie moties die voorliggen aangepast. Op de flexibele datum zoals we die zien willen we graag een evaluatiemoment inpassen, juist om de stakeholders de kans te geven de komende drie maanden goed met elkaar te spreken en tot reële plannen te komen, samen: praten mét elkaar in plaats van óver.

De motie 'Landelijk beleid' is in zoverre aangepast...

De **voorzitter**: Misschien is het goed dat u even de nummers erbij noemt, dat is wel zo duidelijk voor degenen die meeluisteren. En als u aangepaste teksten wilt in die moties, gaat u ze dan opnieuw indienen?

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Ja, maar nummers heb ik nog niet. Als er landelijk beleid komt vanuit Den Haag, de commissie-Remkes, willen we dat dit zoveel als mogelijk wordt toegepast op wat er ligt. Voor de strooiselstallen vragen wij GS om in gesprek te gaan, om te onderzoeken of voor die strooiselstallen een uitzondering gemaakt kan worden. Verder wachten wij de stemmingen af.

Dank u.

Motie M173A-2019 'Landelijk beleid'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2019, behandelend de Brabantse Aanpak Stikstof;

constaterende dat:

- in 2020 de commissie-Remkes nogmaals met een advies komt en het kabinet met aanvullende stikstofmaatregelen;

overwegende dat:

- onbekend is wat dit advies en deze maatregelen inhouden en voor Brabant zullen betekenen;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- de Brabantse Aanpak Stikstof flexibel te houden en deze aan te passen aan het volgende advies van de commissie-Remkes en de landelijke aanpak stikstof die beide begin 2020 worden gepresenteerd, om zo te allen tijde bij het landelijk beleid te kunnen aansluiten;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ankie de Hoon, CDA."

Motie M174A-2019 'Strostallen'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2019, behandelend de Brabantse Aanpak Stikstof;

constaterende dat:

- strostallen goed zijn voor het dierenwelzijn;
- de stallen zo zijn ontworpen dat er een scheiding is tussen waar de zeugen mesten en urineren;
- luchtstromen ervoor zorgen dat de zeugen enkel het strobed als ligruimte gebruiken;

overwegende dat:

- wanneer de bestaande strostallen worden voorzien van een luchtwasser, er geen aangenaam leefklimaat meer wordt gerealiseerd in de strobedden en een ander innovatief systeem niet in de maak is;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- in gesprek te gaan met eigenaren van strostallen en samen met deskundigen te onderzoeken hoe strostallen door middel van innovaties kunnen worden ingepast in amendement A8 van 25 oktober 2019;

en gaan over tot de orde van de dag.

Tanja van de Ven-Vogels, CDA."

Motie M175A-2019 'Flexibele datum'

„Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2019, behandelend de Brabantse Aanpak Stikstof;

overwegende dat:

- realisme en kwaliteit de uitgangspunten van besluitvorming moeten zijn;

- termijnen realistisch moeten zijn, investeringen terug te verdienen, en innovaties goedgekeurd en beschikbaar;
- er nog veel onduidelijkheden zijn op zowel technologisch vlak als op het gebied van landelijke ontwikkelingen;
- veehouders zo veel als mogelijk de kans moeten krijgen gebruik te maken van brongerichte stalsystemen, omdat deze niet alleen beter zijn voor het milieu, maar ook voor de veehouder en zijn dieren;

verzoeken Gedeputeerde Staten: \

- conform afspraak in het eerste kwartaal van 2020 met de agrarische sector in gesprek te gaan over een gezamenlijk toekomstperspectief en de verdere invulling van de Brabantse Aanpak Stikstof;
- in die gesprekken ook te kijken naar de haalbaarheid en het realisme van de deadline 1 oktober 2022 voor specifieke sectoren, stalsystemen en agrariërs;
- op basis van deze gesprekken deadlines definitief vast te stellen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Ankie de Hoon, CDA."

De **voorzitter**: Goed. Ik zie de moties nu komen, dan kunnen we ze in ieder geval deel laten uitmaken van de beraadslagingen. En dan zie ik nog een aantal interrupties, mevrouw De Hoon. Allereerst de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Het CDA had enkele weken geleden een flinke belofte gedaan. Ze zeiden: 13 december, dán komen wij met duidelijkheid, dan gaan we echt op tafel leggen waar wij staan. We hebben hier een heel debat gehad over de positie van de coalitie, en nu staan we hier in een derde termijn. Het CDA komt met een paar aanpassingen van moties die niet eens de kern van de zaak raken. Wat is nu de positie van het CDA? Gaat u hier als coalitiepartij de boel ondersteunen, de boeren verder richting afgrond duwen, of zegt u nu eens keer: genoeg is genoeg, en komen we echt op voor onze boeren en durft u eindelijk eens een keer duidelijk stelling te nemen?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Meneer Van Hattem, drie moties aanpassen, je eigen lijn voeren en dat hier keer op keer neerleggen is een redelijke mening op inhoud, dus ik zou niet weten waarom die hier niet ligt. De inzet gaat dadelijk echt wel duidelijk worden.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ja, ik vind het wel een beetje een makkelijke escape die het CDA, die mevrouw De Hoon hier toepast, want we horen "ja, u hoort het zo meteen wel bij de stemming". We zitten hier ook om het debat te kunnen voeren, om op een democratische manier van gedachten te kunnen wisselen en ook te kunnen kijken waar we staan en waar het de komende tijd naar uit gaat, zodat ook onze boeren weten bijvoorbeeld waar ze aan toe zijn.

De **voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Van Hattem** (PVV): Nu moeten we zo meteen maar een stemming afwachten en is het debat gesloten, en dan weten we misschien nog niet waar we staan als daar een onduidelijk resultaat uit voortkomt. Dus waar is nu de belofte duidelijkheid die u had verkondigd enkele weken geleden?

De **voorzitter**: Uw vraag is helder. Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voorzitter. Interrupties zijn voor korte vragen, geloof ik. We gaan hier inderdaad op in. We hebben een duidelijke eerste termijn gehad, waarbij we inbreng hadden op realisme en kwaliteit, wat wij graag terug willen zien in het beleid hier in Brabant. We willen zoveel mogelijk landelijk beleid en daarop hebben wij nu inhoudelijk punten neergelegd die voor ons zwaar belangrijk zijn, en daar gaan wij het straks met z'n allen over hebben.

De **voorzitter**: Oké. Vreugdenhil was eerst. Ja.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel voorzitter. Voorzitter. Een van de onderdelen van de commissie-Remkes was de 'best environmental means' voor de stalaanpassingen, heeft hij advies op gedaan om dat landelijk daarin op te pakken. Is dat dan ook een van de onderdelen waarvan u zegt "daar moet ook aangesloten bij het landelijk beleid"? Want dat raakt wel de kern van het besluit dat hier voorligt.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Het plan dat voorligt omvat heel veel open eindjes, spannende eindjes. Waar wij met onze motie vooral op doelen, is: er komt nog vanuit het Rijk beleid aan, de commissie-Remkes komt nog met middellangetermijnoplossingen, langetermijnoplossingen, alles moet nog ingevuld worden. Dat gaan de stakeholders doen de komende maanden samen met de provincie en alles moet wat ons betreft zoveel mogelijk in lijn zoals het in de rest van het land gaat.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, maar toch de scherpste, voorzitter. Want dit zit in het eerste advies dat Remkes al uitgegeven heeft, dat hij zegt van: ga aan de slag met die best bestaande technieken voor de stalsystemen en doe dat vooral landelijk met elkaar. Dan wil ik daar toch een klip-en-klaar antwoord van u op: beschouwt u ook dat onderdeel als een van de onderdelen die dan ook in de landelijke lijn daarin uitgevoerd moeten worden?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Dat is onderdeel van de invulling in de gesprekken die plaats gaan vinden, en die zullen waarschijnlijk wel toepassing gaan vinden.

De **voorzitter**: Oké. Interruptie Van der Wel dan nog.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Wij hebben hier een heel lang debat gevoerd, opnieuw, over de stikstofproblematiek en de maatregelen. Het CDA voert hier een beetje een eigen koers met drie moties. Ik ben een beetje benieuwd hoe we gaan stemmen. Gaan we nu eerst de motie van de coalitiepartijen in stemming brengen...

De **voorzitter**: Over de orde van de stemming zullen we...

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): ... en gaan we daarna stemmen over de moties van het CDA, of doen we dat andersom?

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Wel, dat zullen we straks even bepalen. Als er reden is om anders te stemmen dan in de volgorde waarin ze zijn ingediend, komt dat zo dadelijk voorafgaand aan de stemmingen aan de orde.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Dan is mijn vraag...

De **voorzitter**: Ja maar daar gaat mevrouw De Hoon niet over, dat gaan we samen straks bepalen. Heeft u nog een interruptie voor mevrouw De Hoon?

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, ik vind het wel van belang. Kijk, wij steunen dit beleid niet, u wel, of niet, dat weet ik niet, maar is het voor u van belang dat die drie moties worden aangenomen om verder te gaan met het voorstemmen voor de motie van de coalitiepartijen, of zegt u: dat maakt mij niet uit?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. Mevrouw de Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Ja, dat is wel degelijk van belang.

De **voorzitter**: Interruptie Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik word een beetje duizelig van het gedraai van het CDA. Ze beloven heel veel, beginnen het debat heel sterk, maar na afloop stemmen ze toch niet mee en dan komt er weer een stoer persbericht. Ik ben bang dat het vanavond weer zo gaat aflopen.

De **voorzitter**: Uw vraag?

De heer **Boon** (PVV): Als die moties van u worden weggestemd, komt er dan een stoer persbericht en trekt u een dag later weer de keutel in, of wordt het door een vrijwilliger van de website afgehaald, óf gaat u nu eens een keer echt consequenties trekken en de duidelijkheid geven die u al zo vaak beloofd heeft, maar telkens die belofte weer verbreekt?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Volgens mij is de inhoud nooit veranderd. Wij horen u van alles roepen en doen, maar ondertussen stemt u ook tegen het netjes huisvesten van arbeidsmigranten, dus wij hebben echt wel de vraag: wilt u nu echt iets doen voor die sector, of bent alleen bezig met stoere praat verkopen?

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter. Ik zal de volgende keer een stapel moties meenemen, amendementen die wij hebben ingediend, waar het CDA telkens verstek liet gaan, maar wel vooraf roepen: we gaan 'dit' doen, we gaan de latente ruimte beslissen. En puntje bij paaltje stemt u iedere keer tegen. Dus ga mij niet verwijten dat wij niks doen. Wij doen onze uiterste beste met die vier man en wij knokken voor de agrarische sector. Maar u roept, u hebt een persbericht, de knaapjes van Omroep Brabant publiceren

alles, maar uiteindelijk trekt u de keutel in en laat u de agrarische sector in de kou staan. Dat is de waarheid. Ik hoop dat het dit keer niet zo is, maar ik ben doodsbang dat het weer gaat gebeuren.

De **voorzitter**: Goed.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Dat is een mening die ik niet deel.

De **voorzitter**: Oké. Mag ik stilte in de zaal! Ik sta nog twee interrupties toe en dan gaan we verder. Mevrouw Otters als eerste. Ga uw gang.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. De moties staan nog niet op iBabs. Zou u misschien voor mij het dictum kunnen voorlezen van motie M175A?

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Het dictum luidt:

- conform afspraak in het eerste kwartaal van 2020 met de agrarische sector in gesprek te gaan over een gezamenlijk toekomstperspectief en de verdere invulling van de Brabantse Aanpak Stikstof;
- in die gesprekken ook te kijken naar de haalbaarheid en het realisme van de deadline 1 oktober 2022 voor specifieke sectoren, stalsystemen en agrariërs;
- op basis van deze gesprekken deadlines definitief vast te stellen;

De **voorzitter**: Mevrouw Otters.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Dank u wel. Er was al aan gerefereerd dat de VVD op 25 oktober een amendement ingediend heeft dat enigszins dezelfde strekking zou kunnen hebben, zij het dat dan voor ons wel duidelijk moet zijn dat het hier gaat om de innovatieve ondernemers. Is dat het verhaal?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): In hoofdlijnen is het daar inderdaad voor geregeld. Aan de andere kant is dit nog een open stuk. We gaan nog verder spreken met elkaar over de invulling van de plannen, en juist om die invulling, in metingen, waarvan we hebben gehoord dat dat nog niet helemaal duidelijk is: compensatie, gelden van het Rijk, het tempo dat gepakt kan worden, zouden we heel graag willen dat, juist omdat met de mensen en met de stakeholders gepraat gaat worden, dat voor nu nog eventjes los wordt gelaten.

De **voorzitter**: Oké. Dan had ik nog een interruptie van de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel voorzitter. Ja, mevrouw De Hoon, ik zie u hier toch staan als iemand die niet echt durft te kiezen, weer een nieuwe strohalm heeft gevonden en zich verschuilt achter het toekomstig landelijk beleid. Daar moet u dan aan vast gaan houden en hoopt u dat u daardoor gered wordt. Maar bent u ook bereid om verantwoordelijkheid te nemen voor een eigen standpunt, hier in deze provincie, hier in deze Staten?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Jazeker, want wij omarmen als partij ook zeer zeker het gebiedsgericht werken. We zijn heel positief te lezen dat er over stikstofbanken wordt gedacht, het leaseplan is iets van

Brabant, dus als er echt toegevoegde waarde is voor de burgers in Brabant, dan is er geen enkel probleem.

De **voorzitter**: Oké. Heijmans, tot slot.

De heer **Heijmans** (SP): U bent bereid verantwoordelijkheid te nemen. Naar mijn idee kan dat alleen maar als u ook uw eigen standpunt kent en dat betekent dus dat u motie 162 van de VVD zult steunen?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Daar oordelen wij straks over.

De **voorzitter**: Ik ga nu naar de SP dan. Behoeft er een derde termijn? De heer Swinkels. Ook u had geloof ik nog een gewijzigde motie in petto. Mocht u die hebben, dan ontvangen we hem graag meteen, zodat hij snel beschikbaar kan komen.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voorzitter. Om praktische redenen, zou ook het dictum van deze motie voorgelezen kunnen worden? Want als we nog iets willen vragen, kan dat niet als we de tekst niet kennen.

De **voorzitter**: Mijnheer Swinkels heeft hem misschien zelfs op de iPad. Juist! Dus ik denk dat hij uw verzoek zal inwilligen.

De heer **Swinkels** (SP): Dat ga ik doen, voorzitter. Dank. We hebben de gedeputeerde goed gehoord en gemeend de tekst van de motie zo te moeten aanpassen dat hij past bij hoe met name met die via uitkoop verkregen emissieruimte omgegaan zou kunnen worden, waarbij ons voorstel is om het dictum als volgt te doen:

- de via uitkoop verworven emissieruimte in beginsel in te zetten voor het reduceren van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden om daarmee het dalende depositiepad te garanderen;
- daarbij het 'hand aan de kraan'-principe te hanteren aan de hand van tussentijdse evaluaties.

Dat is het dictum en zo willen we graag de motie aanpassen. Wij vragen uw Staten om steun voor deze motie.

Motie M183-2019 "Garantie reductiepad"

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, behandelend Statenmededeling Brabantse Aanpak Stikstof; constaterende dat:

- er in het overgrote deel van de Brabantse Natura 2000-gebieden sprake is van een forse tot zeer forse overschrijding van de kritische depositiewaarde;
- maatregelen zoals voorgesteld in de Brabantse Aanpak Stikstof, geen garantie bieden op een dalende depositie in deze Natura 2000-gebieden op korte termijn;
- een zo snel mogelijke en gegarandeerde depositiereductie van stikstof op Natura 2000-gebieden essentieel is voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen;
- het ook juridisch noodzakelijk is om eerst een depositiereductie van stikstof te garanderen om überhaupt weer vergunningen te verlenen aan ontwikkelingen waarbij stikstof vrij komt;

overwegende dat:

- de in het voorjaar 2020 vast te stellen uitkoopregeling, het instrument is waarmee de provincie op korte termijn de meeste regie kan voeren op deze reductie.

verzoekt Gedeputeerde Staten:

- de via uitkoop verworven emissieruimte in beginsel in te zetten voor het reduceren van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden om daarmee het dalende depositiepad te garanderen;
 - daarbij het 'hand aan de kraan'-principe te hanteren aan de hand van tussentijdse evaluaties.
- en gaan over tot de orde van de dag.

Henri Swinkels, SP."

De **voorzitter**: Interruptie Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter. Ik hoor wat de SP-fractie bedacht heeft en ook hoe zij anticipeert op de opmerkingen vanuit het college. Nu is het zo dat rondom die stikstofbank nog geen enkel afwegingskader op dit moment geformuleerd is. Moeten ik het nu zo duiden dat uw fractie behoefte heeft om rondom dat afwegingskader input te geven, waarna GS met een afwegingskader kunnen komen, waarna die stikstofbank effectief ruimte kan uitgeven, of is dit voor u een randvoorwaarde om überhaupt een stikstofbank te creëren?

De **voorzitter**: Oké. Voordat ik de heer Swinkels de gelegenheid geef om u te antwoorden, meld ik dat de griffier mij zojuist heeft medegedeeld dat de motie een nieuw nummer heeft gekregen en dus motie 183 wordt; dit even voor de annalen. De heer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Volgens mij is het er ons om te doen om met elkaar aan de voorkant zekerder te stellen dat we een dalende depositielijn gaan garanderen. We kennen in de hele aanpak nog een heel aantal onzekere factoren, die we als provincie ook niet allemaal in de hand hebben, en we hebben hier een instrument waarmee we de volledige regie als provincie kunnen voeren. We zullen ook een buffer moeten hebben om überhaupt vergunningsruimte te kunnen gaan verlenen en de discussie met elkaar te voeren over een eventuele drempelwaarde. Dus wat wij eigenlijk voorstellen: laten wij dit instrument juist benutten om daarmee die dalende lijn te garanderen. Dat betekent dat we hem in beginsel dus inzetten om dat te garanderen.

De **voorzitter**: Oké. Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Volgens mij was ik op dat punt helemaal bij en begreep ik wat u bedoelde. Rondom de stikstofreductie, om natuur te herstellen, heeft ook mijn fractiegenoot al het een en ander gezegd. Maar mij gaat het erom: wat is nou het doel van uw motie? Is dat om input te geven in het afwegingskader, waar het college nog mee aan de slag moet, of is het voor u een randvoorwaarde om überhaupt de Brabantse Aanpak Stikstof te kunnen steunen?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Dat laatste.

De **voorzitter**: De heer Swinkels was daarmee aan het einde gekomen van zijn betoog. Dan inventariseer ik even verder. De D66-fractie, mevrouw Van Kessel, behoefte aan een derde termijn? Dat is niet het geval. De GroenLinks-fractie? Ook niet. De PVV-fractie had al laten weten gebruik te maken van de derde termijn. Ik geef de heer Van Hattem het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Voorzitter. Zojuist de inbreng van het CDA beluisterend, waar toch eigenlijk vandaag wel een beetje de crux ligt, heb ik nog wel een vraag aan het college. Voelt het college zich eigenlijk nog wel in voldoende mate gesteund door de coalitiepartij CDA? Daar zou ik ook wel een beetje duidelijkheid over willen hebben, want het college doet heel de tijd wel alsof er niks aan de hand is, maar we zien een partij die aan alle kanten draait, alle kanten op vliegt en de belangen van de boeren al dan niet op het spel zet. Ik hoor graag van het college of zij zich nog in voldoende mate gesteund voelt. Hetzelfde geldt voor hun coalitiepartijen in de Staten. Misschien dat ook zij daar nog eens even een uitspraak over kunnen doen.

Dan kom ik nog even op de beantwoording van de gedeputeerde zojuist in tweede termijn. Hij stelt: emissiemeting kan, maar wordt niet overal toegepast. Mijn vraag aan het college is: gaat GS dit op meer plaatsen toepassen, zodat we meer duidelijkheid krijgen waar die emissie nu concreet vandaan komt, of dat daadwerkelijk in zo sterke mate bij de veehouderijsector vandaan komt, of dat er ook nog andere meetbare bronnen zijn. Want bij de veehouderijsector is het wel heel makkelijk na te gaan via de voorberekende Rav-codes.

Voorzitter. Dan kom ik bij het punt dat de gedeputeerde zegt dat er geen rechtstreekse koppeling is van windparken, zonnevelden en ook XXL-distributiecentra met de positie van de boeren, maar wel via die stikstofbank. Dus uiteindelijk wordt de boeren hun vergunningsruimte afgeroomd om die stikstofbank voor zulke projecten te kunnen vullen. Dat vinden we toch een zeer kwalijke ontwikkeling en mijn vraag is: staan alle coalitiepartijen daar onverkort achter? En dan zegt de gedeputeerde ook nog: ja, dan kunnen kolencentrales gesloten worden als we windturbines gaan bouwen. Ondertussen wordt volop doorgegaan in het kader van zogenaamde duurzaamheid met de biomassacentrales, dus het is gewoon totaal hypocriet beleid dat hiermee tentoongespreid wordt.

Voorzitter. Dan heb ik nog een punt over de Benelux-beschikking. Daar heb ik nog een motie over ingediend, want wij vinden het essentieel dat onze Brabantse boeren een gelijkwaardig speelveld kunnen hebben ten opzichte van onze Vlaamse collega's. Je zult maar boer zijn in Baarle-Nassau, die helemaal kapot wordt gemaakt met de Brabantse regelgeving en drie meter verderop, in Baarle-Hertog, is wél in één keer alles mogelijk. Dus die mogelijkheid moet verkend worden. Blijkbaar heeft er al een gesprek plaatsgevonden vanuit de provincie, via de CdK, met de Benelux Unie hierover en wij zijn zeer benieuwd wat hier de uitkomsten van zijn en of er mogelijkheden liggen om hier iets mee te kunnen gaan doen, zodat we een gelijk speelveld voor onze boeren kunnen krijgen, zeker die aan de grens zitten.

Dan hebben we in deze derde termijn nog een motie ingediend, gelet op de uitspraken die zojuist zijn gedaan in eerste en tweede termijn door het college over het 'use it or lose it'-principe. Wij staan niet achter dit principe, maar als het wordt toegepast, dan willen we wel zien dat er uiteindelijk samen met de sector tot een redelijke termijn wordt gekomen, en niet dat dit zomaar onverkort aan de sector wordt opgelegd, vandaar dat wij daartoe ook een motie hebben ingediend.

Voorzitter. We hopen nu wat meer duidelijkheid te krijgen. Ik zie nog steeds weinig aanstalten in de zaal om te reageren vanuit de coalitiepartijen. Hopelijk doen ze eens een keer boter bij de vis en laten ze zien waar ze werkelijk staan, dat er een einde komt aan de draaikonterij, aan het schimmenspel dat hier al wekenlang aan de gang is en dat onze boeren tenminste een keer duidelijkheid, maar vooral zekerheid krijgen, want die zekerheid is essentieel voor hun voortbestaan. Op de PVV kunnen ze altijd rekenen.

Voorzitter. Tot zover in derde termijn.

Motie M181-2019 'Redelijke termijn voor use it or lose it'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 december 2019, ter bespreking van de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof;
constaterende dat:

- het college het 'use it or lose it'-principe wil invoeren, waardoor ruimte in een vergunning die niet gebruikt wordt na een bepaalde tijd komt te vervallen;

overwegende dat:

- Brabantse veehouders in de nabije toekomst hun ongebruikte vergunningsruimte nog nodig kunnen gaan hebben bij het realiseren van noodzakelijke investeringen;
- het daarom onacceptabel is als op korte termijn al het 'use it or lose it'-principe zou worden toegepast;

dragen GS op:

- in gesprek te gaan met de agrarische vertegenwoordigers om in overeenstemming te komen over een redelijke termijn voor het vervallen van vergunningsruimte als gevolg van het 'use it or lose it'-principe;

en gaan over tot de orde van de dag.

Alexander van Hattem, PVV

Maikel Boon, PVV."

Motie M182-2019

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 13 december 2019;

constaterende dat:

- GS geen antwoord heeft gegeven op statenvragen van de PVV inzake de verkenningen naar oplossing van de stikstofkwestie via een Benelux-beschikking¹²

overwegende dat:

- deze vragen uitermate relevant zijn voor het huidige debat;

geven GS de opdracht PS zo spoedig mogelijk te informeren over de verkenningen naar een oplossing voor de stikstofkwestie via een Benelux-beschikking;

en gaan over tot de orde van de dag.

¹<https://www.brabant.nl/bestuur/provinciale-staten/statenstukken/statenvragen-en-antwoorden/downloadqvi=1238271>

² Bij een presentatie voor de Nederlandse delegatie van het Beneluxparlement over de juridische instrumenten van de Benelux Unie op 3 december jl. meldde de heer Blom, plaatsvervangend Secretaris-Generaal van de Benelux Unie, een gesprek te hebben gehad met de Brabantse Commissaris van de Koning over de mogelijkheden van de inzet van een Benelux-beschikking voor de problematiek rond stikstof en veehouderij. Een Benelux-beschikking is een juridisch instrument op basis van het Benelux Verdrag en heeft een directe werking voor de Benelux-landen. Al sinds 1978 is sprake van samenwerking in Beneluxverband ten aanzien van het monitoren van onder andere stikstofdioxide. Gelet op het grensoverschrijdende karakter van de stikstofproblematiek is een verkenning van deze mogelijkheden voor onze Brabantse veehouderijsector relevant. Voor Brabantse veehouders gelden nu immers andere en strengere regels dan voor boeren aan de andere kant van de grens."

Alexander van Hattem, PVV."

Motie M184-2019 'Strostallen'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 13 december 2019, behandelend de Brabantse Aanpak Stikstof;

constaterende dat:

- strostallen goed zijn voor het dierenwelzijn;
- de stallen zo zijn ontworpen dat er een scheiding is tussen waar de zeugen mesten en urineren;
- luchtstromen ervoor zorgen dat de zeugen enkel het strobed als ligruimte gebruiken;

overwegende dat:

- wanneer de bestaande strostallen worden voorzien van een luchtwasser, er geen aangenaam leefklimaat meer wordt gerealiseerd in de strobedden en een ander innovatief systeem niet in de maak is;

verzoeken Gedeputeerde Staten:

- te onderzoeken of en hoe strostallen kunnen worden uitgezonderd van verplichte stalaanpassingen, gezien het feit dat dit 2% van het totale aantal zeugen in de provincie Noord-Brabant bedraagt; en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV."

De **voorzitter**: De Partij van de Arbeid-fractie behoefte aan een derde termijn? Nee. 50PLUS? Ook niet. De Partij voor de Dieren. Ook niet. De Lokaal-Brabant-fractie, kort van de plaats.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, heel kort van de plaats. Ik ben benieuwd naar de reactie van het college op de drie gewijzigde moties.

De **voorzitter**: De ChristenUnie-SGP-fractie? Niet. Er is een schorsing gevraagd van een kwartier om de reactie ten finale goed voor te bereiden en daarna te stemmen. Dan kunnen we, denk ik, beter de dinerpauze nu inlassen, want het diner staat klaar, heb ik begrepen. Anders moeten we het straks nog een keer doen en dan gaat het meer tijd kosten in een toch al volle agenda vandaag. Dus mijn voorstel zou zijn – het is nu vier over zeven – om tot kwart voor acht te schorsen, dan een korte reactie, dan stemmen en dan de rest van de agenda. De vergadering is geschorst tot kwart voor acht.

Schorsing (19.04 – 19.55 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering. Het woord is aan gedeputeerde Grashoff voor de derde termijn van de zijde van de Staten, waarin kort nog even op een aantal punten wordt ingegaan en de moties, al dan niet gewijzigd, van een kort commentaar worden voorzien. Aan de gedeputeerde is het woord.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Bij mijn weten liggen er op dit moment nog een viertal moties, drie van het CDA en een van de SP. Daarover zou ik het volgende willen zeggen.

Ik begin bij motie M173A van het CDA. Die verzoekt Gedeputeerde Staten de Brabantse Aanpak Stikstof flexibel te houden, deze aan te passen aan het volgende advies van de commissie-Remkes en de landelijke aanpak stikstof die beide begin 2020 worden gepresenteerd, om zo te allen tijde bij het landelijk beleid te kunnen aansluiten. Voorzitter. Dit dictum zegt dat wij te allen tijde bij het landelijk beleid kunnen aansluiten. Dat betekent niet dat wij dat te allen tijde zullen doen, want dat is tekenen bij het kruisje voor iets wat je nog niet weet. Maar het is natuurlijk wel zo dat die landelijke ontwikkelingen van belangrijke invloed zijn en überhaupt soms ook onafwendbaar zijn als het Rijksbevoegdheden zijn. Dan voeren wij uiteraard Rijksbeleid uit, als dat gewoon een bevoegdheid is en ons wordt opgedragen, als het gaat om budgetten ook en dergelijke. Dus als ik deze zo mag interpreteren dat wij natuurlijk de flexibiliteit erin houden, dat wij heel scherp letten op nog volgende adviezen van de commissie Remkes, die tot nu toe overigens uitstekende adviezen heeft uitgebracht, dus daar hebben we hartstikke veel vertrouwen in, en daarmee ons beleid blijven iken en aanpassen waar dat nodig is, dan is er vanuit het college geen bezwaar tegen deze motie en zouden wij daar positief tegenover staan.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel voorzitter. Voorzitter, maar de kern van deze motie is natuurlijk of u ook bereid bent om de deadlines aan te passen. U zegt zelf in de rechtbank dat u een voorstel doet in februari 2020 om de deadlines aan te passen. Dat valt dus precies in de periode van de drie maanden dat er nog over gesproken wordt. Dan krijgen we dezelfde discussie weer als de deadlines vastgesteld worden op het moment dat er nog door de CDA-fractie ruimte gevraagd wordt. Dus mijn vraag aan u is: bent u ook bereid dan om niet in februari 2020, maar pas nadat het gesprek naar het eerste kwartaal afgelopen is en de gebiedstafels geweest zijn de deadlines vast te stellen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Volgens mij heeft de heer Vreugdenhil het over een heel andere motie dan waar ik het over heb, want deze legt de relatie met het landelijk beleid en het advies van de commissie-Remkes, en die gaat dus helemaal niet over de termijnen die wij in een IOV vastleggen.

De **voorzitter**: Die indruk had ik ook. Dit ging over 173A. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dan ga ik door naar 174A...

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, nog even over déze motie. Deze motie preludeert eigenlijk al op verdere adviezen van de commissie-Remkes en mijn vraag is eigenlijk: hoe weten we nu of deze adviezen al in het Brabantse beleid gaan passen als wij hier een beleidsregel hebben? We hebben al een IOV die al vrij dwingend van aard is. Is het passend binnen de beleidskaders van de provincie, en de ambities van de provincie, om daarop vooruit te lopen, of hoe kijkt dit college ertegenaan? Want nu wordt heel makkelijk gezegd van: ja, we schuiven dit er wel even in als dit vanuit het landelijke komt.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De **heer Grashoff (GS, GL)**: Voorzitter. Ik vind de vraag zo warrig dat ik niet precies weet waar ik nu op antwoord zou moeten geven. Mijn antwoord was volgens mij heel helder in de richting van het CDA. Er is sprake van een stuk Rijksbeleid dat wij niet kennen. Van iets wat je niet kent, kun je niet op voorhand zeggen of het fantastisch of minder fantastisch is. We weten wel dat Rijksbeleid voor ons in belangrijke mate maatgevend is. Als het Rijk een bepaalde portemonnee ter beschikking stelt voor gebiedsaanpak, zullen we het met die portemonnee moeten doen en zullen we ons daartoe moeten verhouden. Als het Rijk bepaalde spelregels oplegt ten aanzien van de manier waarop we daarmee zouden moeten omgaan, dan kan ik daar knorrig over zijn of niet, of enthousiast, maar ik zal het er wel mee moeten doen. En dan kan het ook nog eens terugslaan op je eigen beleid, dat we zeggen van: hé, verdraaid, nou hebben we wel een probleem. Dat kan. En dat is ook logisch, want we zitten in een dynamische tijd, daarin gebeurt van alles, dus ja, in die zin klopt dat, en dan zijn wij graag bereid om deze motie positief te adviseren.

De **voorzitter**: Ja, Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Maar de adviezen van de commissie-Remkes zijn niet alleen sec Rijksbeleid dat bovenaf wordt opgelegd. En zo bedoel ik het eigenlijk. Ik snap de verwarring wel, maar er zitten ook adviezen in...

De **voorzitter**: Sorry. Mag ik stilte in de zaal! De heer Van Hattem heeft het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): ..., die zijn specifiek gericht op de aanpak op provinciaal niveau. Zegt de gedeputeerde dan eigenlijk: wij hebben nu onze eigen koers, daar staan wij volledig achter, dat moet onze Brabantse aanpak worden en daar moeten onze veehouders rekening mee gaan houden, en alle anderen die met stikstof te maken hebben, en er komt straks weer een ander rapport uit van Remkes en daar staat misschien weer heel iets anders in wat gericht is op het veehouderijbeleid, of op ander stikstofbeleid, dan gaan we de koers weer helemaal omgooien, waardoor het voor onze ondernemers, en met name de veehouders, weer opnieuw lastig wordt, dat ze weer opnieuw voor nieuwe uitdagingen komen te staan...

De **voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Van Hattem** (PVV): Hoeveel zekerheid kunnen we nou aan dit beleid ontlelen? Want dit wordt zo onduidelijk als er elke keer opnieuw maatregelen in gefietst kunnen worden...

De **voorzitter**: Uw vraag is gesteld. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik kan het niet mooier maken dan het is. We zitten in een periode waarin er dynamiek is. We hopen nog veel antwoorden van het Rijk te krijgen in januari. Ik heb net al iets gezegd over beweiden en bemesten, waar ik echt zit te snakken om een uitspraak, omdat we anders misschien niet precies weten hoe we daar volgend jaar, het volgend seizoen, mee om moeten gaan. Ja, dat klopt, dat kan ik niet mooier maken dan het is. Het Rijk gaat wat dat betreft met een aantal stappen niet zo heel snel als ik graag had gewild en voor ons kaderstellend. In de tussentijd moeten we wel aan de slag. Niks doen is geen optie, dus we zullen met deze onzekerheden rekening moeten houden. Het is niet beter.

De **voorzitter**: Interruptie van de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter. De vraag aan de gedeputeerde of die erg veel last heeft van de spagaat die in de motie zit. Want de motie heeft het over 'flexibel', maar vervolgens staat er wel dwingend dat u uw beleid gaat aanpassen aan de commissie-Remkes.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nou, voorzitter, het is een beetje 'what's in a word?'. Kijk, als het advies van de commissie-Remkes leidt tot beslissingen op Rijksniveau die voor ons bindend zijn, ja, dan is dat fact of life. Het rechtstreeks interpreteren van adviezen van de commissie-Remkes zal niet aan de orde zijn, want de commissie-Remkes brengt advies uit aan het Rijk en zal dus vervolgens de minister daar al dan niet iets mee gaan doen. Dus ik interpreteer deze motie, zoals die hier ligt, van: jongens, het zijn adviezen van Remkes, die nemen we bloedserius, het Rijk zal op basis daarvan aanvullend beleid gaan formuleren – ze zullen overigens hun eigen beleid ook niet op stel en sprong totaal om gaan gooien, dat zou wel heel raar zijn –, en dan gaan wij daar rekening mee houden.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, maar daarmee haalt u de tegenstelling van flexibel tot, nogmaals, dwingend aanpassen van uw beleid en ik vind: elk college dat zichzelf respecteert moet de vrijheid behouden haar eigen beleid, ook al is het een advies vanuit het Rijk, maar als het een advies is, zegt deze motie dat u uw beleid daarop aanpast. En u gaat echt naar mijn idee een stap verder dan een provinciebestuur dat zichzelf serieus neemt zou moeten doen.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans, u herhaalt zichzelf. De gedeputeerde tot slot.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Volgens mij wordt het nu veel scherper geïnterpreteerd dan ik hem lees, deze motie, en dan ik hem interpreteer, en die interpretatie is en blijft belangrijk, dus, wat hier staat, achter de komma: "om zo te allen tijde bij het landelijk beleid te kunnen aansluiten", en niet "te zullen aansluiten".

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans, u had twee keer geïnterrupteerd. Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, even aanhakend bij de vraag van de heer Heijmans. Dus u zegt: feitelijk hebben wij hiermee gewoon onze eigen bewegingsvrijheid als provincie Brabant, om te besluiten zoals wij vinden dat we moeten besluiten als het gaat om stikstof?

De **voorzitter**: Ik geef de gedeputeerde het woord, maar ik verzoek nogmaals om stilte in de zaal.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Wat binnen onze bevoegdheden ligt, mogen wij zelf besluiten, zoals wij dat willen besluiten?

De **voorzitter**: Uwe vraag was duidelijk. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Onze eigen bevoegdheden zijn altijd onze eigen bevoegdheden en die zullen we uitoefenen.

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Motie M174A van de zijde van het CDA vraagt om in gesprek te gaan met eigenaren van strotallen en samen met deskundigen te onderzoeken hoe strotallen door middel van innovaties kunnen worden ingepast in amendement A8 van 25 oktober 2019. Tegen het dictum hebben wij geen bezwaar. Dit kan goed ingepast worden in de gesprekken die we sowieso al voornemens zijn om te gaan voeren met de agrarische sector. Er staat wel een beetje wonderlijke bijzin in de overwegingen, namelijk "en een ander innovatief systeem niet in de maak is". Wat nu niet in de maak is, kan morgen wel in de maak zijn en bovendien zou een van de uitkomsten van het gesprek ook kunnen zijn dat we gaan stimuleren dat ze in de maak komen. Dus wellicht is het CDA bereid die laatste bijzin "en een ander innovatief systeem niet in de maak is", te schrappen, of ons de vrijheid te geven om dat te zien als een overweging waar wij wat moeite mee hebben, maar met het dictum kunnen we uit de voeten.

Voorzitter. Dan heb ik motie 175A van het CDA. Die verzoekt conform afspraak in het eerste kwartaal van 2020 met de agrarische sector in gesprek te gaan over een gezamenlijk toekomstperspectief en de verdere invulling van de Brabantse Aanpak Stikstof. Wat ons betreft kunnen we daar prima mee uit de voeten. Het sluit aan bij het beleid zoals we dat hebben en benadrukt nog eens dat we echt samen met elkaar stappen moeten gaan zetten. Maar dictum 2, zeker in combinatie met 3, gaat op dit moment verder dan wat wij hebben afgesproken, en dat betreft in elk geval een opening dat generiek de datum van 1 oktober 2022

ter discussie gesteld wordt. Wij hebben voor de innovatieve stalsystemen al aangegeven dat we in dat spoor ook van afwijkende data kunnen uitgaan, die dan ook later liggen dan 1 oktober 2022. Die ruimte zit erin en via die gesprekken, die ook in het dictum achter de eerste bullet worden genoemd, komen we daar met elkaar uit en gaan we dat, denk ik, op een goede manier doen. Maar wat hier staat betekent dat er de facto ook op heel andere gronden deadlines kunnen worden verschoven, en ook later nog weer deadlines definitief kunnen worden vastgesteld. We hebben in de regelingen een fors aantal uitzonderingen, die gaan over fokstieren en noem maar op. Er is van alles en nog wat aan beperkingen en nuanceringen opgenomen. We hebben een algemene nuancering, die gaat om het werken aan die innovatieve systemen waar ze er nog niet zijn, of nog niet op tijd zijn, dat we 'time to market' meenemen, maar als je dit doet, betekent dat generiek de 1 oktober 2022-datum ter discussie staat. Ik doe een oproep in de richting van het CDA om deze motie desnoods aan te passen, of aan te houden, of in te trekken. We gaan de komende maanden dat gesprek aan, ik ben ervan overtuigd dat we daar belangrijke stappen gaan zetten, maar als hier een dergelijke essentiële bouwsteen eruit gesloopt wordt, dan kan ik niet anders dan deze motie in deze vorm ontraden. Een variant zou kunnen zijn de motie te beperken tot het eerste dictum, dan zouden we er sowieso mee uit de voeten kunnen, maar zoals hij nu is geformuleerd, moet ik hem helaas ontraden.

Voorzitter. Dan hebben we de motie van de SP, 183...

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Grashoff** (GS, GL): Deze motie vraagt de via uitkoop verworven emissieruimte in beginsel in te zetten voor het reduceren van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden om daarmee het dalende depositiepad te garanderen. Voorzitter. Dit gaat nét buiten onze evenwichtsbalk. Ik heb, denk ik, in het debat aangegeven dat wij dat dalende stikstofpad als zodanig garanderen, maar wat hier in het eerste dictum staat zegt "in beginsel inzetten voor reductie stikstofdepositie" en wij zeggen: nee, het komt binnen en dan gaan we het verdelen. Dus het is allebei simultaan. Dus wat ik echt zou willen vragen in de richting van de SP-fractie is: kunt u akkoord gaan met de toezegging die ik heb gedaan "ja, er is een dalend pad vanaf 2020"? Dat kan ik u toezeggen, maar wat hier staat suggereert nog een voorrangspositie, en dat kan ik u net níet toezeggen. In die zin moet ik ook deze motie, zoals die nu is geformuleerd, ontraden.

De **voorzitter**: Interruptie Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, voorzitter, het gaat er ons juist om dit middel in te zetten, opdat het onder de volledige regie valt van de provincie. Het feit dat het college deze wenst te ontraden verhoogt bij ons alleen maar de vrees dat het college op gegeven momenten wellicht toch de voorkeur geeft aan economische ontwikkelingen, terwijl we er uiteindelijk gegarandeerd van willen zijn dat we dat depositiepad via deze methode weten te garanderen. Dus wat mij betreft, ook na uw reactie, houden we deze motie overeind.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Jammer, want volgens mij zitten we echt inhoudelijk op één lijn en is wat u in de motie vraagt naar de letter nou precies het verschil. Dus u zou ook nog kunnen overwegen om de motie eventueel aan te passen. Wij houden strak vast vanuit GS aan het dubbeldoel, en het dubbeldoel betekent ook een garantie op een dalend stikstofpad; daar mag u van uitgaan.

Voorzitter. Dan heb ik er nog één onder mijn neus geschoven gekregen die ik nog niet kende, 184 van de PVV. Die is eigenlijk nu weer de oude CDA-motie volgens mij; ja, dat is het. Nou, die heb ik eerder al ontraden, of collega Spierings heeft hem ontraden, en dat doe ik nu weer.
Dank u wel.

De **voorzitter**: Er was nog een vraag over de Benelux die u nog wilde beantwoorden...

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter!

De **voorzitter**: Mijnheer Boon, ja?

De heer **Boon** (PVV): Ik zou vast willen vragen of ik over motie 184 een hoofdelijke stemming kan krijgen.

De **voorzitter**: U hebt het aangekondigd en we nemen hem straks mee in de bepaling van de stemorde. De gedeputeerde tot slot.

De heer **Grashoff** (GS, GL): De Benelux-deal. Ik had al toegezegd hem schriftelijk te beantwoorden. Wat mij betreft blijven we dat ook doen, om het wat preciezer te doen, maar toch in zijn algemeenheid: ja, er is overleg geweest en er is intussen aangegeven dat wij nader onderzoeken of wij op enigerlei wijze via de Benelux-route hier een nadere afspraak over kunnen maken. Overigens: los daarvan voeren wij sowieso – dat heb ik al eerder toegezegd en dat is ook in gang gezet – overleg met onze Vlaamse buurprovincies. Dat gaan wij doen, dat wordt in gang gezet. En overigens is het ook zo dat wij ons actief bemoeien met vestiging van stallen dicht bij Natura 2000-gebieden in Nederland. We hebben daar onlangs ook een beroepsprocedure in gewonnen en heeft de Belgische rechter, nog niet in hoogste instantie, ook aangegeven dat depositie vanuit de Belgische bedrijven op Nederlands grondgebied eigenlijk niet aanvaardbaar is. Mocht dat in stand blijven bij de hoogste rechter in België, dan zal er het een en ander moeten gaan veranderen.

De **voorzitter**: Stilte in de zaal! Wandelgangen zijn er om te wandelen en te overleggen, niet deze zaal. De heer Van Hattem, interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Goed om te horen dat deze mogelijkheden verkend worden en het overleg plaatsvindt. U zegt net: er zijn bepaalde zaken al uitgezocht. Wanneer zouden wij daar nadere informatie over kunnen ontvangen als Staten?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dat vind ik moeilijk nu in te schatten. Ik neem dat mee in de schriftelijke beantwoording.

De **voorzitter**: Interruptie de heer De Heer.

De heer **De Heer** (CDA): Ik heb nog een vraag over motie 175A, 'Flexibele datum'. Ik hoop dat de voorzitter mij toestaat daar nog een vraag over te stellen. U heeft ons die ontraden en mijn vraag is eigenlijk: waar bent u nu precies bang voor, om deze motie niet uit te voeren? Waarom ontraadt u hem?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Wat hier gebeurt, in deze motie, als ik hem gewoon ook zo – en dat moet ik toch doen – naar de letter ook lees, is dat we de weg openzetten om in z'n algemeenheid de eisen van het hebben gerealiseerd van stalsystemen met emissiereducerende maatregelen, in z'n algemeenheid weer opnieuw ter discussie te stellen. Wat dat betreft hebben wij gezegd: die driekwart jaar is echt voldoende. Het is voldoende, ook voor systemen die al bestaan, en voor systemen die nog niet bestaan en in ontwikkeling zijn hebben we het innovatieve spoor. Dus mijn wedervraag – het is altijd een beetje onbeleefd om een wedervraag in een interruptie te stellen – zou toch zijn: waar is het CDA bang voor? Want we hebben met elkaar echt hier grip op wat we gaan doen. We gaan in overleg en uit dat overleg gaan wij terugkoppelen, ook naar de Staten. U bent er zelf bij, wij zijn er zelf bij, de agrarische partners zijn er zelf bij, en ik heb er vertrouwen in dat we daar op een zinnige manier uitkomen.

De **voorzitter**: Oké. De Heer tot slot

De heer **De Heer** (CDA): Wij zijn er bang voor dat er onvoldoende draagvlak is, want dat is de enige manier om iets te bereiken. Dus waarom pakt u het niet op en zegt u: wij gaan nog een keer met de sector in gesprek over die datum? Daar hoeft u toch niet bang voor te zijn?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Als wij nu, als bestuursorgaan, zeggen: dit is de datum, we hebben er lang over nagedacht, we hebben hem in 2017 bedacht en we schuiven hem nu driekwart jaar door, en dat gaat dan om systemen die bestaan, die uitvoerbaar zijn, waar zó bij wijze van spreken een vergunning voor aangevraagd kan worden, en we geven alle flexibiliteit om innovatie niet dwars te zitten, dan hebben we toch met elkaar gewoon een heel goed en ook heel flexibel pakket, waar toch ook draagvlak voor te vinden zou moeten zijn?

De **voorzitter**: Oké. Tot slot interruptie Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik was net met wat plakband bezig. Ik denk dat die motie meer plakband heeft dan het plakband dat de coalitie op dit moment bij elkaar houdt. Dus het kan zijn dat ik het gemist heb, maar motie 181 over de redelijke termijn voor 'use it or lose it', waarin wij opdragen in gesprek te gaan met de agrarische vertegenwoordigers om overeenstemming te krijgen over een redelijke termijn voor het vervallen van de vergunningsruimte als gevolg van het 'use it or lose it'-principe, daar heb ik nog geen oordeel over gehoord.

De **voorzitter**: Het oordeel van de gedeputeerde, van het college, over motie 181.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter, dat klopt. Motie 181 van de PVV. Het staat ons altijd vrij om ergens over in gesprek te gaan. Dat is niet het probleem. Iets anders is of we ook tot overeenstemming komen. Het is uiteindelijk wel onze beslissing of en hoe wij omgaan met een dergelijke termijn. In die zin suggereert deze motie dat er alleen aan voldaan zou zijn als we ook overeenstemming bereiken. Dat kan ik u niet toezeggen, dus die motie moet ik ontraden.

Volgens mij hebt u op 182 ook nog geen antwoord gehad. Dat is de Benelux-beschikking. Nou ja, daar heb ik net antwoord op gegeven en ook toegezegd nog nader schriftelijk te beantwoorden. Dus wellicht zou u die kunnen intrekken.

De **voorzitter**: Nog één keer Boon, tot slot.

De heer **Boon** (PVV): Ik heb nog wel een vraag. Gaat u wel inzetten om vooraf, voordat de beslissing genomen wordt, goed overleg te voeren met verschillende agrarische partijen, dus niet alleen de stalknechten, maar gewoon echt ook de kritische organisaties, om daarmee te kijken of het mogelijk is om wel met een akkoord te komen? Wilt u dat wel toezeggen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Wij gaan in overleg over de totale aanpak van de Brabantse Aanpak Stikstof. In dat licht mag alles bespreekbaar gemaakt worden. Dat is het probleem niet.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Nog even over de motie over de Benelux-beschikking. Gelet op het feit dat de gedeputeerde heeft aangegeven dat de verkenning en de gesprekken lopen, en dat de informatie op korte termijn onze kant op komt, kan ik de motie intrekken.

De **voorzitter**: Even het nummer van de motie.

De heer **Van Hattem** (PVV): 182.

De **voorzitter**: Motie 182 is ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslagingen. Mijnheer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, ik zie dat onze oude motie nog onder het nummer 178 op de lijst staat, maar die is inmiddels ingetrokken.

De **voorzitter**: Motie 178 kan worden ingetrokken. Die heeft een nieuw nummer gekregen nadat u hem aangepast heeft. Ook dat wordt hier geregistreerd. We zullen er zo bij de stemming nog op terugkomen. Dan ga ik nu de beraadslagingen sluiten. We gaan ons klaar maken voor de stemming, maar ik vraag even aandacht voor wat anders. Het blijkt zo te zijn dat onze ICT wat hapert, en dan zeg ik het, geloof ik, nog vriendelijk. Het systeem moet opnieuw worden opgestart, want mensen laten ons via Twitter weten dat geluid en beeld op cruciale momenten in het debat wegvallen. Het systeem moet opnieuw worden opgestart en dat kost, is mij verzekerd, vijf minuten. Ik ga daarom nu de vergadering voor vijf minuten schorsen. Mijnheer Meijer?

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter. Ik wil u verzoeken daarvan een schorsing van een kwartier te maken alstublieft.

De **voorzitter**: Dat kan ook.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter.

De **voorzitter**: Ja, mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Niet over deze schorsing, maar misschien is het wel goed voor fracties om te weten, voordat ze gaan overleggen over de moties, wat de volgorde van behandeling van de moties is.

De **voorzitter**: De volgorde van behandeling is de volgorde waarin ze zijn ingediend.

De heer **Heijmans** (SP): Ik zou de Staten willen voorstellen om motie 162 – de motie die eigenlijk zegt: we steunen het beleid, of we steunen het beleid niet – als laatste te behandelen, omdat voor verschillende fracties het wel of niet steunen van eerder ingediende moties van belang is voor hun uiteindelijke standpunt over die belangrijke VVD-motie.

De **voorzitter**: Uw voorstel is dan een ordevoorstel. Ik herhaal dat even: om motie onder stuknummer 162 als laatste in stemming te brengen. Wenst iemand het woord over dat voorstel? Nee. Dan breng ik het voorstel nu in stemming. Wie is voor het voorstel om motie 162 als laatste in stemming te brengen? De fractie van de VVD.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Dit voorstel is verworpen. Dat betekent dat motie 162 gewoon als eerste aan bod komt straks. Na de schorsing gaan we meteen stemmen. De beraadslagingen zijn gesloten. De vergadering wordt geschorst. Ik wijs u erop dat bij het herstarten van het systeem ook het licht hier even kan uitvallen. Dus pak uw telefoontjes bij de hand. We gaan uitzoeken hoe die kabels lopen hier. Ik weet het ook niet. De vergadering is geschorst voor een kwartiertje.

Schorsing (20.21 – 20.54 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Mag ik u vragen uw plaatsen weer in te nemen. We moeten ons even behelpen, want de techniek zit blijkbaar dieper in de problemen dan we denken. Ik heb net geïnformeerd wanneer de deadline voor innovatieve vergadersystemen wordt gehaald, maar dat is in ieder geval niet meer vanavond. Maar we hebben onze eigen Omroep Brabant bereid gevonden nu een live uitzending te starten op televisie. We zullen zorgen dat via Twitter degenen die zaten te kijken dat weten, en dan kunnen wij dankzij onze eigen Omroep Brabant degenen die buiten deze zaal mee willen kijken toch bedienen. Dat geldt dan in ieder geval voor het afronden van het agendapunt waarmee we bezig zijn, dat in de veronderstelling dat daar buiten de meeste belangstelling voor was op dit moment. Ik dank bij voorbaat Omroep Brabant en ik stel vast dat we dan nu kunnen beginnen.

We zijn in beeld. Ik maak excuses aan al diegenen die zaten te kijken en dachten “wat gebeurt er nu?” Nou, dat hadden wij hier in huis ook, maar de verbinding is hersteld en de vergadering is aanbeland op het moment dat we gaan stemmen over de moties die zijn ingediend naar aanleiding van het agendapunt over de door Gedeputeerde Staten voorgestelde aanpak stikstof. Die stemming gaan we nu aanvangen. Er is een serie moties waar die stemming meer in het bijzonder over zal gaan. We drukken op de stembel om degenen die mogelijk buiten de vergaderzaal zijn de gelegenheid te geven binnen te komen.

Ik vang de stemming aan met motie 162. Er is een verzoek binnengekomen voor een hoofdelijke stemming en dat ging over motie 184. Dat handhaaft u, dat verzoek? Ja. Dus motie 184 wordt straks op verzoek van de PVV-fractie hoofdelijk in stemming gebracht. Het is tevens de laatste motie die in stemming wordt gebracht van het rijtje moties, dus dan is dat makkelijk te onthouden.

Goed. Dan ga ik nu de stemmingen aanvangen. We kijken nog even naar de lijst van de griffier. Er wordt even gekeken of iedereen die in de zaal geacht wordt te zijn er ook is. Goed. We hebben degenen die

eventueel buiten de zaal zijn voldoende tijd gegeven om in de zaal te zijn. De griffier beschikt over een adequate lijst van degenen die in de zaal zijn. Dan gaan we nu over tot de stemming.

Allereerst breng ik in stemming motie 162, door de VVD als eerste indiener ingediend, die Gedeputeerde Staten verzoekt de Brabantse aanpak et cetera als uitgangspunt te nemen voor het te voeren provinciaal beleid en hiermee voortvarend aan de slag te gaan. Ik leg het maar even uit, omdat het digitale systeem plat ligt. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen met stemverklaring. Instemmen met onze motie 183 was voorwaarde om in te kunnen stemmen met deze motie. Dat lijkt nu niet het geval, nu deze is ontraden door GS en de Staten zich daarover niet vooraf kunnen of willen uitspreken.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen. Dan breng ik nu in stemming motie 163, de motie door de VVD ingediend over jongvee, zeg ik maar even zo. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Dan gaan we stemmen over motie 164, motie 'Het geheel is meer dan de som der delen', eerste indiener VVD. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie 164 is aangenomen. Motie 165 is ingetrokken. Dan zijn we bij motie 165A, dus de gewijzigde motie 165, eerste indiener VVD, over het stellen van prioriteiten bij uitgave van stikstofruimte. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met stemverklaring. De motie omvat een lapmiddel voor eigen falend beleid.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen met stemverklaring. De natuur zou voorrang moeten krijgen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Dan zijn we bij motie 166, eerste indiener D66, motie over generieke maatregelen. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor met stemverklaring. Dat wil nog niet zeggen dat wij die maatregelen ook zullen gaan steunen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Dan zijn we bij motie 167, indiener D66, motie over koppelkansen. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Dan zijn wij bij motie onder stuknummer 168, versnelling circulaire samenleving, eerste indiener GroenLinks. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is aangenomen. Dan zijn we bij motie 169, indiener Partij voor de Vrijheid, de motie 'Terug naar 2028'. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen met stemverklaring. Wij vinden realisme belangrijker dan deadlines.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen met stemverklaring, voorzitter. Er komt zo een motie in stemming die oproept de deadlines op te schorten. Deze motie willen we graag in stemming brengen en het liefst aannemen, zodat we ook echt met elkaar in gesprek kunnen gaan om te kijken hoe we gezamenlijk met een goede aanpak kunnen komen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie 170, indiener Partij voor de Vrijheid, titel 'Afblijven van latente ruimte'. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen met stemverklaring. Het CDA volgt landelijk beleid en wij willen overal hetzelfde.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen met stemverklaring. Wij volgen de landelijke lijn.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen met stemverklaring, voorzitter. Wij volgen de landelijk afgesproken lijn.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie onder stuknummer 171, indiener PVV, 'Eerlijke deadlines voor boeren'. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen. Het CDA verwijst naar de motie 'Flexibele datum'.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie onder stuknummer 172, indiener Partij voor de Vrijheid, over het schrappen en herindelen van Natura 2000-gebieden. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen met stemverklaring, voorzitter. Wij zijn wel bereid om te kijken waar realistische natuurdoelen gesteld kunnen worden.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen. Dan zijn we bij motie 173A, indiener CDA, over landelijk beleid. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met stemverklaring. De motie is te weinig, te vaag en te laat.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie 174A, dat is de gewijzigde versie van de eerder ingediende motie 174, indiener CDA, motie over strostallen. De VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met stemverklaring. De motie is te weinig, te vaag en te laat.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen. Wat ons betreft overbodig.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen met stemverklaring. Dit is onvoldoende. Er moet gewoon meer werk worden gemaakt in dit kader.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Motie 174A is aangenomen. Dan gaan we naar motie 175A, de motie ingediend door het CDA met als titel "Flexibele datum". De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met stemverklaring. De motie is te weinig, te vaag en te laat.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor met stemverklaring. Wij moeten tot onze spijt constateren dat wij niet kunnen instemmen met de huidige aanpak stikstof en hebben de voorbije weken ervaren dat er op dit voor ons uitermate belangrijke dossier onoverbrugbare verschillen zijn tussen ons en de coalitiepartners. Op basis hiervan trekken wij de conclusie dat wij de samenwerking moeten beëindigen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen met stemverklaring. Deze motie gaat nog steeds uit van een deadline en wij willen heel de deadline van tafel. Onze boeren moeten weer de ruimte krijgen tot 2028 en niet eerder.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal! Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen met stemverklaring, gelijksoortig als de PVV. Het gaat veel te veel uit van data.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen.

De heer **Heijmans** (SP): Voorzitter.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Misschien wel heel bijzonder tijdens een stemming, maar mijn voorstel van orde is, gezien de stemverklaring van het CDA, of wij nog een reactie krijgen op die stemverklaring van het college, uiteraard na afloop van de stemming.

De **voorzitter**: Ja, ik kan mij voorstellen dat wij even de stemming afmaken en uw suggestie dan maar even meenemen. Maar staat u mij toe dat we eerst even de stemming geconcentreerd afmaken. We zijn nu bij motie 176, eerste indiener ChristenUnie-SGP, 'Gelijk speelveld voor Brabantse boeren'. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan gaan we naar motie 177, indiener Forum voor Democratie, titel 'Drempelwaarde voor aanvraag natuurvergunning'. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Motie 178 is ingetrokken. Dan zijn we bij motie 179, indiener de fractie van de SP, titel 'Afromingspercentage 50% bij uitkoop'. De fractie van de VVD....

De heer **Swinkels** (SP): Die motie is ingetrokken, voorzitter.

De **voorzitter**: Excuus. Dit is precies waar het misgegaan is. Dit had 178A moeten zijn, die komt straks terug onder, uit mijn hoofd gezegd, 183. Dat gaan we straks doen. Deze is ingetrokken, maar stond niet op mijn lijstje als ingetrokken, excuus. Dan gaan we nu naar motie 179, ingediend door de Partij voor de Dieren, titel 'Niet salderen voordat de gebiedsgerichte aanpak is uitgewerkt'. Motie 179. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Motie 179 is verworpen. Dan zijn we bij motie 180, indiener Partij voor de Dieren, over 'Mogelijkheden voor onvrijwillige uitkoop uitwerken'. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen met stemverklaring. We hebben geen problemen met welke oplossing dan ook, maar deze is nu echt te voorbarig.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen met stemverklaring. Het eigendomsrecht is het sterkste recht, dat nooit mag worden aangetast.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Met stemverklaring tegen. Vrijwilligheid is een heel groot goed.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie 181, indiener Partij voor de Vrijheid, over een redelijke termijn voor het 'use it or lose it'-principe. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor met stemverklaring. Wij zijn tegen het principe 'use it or lose it', maar juichen de beoogde verlichting toe.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie onder stuknummer 182; die is ingetrokken. Dan zijn we bij motie 183, dat is de motie die opnieuw is ingediend en dat nieuwe nummer heeft gekregen, indiener SP, 'Garantie reductiepad'. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen.

Dan zijn we nu bij motie onder stuknummer 184, indiener de PVV, over strostallen. Daar is een hoofdelijke stemming voor aangevraagd. Ik wil stilte in de zaal verzoeken. Ik trek het nummer dat ons inzicht geeft bij welk lid de stemming aanvangt. De griffier heeft het woord. De stemming vangt aan bij lid nummer 17.

De **griffier**: Ik vang de stemming aan bij mevrouw Bräuner.

Mevrouw **Bräuner** (VVD): Tegen.

De **griffier**: Roeles.

De heer **Roeles** (FvD): Voor.

De **griffier**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **griffier**: Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Tegen.

De **griffier**: Smeulders.

De heer **Smeulders** (PvdA): Tegen.

De **griffier**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voor.

De **griffier**: De Heer.

De heer **De Heer** (CDA): Tegen met stemverklaring. Ik verwijs naar motie M174A.

De **griffier**: Rutjens.

De heer **Rutjens** (FvD): Voor.

De **griffier**: Otters-Bruijnen.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Tegen.

De **griffier**: Logister.

De heer **Logister** (D66): Tegen.

De **griffier**: Duijs.

De heer **Duijs** (FvD): Voor.

De **griffier**: Van Dijk.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Tegen.

De **griffier**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **griffier**: Bankers.

De heer **Bankers** (CDA): Tegen met dezelfde stemverklaring als de heer De Heer.

De **griffier**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **griffier**: Hendriks.

De heer **Hendriks** (CDA): Tegen met dezelfde stemverklaring als de heer De Heer.

De **griffier**: Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **griffier**: Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **griffier**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **griffier**: Roijackers.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Tegen.

De **griffier**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **griffier**: Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Tegen.

De **griffier**: Van Diemen-Vereijken

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **griffier**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **griffier**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Tegen.

De **griffier**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **griffier**: Van den Oetelaar.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Voor.

De **griffier**: Deryckere.

De heer **Deryckere** (CDA): Tegen. We verwijzen graag naar motie 174A die is aangenomen.

De **griffier**: De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen met stemverklaring. We verwijzen graag naar de motie 174A die reeds is aangenomen.

De **griffier**: Van de Ven-Vogels.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Tegen. We verwijzen graag naar de motie 174A die is aangenomen.

De **griffier**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voor.

De **griffier**: Thijssen.

De heer **Thijssen** (CDA): Tegen met dezelfde stemverklaring als mevrouw De Hoon.

De **griffier**: Manders.

De heer **Manders** (VVD): Tegen.

De **griffier**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Voor met stemverklaring. Nu, bij deze stemmingen, zien we wie de echte boerenpartijen zijn. Eerst schreeuwt de partij van de daken dat ze uitzonderingen willen, zodra de boeren weg zijn maken ze er een slappe motie van en nu zijn ze heel erg blij dat die slappe motie is aangenomen. Maar hier schieten onze boeren niets mee op. Hou je rug nou een keer recht en kom echt voor de boeren op, ook als ze niet voor het provinciehuis staan.

De **griffier**: Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **griffier**: Everling.

De heer **Everling** (SP): Tegen.

De **griffier**: Arts.

Mevrouw **Arts** (SP): Tegen.

De **griffier**: Zwart.

Mevrouw **Zwart** (VVD): Tegen.

De **griffier**: Van der Linden.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Tegen.

De **griffier**: Stoop.

De heer **Stoop** (CDA): Tegen met dezelfde stemverklaring als mevrouw De Hoon.

De **griffier**: Van Wely.

De heer **Van Wely** (FvD): Voor.

De **griffier**: Karaaslan.

De heer **Karaaslan** (VVD): Tegen.

De **griffier**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **griffier**: Meeuwis-van Langen.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Tegen.

De **griffier**: Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **griffier**: Sjouw.

Mevrouw **Sjouw** (D66): Tegen.

De **griffier**: Janssen.

De heer **Janssen** (VVD): Tegen.

De **griffier**: De Bekker.

De heer **De Bekker** (FvD): Voor.

De **griffier**: Panhuizen.

De heer **Panhuizen** (VVD): Tegen.

De **griffier**: Van der Meeren.

De heer **Van der Meeren** (FvD): Voor.

De **griffier**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal!

De **griffier**: Er zijn 14 stemmen voor uitgebracht en 37 tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan komt hiermee een einde aan de behandeling van dit agendapunt. Daarstraks is door de heer Heijmans gevraagd of er behoefte is bij het college om te reageren. Ik heb begrepen dat dat zo is, maar niet dan nadat het college dat even heeft voorbereid en daar een schorsing voor wil. De vergadering is voor tien minuten geschorst.

(21.22 – 21.41 uur).

De **voorzitter**: Goed. Ik heropen de vergadering. Ik heb begrepen dat het college een verklaring wenst af te leggen. Ik geef daartoe de gelegenheid aan gedeputeerde Van der Maat. Aan hem het woord.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Zeker, voorzitter, dank, en fijn dat we ook in de gelegenheid worden gesteld om een verklaring te geven namens GS.

Wij vinden het enorm jammer dat de totaalaanpak Brabantse Aanpak Stikstof op dit moment niet kan rekenen op een meerderheid, juist nu we ervoor moeten zorgen dat de vergunningverlening op gang blijft. Er zijn vandaag diverse moties aangenomen en ook niet aangenomen. Wij gaan het analyseren en de consequenties daarvan in beeld brengen. We zullen u daar volgende week als Staten ook over informeren.

Het CDA heeft de deelname aan de coalitie opgezegd. Dat betreuren wij enorm. Daarmee is ook een minderheid ontstaan, een minderheid voor deze Brabantse coalitie. Brabant moet echter wel bestuurd worden. Er speelt namelijk enorm veel op de korte termijn. Wij stellen daarom voor dat we voorlopig als college ook gewoon ons werk blijven doen en dat we ons beraden op de mogelijkheden hoe we een degelijke, bestuurbare provincie voor elkaar kunnen krijgen. Ik doe een appel op u, als Brabants parlement, om Brabant bestuurbaar te houden. Dat begint met het afwerken van de agenda die vanavond

voor ons ligt. Gewoon ons werk doen omdat Brabant daarom vraagt. We adviseren ook iedereen even op adem te komen en goed na te denken over wat de ontstane situatie allemaal met zich meebrengt. Ons voorstel is dan dat we in het nieuwe jaar in dit Brabantse parlement ook goed gaan bekijken hoe we samen verder kunnen en een degelijke, goede, bestuurbare provincie kunnen afspreken.
Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn verklaring. Ik stel voor dat we daar nu kennis van nemen en dat we verder gaan met de voorliggende agenda. Ja?

63/19 Vierde (slot)begrotingswijziging 2019 en Eerste begrotingswijziging 2020

De **voorzitter**: Dan stel ik nu aan de orde het Statenvoorstel vierde begrotingswijziging 2019 en begrotingswijziging 2020, de slotwijziging. Een paar woordmeldingen maar op dit voorstel. Allereerst de fractie van Forum voor Democratie, de heer De Bie. U ziet af van het woord. De fractie van D66, Logister. Ziet af van het woord. De heer Brouwers ziet af van het woord. Van der Wel ziet af van het woord. Dan sluit ik de beraadslagingen op dit punt. Voordat we verder gaan, stemmen we even over dit voorstel. Ik breng in stemming voorstel 63/19, de slotwijziging. De fractie van de VVD.

De heer **Janssen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Thijssen** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Tegen met stemverklaring. Dit college faciliteert desastreus beleid, zowel in 2019 alsook de bedoeling zoals in 2020, regeert met de inboeking van de verhoging opcenten tot 2030 reeds ver over het graf heen en besteedt het geld aan belachelijke subsidies, zoals bijvoorbeeld het Outcomes Fund, gratis geld voor integratieprojecten zoals het Refugee Team, dat de miljoenen-asielindustrie in stand houdt. De provincie ondersteunt daarmee het 'welkom, welkom allemaal' driftig,

terwijl de kranten bol staan over de overlast, criminaliteit en de ellende die de overheid met het faciliteren van de massa-immigratie en de omvolking dagelijks over de burgers uitstort.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid. Mag ik stilte in de zaal!

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Dit voorstel is door uw Staten aangenomen.

52/19 Negende wijzigingsverordening Legesverordening Noord-Brabant 2012

De **voorzitter**: Dan open ik de beraadslagingen over het Statenvoorstel bij u bekend onder 52/19. Het betreft de negende wijzigingsverordening Legesverordening. De fractie van Forum voor Democratie, de heer Rutjens.

De heer **Rutjens** (FvD): Dank u wel, voorzitter. De overheid dient zich te beperken tot haar kerntaken en deze effectief en efficiënt uit te voeren. Dat geldt voor elke overheid, ook voor de provinciale. Helaas blijken overheidsorganisaties het vaak als doel te zien zichzelf in stand te houden, zelfs te groeien in grootte door steeds meer taken op zich te nemen, zich steeds met meer aspecten van het leven te bemoeien, waarvoor ook steeds meer geld nodig is, geld dat dan van haar burgers wordt afgenomen. De voortwoekerende overheid in Nederland zorgt zo al voor een steeds maar stijgende lastendruk. Inmiddels wordt al bijna 40% van de verdiensten van burgers weggenomen.

Wat wel tot de taken van de provinciale overheid hoort, is het handhaven van de wet, onder andere door het beoordelen van activiteiten die mogelijk van invloed zijn op onze fysieke leefomgeving en waar mogelijk, of nodig, het verlenen van vergunningen daarvoor. Deze taak moet dan wel effectief en efficiënt worden uitgevoerd. Dat lijkt echter een kostbare zaak door steeds complexere regelgeving, lange procedures en stroperige bureaucratie. Als u bijvoorbeeld voor de Wabo, de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, een vergunning aanvraagt met bouwkosten onder 20.000 euro, gaat u dat meer dan 2000 euro kosten aan provinciale leges, en met bouwkosten tussen 20.000 en 50.000 euro nog steeds 2.612 euro. In verhouding, en ook in absolute aantallen, is dat een flink bedrag op het budget voor een relatief klein project. Toch worden deze tarieven opgehoogd. Nog bonter wordt het als we naar de

tarieven en tariefsverhogingen kijken bij de Wet natuurbescherming. U heeft het al geraden: daar komt het woordje Natura 2000 nogal vaak voor. Daar blijken dan ook meer uren nodig dan berekend in onze provincie en de gewogen gemiddelde tariefstijging is dan ook meer dan 11%. De oplossing voor die meer uren dan berekend ligt volgens ons niet bij een stijging van de legestarieven, bij het doorberekenen van de kosten aan onze burgers, die toch al zwaarbelast zijn. We moeten de oorzaak aanpakken. Wij dienen dan ook een motie in – die ligt nu bij de griffie – samen met Lokaal Brabant, om te zoeken naar vereenvoudigingen van procedures, verminderingen van regelgeving en het nastreven van besparingen door de provinciale overheid. Wij willen graag een opdracht neerleggen, een taak, dat er minstens 15% kosten worden bespaard, zodat ook de legestarieven overeenkomstig op termijn kunnen worden verlaagd, in plaats van steeds maar verhoogd.

Dank u wel.

Motie M185-2019 ‘Kostenverlaging voor bouwende Brabanders (leges)’

“Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 13 december 2019, behandelend Statenvoorstel 52/19 A Legesverordening;

constaterende dat:

- tarieven 2020 in vergelijking tot 2019 stijgen;
- tarieven leges “Wet algemene bepalingen omgevingsrecht” (Wabo) met name voor kleinere bouwprojecten relatief hoog zijn;
- tarieven leges “Wet Natuurbescherming” met gemiddeld meer dan 11% toenemen;
- de provincie maximaal kostendekkende legestarieven hanteert en er meer uren benodigd blijken dan berekend;

overwegende dat:

- de provincie er voor de Brabanders is;
- burgers steeds hogere lastendruk ervaren;
- steeds complexere regelgeving en lange procedures zorgen voor kostenstijgingen en verhoging van de leges;

roepen Gedeputeerde Staten op om regelgeving te verminderen, procedures te vereenvoudigen en kosten te besparen zodanig dat een streefcijfer van minstens 15% kostenvermindering in 2020 ten opzichte van 2019 behaald kan worden en daarmee een met de besparing overeenkomstige tarievenverlaging van provinciale leges in 2021 kan worden vastgesteld;

en gaan over tot de orde van de dag.

Wil Rutjens, Forum voor Democratie

Will van Pinxteren, Lokaal Brabant.”

De **voorzitter**: Ik dank de heer Rutjens voor zijn bijdrage. Ik kijk naar de fractie van het CDA. Nee. De fractie van D66. Ook niet. De PVV-fractie. De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter. Voorzitter. Voor de leges geldt als uitgangspunt dat deze maximaal kostendekkend moeten zijn. Echter, het probleem bij deze leges is – en de heer Rutjens had er zojuist al een aantal terechte opmerkingen bij – dat de kosten die worden gemaakt bij de omgevingsdiensten, bij ons als overheid gewoon veel te hoog zijn: de kosten die in allerlei hobby’s zitten, de hobby’s van linkse politici die bij de omgevingsdienst worden neergelegd op het gebied van energietransitie, klimaat et cetera, maar ook het hele stikstofbeleid, waardoor extra kosten worden gemaakt, de Natura 2000-gekte – allemaal zaken die uiteindelijk worden doorberekend in deze leges. Het beginsel dat de kostendekkendheid afgedekt moet worden, ten maximale, is begrijpelijk, maar er moeten gewoon structureel maatregelen worden genomen om de kosten omlaag te brengen. Zolang die

maatregelen niet worden genomen – en wij hebben er vaak genoeg voor gewaarschuwd bij de begrotingen van de omgevingsdiensten – kunnen wij deze legesverordening niet steunen. We moeten onze burgers als overheid niet met onnodig hoge kosten opzadelen. Bovendien: bij de vergunningen voor natuurbescherming voor de veehouders zijn de kosten buitensporig hoog, ook voor de bedrijven die straks misschien wel zullen moeten gaan stoppen en nog voor enkele activiteiten vergunning moeten aanvragen. Daarom kunnen wij deze maatregel niet steunen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem voor zijn bijdrage. Dan kijk ik naar de 50PLUS-fractie. Nee. De Partij voor de Dieren had dat eerder al aangegeven, lokaal Brabant. Ja. Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. Tja, als je een motie mee indient, lijkt het me ook goed dat we er iets van zeggen. En dat zit hem met name in die complexiteit van die regelgeving waarvoor die leges betaald moeten worden en de complexiteit van die aanvragen. Want de omgevingsdiensten – ze werden net al genoemd – kampen met een heel groot probleem, dat zij ook namelijk de kennis die ze nodig hebben, de opwaartse druk die zit bij de kennis die ze nodig hebben om die aanvragen te kunnen beoordelen, op een steeds hoger niveau moeten leggen, en daarmee ook het uurtarief stijgt. Met elkaar zullen we er goed aan om te proberen ervoor te zorgen dat onze regelgeving simpeler, eenvoudiger en beter uitvoerbaar wordt. Ook aan de andere kant moet de aanvrager steeds meer dure adviseurs inschakelen om uiteindelijk een vergunning aan te kunnen vragen. Dus het snijdt zowel aan de kant van de leges, waar de leges erg hoog zijn, maar de kosten van adviseurs rijzen ook de pan uit, en dan kan het gebeuren dat inderdaad voor een simpele investering van 20.000 tot 50.000 euro soms aan adviseurskosten en leges 20.000 of 10.000 euro de mensen kwijt zijn om aan de gang te kunnen, en dat is niet de bedoeling. Dat kan nooit de bedoeling zijn van ons als bestuur hier.

Dank je wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Pinxteren voor zijn bijdrage. Ik kijk naar de ChristenUnie-SGP-fractie. De heer Vreugdenhil als laatste in de eerste termijn van uw Staten. Aan hem het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Vorig jaar hebben we hier ook het debat gevoerd, en ging het wat ons betreft over de natuurvergunning, die op dat moment van 2300 euro naar 3700 euro ging. Nou weet ik dat de provincie soms heel lang doet over het verlenen van een vergunning, soms al vanaf 2016, terwijl de vergunning nog steeds niet afgegeven is, maar nu weer een verhoging, voorzitter, naar ruim 4600 euro voor een vergunning, waarbij je dus anderhalve week mag doen voor een vergunningaanvraag in uren, dat vinden wij echt disproportioneel. Zelfs het intrekken van een vergunning kost je ruim 2500 euro, en dat juist in een periode dat we met heel veel vergunningstrajecten te maken hebben. Voorzitter. Wij zullen dus wederom dit jaar onze goedkeuring onthouden hieraan en wij zullen hier ook nadere vragen over gaan stellen, want wij vinden dit soort bedragen onwenselijk, gezien het feit dat heel veel ondernemers verplicht zullen worden om deze vergunning aan te vragen. Daarom zullen we dus tegenstemmen en nadere vragen richting het college stellen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil. Ik geef het woord aan gedeputeerde Van der Maat voor de beantwoording. Aan hem het woord.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Voorzitter, dank. Zoals volgens mij door de PVV-fractie al is aangegeven, zijn de leges inderdaad geen verdienmodel. Sterker nog: conform het besluit dat Provinciale Staten eerder hebben genomen, moeten de leges kostendekkend zijn. Dat is het uitgangspunt van waaruit

wij altijd de legesvoorstellen maken. Met andere woorden: wij hebben afgesproken dat de leges niet als sturingsmodel gezien moeten worden. Dat is het beleid zelf, waar we bijvoorbeeld als het gaat om een aantal leges die nu voorliggen de beleidsdiscussie ook al eerder over gevoerd hebben. Alleen de kosten die gemaakt worden voor verlening kunnen worden doorgerekend. Handhaving en bijvoorbeeld bezwaar en beroep vallen daar niet onder. Bijzonderheid is dat de PAS nu onderuit is gegaan en daarmee de werkprocessen veranderen. Daarmee hebben we dus ook een nieuwe inschatting moeten maken van wat kostendekkend is. Hebben we dat dan zelf gedaan, een beetje met de natte vinger? Nee. Daar hebben we onze experts bij de omgevingsdienst voor gevraagd van: hoe kunnen we dat nou op een goede manier een plek geven? En dan hebben ze teruggekeken naar de processen zoals die golden voordat de PAS er was. Op basis van de normeringen die daar golden zijn de inschattingen gemaakt en is ook nog aan de voorzichtige kant gaan zitten, en daar zijn deze legestarieven uit naar voren gekomen, die ook weer een uitwerking zijn van datgene wat u eerder in de begroting heeft aangenomen. Het advies bij de motie – ik weet het nummer zo niet uit mijn hoofd...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, geen interrupties. Ja, het is even wennen.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Het advies bij de motie. De inzet is absoluut sympathiek, sterker nog: de inzet om altijd te kijken of wij natuurlijk met zo min als mogelijk belastinggeld vergunningen kunnen verlenen, dat is een permanente opdracht waar we mee bezig zijn. Dat gedeelte van de motie is dus ook overbodig, want zo zijn we altijd al aan het kijken. Het tweede gedeelte, waarin eigenlijk ook nog een target wordt meegegeven van 15%, is een opdracht die wij niet voor onze rekening kunnen nemen, omdat we denken dat dat niet zomaar haalbaar is. Dus om die reden kunnen we ons ook niet committeren aan deze motie en ontraden wij die, hoe sympathiek de gedachte ook is. De opdracht bestaat, maar de specifieke uitwerking van de motie gaat voor ons, denk ik, in ambitieniveau één stap te ver.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Dan is er nu de mogelijkheid voor een tweede termijn. Ik kijken even of de fractie van Forum voor Democratie daarvan gebruik wil maken. Nee. De fractie van de PVV. Ja, mijnheer Van Hattem, ga uw gang.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, ik had het gemakkelijk met een interruptie kunnen doen, maar het is altijd een eer en een genoegen om achter het spreekgestoelte te mogen staan, dus dan toch hier kort nog een vraag aan de gedeputeerde. Hij zegt dat allerlei zaken opnieuw berekend zijn, opnieuw op een rijtje zijn gezet na de PAS-uitspraak. We hebben in het verleden de situatie gehad waarbij er geen leges werden geheven, en ook lagere leges, voor Natuurbeschermingswetvergunningen. Om dat te realiseren kun je werken met kruistabellen, met kruisberekeningen, dat voor bepaalde andere activiteiten wel een iets hoger tarief wordt berekend en voor een bepaalde vergunning, waarvan je de kosten wat lager wilt houden, kun je dat via een krisberekening dan inzetten. Mijn vraag aan de gedeputeerde is: in hoeverre is die methodiek ingezet om de kosten voor met name agrariërs, die nu gedwongen worden om bepaalde vergunningen aan te vragen, wat te kunnen verlichten? Dat hebben we in het verleden ook gedaan en is daar nog naar gekeken?

De **voorzitter**: Oké. Ik dank de heer Van Hattem voor zijn tweede termijn. Ik kijk nog even naar de andere fracties. Interruptie van de heer Logister. Mijnheer Van Hattem, ik denk dat hij voor u bedoeld is. Ja. Logister.

De heer **Logister** (D66): Dank u wel voorzitter. Een interessante gedachte van de kant van de PVV. Ik zou graag willen weten: op welke gebieden wilt u dan leges verhogen?

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Nou, voorzitter, ik ben eigenlijk helemaal niet voor het verhogen van leges, maar ik vraag me gewoon af of die methodiek is overwogen, en is toegepast, omdat bepaalde sectoren nog onevenredig hard worden getroffen en dan is het aan het college om te kijken waar die verlegging van kosten gemaakt kan worden. Die keus hoeft ik niet te maken, die laat ik graag aan het uitvoerend bestuur over. Wij kijken nu alleen in hoeverre de kaders goed gezet zijn. Ik wil gewoon weten of die methodiek überhaupt is toegepast.

De **voorzitter**: De vraag is helder. Logister, reactie.

De heer **Logister** (D66): Toch nog maar eens de vraag, want u brengt het op, die kruistabel. Dus als u die kruisjes zet, waar staan nou die kruisjes..., op welke gebieden wilt u de leges verhogen?

De **voorzitter**: Een herhaling van de vraag voor Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Nou kijk, we zouden natuurlijk heel creatief kunnen zijn en als er bijvoorbeeld een AZC gebouwd moet worden, dat daar dan hogere leges voor geheven moeten worden. Dat lijkt me een heel uitstekend idee, als we D66 daar voor zouden kunnen vinden. Alleen, ik weet niet of die categorie specifiek wordt benoemd, maar het zou een mooi voorbeeld zijn om daar wat hogere leges voor te vragen, dat het in ieder geval ook heel sterk ontmoedigd wordt.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem. Ik kijk nog even naar de anderen. Behoeft er een tweede termijn? De heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, voorzitter. Het is jammer dat de heer Van der Maat niet ingaat op wat we eraan gaan doen om in het voortraject te zorgen...

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal! De heer Van Pinxteren heeft het woord.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): ... dat zowel de initiatiefnemer in het voorbereiden van het traject een stuk ontlast wordt middels eenvoudige regelgeving en ook wijzelf hier bij de beoordeling een stuk eenvoudiger regelgeving..., dus wat gaan we eraan doen om die complexiteit van die regelgeving, die leidt tot verhoging van kosten, te verminderen?

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Pinxteren. Dan kijk ik nog even naar de ChristenUnie-SGP-fractie. Nee. Dan wil ik de gedeputeerde vragen deze punten nog even van een antwoord te voorzien. De motie had u al van commentaar voorzien hè? Ja.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Voorzitter. Kruissubsidiëring: wat is dat eigenlijk? Ik sta hier met een big smile, omdat ik hierop uitvoerig geannoteerd ben, want ik vroeg in de voorbereiding: kruissubsidiëring, wat is dat? Nou, dan wordt de maximale kostendekkendheid binnen een bepaalde categorie van leges niet losgelaten, maar wel op de detailniveau, zoals u eigenlijk zelf al aangaf. U gaf ook aan dat je in de praktijk inderdaad vaak ziet bij gemeenten die niet kostendekkend werken bij bijvoorbeeld kleine verbouwingen van particulieren, zoals bijvoorbeeld een dakkapel, en dat dan om eigenlijk de leges bij grotere industriële bouwwerken te verhogen – dat is eigenlijk ook de vraag van D66 – om daar dan weer

in een balans te komen. Dat is toegestaan, dat klopt, maar als provincie – en dat is eigenlijk het antwoord op uw vraag: doen wij dat ook? – hebben wij daar niet voor gekozen, en daar hebben we ook niet voor gekozen omdat het tot op heden niet past binnen de uitgangspunten zoals we die ook met u als provincie hebben afgesproken en we dat, denk ik, ook niet passend vinden in de materie zoals die voorligt. Dus het korte antwoord op de vraag is: nee, dat hebben we niet gedaan. Het lange antwoord is, nou ja, nog een extra stukje uitleg bij deze mooie terminologie, meneer Van Hattem.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Ik hoor de gedeputeerde zeggen “wij doen het als provincie niet”, maar in het verleden is het wel degelijk toegepast. Een paar jaar geleden, toen de vergunningsverlening voor de NB-wet ook stil lag, werd ook gezegd “we gaan nul euro leges heffen aan de aanvragers, omdat die vergunningen op dit moment toch niet verleend kunnen worden”. Nu zitten we met een situatie die eigenlijk een beetje van gelijksoortige strekking is, dat de vergunningen misschien wel tot helemaal niets gaan leiden, dus dan zou het bijvoorbeeld veel eerlijker zijn – en nu kom ik toch met een voorbeeldje richting de heer Logister – om bijvoorbeeld de leges voor de bouw van windturbines sterk te verhogen. Het zou heel mooi zijn om de kosten daarvan te gebruiken voor onze boeren, zodat die niet worden opgezadeld met veel te dure NB-wetvergunningen.

De **voorzitter**: Goed, dat waren suggesties en geen vragen, stel ik vast. Ik weet niet of de gedeputeerde wil reageren?

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Volgens mij is dat feitelijk juist, voorzitter.

De **voorzitter**: Oké, dan is nu de heer Van der Wel nog in beeld voor een interruptie. Aan hem het woord.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, voorzitter. Om bij het voorbeeld van de heer Van Hattem te blijven: dat heeft ons in één jaar 3 miljoen euro gekost uit onze middelen, dat we bijgelapt hebben, en daarvan hebben we gezegd: dat gaan we dus niet doen, ook niet voor de veehouderij, ook om het kostendekkend te krijgen. Het punt is, voorzitter: volgens mij hebben we het niet over het beleid en de beleidsmatigheid, we hebben het eigenlijk alleen maar over de verhoging van de tarieven. Natuurlijk kunnen we het hebben over waar het door komt, maar misschien kunnen we op een later tijdstip nog een keer met de gedeputeerde in debat gaan over: hoe zit dat nou met die kosten en waar kunnen we nog besparen? Maar ik zie niet in dat we dat met z’n allen moeten gaan doen nu.

De **voorzitter**: Niet nu, nee. De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Precies. Mijn voorstel zou zij om het op een later tijdstip, in ieder geval niet vandaag, te laten zijn, want het klopt helemaal wat u zegt: het gaat nu eigenlijk gewoon over de feitelijke uitwerking en de berekening van het beleid dat al eerder is vastgesteld. Daar heeft u helemaal gelijk in.

Vraag van de heer Van Pinxteren nog. Ja, daar zit een dubbele laag in, want u vraagt: wat gaat u nou doen aan de voorkant om minder complexe regelgeving...?, enzovoort De beleidsmatige component ervan is natuurlijk eerder al aan bod geweest. Dat is meer van “goh, wat vragen we?”, en vervolgens, als die beleidsvraag geaccordeerd is, is het: “hoe kun je met zo min als mogelijk bureaucratie, liefst met zo min als mogelijk kliks online, die aanvragen in orde maken?” We verschillen er absoluut niet over van mening dat

de inzet van ons, en ook van de omgevingsdienst, is om dat op zo min als mogelijk uren voor elkaar te krijgen. Alleen, uw motie zegt: gedeputeerde, ga aan de slag om 15% taakstellend efficiency te gaan realiseren, en dan moet ik gewoon eerlijk zijn, zeker ook na afstemming: daar kunnen we geen ja op zeggen, omdat we denken dat dat gewoon niet haalbaar is. De andere kant is ook waar, dat wij te allen tijde kijken hoe het slimmer en efficiënter kan, en zeker ook de digitaliseringsagenda, dus gewoon: hoe kunnen we het nog makkelijker, nog comfortabeler, nog sneller maken, nog minder uren besteden? Dat is de opdracht zoals we die permanent voelen en ook absoluut uitvoering aan zullen geven.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording, sluit nu de beraadslagingen over dit voorstel en stel voor dat we gaan stemmen. Wilt u uw plaatsen innemen, graag.

Goed. Ik breng in stemming het voorstel onder stuknummer 52/19 inzake de legesverordening. De fractie van de VVD.

De heer **Janssen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Thijssen** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Dit voorstel is aangenomen. Dan breng ik nu in stemming de bij de behandeling ingediende motie onder stuknummer 185, indiener Forum voor Democratie, over de kostenverlaging voor bouwende Brabanders. De fractie van de VVD.

De heer **Janssen** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Thijssen** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van der Linden** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor met stemverklaring. We moeten niet alleen inzetten op vermindering van regelgeving en procedures, maar vooral ook op de kostenreductie bij onze overheidsdiensten.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen.

64/19 Vaststellen provinciaal inpassingsplan “Herinrichting Oude Strijper Aa”

De **voorzitter**: Beste collegae. Dan stel ik voor dat we verder gaan met het volgende voorstel: het Statenvoorstel betreffende het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan ‘Herinrichting Oude Strijper Aa’. Een paar woordmeldingen, waaronder één maidenspeech. Ik weet niet of uw moeder via de live stream kan kijken, we kunnen Omroep Brabant misschien vragen om nog een speciale opname te maken, maar helaas: dat moment of fame gaat anders lopen, mijnheer Stoop. Als eerste het woord aan mevrouw Dirken. Die ziet ervan af. Forum voor Democratie, de heer Duijs. Aan hem het woord. Ah, de streaming doet het weer, goed nieuws! De hele familie Stoop aan de buis, en de familie Duijs misschien ook. Aan hem het woord.

De heer **Duijs** (FvD): Voorzitter, dank u wel. De familie Duijs kijkt mee, vast en zeker.

Het gebied van de Oude Strijper Aa in de gemeenten Heeze, Leende en Cranendonck, zo konden we lezen, kampt met verdroging. De beek staat in z’n huidige vorm ter discussie. Het Natuurnetwerk Brabant moet worden vergroot en de natuur in het nabijgelegen Natura 2000-gebied moet de juiste bestemming krijgen. Om dat te bewerkstelligen en tegen te gaan zijn dus, zo is de gedachte, herstelmaatregelen nodig: natuurherstel, zoals het afgraven van de voedselrijke bovenlaag op aangewezen percelen, het afgraven van oevers, het aanleggen van dammen, het aanleggen van poelen, het laten hermeanderen van de beek, het aanleggen van zand van constructies, het aanleggen van knipconstructies, het graven van sloten, het dempen van bestaande greppels, het kappen van bomen, het verwijderen van stuwen, het plaatsen van nieuwe stuwen op andere plekken, en ga zo maar door. De zojuist genoemde ingrepen in de natuur zullen direct effect hebben op de naastgelegen landbouwgronden. De herstelmaatregelen hebben namelijk tot doel om de waterstand te verhogen, waardoor het boeren op de overgebleven, aangrenzende agrarische percelen moeilijker wordt. Voorts wordt vermeld dat onteigeningen niet waarschijnlijk zijn, daar bijna alle gronden reeds in provinciale handen zijn, nog komen, of onder het waterschap komen te vallen. Onteigeningen worden echter ook niet uitgesloten. Voorzitter. Is het niet essentieel om vóór instemming te weten of eventuele onteigeningen nodig zijn? Kan de betreffende gedeputeerde aangeven hoe vaak in het uiterste geval onteigend zal gaan worden en met welke kosten deze onteigeningen gepaard zullen gaan?

Voorzitter. Het mag duidelijk zijn dat de FvD-fractie kritisch en terughoudend staat tegenover plannen die voor natuurherstel pleiten, vooral als daar onteigeningen aan ten grondslag liggen. Het komt er in de praktijk te vaak op neer dat de nieuwe natuur moet gaan voldoen aan een geromantiseerd beeld, een portret, een vergezicht uit de tijd van Van Ruysdael, of, in dit geval, aan de situatie van vóór 1973. Want, voorzitter, getuigt het niet van een bepaalde vorm van arrogantie door te denken dat wij, de mens, van natuur, of wat daarvoor door moet gaan, wel even meer natuur zullen maken? En wordt natuur net eigenlijk niet meer natuur door de menselijke hand er juist van af te houden, dus door de natuur zoveel mogelijk haar gang te laten gaan? Ook deze plannen met betrekking tot het gebied Oude Rijper Aa laten heel duidelijk de agenda van de linkse coalitie zien: het drastisch reduceren van de agrarische sector, het met de nodige subsidies en inkoopregelingen verwerven van agrarische gronden en deze vaak na stikstofreducerende maatregelen ter beschikking stellen aan Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Brabant, uiteraard pas nadat de menselijke hand heeft bepaald waar wat en onder welke omstandigheden moet komen. Natuur anno 2019, dank u wel!

De **voorzitter**: Ik dank de heer Duijs voor zijn bijdrage. Dan is nu de maidenspeech van mijnheer Stoop aan de orde. Aan hem het woord.

De heer **Stoop** (CDA): Voorzitter. Bijzonder moment om nu de maidenspeech te houden, en niet alleen omdat het de laatste Statendag van het jaar is.

Met mijn aandachtsgebieden water, natuur en aanpak stikstof komen al deze terreinen in het provinciaal inpassingsplan Herinrichting Oude Strijper Aa bij elkaar. De Strijper Aa is namelijk onderdeel van het Natura 2000-gebied Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux, een gebied van in totaal 4.356 ha groot. Het gebied de Oude Strijper is een waterrijk gebied en krijgt met dit inpassingsplan een echte natuurbestemming.

Omdat dit terrein voor mij nieuw is, ben ik in het beheersplan Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux gedoken. Voor mij is duidelijk geworden dat een Natura 2000-gebied bestaat uit verschillende habitattypen, waar verschillende vogels hun leefruimte vinden. Uit de beantwoording van de technische vragen die de CDA-fractie samen met de VVD heeft ingediend, is duidelijk geworden dat er twee habitattypen relevant zijn voor het gebied Oude Strijper Aa: veenbossen en bossen op alluviale grond, habitattypen die passen bij een gebied met veel water. Uit het beheersplan van dit Natura 2000-gebied blijkt ook dat het stikstofprobleem, de depositieruimte en de verwachte daling van de depositieruimte binnen het gebied erg verschillend is. Zo is er in de Oude Strijper Aa geen stikstofprobleem, heeft dit gebied de maximaal mogelijke depositieruimte en is er in dit gebied een grote verwachte stikstofreductie. Voor dit natuurgebied speelt de stikstofproblematiek in ieder geval niet.

Wij vragen de gedeputeerde nadrukkelijk bij de gebiedsgerichte aanpak omtrent de stikstofaanpak rekening te houden met de diversiteit die er binnen een Natura 2000-gebied is en niet de buitengrenzen van de Natura 2000-gebieden als grens te hanteren. Het vraagt ook om een kritische blik of elk natuurgebied onderdeel moet uitmaken van een Natura 2000-gebied. Het CDA heeft bij het gebied de Oude Strijper Aa daarover wel vraagtekens. Het CDA zal zich de komende maanden in ieder geval extra gaan verdiepen in de andere beheersplannen van de Brabantse Natura 2000-gebieden om de gebiedsgerichte aanpak kritisch te kunnen volgen.

Een natuurgebied kan bijdragen aan het uitbreiden van het Natuurnetwerk Brabant, zonder dat het deel uitmaakt van een Natura 2000-gebied. Het doel van een Natura 2000-gebied is het beschermen van habitattypen en vogels. In het beheersplan is bijvoorbeeld terug te vinden dat vernatting van een gebied ook kan leiden tot bedreiging van een gebied waar bepaalde dieren leven en planten groeien. Daar dient goede aandacht voor te zijn. Het is niet terug te vinden of hier bij het gebied Oude Strijper Aa sprake van is.

Een problematiek die ook voor onze provincie speelt, is de kwaliteit van het water dat vanuit België Noord-Brabant binnenstroomt. In het beheersplan is aangegeven dat het water dat via het oppervlaktewater vanuit België onze provincie binnenstroomt, vervuild kan zijn en stikstof bevat. Er is sprake van lozingen vanuit de RWZI's in België, die van invloed zijn op de waterstromen in Noord-Brabant. Lozingen van RWZI's en riooloverstorten in België en Nederland vormen een knelpunt dat niet direct in het kader van dit beheersplan opgelost kan worden. Het CDA vraagt de gedeputeerde om hierover nadrukkelijk in overleg te blijven met onze zuiderburen.

Overigens zal het CDA dit provinciaal inpassingsplan wel steunen. Dit is ook in overeenstemming met de zienswijzen, waaruit geen bezwaren naar voren zijn gekomen. De antwoorden van uw college zijn helder en kunnen wij onderschrijven. Het provinciaal inpassingsplan is erop gericht de natuur in het gebied van de Oude Strijper Aa te herstellen. In dit gebied gaat het er voornamelijk om de waterkwantiteit en waterkwaliteit te verbeteren. Het draagt bij aan vernatting, hetgeen tijdens twee zomers met extreme warmte en droogte heel belangrijk is. Het CDA gaat ervan uit dat een betere doorstroming van dit gebied zorgt voor ontzuring van het grondwater en het terugdringen van de zinkconcentraties die nu vijf- tot tienmaal de saneringsnorm overschrijden. Wij horen graag van de gedeputeerde dat dit het geval is.

Dit provinciaal inpassingsplan is onlosmakelijk verbonden met het PPWW over dit gebied van Waterschap De Dommel. Alle benodigde maatregelen voor dit gebied betreffen de waterhuishouding. Het pakket aan maatregelen dat in het PPWW is beschreven, ziet er degelijk uit. Het CDA zal de uitvoering van deze maatregelen en de effecten die dit heeft op dit gebied nadrukkelijk blijven volgen.

Dit was mijn bijdrage in eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Stoop voor zijn bijdrage en zelfs bij dit late uur zijn er bloemen!

Applaus

De **voorzitter**: Dan ben ik nu bij de fractie van GroenLinks, de heer Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Dank voorzitter. Voor ons ligt een voorstel dat we de komende jaren in soortgelijke vorm nog veel zullen zien: een gebiedsspecifiek voorstel voor het aanpakken van verdroging, voor het herstellen van beschermde natuur, het inrichten van nieuwe natuur en daarmee het creëren van belangrijke bufferzones. Verdroging is namelijk naast stikstofdepositie het grootste probleem van onze natuur. Waterschap De Dommel en de provincie willen verdroging van het Natura 2000-gebied Leenderbos & Groote Heide tegengaan door het gebied te vernatten en door het herstellen van de oude beekloop Oude Strijper Aa, die weer zijn natuurlijke loop terugkrijgt. De drainage wordt verwijderd, ondergeschikte sloten worden gedempt en het waterpeil gaat omhoog. Een flink aantal hectares krijgt nu ook een natuurbestemming. Vissen kunnen hierdoor vrijer bewegen. De fractie van GroenLinks ziet dan ook in dit plan goede stappen ter bescherming van natuur. En de fractie heeft slechts één vraag. In het provinciaal inpassingsplan wordt aangegeven dat alle gronden die nodig zijn voor ontwikkeling via vrijwilligheid worden verworven, maar dat, indien dat niet mogelijk is, het instrument van onteigening wordt ingezet. Hoe ver is het proces van verwerving op dit moment en wanneer is de verwachting dat de werkzaamheden kunnen beginnen? Graag een reactie.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Ludwig voor zijn bijdrage. Dan ben ik nu bij de heer Van Hattem van de PVV-fractie. Bij dezen geef ik hem het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter. Allereerst gefeliciteerd aan de heer Stoop met zijn maidenspeech. Het is ook bijzonder om te mogen spreken over een gebied dat mij persoonlijk bijzonder goed bekend is.

Voorzitter. Terwijl heel het land wordt lam gelegd vanwege de door Natura 2000 opgelegde stikstofmaatregelen, wordt met dit voorstel er nog een schepje nepnatuur bovenop gedaan. In het stroomgebied van de Oude Strijper Aa wordt onder andere grond afgegraven om schraal grasland als natuurstype te creëren, extra stikstofgevoelig, dus de problemen in de omgeving worden voor met name onze boeren alleen maar groter gemaakt. Ook blijkt uit de rapporten dat door een hoger grondwaterpeil een aantal percelen slechter te bewerken wordt. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat grond van onze boeren onteigend zal worden om deze Natura 2000-maakbaarheidsgekte vorm te geven. Enkele sloten moeten gaan hermeanderen, terwijl uit het rapport van archeologisch bureau BAAC volgens kadastrale kaarten blijkt dat delen in het begin van de 19e eeuw al waren rechtgetrokken. Maar omwille van de maakbaarheid moet en zal er nepnatuur worden aangelegd. Tot hoe ver wil men eigenlijk terug in de tijd gaan om 'natuur' aan te leggen? Het rapport maakt immers ook duidelijk hoe eens de heidevelden daar ontstaan zijn: door winning vanaf de 15e eeuw van bosstrooisel en plaggen, ten behoeve van de bemesting. Door het afplaggen ontstonden verstuiwingen en door de uitvinding van de kunstmest in de 19e eeuw was uiteindelijk afplaggen van de heide niet meer nodig voor bemesting. Kortom, deze gebieden zijn al eeuwenlang gecultiveerd. Wat is dan het 'natuurlijke' wat moet worden teruggebracht? Kan GS dat benoemen?

Verder ligt onder dit voorstel een hele stapel dikke rapporten van adviesbureaus. Daaruit blijkt dat Natura 2000 niet alleen maakbare nepnatuur is, maar ook een vruchtbare habitat voor de portemonnee van dure adviesbureaus. Wat mag dit de belastingbetaler kosten?

Voorzitter. De PVV wil de Natura 2000-ellende niet bevorderen, niet uitbreiden, maar stoppen en zal daarom tegen dit voorstel stemmen.

Tot zover in eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem. Dan kijk ik naar andere woordmeldingen nog. De fractie van 50PLUS. Brouwers? Nee. Dan zijn we door de eerste termijn van de zijde van de Staten heen en wil ik de gedeputeerde vragen kort de opgeworpen punten van commentaar en antwoord te voorzien. Het woord is aan gedeputeerde Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. De Oude Strijper Aa is een mooi voorbeeld van een gebied waar wij met elkaar bezig zijn om natuurherstel te doen, het landschap mooier te maken door het beekherstel en tegelijkertijd te zorgen dat grondwaterpeilen omhoog gaan, dus het centrale gebied daar aangrenzend natter wordt. Een natter gebied is beter voor dit habitat. Het betekent dat het beter in staat is om deze natuurwaarde ook te hebben. Oorspronkelijk was het ook nat. Het is als het ware in de loop van de tijd ontwaterd, en die ontwatering, die verdroging, gaat nu in heel Brabant, maar ook op deze plek, een hele belangrijke rol spelen, in negatieve zin. Verdroging is niet alleen een probleem van natuur, verdroging is een probleem van ons hele landschap. In die zin probeer ik ook altijd duidelijk te maken dat het proberen te vernatten van natuurgebieden uiteindelijk bijdraagt aan een belangrijk stuk van de oplossing, namelijk het in stand houden van natuur, bossen, maar ook landbouwgebied en ook de mogelijkheden van grondwateronttrekkingen in stand te houden, want alles wat we te snel afvoeren aan water en niet vasthouden betekent bij het veranderende klimaat een enorm nadeel. Dus dit is niet iets wat zuiver over natuur gaat. Ik weet dat de heer Van Hattem en anderen weer beginnen over nepnatuur, maar nepnatuur bestaat niet. Natuur is altijd echt, tenzij u plastic kamerplanten in uw woonkamer zet; dan hebben we nepnatuur. En deze natuur is echt van belang om te zorgen dat het natter wordt, de kwaliteit omhoog gaat, de waarden omhoog gaan, dat we daarmee ook voor een groter gebied weer zorgen dat

het natter wordt en daarmee ook voor de landbouw gunstig is. Landbouw is niet alleen gebaat bij ontwatering, maar ook gebaat bij het beschikbaar hebben van water op het moment dat we droge zomers hebben. Dit is een belangrijke trend, belangrijk vraagstuk, dat we de komende jaren hebben en waaraan we echt met elkaar moeten werken. Dat is het mooie van dit project. We zijn er al een tijdje mee bezig, het past in de PAS-herstelprojecten, het is er één daarvan, en die PAS-herstelprojecten zijn ook verplicht afgesproken met het Rijk, waarbij we ook een duidelijke einddatum hadden: in de zomer van 2021 moet het afgerond zijn. Daar zijn ook financiële afspraken over gemaakt en in dat kader is er ook door de provincie voor gekozen om dat met een stevig instrumentarium te doen, namelijk het provinciaal inpassingsplan. Het provinciaal inpassingsplan geeft een titel voor onteigening, maar betekent niet dat onteigening dan ook automatisch plaatsvindt. Er is ook nog een koppeling tussen de onteigeningstitel als zodanig en het kunnen bieden van een vergoeding op basis van totale schadeloosstelling, volledige schadeloosstelling. Een vergoeding op basis van volledige schadeloosstelling betekent dat, als er sprake is van verwerving/uitkoop, dat op de meest, laat ik maar zeggen, chique manier gebeurt. Alle kostencomponenten worden dan meegenomen. Dus het is een relatief dure methode, heel anders dan als je alleen op marktwaarde zou gaan beoordelen. Dus als er een methode is om op een goede, faire manier tot verwerving te komen én tempo te houden, is dat met die ruimtelijke titel en met die onteigeningstitel – die klinkt altijd een beetje dreigend, maar is eigenlijk er de basis voor dat we bijna nooit onteigenen. Ook in deze situatie wordt weer verwacht dat we niet hoeven te onteigenen.

Ja, voorzitter, ik zal ook verklappen dat er één vraag van de heer Stoop was, die zo specifiek was – want hij heeft zich er wel verdraaid in verdiept – dat ik hem niet zomaar kan beantwoorden. Ik doe nog een poging of ik dat ambtelijk beantwoord kan krijgen, en anders moet ik dat toch op een andere manier gaan doen. Want de heer Stoop vroeg naar een vrij specifieke verontreiniging, en of dat nu met dat doorstromen ook inderdaad ging helpen. Nou, die kan ik nu niet beantwoorden. Ik stel voor dat ik die nog schriftelijk beantwoord. In elk geval mijn waardering voor uw maidenspeech, want die was buitengewoon scherp op de inhoud en verraadde dat u zich er enorm in verdiept heeft. Compliment daarvoor.

Ja, dat zei de heer Stoop ook: je moet wel rekening houden met de diversiteit binnen Natura 2000-gebieden. Dat gebeurt eigenlijk altijd, omdat bij de hele benadering van stikstofdeposities op Natura 2000-gebieden altijd gewerkt wordt met wat we noemen de hexagonen van het AERIUS-systeem. Die verdelen heel Nederland in hele kleine vakjes en in feite wordt er bij die vakjes gerekend. Dus naar de letter van de wet en regels doen wij dit. Je kunt je ook wel eens afvragen of we het niet ietsjes té fijn hebben gemaakt wat die indeling betreft en als een soort postzegelen zijn op de vierkante centimeter. Maar naar de regel zoals die nu is: ja. Wij houden rekening met die diversiteit binnen Natura 2000-gebieden. Dat zullen wij overigens ook in ons stikstofbeleid blijven doen, zoals dat net besproken is.

Overleg met de zuiderburen rondom de vervuiling: ja, dat is er, intensief, waarbij ik u op dit moment ook niet kan vertellen of we daar nou enorme slagen in maken, om dat ook te verbeteren, maar wij zijn er wel intensief over in overleg.

Dan ga ik naar de heer Ludwig. Die heeft gezegd: ja, is er dan sprake van onteigening? Nou, naar alle waarschijnlijkheid dus niet. En wanneer gaan wij aan de slag? Dat is al heel snel, want de uitvoering is gepland in het eerste kwartaal van volgend jaar, de start.

De **voorzitter**: Ik wil de gedeputeerde overigens verzoeken nu....

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, dit was volgens mij de vraag die gesteld was. De verwervingen zijn dan snel rond en dan kunnen we, zodra die verwervingen rond zijn, ook van start binnen enkele maanden. Volgens mij is dat het.

De **voorzitter**: Ja, fijn, want dan bent u ook door uw tijd heen. Daarmee einde van de eerste termijn van de zijde van GS. Is er nog behoefte aan een tweede termijn? Nee, dat is niet geval. Dan sluit ik de beraadslagingen en gaan we stemmen over dit voorstel 64/19. Even om wat aan verwachtingenmanagement te doen: hierna komt nog een Statenvoorstel 'Aansluiting omgevingsdiensten' et cetera, met maar een enkele minuut spreektijd, daarna nog een voorstel waarvoor geen spreektijd is aangevraagd, maar waar we wel over stemmen, en dan sluit ik de vergadering. Maar ik zeg u alvast dat ik u daarna allemaal nog even verwacht in de Statenlounge, heel kort, maar u moet er wel even allemaal zijn.

We gaan nu stemmen over voorstel 64/19, het PIP Herinrichting Oude Strijper Aa. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Stoop** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Het voorstel is aangenomen.

66/19 Statenvoorstel Aansluiting omgevingsdiensten bij werkgeversvereniging voor gemeenschappelijke regelingen

De **voorzitter**: Dan zijn wij nu bij het Statenvoorstel Aansluiting omgevingsdiensten bij werkgeversvereniging voor gemeenschappelijke regelingen. Ik kijk even of er nog woordmeldingen gaan gebeuren. De fractie van het CDA had zich in beginsel gemeld, maar ziet daar nu van af. Dan heb ik nog de fractie van 50PLUS. Die zit er ook van af. Dan zijn er geen woordmeldingen, kunnen we hier de beraadslagingen wat mij betreft sluiten en breng ik het voorstel in stemming. Het zijn drie stemmingen, voor elke omgevingsdienst een apart besluit. Het betreft allereerst ontwerpbesluit I 66/19, dat betreft de aansluiting van de ODZOB. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Zwart** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **De Heer** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Het ontwerpbesluit is aangenomen. Dan II 66/19, dat gaat over de OMWB. VVD.

Mevrouw **Zwart** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **De Heer** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Het voorstel is aangenomen. Ontwerpbesluit nr. III 66/19, dat gaat over de ODBN. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Zwart** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **De Heer** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Ook dit voorstel is unaniem door uw Staten aangenomen.

39/19 Verantwoording fractiebudgetten 2018 en fractieverantwoording 2019 Groep Van Overveld

De **voorzitter**: Er is geen woordvoering gevraagd over voorstel 39/19, dat betreft de fractieverantwoordingen. Ik stel voor dat dus meteen in stemming te brengen, zonder verdere beraadslagingen. Dat kan. Het zijn twee besluiten. Ik breng allereerst in stemming ontwerpbesluit 39/19 I. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Thijssen** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal. Dan breng ik nu in stemming ontwerpbesluit 39/19 II. De VVD.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Thijssen** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Ook dit voorstel is unaniem aangenomen. Dat waren de twee besluiten, stel ik voor alle zekerheid nog even expliciet vast, die we moesten nemen.

71/19 Lijst Ingekomen Stukken periode 31 oktober 2019 t/m 20 november 2019

De **voorzitter**: Dan resteert ons nog de stemming over de lijst van ingekomen stukken, onder 71/19 bij u bekend. Dat betreft de lijst van ingekomen stukken van 31 oktober tot en met 20 november 2019. Ik stel voor bij acclamatie in te stemmen met de door de griffier voorgestelde wijze van afdoening van die stukken. Wenst iemand stemming? Nee. Dan is dit aangenomen.

Sluiting

De **voorzitter**: Beste collegae. Ik moet dan concluderen dat we aan het einde komen van wat een in vele opzichten bewogen vergadering was. Ik wil u allemaal zeer hartelijk danken voor uw inbreng. Maar ik wil in deze laatste vergadering, een van de vele, heel lange vergaderingen die we hebben, uitdrukkelijk onze vaste notulist Ad de Krom – hij zit daar boven – danken voor zijn enorme inzet om de notulen voor onze vergaderingen te verzorgen. Heel lange notulen, zorgvuldig gedaan, want dat moet allemaal dubbel. Fantastisch gedaan!

Applaus

De **voorzitter**: Ik wil graag Omroep Brabant bedanken voor de improvisatie die het mogelijk maakte om op een cruciaal moment te zorgen dat mensen buiten deze zaal mee konden kijken. En ik wil nogmaals bedanken al die mensen die vanmiddag voor en achter de schermen, van politie en andere organisaties, hebben gezorgd dat wij ons werk hier konden doen en dat buiten mensen gebruik konden maken van hun rechten. Fantastisch is die inzet geweest. Een groot compliment namens de Staten van Brabant wil ik bij dezen nogmaals aan hen overbrengen.

Dan nu. U weet dat we normaal de laatste Statendag van het jaar afsluiten met een Kerstdiner. Ik denk dat het verstandig geweest is vandaag dat te laten vervallen en dat op 31 januari a.s. goed te maken. Dat wil niet zeggen dat we een van die tradities die we daar doen, namelijk het uitreiken van een klein Kerstgeschenk aan u, niet doen. Ik wil u daarom vragen zo dadelijk, over een minuut of vijf, allemaal nog even bij de Statenlounge te zijn, om mij in staat te stellen samen met de griffier onze dank voor uw inzet ook in die vorm aan u uit te spreken. En dan hopen wij u op de eerstvolgende Statendag op 17 januari te zien, of wie weet eerder.

De vergadering is gesloten.

De voorzitter sluit om 22.37 uur de vergadering.